

Komáromi Ressler János
Ráckerti orgonák

Komáromi Ressler János Ráckerti orgonák

NAP Kiadó
Dunaszerdahely

*A kötet megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális
Minisztériuma (Pozsony), valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
(Budapest) támogatta.*

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Publikácia vyšla s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR.

Kiadta a NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2005
P. O. Box 72. 929 01 Dunajská Streda
Felelős kiadó: Barak László
Szerkesztette: Csanda Gábor
Második, javított kiadás. Oldalszám 376
Nyomdai előkészítés: NAP Kiadó
Nyomta: Valeur Kft., Dunaszerdahely (Dunajská Streda)
ISBN 80-89032-54-0

© Komáromi Ressler János jogutóda, 2005

I.

- Nézze, kedves Erős úr, magának nagy sikerei voltak Komáromban. Gazdag ember, futnak maga után a nők. Ne haragudják, de nem tudjuk komolyan venni, amit mond – beszélt Ivanicsné, közben ujjával idegesen dobolt az asztalon.

Hol a lányára, hol annak udvarlójára nézett. Nem tetszett neki, hogy a férfi néhány hónapos udvarlás után szóba hozza családalapítási szándékát.

Magda, mintha nem is őrla volna szó, szórakozottan vetette oda:

- Van elég lány a világon, Pista, nem szabad meggondolatlanul döntenie.

- Éppen azért, Magduska, mert olyan sok a nő...

Nem tudta befejezni, amit mondani akart, mert Ivanicsné közbevágott.

- Lehet úgy is érteni, hogy ez magának jó, meg fordítva is. Abban azonban nekem lesz igazam, hogy maga nem a lányunkhoz való. Nemcsak azért, mert módos kereskedő fia, hanem más okoknál fogva is. Nem egyezik a természetük...

Erőst meglepte Ivanicsné határozott kijelentése. Úgy vélte, az asszony ezzel csak ki akarja ugratni a nyulat a bokorból.

Felrémllett előtte az a pillanat, amikor Magdát először meglátta. Egy szép, meleg nyár végi vasárnap délelőtt történt. Komárom fiatalsága déltájban a templom előtt verődött össze. Tizenkét órakor ért véget a „szagos mise”. A templomból kijövőket mindig végigmustrálták. Megszokott, ismerős arcok tűntek fel. Aztán egyszerre az ismerős alakok közül kiemelkedett egy koromfekete női fej. A haj olyan dúsan keretezte a fehér arcot, hogy a vékony szalag alig tudta megzabolázni a hajzuhatagot. A lány szolid, kék szövetrohát viselt, a ruha nyakán és rövid ujján hófehér csipke vakított. A kék szövet éppen úgy feszült, mint a hajkötő, hogy a telt alak a szépségéből még többet elárulhasson.

A lány észrevette, hogy nézik. Zavarában megigazította a haját.

A templombejárat lépcsője mellett, ahol Erős állt, őszirózsát árultak. A lány kiválasztott néhány szálat. Szabad kezével előkotort egy pénzdarabot az erszényéből. Ügyetlenül nyújtotta oda, a virágárus nem érte el. A pengő messze elgurult. Erős készségesen utánaugrott, odavitte a lánynak a pénzt.

Magda csak egy pillantást vetett rá koromfekete szemével. Ebben a villásban annyi magabiztosság, oly sok tűz, nem mindennapos keménység volt, hogy ő napokig nem tudott nyugodni.

– Köszönöm – mondta Magda.

Ezt az emlékezetes pillantást kereste a lány szemében, amíg Ivanicsné elmélkedését hallgatta. Tudta jól, bármit mondanak is a szülők, ez az energikus lány mindent keresztülvisz, amit akar. De az anya példálózgatása bosszantotta. Elfutotta a méreg.

– Nagyságos asszonyom – kezdte halkán, az ideges emberek erőltetett nyugalomával –, nem tudom, mi célja van annak, amiről beszél. Nem hagyom magam sem lebeszélni, sem ugratni. Nekem Magduska tetszik. Azt hiszem, pontosan az a kifogása nem felel meg a valóságnak, hogy a természetünk nem egyezik. Gondolom, ön jól tudja, hogy én már megfordultam az életben egy-két helyen...

– Mi pontosan tudjuk ezt is – vágott közbe Ivanicsné. – Erős úr, kár minden csűrés-csavarás. A maguk kapcsolatából soha nem lehet semmi, bármilyen érveket is sorakoztat most fel.

– Nem bánom, engedek. Azt hiszem, rosszkor beszélgettünk. Majd az idő mindenre feleletet ad.

– Úgy gondolom, van olyan intelligens, Erős úr, és megértette, nemcsak arról van szó, hogy ha ma nem sikerül, szerencséje lehet máskor. Amit mondtam, az már a holnapi napra is vonatkozik. Tehát a barátkozásukat ezzel befejezettnek tekintjük.

Őly módon mondta ezt Ivanicsné, mintha valahonnan betanulta volna.

Erős Magdára nézett. A lány közömbösen meredt maga elé. Az asztal fölött újságpapírból babszem nagyságú darabokat tépdesett le, s egyik kezéből a másikba szórta.

Ivanicsné felállt, a konyha sarkában újságot olvasó férjére nézett.

– Mit ennél vacsorára, papa?

– Hagyjál most, kérlek! – Fel sem nézett az újságból.

– Átugrok a henteshez, hátha kapni valamit jegy nélkül – szólt Magda, és ő is felállt. A papírdarabokat egy mozdulattal leseperte az asztról.

Erős Istvánt nehezen lehetett megbántani, de most vérig sértődött. Így kikoszazni őt! Ez aztán a disznóság! Széles zöld szalagos kalapját leakasztotta a fogasról, és csak ennyit mondott:

– Akkor jó éjszakát!

A köszönsre csak az öreg Ivanics dörmögött valamit az orra alatt. Magda magára vette a kabátját, kivette anyja erszényét a konyhaszekrényből, és Erőssel együtt távozott.

Teljes sötét volt már, csak a Király püspök utca és a Rozmaring utca sarkán, ahol a hentesüzlet állt, égett egy gázlámpa. Odáig szótlanul mentek. A lámpa alatt Magda megszólalt:

– Akkor?!

– Hát akkor árulja el végre, Magdika – sziszegte Erős a foga között –, hogy magának mi a véleménye, mert amit hallottunk, az a kedves mama véleménye volt.

Magda lehajtotta a fejét, egy kavicsot görgetett a talpa alatt. Aztán elgondolkozva, bizonytalan hangon megszólalt.

– Mi más lehetne az én véleményem?! Menjen el békével, Pista!... És ne jöjjon többé hozzánk!

Erős már menekülni szeretett volna. A gázlámpa pislákolva égett. Nem volt benne biztos, de úgy látta, a lány szemében éppen az a fény villant fel,

mint annak idején a templom előtt. Azt hitte, az utolsó pillanatban meggondolta magát. Valamit még szeretett volna mondani, de Magda hirtelen befordult a sarki hentesüzletbe. Egy ideig tanácstalanul topogott, nem tudta eldönteni, megvárja-e a lányt, vagy sem. Ugyan, legyintett, aztán energikusan kiadta magának a parancsot. Irány a Fehér-vendéglő!

Magda az üzletből kilépve hűgába és az öccsére botlott. Iván, az öccse most fejezte be a bencés gimnázium diákjainak szokásos esti sétáját a Náador utcán. Hűga a Körtéssy-féle vaskereskedésben dolgozott, először takarítónőként, de már kiszolgáló. Zárás után ő is sétált egyet, s az utca végén találkozott össze Ivánnal.

Hangos szóval ment tovább a három Ivanics testvér. Mária jó hangulatban volt. Feltűnt neki nővére hallgatagsága.

– Mi bajod, Magda?

Iván felelt a kérdésre.

– Biztosan Budapest jutott az eszébe.

Magdát meglepte a nem várt válasz.

Közben a házuk elé értek. Az ajtó nyitva volt. Nagy lármával vonultak be a konyhába. Egyszerre köszöntek, levetették kabátjukat, és a konyha közepére húzták a fal mellett álló asztalt. Neklálttak vacsorázni.

Mária szemében ismét felvillant a pajkos jókedv. Mégis közömbösen kérdezte meg a nővérétől:

– Láttad már azt a cigányképű Mikest?

– Nem tudom, kiről beszélsz.

– Pár hete helyezték ide, tűzér hadnagy.

Anyjuk felfortyant:

– Majd adok én nektek hadnagyot!

Magda felugrott az asztaltól, otthagya a vacsoráját. Bement a szobába. Nagyot csapódott mögötte az ajtó.

Vacsora után elsőnek az öreg Ivanics követte a lányát, utolsónak Ivanicsné. Ő oltotta el a villanyt. A sötétben odabotorkált az ágyhoz, és nagyot sóhajtva lefeküdt.

2

Másnap reggel egyszerre ébredt a három gyerek. Magda is felkelt Máriával együtt, az volt a terve, hogy amíg a dohánygyárban megkezdődik a munka, elhelyezkedik a vaskereskedésben. Mária megígérte, beszél a főnökével, hogy vegye fel Magdát arra az egy-két hónapra.

Három jelentősebb vaskereskedés volt akkor a városban. Egyik a Duna mellett, a piactéren. Itt leginkább a piaci árusokra és parasztokra támaszkodtak. Főként mezőgazdaságban használatos cikkeket tartottak raktáron. Hétfőn és csütörtökön, a vásárnapokon, az üzlet elé helyeztek egy szépen csillogó katlant, zománcos üstöt, hosszú nyakú öntözőkannát, újfajta kengyeles ásót. A piac egész közönsége akarva-akaratlan végignézte a kirakott tárgyakat. Így aztán a környékbeli parasztok legtöbbször ott hagyták portékájuk árát a vaskereskedőnél.

A másik ilyen üzlet az Eötvös utcában volt. Tekintettel arra, hogy ebből az utcából nyílt az út a város munkásnegyedei felé, Schwarzék a prolikra építettek. Kirakatukban kis tűzhely vagy kályha foglalt helyet. Ajtajuk fölé legtöbbször egy mosdótálat vagy egy pléh mosogatódézsát akasztottak.

Ha egy benei munkás drágállott valamit, tüstént kapott ajánlatot:

- Nem kell kifizetni egyszerre. Így, egy összegben látszik csak drágának. Mi megbízunk magában. Megadhatja részletekben is. Mindössze pár pengővel lesz drágább. Így magának jobban megéri. Mi így is, úgy is ráfizetünk!

Mint minden kereskedő, Schwarzék is a ráfizetésből gazdagodtak meg.

A harmadik vasüzlet, ahol Mária dolgozott, a Körtéssy testvéreké volt. A város főutcáján, a Nádoron húzta fel a rolóját. Az üzlet fekvése megszabta portékája milyenségét is. A város előkelősége vásárolt itt. Tekintettel arra, hogy a tulajdonos buzgó katolikus volt, jogot formált a komáromi katolikusok támogatására.

Reklámot azzal csinált magának, hogy értékes cikkeket szerzett be. Finom füleki zománcos edényt, sőt egyszer még jénai tűzálló tálakat is tett a kirakatába. Üzlete elé, a járda szélére, kerti padot helyezett el. Odaláncolták a gázlámpa vasoszlopához. A pad támlájára fehér betűkkel ráfestették: Körtéssy Testvérek Vaskereskedése.

Itt pihentek meg a fájós lábú emberek. Sokszor fiatal mamák ültek le, olykor-olykor még süldő lányok is. Körtéssy majdnem egész nap az ajtóban ácsorgott. Innen köszöngetett mindenkinek, aki arra ment.

Közismert, ötven felé járó agglegény volt. Hosszú, testes alakja a derekától felfelé erősen meghajolt. Őszülő bajuszát állandóan simogatta, fején a vasasok kék színű, fekete lakkellenzős sapkáját viselte. Apró szemével szaporán pislogva bámulta az embereket, főleg a lányokat.

- Alászolgálja, volt szerencsém - búcsúzott el nyitás előtt, az üzletajtóban állva, egy tejet vivő asszonytól.

Ekkor értek oda Magdáék.

- Van szerencsém, jó reggel kívánok - köszönt előre a lányoknak.

- Eljött a nővérem, főnök úr - kezdte Mária -, szeretnénk megbeszélni azt, amit már említettem.

- Tessék befáradni - engedte maga elé előzékenyen a lányokat.

A hosszú, téglalap alakú üzlethelyiségben jobb felől keskeny pult húzódott. Mögötte sokfiókos szekrény támaszkodott a falhoz. A pulttal szemben,

közvetlen az ajtónál volt a pénztár. Körtéssy kényelmesen elterpeszkedett a párnázott széken a pénztárban. Az üvegfalon félrehúzta az ablakot. Magda könnyedén rákönyökölt a pénztárablak párkányára.

Körtéssy minden bevezetés nélkül elkezdte.

– Igen, Mariska említette az ügyet. Hogy őszinte legyek, nincs szükségem senkire. De hallom, hosszabb ideig Pesten tartózkodott. Jó lenne, ha ide is behozna egy kis fővárosi nagyvonalúságot.

Magda arcát elöntötte a vér.

– Ahogy látom, elég erős fizikumú. – Hirtelen mozdulattal végigsimította a lány telt karját. Keze a lány vállán állt meg. – Tudja, nem nehéz munka ez – folytatta, s tenyerét közben Magda asszonyos mellére csúsztatta.

Egy pillanatig farkasszemet néztek, aztán Magda hirtelen letépte magáról Körtéssy meleg kezét. Két lépéssel kint termett az utcán.

Az ajtócsapódásra előlépett Mária. A beszélgetés ideje alatt a hátsó rak-tárban volt. Átöltözött fekete munkaköpenyébe. Már csak azt látta, hogy Magda elrohant az üzlet előtt. Csodálkozva nézett a főnökére.

Körtéssy hajlott háttal, kezét lógatva, mint egy emberszabású majom, a pénztár előtt állt. Bajuszát simogatta.

– Kár ezért a lányért, úgy látszik, nem ragadt rá Pesten semmi.

Megfordult, kiment az üzlet elé, és fennhangon köszönt valakinek.

– Van szerencsém, alászolgája!

3

Magda magas sarkú piros szandáljában sietős léptekkel igyekezett hazafe-lé. A reggeli csendben messze elhallatszott cipője kopogása. Az épületekről visszaverődő visszhang miatt már-már azt hitte, valaki követi. Még jobban nekiiramodott.

A Lúdpiac felé vette az útját. A Király püspök utcán akart átvágni. Erre hamarabb hazaér. A katonakórház mellett fakerítés rekesztette el a járdát, ezzel biztosítva az új posta zavartalan építését. Itt dolgozott Magda édesapja is. Az építkezés miatt át kellett mennie az utca másik oldalára. Váratlanul maga előtt látta édesapját. Lába mellett feküdt a szerszámládája. Tekintetét az épületen pihentette. Úgy nézte, mintha sajátja volna. Volt ebben a tekintetben a büszkeségen, a szereteten kívül jókora adag szomorúság is.

- Kire vár, édesapám? – lépett melléje Magda.
- Megyek haza, Magdikám. Elbocsátottak.
- Befejezték a munkát?
- Lassan végzünk, az igaz, de azért akadt volna még tennivaló.
- Hiszen mindig azt mesélte, hogy édesapámra bízta a legkényesebb munkákat.

- Ez így is volt, kislányom, de ma reggel eljött a mérnök Budapestről.

Ivanics felvette a szerszámládáját, és elindultak hazafelé. Egy darabig szótlanul ballagtak egymás mellett. Magda a járda mellett, az úttesten lépkedett. Apja a járdát szegélyező kövön. Így egyforma magasak voltak. Egészen közelről láthatta apja arcát.

Csak most nézte meg jobban, mennyire megöszült! Szomorúvá tette a szája szegletében húzódó két mély árok. Néha úgy látszott, ez teszi gúnyossá apja arckifejezését. A barázdákat az orra alatt keskeny bajusz kötötte össze. Ha valaki messziről nézte Ivanicsot, egy H betűt látott az arcából. Ezt a két ránc és a bajusz alkotta. A betű felső szárai felett elhelyezkedő szemek élénk, világos kékségükkel kiemelkedtek a sok keserűségből. Petyhüdt szemhéj, kékesbarna szemzacskó övezte vidám tekintetét. Ha valaki a sok jellegzetes vonáson elsiklott is, a szem és az alatta levő árnyék megdöbben-tette. Úgy érezte, a kisfiús kék szem a jövőendő, az alatta levő árnyék a múlt Ivanics arcában.

Magda nem mert kérdezősködni. Már a szikvízgyár előtt jártak. Ekkor Ivanics a szokásos mozdulattal feltolta micisapkáját a feje búbjára, aztán, mint ha csak magának mondaná, megszólalt:

- Ha te láttad volna ezt a Fambart, akkor leköpted volna.

Magda nem szólt közbe, nem kérdezett semmit sem, bár nem tudta, ki-ről beszél az apja. Egy ideig újra szótlánul ballagtak.

- Úgy meg tud görnyedni, olyan alázatos pofát tud vágni, hogy az ember zsebében kinyílik a bicska!

Ismét pár percnyi szünet következett.

- Nem lett volna belőle soha pallér. Egy sarkot sem tud rendesen meg-rakni! De alázatoskodni, azt igen... Éppen a pincében dolgoztunk. Egy ká-belt kellett az utcáról bevezetnünk. A pinceablakon keresztül kinéztem az utcára, mert megállt egy autó. Fambar valahonnan az épület előtti állásról vehette észre. Leugrott, és futott az autóhoz, majd összetörte magát. Földig hajolva kinyitotta a kocsiját. Mondom Molnárnak - tudod, annak a ke-szegfalusi fiatalembernek, akiről már meséltem -, odanézzon, Lajos, a pal-lérunk megszakad az alázatosságtól. Egy évig dolgoztam együtt azzal az em-berrel, mégsem adott nekem igazat. Azt mondta, nem egészen úgy van az, Ivanics úr! Az autóból kiszállt két hájtömeg. Az építkezés egyik főmérnöke meg a felesége. Az asszony olyan magas sarkú cipőt viselt, hogy botlado-zott a rossz úton. Végigjárták az épületet, észre sem vettük, hogy a hátunk mögött állnak. Egyszer csak Molnár lekapja a kalapját, és nagyot köszön. Ke-zeit csókolom, alázatos szolgálja! Én úgy tettem, mintha nem vettem volna észre őket, csak véstem tovább. Azt gondoltam, már elmentek. Odaszóltam Molnárnak: Mondja, maga meghülyült? Hol ragadt ekkora alázatosság ma-gára? Akkor látom, hogy a mérnökék kétlépésnyire vannak. Mindent hallot-tak. A főmérnök megkérdezte Fambartól, ki ez a pasas, mármint én, aztán továbbmentek. Egy fél óra múlva odajött hozzánk Fambar. Egyenesen Mol-

nárhoz ment. Megkérdezte tőle, tudná-e önállóan bevezetni a csöveket. Molnár csillogó szemmel igent válaszolt. Aztán a pallér hozzám fordult, és azt mondta, hogy menjek be az irodába elszámolni. Ránéztem Fambarra, de elszaladt előlem. Az irodában Csukás már kiszámolta a pénzt. Kevés a munka, Ivanics úr, mondta, a főmérnök úr létszámcsökkentést rendelt el. Csak annyit feleltem neki, amikor a legbonyolultabb munkák voltak, miért nem csökkentették a létszámot, miért nem akkor küldtek el? Csukás nagyot sóhajtott, aztán fanyar mosollyal azt mondta: ezeknek olyan emberek tetszenek, akik minden percben háromszor ütik össze a bokájukat. Ivanics urat mindig figyelte a főmérnök. Azt mondta egyszer, már régebben, hogy maga tipikus lázító felvidéki. Most meg... Nem fejezte be, amit mondani akart. Erre én összecsomagoltam a szerszámaim, és most itt vagyok.

Csendesen kopogtak a lépteik egymás mellett hazáig. Iván fogadta őket.

– Holnap a tanári karnak fogadónapja lesz.

Ivanics végignézett a fián, aztán szórakozottan felelte.

– Majd Magda elmegy!

4

A gimnázium dísztermében kétoldalt a falak mentén asztalokat állítottak fel. Mindegyik mögött egy-egy tanár foglalt helyet.

A bejáratnál ülő két pap tanár asztala körül voltak a legtöbben. Itt főleg katonatisztek meg jobban öltözött asszonyok beszélgettek. A következő asztalnál egy civil tanár ült. Körülötte is voltak egypáran, főképp falusi bácsikák meg városi iparosok.

Míg Magda felért a második emeletre, ahol a díszterem volt, egy kissé kiulladt. Arca kipirult. A nyitott ajtóhoz érve megállt, körülnézett, zavarában

végigsimított a haján. Aztán odalépett az első asztalhoz, ahol a legtöbben álltak. Figyelte a halk szavú papot. Minden tanuló minden feleletére részletesen emlékezett. Közben tanácsokat adott, hogyan tanulják a diákok a német nyelvet. Kövér feje szabályos gömbhöz hasonlított, sima haját hátrafértülte. Borotvált arca kékeslila volt. Aranykeretes szemüvege mögött bágyadtan kíváncsiskodott nagy, vízenyős szeme.

– Kérem a következőt! – nézett fel Fenyvesi Albin, a német nyelv tanára.

Magda közelebb lépett, kezét nyújtotta. A tanár épp csak az uja hegyével érintette meg egy pillanatra.

– Kihez van szerencsém? – kérdezte. Ő nem mutatkozott be, mert az asztalon feküdt a cédula, s rajta a neve.

– Ivanics Iván felől érdeklődöm. A nővére vagyok.

– A fiú közepesen tanul. Van nyelvérzéke. Azt hiszem, a kedves szülők közül valamelyik nem magyar származású.

– Apánk Szerbiából származik.

– Éppen azért mondom, ha a fiú meg tudott tanulni magyarul, akkor egy másik idegen nyelvet is megtanulhatna.

Magdát meglepte a tanár kijelentése. Eddig eszébe sem jutott, hogy a magyar nyelv idegen lehet a számukra. Ügyetlenül kérdezte:

– Mit tehetnénk?

A pap elmosolyodott.

– Semmi rendkívülit. Hiszen még nincs baj, és a gyerek jó kezekben van. Szeretném felhívni a szülők szíves figyelmét – mondta csendesen Fenyvesi, mintha Magda volna Iván mindkét szülője –, a jövő hónapban zenekari estet rendezünk fővárosi művészek közreműködésével. A bevételből származó tiszta nyereséget szegény sorsú növendékeink megsegítésére fordítjuk. Kérjük a kedves szülőket, támogassák majd ezen akciót.

A tanár szenvtelen szeme egy pillanatra, amikor a nyereség szót kiejtette, alig észrevehetően megcsillant. Majd félig felemelkedett a székről, s éppoly hirtelen, mint az előbb, odanyújtotta Magdának ujjai hegyét.

A következő asztalnál már csak ketten voltak, a tanár és vendége, egy hadnagy. Az asztal előtt állottak, nevetgélve beszélgettek. Csak akkor hagyták abba, amikor Magda odaért. A tisztet azonnal megismerte: az a hadnagy, akiről a húga beszélt. Csak azt nem tudta elképzelni, mit kereshet itt, hiszen iskolás gyermeke nyilvánvalóan nincs.

- Mikes Alfréd, tisztelem - csapta össze bokáját a hadnagy. Fejét mélyen lehajtotta.

- Dr. Czap Ferenc - mondta csendesen a pap, s hogy a társalgásban megelőzze a hadnagyot, már bele is kezdett a mondókájába. Magdának arra sem volt ideje, hogy megmondhassa, ki iránt érdeklődik.

- Biztosan tudja, hogy a magyar nyelv tanítása a feladatom. Az intézet megbízásából azonban a tanulók erkölcsi nevelésével is foglalkozom.

Közben cigarettát dugott a szájába, és olyan mozdulattal gyújtotta meg, mint a szenvedélyes dohányosok.

Magda csak lopva mert ránézni a két férfira. Dr. Czap is aranykeretes szemüveget viselt, arccsontjai élesen kidomborodtak, s az álla hegyes csúcsba szaladt.

- Ott hagytam abba, hogy erkölcsi neveléssel is foglalkozom. Nemcsak azért, mert szerzetes vagyok, és véleményem szerint legfontosabb a lélek, hanem azért is, mert szeretett hazánk további létének feltétele az egészséges lelkű nemzet. - Nagyot szippantott a cigarettájából, majd folytatta: - Köztudomású, az erkölcsi nevelés lemondással jár. Azért arra kérem önöket, értessék meg a fiúval, nem túlzott fontoskodásból tiltjuk a moziba járást és a dohányzást.

Még folytatta volna tovább, de Magda azt hitte, hogy itt is olyan rövid időt szentelnek a hozzátartozóknak, mint az előbbi asztalnál. Ezért azt mondta:

– Igen, majd megmondom, köszönöm a szívességét!

Megindult a következő asztal felé. Úgy érezte, mintha könnyű kis szandálja ólomból volna. Hátrafordult. A tanár és a hadnagy az ő meztelen lábát nézte. Bosszantotta a két rátapadó szempár, legszívesebben oda sem ment volna a következő asztalhoz, mely mögött Romvári Kálmán vegyész-mérnök ült hátradőlve, elgondolkozva. Nem állt mellette senki sem.

– Az öcsém után érdeklődöm, Ivanics...

– Iván egészen jól tanul – felelte hirtelen a kémia tanár.

Magdának feltűnt, hogy az előző tanárral ellentétben ez az ember az öccséről beszél, a keresztnévén szólítva őt, mintha csak egy jó barátjáról emlékeznék meg.

– Csak tudja, kérem, az a kár, hogy ezek a fiúk, ha elvégzik is a gimnáziumot, nem tudnak elhelyezkedni, a továbbtanuláshoz meg nincs anyagi erejük.

– Pedig mi szeretnénk egyetemre küldeni Ivánt.

– Ez az, kérem, csak szeretnék, de majd nem tudják.

– Akkor hát vegyük ki a gimnáziumból?

– Azt ne, de gondoljanak a gyerek jövőjére. Ne kényszerítsék olyan pályára, amihez nem lesz kedve. Az lesz a legszomorúbb, ha majd nem szereti a foglalkozását. Az ilyenek félig bukott emberek.

A bukott szó olyan váratlanul érte Magdát, hogy a lélegzete is elállt. Köszönésképpen némán bólintott, és kiment a teremből. Mikes hadnagy egy képet nézegetett a folyosón. Mikor Magda magas sarkú szandáljában elkopogott a háta mögött, megfordult, és mintha régi ismerősök volnának, csatlakozott hozzá.

Magda azt hitte, hogy a férfi a gimnázium ajtajánál elbúcsúzik, de legnagyobb csodálkozására vele tartott.

– Este még kellemesebb lenne sétálni – kockáztatta meg Mikes.

– Ilyen szép időben egészséges is.

- Akkor este nyolckor várom a Nádoron.
- Azt nem mondtam, hogy magával együtt!
- Akkor úgy kérdzem: találkozhatnánk ma este? Olyan eseménytelenek és magányosak az estéim.

- Akkor nem bánom – egyezett bele váratlanul Magda.
- Előre is köszönöm.

Közben egy utcakereszteződéshez értek. Mikes megállt, kérdőn nézett Magdára: most merre? A lány csak a fejével intett: tovább, egyenesen. A hadnagy végignézett a poros Király püspök utcán. Aztán a karórájára pillantott.

- Biztosan szolgálatba kell mennie – segítette ki Magda.
- Bocsásson meg, valóban – vörösödött el Mikes. – Este nyolckor várom, kezét csókolom! – Összeütötte a bokáját. A dízsarkantyú nagyot csendült.

5

Szürke némaságba burkolózott Ivanicsék Rozmaring utcai háza. A család a konyhában ült. Mária készülődött valahová. Mikor a vasalót melegítette, Ivanicsné nem állhatta meg szó nélkül.

- Aztán hová mész ilyenkor?
- Bemegyek a Nádorra egy kicsit sétálni.
- És kivel sétálsz?
- Ugyan, anyukám, kivel sétálhatnék? Magdával.

Magda ugyancsak meglepődött, mert Mária egy szóval sem tett említést a sétáról. Ő is éppen azon törte a fejét, miként mondja meg anyjának, hogy készül valahová. Kapóra jött a húga indítványa. Anyjuk zsémbeskedett.

- Van is eszében Magdának ilyenkor veled csatangolni.

- Miért? Nekem sem árt meg egy kis séta! - szólt közbe Magda.
- Most aztán igazán mondjátok meg, hová mentek! - tette csípőre kezét Ivanicsné.

- Ugyan, anyukám, maga mindig, tudom is én, mire gondol. Ma délután bejött hozzánk az üzletbe Mikes hadnagy, és azt mondta, zárás után megvár. De a postára kellett mennem, így hát nem találkozhattunk, ezért most megyek el.

Magda elképedt, de egy szót sem szólt Máriának az ő találkájáról, melyre ezek után csak azért megy el, mert kíváncsi a gáncs nélküli lovag, a vitéz katonatiszt arcára, amikor megpillantja őket együtt. Öltözködni kezdett.

- Mondtam már nektek ezerszer, nekem nem tetszenek ezek a jól vasalt urak! - korholta lányait Ivanicsné.

- Ugyan, mama, miért veszed el a lányok kedvét! Vannak más bajok is a világon, például az, hol fogok holnap dolgozni, meg hogy hol helyezkedik el Magda...

- És hogy mit mondtak a fogadónapon - vágta közbe nevetve Iván.

- Hogy őszinte legyek, az egész fogadónapból csak arra emlékszem, amit az a civil tanár, Romvári mondott. A két bencés eléggé megfoghatatlan dolgokról beszélt.

- Értenek azok ahhoz is, amit a földön kell megfogni! - rikkantott a sarokban Ivanics.

- Ne beszélj ilyeneket a gyerekek előtt! - intette le férjét Ivanicsné.

- Na és mit mondott Romvári? - kíváncsiskodott Iván.

- Csak annyit, hogy jól tanulsz, de mi lesz veled azután.

- Hogyhogy azután?!

- Úgy, hogy tudsz-e majd továbbtanulni.

- Majd Iván ügye is megoldódik valahogy. Eddig is minden szünidőben kőművesek mellett dolgozott, hogy megkereshesse a tandíját meg a ruhá-

ravalót. Ha egyetemre akar menni, ezután is ezt kell tennie! – intézte el ezt a kérdést is Ivanicsné.

A lányok közben fölvtették egyforma kabátjukat, és elköszöntek.

6

A külváros este siralmas képet mutatott. Sehol semmi fény. A két lány kacskaringós, sáros, sötét utcákon végigbotorkálva jutott ki a Nádor utcára. Az úttest közepe fölött egy-két imbolygó lámpa pislálkolt.

A kirakatok között egy kapualjszerű beugrásban egy idős bácsi gesztenyét sütött. Mária hirtelen elengedte nővére karját, gesztenyét akart venni. Magda lassan továbbsétált. Már vissza akart fordulni, amikor feltűnt Mikes hadnagy magas alakja.

Magda kedvesen nyújtotta a kezét.

– Jó estét, hadnagy úr!

– Kezét csókolom, szeretem a pontosságot! – köszönt vissza a hadnagy katonás szertartásossággal. – A magyar hadsereg vasfegyelme és harci szeleme a pontosság és a lelkiismeretesség.

Ebben a pillanatban mellettük termett Mária.

– Szereti a gesztenyét? – nyújtotta Mikes felé a zacskót.

A hadnagy azt hitte, a lány csak csintalanságból ugrott oda egy pillanatra hozzájuk. Nevetve belemarkolt a gesztenyébe. Mária a nővérét is megkínálta. A hadnagy gyanút fogott, s megpróbálta kivágni magát:

– Apropó, úgy gondolom, a hölgyek még közelebbről nem ismerik egymást.

– Meglehetősen közelről ismerjük egymást – mondta gúnyosan Magda.
– A húgom!

A hadnagy nagyot nyelt.

– Egy kissé fáradt vagyok, hölgyeim – szólalt meg rekedten –, ma Almásfüzitőn voltam. Benzint vételeztem a zászlóaljunknak. Még az a jó, hogy az olajfinomító katonai parancsnoka régi barátom, s vendégül látott.

– Olyan jól állt előbb magának, hadnagy úr, amikor azt mondta: apropó. Most én is ezt használom Almásfüzitővel kapcsolatban – vágott a szavába Magda.

– Parancsoljon, kérem.

– Egy szívességet kérnék magától.

– Állok rendelkezésére.

– Apánk szeretne bejutni az üzembe, kőműves.

– Azt hittem, benzinre van szüksége. Kérése máris teljesítve van. Holnap telefonálok a barátomnak.

Örült, hogy ezzel a szívességgel egy kissé oldotta a feszült helyzetet. A sors azonban nagyon keserű órákat szánt az este Mikes Alfréd magyar királyi tüzér hadnagynak.

Már a vaskereskedés előtt sétáltak. A hajlott hátú Körtéssy még most is az üzlete előtt állt. Szokásához híven fennhangon köszöntötte őket.

– Kezüket csókolom, alászolgája, van szerencsém, jó estét kívánok!

A hadnagy gyengéd mozdulattal megfogta a lányok karját, és előretolta őket, jelezvén, hogy ne álljanak le beszélgetni Körtéssyvel. Pár lépéssel odább dühösen megjegyezte:

– A vén kujon még most sem képes nyugodni.

Mária elnevette magát.

– Min nevet, Marika?

– Azon, hogy a főnök úrnak is éppen ez a véleménye magáról.

– Ez disznóság, ezért még felelősségre vonom!

– Igen – kuncogott Mária –, csak akkor nem segíti ki többet a főnök úr.

– Mária, kérem – állt meg a hadnagy –, ez nem tartozik ide!

Visszafordultak. A lányok hazakíváncsoztak. Mikest bosszantotta a félresikerült este. Lovaglópalcájával nagyokat suhintott a csizmája szárára.

A Spitzer-sarok közelében Magda összebb húzta nyakán a kabátot, jelezve, hogy hideg van, haza akar menni. A kishíd felől fújó szél elől, a búcsúzás idejére, behúzódtak a takarékpénztár kapuja alá. Magda lehúzta a kesztyűjét, minél előbb át akart esni a búcsúzkodáson.

A hadnagy feszengett. Már meg sem kísérelte, hogy mondjon valamit.

A beállott kínos csendben katonabakancs kopogása hallatszott. Egy megtört, nagy bajuszú, katonaruhába bújtatott parasztember közeledett, karján a kislányát vitte, a másik kezével pedig a fiát vezette. A felesége fehér batyuval a hátán ment utána. Az öreg katona észrevette a kapuban álló hadnagyot. Fejbőlintással köszöntötte.

Mikest mintha az ördög szállta volna meg, a katona elé ugrott, és az arcába üvöltötte:

– Nem tudsz tisztelegni?

Az öreg katona megtorpant, és ijedtében azzal a kezével, amellyel a kislányát tartotta, tisztelegni próbált.

Mikes még dühösebben rákiáltott:

– Még ha felszólítalak, sem tisztelegsz rendesen?! Bolondot csinálsz a feljebbvalódból, te disznó!

Lovaglópalcáját hirtelen felemelte, végig akart vágni a katonán. Az elkapta a fejét, s az ütés a kislány arcát érte. A gyerek a fájdalomtól és az ijedségtől felsikoltott. Ebben a pillanatban fordult be a szomszéd utca felől dr. Czap, a magyartanár. A járókelők is, az iparosok is odatódultak a szokatlan kiabálásra és sikítózásra. A pap félretolta az embereket maga előtt, és a hadnagy elé ugrott.

– Szégyellje magát, ez strici magatartás, hadnagy úr!

– Magát senki sem kérdezte, tanár úr!

A két ember egy pillanatig farkasszemet nézett. Az iparosok közül valaki odakiáltotta:

– Ezt otthon hagyhatták volna, ilyesmire nem vagyunk kíváncsiak! Ilyen a maguk által lenézett cseh hadseregben nem történhetett meg!

– Az utcával nem állok szóba! – vetette oda félvállról a hadnagy.

– Csak egyszer még meg ne ijedjen az utcától! – felelt vissza valaki.

A pap távozóban odaszólt a tisztnek.

– Erről még tárgyalunk!

– Állok elébe, minden idők legnagyobb lelkipásztora és erkölcsőre! – felelt indulatosan, a dühtől remegve Mikes.

Közben megfedkezett a katonáról meg a két lányról. A rendőr elvezette a katonát, és jóindulatúan magyarázta neki:

– Ne menjen végig a Nádor utcán, mert ez a közlegényeknek szigorúan tilos.

A lányok hazafelé tartottak. A dunai szél mind erősebben fújt. Egy fuvalat felkapta az utca porát, és az arcukba sepette. Kezüket védőleg a szemük elé kapták, de teljesen nem tudták eltakarni arcukat a szemét elől.

7

Az öreg Ivanics ütött-kopott kerékpárján Almásfüzitő felé igyekezett. Dél-Komáromban mindig furcsán érezte magát. Volt valami különös magatartás Komárom másik felében. Nem is tudta volna hirtelen megmondani, mi, talán az, hogy az út mellett, melyen Füzitő felé tartott, nem látott olyanszerű házat, mint amilyen az övé a Rozmaring utcában. Ezek vagy szebbek, vagy szegényesebbek voltak.

Ószóny, ez az útba eső falu már megnyugtatta. Almásfüzitő és környéke modern település. Az út mellett skatulyaszerű, egyforma házak sorakoz-

nak. A timföldgyár méretei lenyűgözők. Szinte hihetetlennek látszott, hogy a kis favázas irodaépület mögött egy hatalmas olajfinomító terül el vékony földsávon egészen a Dunáig. Az épület előtt cégtábla helyett benzinkút állt. Pirosra festett tornyán minden irányból látni lehetett a fehér feliratot: Vacuum Oil Company.

Ivanics az irodát szegélyező drótkerítéshez támasztotta jó öreg kerékpárját, és tanácstalanul belépett a kapun. A portás megmutatta neki a katonai parancsnok irodáját. Az ajtón ez állt: Maros Dénes m. kir. főhadnagy.

Ivanics levette fejéről a sapkáját, elsimította a haját, és bátortalanul kopogott.

– Tessék!

A kölcsönös köszönés után a katonatiszt megkérdezte:

– Mi szél hozta ide, öreg?

– A hadnagy úr, nem tudom, hogy hívják, telefonált ide, mert szeretnék bekerülni a gyárba kőművesnek.

A főhadnagy egyik szemöldökét felhúzva cigarettára gyújtott. Nem volt már fiatal ember, haja teljesen ősz. Barna kamgarnzubbonyt viselt, fekete nadrágot. Az íróasztal alatt messzire kidugta cügos cipős lábát. Jobb keze gyűrűsujján a nagy arany pecsétgyűrű mellett karikagyűrű.

– Tényleg olyan csinos lányai vannak magának?

– Nem értem, főhadnagy úr!

– Dehogynem. Csak maga nem akarja érteni. Igen, a hadnagy úr tegnap telefonált. Csupán egy-két kérdést szeretnék feltenni magának.

– Tessék!

– Hova valósi maga?

– Komáromi.

– No jó, jó, ezt én is tudom. De melyik Komáromba való?

– Komárom csak egy van, főhadnagy úr.

- Magának lehet, hogy csak egy van, de nekem kettő!

- Végeredményben nekem is kettő.

- Na, és most még azt árulja el, hogy maga mi szerint osztja ketté?

- Aszerint, hogy az egyik a Duna jobb partján fekszik, és régebbi település, a másik a Duna bal partján, és újabb település – mosolyodott el Ivanics. A főhadnagy rájött, hogy az öreg túljárt az eszén.

- Maga melyik felébe való?

- A régebbibe.

- Szóval a cseh Komáromba... – mondta különös hangsúllyal a főhadnagy. – Én így teszek különbséget.

- Már bocsásson meg, főhadnagy úr, nem értem, miért kell különbséget tenni a két Komárom között most, hogy a város egyesült.

- Valóban, nem kellene. De ha rákérdezett, megmondom. Óvatosságból. Maguk érdekes emberek. Nagy a szájuk, és túl büszkék. Sokkal kisebb a tekintélytisztelet magukban, mint az ideátiakban. Mondhatnám úgy is – itt a főhadnagy felemelte a hangját –, maguk a megszállás alatt kommunistákká váltak.

A két ember pár pillanatig farkasszemet nézett. Ivanics mérgében elvörösödött.

- Azt hiszem, jó lesz, ha megmondom a főhadnagy úrnak, hogy én nem vagyok kommunista. És általában sem vagyunk azok. Csupán szociális érzelmű embereknek ismernek bennünket. S talán azért merünk egy kicsit hangosabban beszélni, mert többnyire jó szakmunkások vagyunk. Én is csak azért bátorkodtam idejönni.

- No, ha olyan jó munkás, akkor majd ajánlom. Hétfőn, azt hiszem, már munkába is állhat. Csak a száját hagyja otthon. Mikes hadnagy úrnak majd a lánya honorálja a szívességet. – A főhadnagy elvigyorodott. – Végeztem, elmehet!

Ivanics bosszúsan lépett ki az irodából.

- Egy szak társamat megvárnám itt - mondta kérdés nélkül a portásnak. - Lehet, hogy felvesznek kőművesnek. Tőle szeretném megkérdezni, milyen itt a kereseti lehetőség.

- A kapun kívül megvárhatja. Mindjárt végeznek.

Nemsokára élesen felsüvített az üzemi sziréna. Pár percre rá a munkások megindultak a kapu felé. A portás minden férfit tetőtől talpig megmozgatózott. A szatyrot vagy aktatáskát ki kellett nyitni, hogy belenézhesen. Ivanics érdeklődve figyelte a mozgást, s egyszer csak elébe toppant Polgár Ferenc.

- Hát, izé, jó napot, Józsi bácsi! Mit is akarok mondani... - köpött vagy hármat egymás után.

Polgár különös ember volt. Csúf, kopott kalapjának karimája fodrosan konyult lefelé. A szalagból már csak ott maradt valami, ahol a kalapos annak idején egy-két helyen odaöltötte. Borotválkozni ritkán szokott, mindig szőrös volt. A nadrágját vagy madzaggal, vagy dróttal kötötte fel, s ha munka közben felegyenesedett, nadrágja mindig lecsúszott, s a keze fejével rántotta fel. Ezt a mozdulatot úgy megszokta már, hogy akkor is rántott a nadrágon, mikor nem is csúszott lefelé. Méregerős dohányt szívott: hatalmas cigarettát sodort, s amikor a szájába vette, pár szem morzsa a nyelve hegyére hullott, s ettől az első szippantás után aprókat köpködött. Ez aztán annyira belerögződött, hogy olyankor is köpködött, ha éppen nem cigarettázott, különösen megelégedésében vagy zavarában.

- Terád várok, Ferikém. Éppen most beszéltem az üzem katonai parancsnokával. Hétfőn talán már jöhetek is dolgozni. Azt szeretném megkérdezni tőled...

- Hát, izé, mit is akarok mondani, Józsi bátyám - rántott egyet Polgár a nadrágján -, nekem most nincsen sok időm. A fél négyes kandóval megyek

haza. Kísérjen el az állomásra, addig is mondhatok valamit. Vagy az lesz a legjobb, ha közben a restiben megiszunk egy nagyfröccsöt.

8

Nagy tányérú napraforgóhoz hasonlított a fölējük hajló hangulatlámpa. Rózsaszín selyemmel díszített ernyője kellemes fényt árasztott.

A kerek asztal mellett nagy támlájú vörös fotelekbe süllyedve hárman beszélgettek. Dr. Czap, a névnapját ünneplő Romváriné és a férje. Két gyermekük a hátsó szobában tartózkodott, hogy ne zavarják a felnőttek társaságát.

Romváriék a Király püspök utcában laktak, ahová Mikes hadnagy már nem akarta Magdát elkísérni. Ez alkalommal mégis eljött a sáros utcába, mégpedig egy magas, karcsú, éjfekete hajú lánnyal. Amikor Romváriék háromablakos, földszintes háza elé értek, a lány lebiggyesztette lila rúzsos ajkát. A hadnagy idegesen becsengetett.

A zárban megcsikordult a kulcs. Az ajtó kinyílt.

Egy fehér kötényes lány eresztette be őket, akit a homályos folyosón a hadnagy nem ismert meg. Magda volt az, Romváriné megkérte, segítsen neki.

– Jó estét! Erre tessék!

Elvezette a vendégeket a folyosó végébe. Kinyitotta előttük az előszoba ajtaját, és udvariasan betessékelte őket. Mikes az asztalra tette tisztí sapkáját. Magda előrelépett, hogy a fogasra akassza. Mikes csak ekkor ismerte meg.

– Tedd, fiam, jó helyre, aztán segíts a hölgynek is! – vetette oda neki foghegyről.

Magdának arcába tódult a vér, de nem szólt semmit sem. Lesegítette a lány kabátját, odaakasztotta Mikes köpenye mellé. Kinyitotta előttük az előszobából nyíló ajtót, s bevezette őket a szalonba.

- Kezét csókolom! - vágta össze a bokáját a hadnagy, maga előtt engedve a lányt.

- Szervusz, Évikém! - állt fel Romváriné. - Bemutatom Ajkai őrnagy úr lányát - nézett Czapra.

A társaság felállt. Az asszony átült a fotelekkel szembeni rekamiéra, maga mellé tessékelve a lányt.

Váratlanul kopogtak az ajtón.

Magda egy fiúcskát tessékelt maga előtt. Két kezében hatalmas virágkosarat cipelt. Romváriné elvette a kosarat, kibontotta a selyempapírba csomagolt csokrokat. Egyikhez dr. Czap, a másikhoz Mikes névjegye volt csatolva.

Közben Magda egy csipkével leterített tálcán borospoharakat tett a kerek asztalra. A háziasszony mindegyiket színültig töltötte aransárga zöldszilvánival. Elkezdődött a pohárköszöntők sorozata. Ki ezért, ki azért találta az Erzsébet nevet a legszebbnek, és a legszebb asszonynak Romvárinét.

Magda egyre gyakrabban jelent meg a tele boros üvegekkel.

Mikes agya egyre jobban elködösödött. Már leplezetlenül mustrálgatta a két lányt, Magdát és Évát. Éva kétségtelenül szép, de van ebben a szépségben valami idegesség, valami túlfeszített mesterkéeltség. Magda szöges ellentéte Évának, maga a kézzelfogható valóság.

Mikes otthagya a társaságot, óvatosan kiosont a konyhába Magda után. Hirtelen mozdulattal elkapta a lány karját, magához rántotta, és vadul belecsókolt a nyakába.

- Megőrült, hadnagy úr?! Bezsírozom a ruháját!

- Bánom is én, ha összekeni. Ha véget ér a névnap, hazakísérem a lányt, utána visszajövök magáért, és elviszem a lakásomra.

- Úgy látszik, valakivel összetéveszt, hadnagy úr! Amikor megérkezett, letegezett, most meg azt hiszi, csak úgy elvihet a lakására, mint egy éjszakai pillangót?

- Magduska - csapta össze a bokáját Mikes -, tisztí becsületszavamat adom, az esetleges következményeket vállalom.

- Nézze, kérem, egyszer már megégettem magam. Akkor egy főhadnagy vállalt mindent.

- Hallottam róla.

- Ezt én nagyon jól tudom.

- Talán kétkedik tisztí becsületszavamban?

Romváriné vetett véget a beszélgetésnek. A szendvicsekért jött. A magyartanár előszedett valami könyvet, és azt mutogatta Évának, közben karjával átfogta a lány vállát. Még akkor sem engedte el, amikor Mikes visszajött hozzájuk.

- Na nézd csak, Kálmánkám, a tintaerkölcs bőszejnoka!

Odaugrott Czaphoz, és lerántotta kezét a lány válláról. Egészen közel hajolt a pap arcához, a foga között sziszegte: - No ugye, nem érdemes sokat pofázni!

Romvári is kapatos volt kissé. Mikes odaült mellé, és vállára tette a kezét.

- Egészen érdekes dolgokat mondtál az előbb, Kálmán bátyám...

Romvári türelmetlenül félbeszakította:

- Egy új rendben bízom, amelyet egy nagyobb és műveltebb nemzetől kapunk ajándékba. Mert mi, magyarok képtelenek vagyunk valamit alkotni. Németországban meg ma már...

- Kálmán, kérlek - dobantott Romváriné -, berúgtál!

Három úgynevezett munkásháza van Komáromnak. Egyik a Vág-Duna-híd mellett, a másik a Városmajor szomszédságában, a harmadik a református

temető mögött. Az első kettő még tűrhető. A református temető mögötti azonban nyomorúságos tömegkaszárnnyára emlékeztet.

Egyszobás lakások sorakoznak egymás mellett a földszintes hosszú épületben. A házon meglátszik, hogy vagy nagyon takarékoskodtak a pénzzel, vagy egész egyszerűen ellopták a munkáslakások építésére szánt összeget. Ráadásul a házat a Kisérnek nevezett bűzös csatorna szomszédságába építették. A ház előtti réten évente kétszer-háromszor malacvásárt tartanak, igaz, most, a háború miatt csak egyet, éspedig ősszel. Ilyenkor a temető melletti úton már korán reggel kocognak a parasztszekerek. Bekanyarodnak a bekerített tisztásra, és lerakják visító portékájukat.

A vásár előtti napon Ivanicsék megszámlálták pénzecskéjüket. Az öreg Ivanics úgy vélte, hogy Almásfüzitő jó időre munkát biztosít neki. Megengedhetik hát maguknak, hogy vegyenek két kismalacot. A hiányzó pénzt Máriától kérték kölcsön. Ezt majd Ivanics apránként visszaadja. Az ól megvan, szalmát télire könnyen szerezhetnek. Másnap reggel Ivanics mama Iván kíséretében, aki hóna alatt két zsákot cipelt, elindult a malacpiacra.

A vaskorlát mellett sorakoztak a ládák, a ládákból lapultak a kismalacok. A legtöbb tulajdonos a korláton ült, lábát lógatva. Nem mindenkinek mutatták meg a portékájukat. Ivanicsné, kezében a pénztárcával, Iván hóna alatt a zsákokkal, komoly vevőnek ígérkezett. Amerre elhaladtak, egymás után nyitották fel ládaik tetejét a parasztok.

– Ezt nézzék meg! Kese és mangalica keverék. Húsa is meg zsírja is lesz.

– Tiszta mangalicát szeretnék venni.

Iván, míg az anyja ládától ládáig topogott, befutotta az egész piacot.

– Na jöjjön, anyu, megvannak a malacaink.

– Honnan tudod, hogy azok jók lesznek?

– Először is: fehér, göndör szőrű mangalicák. Másodszor: mind a kettőnek fekete az orra – mosolyodott el Iván –, harmadszor meg: mind a kettő kan.

A malacok valóban olyanok voltak, mint Iván mondta. Így aztán nem sokat alkudoztak. A tulajdonos öt-öt pengőt engedett az árból. Iván szétgöngyölte a zsákokat, és a visító malacokat két hátsó lábuknál fogva beleeresztette. A gazdájuk még egyszer megnézte a kismalacokat. Mindegyiket jól megköpködte, aztán eltörölt egy kicsorduló könnyet a szeme sarkában.

A munkáslakások sarkához egy asztalt állítottak. Egy városi tisztviselő ült mögötte. Ivanicsné nyomban el akarta intézni a passzus átírását is.

– Maguk idevalósiak, a városházán is átíráthatják!

10

Magda mint a család ügyintézője a Klapka téren keresztül a városháza felé tartott. Amikor a szobor mellett elment, kigombolt kabátjába belekapott a szél, úgy, mint a bronzba öntött Klapka György kabátjába.

Egy pillanatra megállt a városháza előtt, megnézte a dróthálós hirdetőládában az új házassulandókat. Ezalatt nagy, szürke fedelű könyvvel egy fekete nadrágos, földet néző öregember haladt el mellette. Megszólította:

– Bácsi, kérem, melyik szobában írják át a passzusokat?

– Tessék csak velem jönni – mondta az öreg, rá sem nézve Magdára. Lehajtott fővel vezette a városháza szomszédságában levő épületbe.

Az írnoknak, aki a passzusokat írta át, simára lenyalt koromfekete haja volt. Öltözködésében, magatartásában volt valami szokatlan magabiztosság. Fehér ing, csokornyakkendő. Huszár Pálnak, a város szépfüújának Komáromban nő még nem mondott nemet.

Amikor Magda beállt a sor végére, pillantása megállt a lányon, és nyomban cselekedett.

– Ööö, a kisasszony is passzusügyben vár?

– Igen – pirosodott el a lány.

– Akkor méltóztatna közelebb fáradni!

Mit volt mit tenni, az ablak elé lépett. Odaadta az iratot.

– Szabad az új tulajdonos nevét?

– Ivanics József.

Huszár villámgyorsan kitöltötte az új passzust. Hanyag mozdulattal előre nyújtotta a karját, s az órájára nézett. Unottan odaszólt a várakozóknak.

– Délig már csak ezt az ügyet tudom elintézni. Jöjjenek be délután kettőre.

Aki következett volna, mérgesen az ablak elé vágta a passzusát.

– Ha ilyen gyorsan tölti ki, mint az előbb, akkor délig még ezt is elintézheti.

Huszár siettebben felelni sem tudott, kijött a rekesz mögül, és már ott is állt Magda mellett.

– Átugrunk a városházára, rányomjuk a pecsétet, és kész.

Magda szótlánul lépdelt Huszár előtt.

– Kár, hogy elromlik az idő. Az emberek a falak közé szorulnak. Ez nem is volna baj, de Komáromban nagyon kevés a szórakozási lehetőség. Önök hová járnak, kisasszony? – kérdezte hirtelen Huszár.

– Hébe-korba moziba.

Közben megérkeztek a városházára. Huszár lepecsételte a passzust, kényes pontossággal összehajtogatta, és Magda kezébe nyomta.

– Mivel tartozom?

– Semmivel.

– De kérem, ezért, úgy tudom, fizetni kell.

– Igen, de nem mindenkinek.

Huszár kikísérte a lányt, de az ajtóban nem búcsúzott el tőle, vele tartott. Befordultak a Megye utcába. A férfi rendületlenül tovább csepülte Komárom szegényes szórakozási lehetőségeit. Magda egyre nagyobb érdeklődéssel hallgatta. A csinos, jól öltözött, udvarias szavú férfi kíváncsivá tette. Hu-

szár arcán önelégült mosoly jelent meg. Amikor már éppen azt akarta ecse-
telní, hogy ő milyen egyedül él ebben a városban, Magda váratlan kérdése
felborította a haditervét.

– Mondja, kérem, mindezek ellenére el tudna vinni egy olyan helyre, ahol
jól éreznénk magunkat?

Huszárnak fejébe szökött a vér. Ilyen hirtelen még nem szédített meg
senkit.

– Nem szeretek nagy szavakat használni, de ha vasárnap este találko-
zhatnánk, biztosítom, hogy olyan szolid úri helyre viszem el, amely nagyon
sokáig emlékezetes marad.

– Jó, tehát vasárnap este hétkor találkozunk a városháza előtt – nyújtot-
ta kezét Magda.

– Kisztihand! – vágta össze a bokáját Huszár.

11

Komárom nem nagy kikötőváros, de annyiban mégis jellemző rá a kikötővá-
rosok képe, hogy a Duna-parton a Pozsonyi-kaputól a gőzfürdőig tizenegy
kocsmá és étterem csalogatja a vendégeket. Sok vita folyt arról, melyik a leg-
előkelőbb. Az Arany Hordó és a Duna vezetett, bár egyiknek sem volt vala-
mi különös ismertetőjegye. A Horvát-kertvendéglő előtt azonban nem le-
hetett úgy elmenni, hogy az ember meg ne álljon. A kirakatot akvárium-
má alakították át. A tartály külső falát maga a kirakatüveg képezte.

Huszár és Magda megálltak a kirakat előtt.

– Na, találja ki, hova megyünk? – hajolt közel a férfi Magdához.

– Nehezebb találós kérdést adjon!

Beléptek a vendéglő ajtaján. A főpincér fogadta őket, lesegítette a kabát-
jukat, és eléjük tette az étlapot.

A teremben kellemes meleg volt, hatalmas zománcos kályha ontotta a meleget. Az asztalokat fehér abrosz fedte. A bejárat előtti sarokban foglalt helyet a cigányzenekar.

Huszár azt latolgatta, vajon ki lehet ez a nő. Eszébe jutott, milyen könnyen sikerült találkát kérnie. Sőt, maga a lány volt a kezdeményező. Magda azonban komoly lánynak látszott, semmiképp nem laza erkölcsűnek.

Huszár arany pecsétgyűrűjével megkocogtatta az asztalt. A főpincér apró, szapora lépésekkel odasietett.

- Vacsorázni szeretnénk.

- Halászlé, rántott hal, pörkölt nokedlival, rántott sertéskaraj majonézes hideg burgonyával.

- Talán az utóbbit, ezenkívül egy liter jó bort és egy kis üveg szódát.

A vacsora alatt a zenekar hallgatókat játszott. Aztán felcsendült a Kék Dunakeringő. Huszár felugrott, és táncra kérte a lányt.

A szünetben egy újabb üveg bort hozatott.

- Nem is tudom, hol kezdjem - forgatta nagy komolyan kezében a borospoharat -, ha Magduska nem venné tolakodásnak, nekem komoly szándékaim lennének.

- Ugyan, Palika, ahhoz hosszabb ismeretség szükséges.

- Meglátni és megszeretni egy pillanat műve - szellemeskedett Huszár.

Jó, hogy a zenekar ismét rázendített, mert az volt az érzése, hogy a beszélgetés területén bevált módszere csütörtököt mond. A záróra miatt is egyre idegesebb lett, ez még csak fokozta zavarát.

Éles megfigyelőképessége ellenére Magda semmit sem vett észre Huszár zavarából. A zene, a bor, jó táncosa kellemessé tették számára az estét. Csak egyvalamit talált furcsának. Huszár egyre gyakrabban pillantott az órájára. Tizenegy felé járt az idő. Már-már meg akarta kérdezni az óránézés okát, de Huszár megelőzte.

- Fél óra múlva úgysis záróra, jó lenne, ha pár perccel előbb elmennénk!
- Magda arcán csintalan mosoly futott át. Nem is tudta szó nélkül megállni.
- Nagy huncut maga, Pali!

Huszár egy pillanatra megdöbbsent. Aztán, megértve, mire gondolhatott Magda, hirtelen felragyogott az ő arca is, s a lánnyal együtt nevetett. A fogasról odahozta mindkettőjük kabátját.

Jött a főpincér. Farzsebéből előhúzta sokrekeszű pénztárcáját, ráhelyezett egy számológémböt.

- Volt két vacsora á 2,80...

Huszár közbevágott.

- Pár perc múlva visszajövök. Csak fiákerbe ültetem a hölgyet. Majd utána fizetek, úgysis fogyasztok még valamit. Kár lenne kétszer számolni.

A főpincér nagyot nyelt, aztán minden udvariaskodás nélkül elkapta Huszár karját.

- Ezt a figurát, Huszár úr, nálunk csak egyszer lehet megcsinálni. Tessék azonnal fizetni!

- Kérem! - mondta sértődött hangon Huszár.

Idegesen végigtapogatta zsebeit, de csak két pengőt talált.

A jelenetre mindenki felfigyelt. Magda vérvörösén kinyitotta a kezításkáját. Egy húszpengőt dobott az asztalra, aztán kirohant a helyiségből.

12

Ivanics mama érdeklődésének középpontjában a két malac állott. Reggel meleg korpás moslékot kaptak, és pár szem kukoricát. Délben jó zsíros mosogatólevet, tele kenyérhéjjal, főtt krumplival. Este újra a reggeli fogás került sorra. Legtöbbször a vacsorát ketten adták a malacoknak.

- Te papa, korpát kellene szerezni, mert fogytán van.

Ez akkor jutott eszébe Ivanicsnének, mikor a korpászacszkóhoz nyúlt.

Ivanics figyelmeztetés nélkül is már régen megkérdezte a vele dolgozó izsai, pati és neszmélyi lányokat, tudnának-e árpát szerezni. Pár hét múlva, mikor az öreget jobban megismerték, az egyik lány szerzett egy izsai paraszt-tól ötven kiló árpát.

Egy vasárnap délután elhozták az árpát.

Iván színültig megtöltötte a daráló adagolótölcsérét, és nagy lendülettel nekilátott őrölni. A tengely azonban alighanem berozsdásodott, mert a hajtókart nem tudta beindítani. A fiú nagyot rántott a keréken. A gép lába, a szorítócsavar mellett, ahol a darálót a padhoz erősítették, pattant egyet és kettétört, a tölcsérben levő árpa meg szétfolyt a kamra padlóján.

- No, ez is jól kezdődik - nézett dühösen a fiára Ivanics. - Azt sem tudom, hol hegesztenek most Komáromban.

- Majd holnap Magda nyakába veszi a világot, és rendbe hozatja valahol - ezzel Iván már tuszkolta is apját a kamrából kifelé, nehogy tovább mérgeledjék.

Másnap Ivanics leszerelte a darálót. A vázat beletette egy szatyorba, és mikor munkába indult, odaállította a konyhaajtó küszöbére. Magda korán reggel indult, minél előbb el akarta intézni az ügyet.

Legközelebb esett az Ipovitz gépjavító műhely, melyet a komáromiak „gyár”-nak neveztek. A Nádor utcáról nyílt az irodája, s egyetlen üzlethe-lyiségből állott. A kirakatban egy traktor megjavított főtengelye feküdt mint az Ipovitz-gyár egyetlen, nagyon találó reklámja. Az irodahelyiséget vas-korláttal választották ketté.

Az íróasztal mögött terebélyes nőszemély uralta az irodát. Magda egy ideig tanácstalanul topogott a korlát mellett.

- Kérem szépen, ezt a darálólábat szeretném meghegesztetni.

- Attól függ, milyen anyagból készült - igazította meg szemüvegét a nő sokatmondóan. - Öntöttvasat nem lehet hegeszteni. Majd idehívatom Berényit.

Kiment. Magda hallotta, amint megkért valakit, hogy Berényit hívják ki a műhelyből. Kis idő múlva megjelent egy olajos ruhás férfi. A szemüveges nő a kezébe nyomta az eltörött darálólábat.

- Mondja, Józsikám, meg tudjuk ezt csinálni?

A férfi megnézte a törést, a szürke szemcsés törésfelületről felismerte, hogy öntöttvas.

- Hegeszteni nem lehet. Két pánttal összefogjuk, és nittel rögzítjük.

- Megcsinálja?

- Holnapra meglesz.

A férfi sarkon fordult, és mint aki jól végezte dolgát, kiment. Rá se nézett Magdára, csak a vasat szemlélte.

Másnap ugyanabban az időben megjelent Magda a műhelyben. Megint hívták Berényit. Pár perc múlva bejött, kezében a megjavított darálólábbal. Letette az asztalra. Kissé restelkedve magyarázta:

- Másképp nem tudtam megoldani, mint ahogy mondtam. Egy ideig kitart. Ha egy kicsit meglazulnának a nittek, otthon is meg tudják majd húzni.

Ezalatt az irodavezető kiállította a számlát. Magda fizetett.

A darálóláb már nem feküdt az asztalon, de Berényi még mindig azon tűnődött, vajon mennyi ideig tartanak majd a nittek. Csak mikor Magda elköszönt, és kilépett az irodaajtón, rezzent fel, és hirtelen a lány után nézett. Egy kissé bosszankodott is, miért nem nézte meg az illetőt. Magdából nem látott mást, mint a kopogó piros szandálját.

Magda alig tett pár lépést, eszébe jutott a szórakozott, olajos ruhás férfi. Feltűnő, mennyi hasonlatosság van édesapja és a férfi között. Hányszor el-tűnődött azon, mennyi odaadással rakja édesapja a falat. A munkaidő letel-

tével társai mind menekültek a munkahelyről, ő még pár percig ott maradt, és elnézte alkotását. Éppen olyan, mint ez az ismeretlen olajos ruhás férfi. Biztosan Berényi is jó szakember.

Elmélkedésében a szembejövő Szapu zavarta meg, akinek felesége munkavezető a dohánygyárban. Ő juttatta eszébe égető problémáját. Hiába, el kell helyezkednie. Egyetlenegy ember segíthet csak rajta, Szapuné. Csak hát ez az asszony Erős Pista nagynénje. Erőssel meg nemrég szakadt meg a kapcsolatuk. Szapuné biztosan neheztel rá emiatt.

Ha egyszer nem állhatta Erős modorát. Pedig az minden kívánságát teljesítette volna, vagyonos volt, állandóan azt hangoztatta, hogy pénz beszél, kutya ugat. Nála azonban elszámította magát.

Újra Ipovitzék szerelője jutott az eszébe.

Miért nem megy ki a fejéből ez az ember?

Elmosolyodott. Arca kislányosra változott. Játékosan nézte az utca kövét a lába alatt. A szürke útburkolat tükörré változott képzeletében. Megjelent rajta Berényi alakja, kezébe vette az eltört darálólábat, és feje tetejére tolta olajos micisapkáját.

Magda durcásan lebiggyesztette a száját, mintha összeveszett volna a képzelt tükörben megjelent játszótársával. Várj csak, nézel te még énram!

II.

Szapu Lajos a Széles utcában lakott. Így névről nem sokan ismerték, úgy tudták, hogy a Széles utcában az egyetlen új házban az Erős lány lakik, no meg a férje. Ahogyan a férfi neve helyére tolakodott a feleség leánykori neve, éppen olyan volt a házasságuk is.

Magda jól ismerte az Erős lányt. Két éven át a keze alatt dolgozott. Akkoriban kerülgette őt Szapuné öccse, de az asszony ennek ellenére megtartotta fejedelmi gögjét Magdával szemben.

Lehajtott fővel, elgondolkozva igyekezett a Széles utca felé. Az esélyeket latolgatta. Sok reménye nem volt. Az asszony jó szóért biztosan nem segít rajta. Alighanem tudomást szerzett már az Erőssel történt szakításáról is. Csak meg ne haragudjon érte.

Meggyorsította a lépteit. A legrövidebb út a Széles utcába a Hosszú utcán keresztül vitt. A Széles utcára ráillett a neve, mert a többitől eltérően valóban széles volt. Hogy aztán a Hosszú utca miért kapta a nevét, senki nem tudná megmondani, mert hosszúnak a legnagyobb jóakarattal sem lehet mondani, de görbének annál inkább.

Magda gondolatai rendeződtek. Világossá vált előtte, milyen eszközökkel lágyíthatja meg Szapuné szívét. Valami olcsó hízeltetés nem segít, Szapuné azonnal észrevenné, pedig a dohánygyár munkavezetője agytekervényeinek rövideége okából aligha kapott volna a homlokára olajfaágot egy esetleges szellemi olimpiáson.

Az utca elejéről már látszott Szapuék háza. Nemcsak azért volt szembetűnő, mert a többinél nagyobb volt. Még az utcára nyíló hármias ablakai miatt is el lehetett volna menni mellette, pedig két vadonatúj sárga redőny pompázott az ablakokon. Az állandóan fényesen ragyogó kilincs és a gyúródeszka tisztaságúra súrolt küszöb azonban már mindenki képzeletét izgatta.

Magda dobogó szívvel megnyomta a villanycsengő gombját. Az utca felőli oldalon kilincs helyett rézgomb volt az ajtón, kívülről csak kulccsal lehetett kinyitni.

Szapuné azzal magyarázta a zár előnyét, hogy ha nem ilyen volna, akkor az a sok szemtelen koldus lépten-nyomon bejönne. A koldusoktól való félelem teljesen indokolt Szapuék esetében, mert ketten és jól keresnek, ráadásul gyermektelenek.

– Maga az, drága Magda? – csapta össze a kezét Szapuné, mikor kinyitotta az ajtót.

– Kezét csókolom!

– Jöjjön csak beljebb, aranyos Magdikám!

Végigmentek a nyitott verandán. Elhaladtak az első szoba ajtaja, majd az udvarra nyíló konyhaajtó mellett. A ház végében volt még egy helyiség, ide nyitottak be. A küszöbre helyezett lábtörlőn Szapuné agyontörülte a cipőjét.

A szűk helyiségben konyhát rendeztek be. Az egyik sarokban fehér zománcozott tűzhely, a másikban egy ágy, mellette a konyhaszekrény, asztal és két konyhaszék.

– Itt vagyunk napközben – magyarázkodott Szapuné.

Magda tekintete önkéntelenül is az ágyra tévedt. Szapuné nyomban észrevette.

– Van úgy, hogy itt is alszunk, Magdikám. Én ezen az ágyon, a férjemnek meg tettünk a kamrába egy katonaágyat – mutatott kezével a konyhából nyíló ajtóra.

Magdát leültette az egyik fényesre lakkozott konyhaszékre. Mosolyogva, kérdően nézett rá. Tekintetében jó adag félelem is lappangott.

– Nem tudja, ugye, nagyságos asszony, miért jöttem?

– Vagy hoz, vagy visz valamit, kedvesem – húzta el kényszeredett fintorral száját az asszony.

Szemében még mindig a félelem és a kapzsi öröm keveréke csillogott.

– Szeretnék bejutni a gyárba. Nem tudom, be tudna-e segíteni.

Az Erős lány szemében kialudt a félelem. Már diadalmasan mosolygott. Tudta, adnia nem kell, csak kaphat valamit. Azon tűnődött, mit is kérjen cserébe a lánytól. Magda megelőzte.

– Tudom, ez fáradságába kerül a nagyságos asszonynak. Viszonzásul kötnék egy-egy szép, hosszú ujjú pulóvert mindkettőjüknek.

Az asszony még csak nem is utasította vissza az ajánlatot. A világ legtermészetesebb dolgának vette. Ő is ilyen módszerrel lett munkavezető. Bátyja hentesüzletéből temérdek sok árut vitt a gyár igazgatójának.

– Majd meglátom, Magdika, pénteken reggel nézzen be! Hogy van a mama, olyan régen találkoztam már vele – terelte másra a szót az asszony.

Öccsét nem is hozta szóba. Okos lány ez a Magda. Kérni jött, megmondta, mit ad érte. Itt nincs tovább miről beszélni. Bárcsak ennyit adna más is.

Szemügyre vették egymás ruháját. Ekkor jutott Szapuné eszébe, hogy az új ruhája elől van a szobában, szeretné megmutatni, de nem akarta a lányt magára hagyni, türelmetlenül várta férjét. Rövid idő múlva, hosszas cipőtisztítás után megjelent.

– Jó napot – dörögött mogorván.

Rá sem nézett Magdára. Egy üres vödört hozott magával. Először a konyhaszekrényben keresgélt valamit, aztán benyitott a kamrába. Magda önkéntelenül is utána nézett. Két megrakott polc között szorongott Szapu fekete pokróccal letakart ágya. Fejmagasságban a polcon uborkás- és befőttesüvegek álltak. Mindegyikre címkét ragasztott az asszony. Ráírta, milyen befőtt van az üvegben, és mikor tette el. Szapu az ágya alatti zsákból pontosan kimérte a vödörbe a malac fejadagját. Szuszogva jött vissza a konyhába. Leemelte a tűzhely vízmelegítőjének fedelét. Az árpadarára óvatosan vizes mert. A bögre alá odatartotta a tenyerét, nehogy egy csepp is a kőre

essen. Oda nem is esett, de a tűzhely fényesre smirglizett peremére annál inkább.

– Megint összevizezted, Lajos! Megrozsdásodik a helye.

Szapu megállt a meregetésben. Apró kék szemét ide-oda forgatta. Valamit mondani akart. Félig már ki is nyitotta a száját. Kivillantak az aranyfogai.

– Eredj már, nem hallod, mennyire visít az a malac?

Szapu nem szólt egy szót sem. Tenyerével letörölte a tűzhely szélére cseppent vizet. Félve megemelte a vödröt, és csendesen kiment.

– Olyan lassú ez a Lajos – törölte meg még egyszer a tűzhely szélét az asszony. – Az igazgató úr azt mondta, hogy sokkal magasabb állásba juthatna, ha kérné a vitézzé avatását. A Károly csapatkeresztje meg a kisezüstje megvan. Egy haditettét kéne még leírnia, s akkor felterjesztenék a vitézzé avatásra. De nem jut az eszébe ilyesmi. Hányszor mondtam már neki, hogy mesélje el a katonaéveit, a bevonulástól a leszerelésig, hátha én rájönnék valamire, mi volt az elbeszélésben hőstett. Én még ilyen embert nem láttam. Még arra sem képes, hogy elmesélje az élményeit. S mondja, kedves, milyen pamutból kötné nekünk azt a hosszú ujjú pulóvert?

Magdának elakadt a lélegzete. Ő csak a megkötésre vállalkozott, úgy látszik, az anyagot is elvárja tőle ez az asszony. Nem is ijedséget, mint inkább gyűlöletet érzett iránta.

Az jutott eszébe, amit édesanyjának is oly sokszor magyarázott, amikor nem akarta őt elengedni Pestre. Ilyen az élet. Aki bírja, marja. Az emberek nincsenek tekintettel egymásra.

– Amilyenből kívánja a nagyságos asszony, amilyen a legjobban illik a ruhájához – szedte össze Magda minden kedvességét.

– Lajos, Lajos! – kezdett kiabálni Szapuné.

– Tessék, anyukám – szólt be kívülről a férfi.

– Menj az első szobába, de vedd le a cipődet, és hozd ide a kávészínű ruhám.

Szapu dűnnyögve elindult. Hallani lehetett, amint az ajtóban levágta a cipőjét, aztán lábujjhegyen beszaladt a belső szobába. Nem akart a hideg padlóra egész talpával rálépni. Szapunak ez jutott az előszobás, kétszobakonyhás lakásból. Cipő nélkül végigugrálna a tükörfényes padlón és a mindennap kényesen porszívózott szőnyegen. Egész életüket a hátsó kis szobában éltek le.

– Ilyen az új ruhám, nézze csak, Magduska – kapta ki férje kezéből a ruhaakasztót az asszony. – Ilyen szín megfelelne a férjemnek is.

– Gyönyörű – komédiázott Magda. – Ehhez legjobban a drapp színű menne.

– Hallod, Lajos? – lelkesedett az asszony.

Magda egyik lábáról a másikra állt. Nem tudott sokáig maradni. Szapuné karonfogva kísérté a kapuig.

– Biztosan jöhet. Már holnap beszéllek az igazgató úrral. Pénteken várjuk. Isten vele, drága Magdikám.

Magda gyomra háborgott. A girbegörbe Hosszú utca kissé megnyugtatta. Kigyulladtak a pislákoló gázlámpák. Az utca végében, a munkáslakások előtt is állt egy lámpa. Megvilágította az első lakás bejáratát. Az ajtó előtti piros téglalépcsőt éppen akkor mosta egy asszony. Amikor lehajolt, kivillant fehér combja. Sokan azt mondták, azért mossa mindig a lépcsőt, hogy az arra menők meglássák formás lábát. A rosszmájúak úgy magyarázták, azért mossa a követ, hogy ha már a lelke nem tiszta, legalább a lépcső legyen az.

Ugyan mi lehet az igazság? Ki tudná megmondani? Ezek a gondolatok hessegették el Magda fejéből a kapzsi Szapunét. Észre sem vette, már a házuk közelében, a Rozmaring utcában járt. Vele szemben egy izmos férfi két nagy bőrdönt cipelt. Kabátját kigombolta, nyakkendőjét meglazította, ka-

lapját a feje búbjára tolta. Menet közben elgondolkozva nézett maga elé. Biztosan az állomásról jön, gondolta Magda.

A házuk előtt találkoztak. Magda belépett a kapun, a férfi továbbment. Az ajtócsapódásra visszanézett, de már csak a piros szandált látta meg. Még pár lépést ment, aztán letette a bőröndöket. Megtörölte a homlokát.

Magda óvatosan kinyitotta az ajtót, és a férfi után lesett.

Berényi végigtapogatta a zsebeit. Cigarettdát és gyufát keresett. Közben azon töprengett, hol is látta már ezt a piros szandált. Nem jött rá. Csak addig töprengett, míg a füstölőnivalót meg nem találta. Nagyon szippantott a cigarettából, s a szája szögletébe nyomta. Lehajolt, megragadta a bőrönd fülét. Ekkor váratlanul megszólalt mögötte Magda.

– Bácsi, kérem, nem működik a daráló!

Berényi megfordult, összevonta a szemöldökét, hogy jobban lássa, ki áll a sötét kapuban. Először azt hitte, egy kislány szólította meg, a kapuban álló alak azonban nem is volt olyan kicsi.

Magda csintalanul mosolygott.

Berényi nagy nehezen ellépett csomagjától, kivette szájából a cigarettát.

– Milyen daráló nem működik, kérem?

– Amit hétfőn javított meg.

– Ja igen, most már emlékszem. Hol tudnám megnézni?

– Nem olyan sürgős, még valaki elviszi a csomagjait.

– Ha egyszer nem jó, akkor megnézem, már kíváncsiságból is, ugyan mi lehet a baja.

– Nem olyan sürgős, de ha mindenáron látni akarja, először vigye haza a csomagjait, addig nyitva hagyom az ajtót.

– Jól van, kérem, egy félóra múlva itt vagyok.

Berényit egész úton bántotta a daráló. Ugyan mit nem vett észre rajta? Ilyen még nem fordult elő vele. Ráadásul az utcán állítják meg a rossz munkája miatt. Megszaporázta a lépteit. Sietve nyitott be Polgár utcai lakásába. Amint a kapukulcsot a zárba illesztette, kutyája örömeiben csaholni kezdett.

A kutya pofáját sűrű, hosszú szőr borította, torzonborz pofájából kivillogott értelmes, csillogó szeme.

– Megkötöttek, Gilbertkém? – kapcsolta ki a kutya láncát.

Az eleresztett állat a mellének ugrott, majd feldöntötte. Szokás szerint le kellett guggolnia. A kutya megnyalta a kezét, aztán rátette lábát a térdére, és óvatosan beleszagolt mindkét kabátzsebébe. Az egyikben megérezte a zsírpapírba csomagolt csibe- meg kacsacsontokat. Berényi ünnepélyesen előhúzta a csomagot. A papírt, mint egy asztalkendő, szétterítette kutyája előtt a földön. Megveregette az oldalát. A kutya, megfeledkezve az udvariasságról, irigyen morgott rá.

A háziasszonyánál még égett a lámpa. Beszólt hozzá az udvar felőli ablakon.

– Megjöttem, Szabó néni, de megyek is mindjárt. Még egy munkát el kell elvégeznem.

Az asszony kicsoszogott hozzá szobájából.

– Jó estét kívánok! Aztán ki nem hagyja magát még este sem nyugodni? – zsörtölődött.

– Mi újság itthon, Szabó néni?

– Ez a Gilbert annyit szűkölt, míg maga oda volt, de azt mondja meg már, hova kell mennie ilyen késő este?

– Egy lány kért meg, hogy menjek el hozzájuk, mert rosszul csináltam meg a darálójukat.

- Egy lány, ugyan ki lehet az? - fúrta az asszony oldalát a kíváncsiság.
- Nem tudom, Szabó néni.
- Akkor hová megy, hogyan találja meg?
- A Rozmaring utca közepe táján laknak. A házat megismerem.
- Ott csak az Ivanicséknak van lányuk, Berényi úr. Csak nagyon vigyázzon azokkal a lányokkal, mert nagyon büszke, gőgös család. Az anyjuk mindenkit kinéz mellőlük. Még nem akadt olyan férfi, akit jónak talált volna, pedig az idősebbik tavalý is a dohánygyárban dolgozott velünk együtt - eredt meg az asszony nyelve.

- Nem háztűznézőbe megyek én oda, Szabó néni, hanem a darálót helyrehozni, mert én fuseráltam el - tette Szabóné vállára a kezét megnyugtatóképpen.

Az asszony csak tovább beszélt. Berényi közben az aktatáskájába tett egy kalapácsot, hidegvágót, pár darab szeget, nitthúzó és egy fúrógépet.

- Mindjárt jövök vissza. Addig, legyen szíves, rakodjon ki a bőröndből. Van benne egy kis kacsahús is.

Kutyája az utcaajtóból eléje sietett. Rá sem hederített. A kutya sértődötten visszakullogott az ólba, nagyot ásított, és oldalvást végigfeküdt háza padlóján.

Magda hazatérve az egész család előtt nevetve elmesélte, hogyan találkozott azzal a csodabogárral, aki a darálót megjavította. Szólt neki, jöjjön el, mert nem jól működik. Azt mondta mindjárt itt lesz.

Ivanics letette kezéből az újságot, s szemüvege felett aprókat pislogva nézett a lányára.

- Mit beszélsz, ki lesz itt mindjárt? - ráncolta össze a homlokát.
- De nehezen érti meg, apuka. Aki a darálót javította. Az előbb erre ment, szóltam neki, hogy nem jól sikerült.
- De fiam, az azért rossz, mert életlen.

- Apuka, ezt nem mondta nekem - fordult el Magda, így akarta mosolyát elrejteni.

Az asszony a tűzhely mellett vacsorát melegített. Csak fél füllel figyelt oda. Mikor már Magda és édesapja napirendre tért a dolog felett, megszólalt:

- Neked mindig ki kell találnod valamit.

Középre húzták a konyhaasztalt. Mária leterítette. Magda az asztalra helyezte a tányérokat és evőeszközöket. Más munka nem lévén, mindegyikük elfoglalta az asztal körül a helyét. Ivanicsnének sohasem jutott hely, ő mindig a tűzhely mellett állva evett. Még pár percig várni kellett az ételre. A várakozási időt mind a négyen mással töltötték. Ivanics rendületlenül olvasott. Mária kötött. Iván a tányérhoz támasztott fényképet rajzolta le a térdén, mert az asztalon nem jutott hely a rajzpapír számára. Magda egy konyhakendővel újratörölgette az edényeket.

Az udvaron keresztülvezető betonjárdán lépések zaja hallatszott. A konyhaajtón kopogtak.

- Tessék! - dörmögte szórakozottan Ivanics.

- Jó estét kívánok! - toppant a konyhába Berényi.

A család tagjai érdeklődve néztek rá. Hóna alatt aktatáskát cipelt. Magdán kívül egyikük sem tudta, hogy ő a lakatos.

- Kit tetszik keresni? - törte meg a csendet Ivanicsné.

- Nem tudom pontosan, itt-e, vagy tovább, egy asszony vagy lány szólt, hogy elromlott a daráló - mondta zavartan Berényi.

Magda szemében pajkos tüzek gyúltak. Arca kirózsásodott. Huncutkodva harapdálta a szája szélét. Felállt, és Berényi elé lépett.

- Biztosan itt szóltak magának, nem téved?

- Határozottan nem tudom, átmegyek a szomszédba, ott is megkérdezem - topogott egy helyben.

Láthatóan zavarban volt.

- Ugyan, mit komédiázol, Magda! – szólalt meg az öreg.

- Hát nem emlékszik rám, én szoltam magának – nevette el magát Magda.

Berényi zavara nem múlt el. Végigtapogatta a zsebeit. Már a szájában volt a cigaretta, amikor eszébe jutott, hogy nem otthon van, meg sem kérdezte, rágyújthat-e.

- Vesse le szépen a kabátját, és üljön le! – tolta oda székét a lány, mert több ülőhely nem volt a konyhában.

Ivanicsné a főzeléket meregette a tányérokba. Éppen Magda került sorra, amikor Berényi leült a helyére.

Berényi illendőségből hátrább húzta székét az asztaltól.

A két lány összenevetett. Ez jeladás volt arra, hogy tovább pajkoskodjanak Berényivel.

- Miért ült hátrább, még úgysem vacsorázott – találta fel magát Mária.

- Nem vacsoráztam, az igaz, de én nem vacsorázni jöttem ide. Meg aztán időm sem volt bemutatkozni. Berényi vagyok.

- Éppen az hiányzott, hogy vacsorázni jöjjön ide – mosolygott Magda, de már értette a viccet Berényi is.

Apjuk már Berényi mellett ült, és nagyban magyarázott.

- Tudja, a lányom nem tudta, mi a baja a darálónak, csak azt mondtam neki, hogy nem jól darál. De azért működik rosszul, mert a kések életlenek benne. Ezt meg most úgysem lehet megcsinálni, mert először ki kellene lágyítani. Máskülönben hol dolgozik a szaktárs?

- Az Ipovitz-féle kócerájban.

- Akkor maguk lejárnak a kikötőbe is dolgozni?

- Állandóan van a hajókon munkánk. Főleg hegeszteniivaló.

- Nagyon szeretem a hajókat. Mert tudja, az első világháborúban a hadi-tengerészetnél szolgáltam Pólában.

Mária intett Magda felé, jelezve, itt már nincs segítség, mert édesapjuk megint tengerre szállt. Lassan felállt az asztaltól, és bement a szobába. Ivanicsné elbontotta az ágyat, Iván nagy buzgalommal tovább rajzolt. Magda az illendőség kedvéért ott maradt harmadiknak a rettenetes nagy viharban, ami a tengeren dúlt, amikor is édesapjának két kézzel kellett a korlátba fogózkodnia, mert a tenger vize majd lesodorta a fedélzetről.

Magda közben gyufaszálakból máglyát rakott az asztal közepén. Már kezdte idegesíteni Berényi figyelmetlensége. Még csak rá sem nézett. Már már ő is arra az elhatározásra jutott, hogy feláll, és otthagyja apját újdonsült barátjával együtt. Aztán rádöbbsent, hogy éppen azért találja érdekesnek ezt a férfit, mert ügyet sem vet rá. Hiúságában megsértve ezt hajtogatta magában: No várj csak, lesz idő, amikor majd nem a tengeri hajókról beszélsz órák hosszat. Ez a lehetőség elviselhetővé tette számára a férfi közömbösségét. Tovább rakosgatta egymásra a gyufaszálakat.

Ivanics megkínálta a vendéget az ő vágott dohányából. Éppen akkor, amikor valahol Afrikában kötöttek ki a hadihajóval.

A gyufáját egyikük sem találta meg.

- Ott van a lányom előtt - mutatott a máglyára Ivanics.
- Megengedi? - udvariaskodott Berényi.
- Úgy tessék elvenni egy szálat, hogy össze ne dőljön a máglya.

Berényi le akart emelni a máglya tetejéről egy gyufaszálat. A nehéz vas-munkától eldurvult ujjaival nem tudta megfogni a vékony gyufaszálat. A nagy elővigyázatosságtól még a keze is remegett, a máglya összedőlt.

- Látja, mit csinált? - utánozta Magda a síró, durcás kislányokat.
- Azonnal összerakom.
- Ugyan, szaktárs, csak nem fog vele vesződni - Ivanics szerette volna visszaszerezni hallgatóját.

Erre Berényi a lány felé fordult. Tulajdonképpen most látta őt először.

Magda állta a tekintetét. Kezdetben kacéran, dacosan. Aztán azon kapta magát, hogy megsajnálta a férfit, hiszen ő hozta zavarba. Úgy tett, mintha ő szégyenkeznék. Szemét lesütötte.

Berényi megrettent, amikor eszébe jutott, hogy az öreg némán nézi őket, és közben várja a gyufát. Hogyan feledkezhett meg ennyire magáról? Felállt.

- Észre sem vettük, eljárt az idő, ideje hazamenni.
- Maradjon csak nyugodtan, még azt szeretném elmondani...
- Remélhetőleg lesz még rá alkalom, nem akarok sokáig alkalmatlan-kodni.

Ivanics sajnálkozva búcsúzott.

Magda az utcaajtóig kísérte Berényit.

- Sajnos, a darálót nem tudtam megélesíteni, mert reszelőt nem hoztam magammal – szólalt meg nagy nehezen Berényi.

Magda egy pillanatra szándékosan a férfi kezén hagyta a kezét. Csak akkor húzta el, amikor Berényi újra megszólalt.

- Nem tudom, mikor lenne alkalmas, ha eljönnék.
- A lány közelebb hajolt a férfihoz, és a fülébe súgta:
- Majd vasárnap délelőtt megmondom a Nádoron! – És becsukta Berényi orra előtt az ajtót.

3

Szapunéval történt megállapodásuk szerint Magda pénteken reggel bement a dohánygyárba. Mindjárt munkába akart állni. Egy új rendelkezés alapján a munkahét pénteken kezdődött.

A gyár felé menet már a Nádor utca végéről feltűnt a park kopasz fái között a komáromi Öregvár földbe süllyedt, szürke épülete.

A vár igen nagy hatással volt a városra. A vár miatt épült a Nádor utca végére a gőgös tiszti pavilon, a vár miatt épült a lovarda. A vár miatt maradt üresen a Pintyőke-liget. Itt gyakorolták évtizedeken keresztül a dízlépést a katonák. Miatta lett a várfal tövében meghúzódó süketnémák intézetéből hidászlaktanya.

A lovarda mellett, a Pintyőke-ligeten keresztül minden reggel hosszú sor asszony bandukolt a dohánygyár várfal melletti bejáratához. Ruházatuk kopottas volt, a fejükre vastag, fekete berlinerkendőt terítettek, csücskét hátukon átvetve a derekukon megkötötték. Állandóan hideg termekben tartózkodtak. A dohányleveleket simították, rakták egymásra. Gyékényszatyorban vitték a napi sovány elemózsiát. A jellegzetesebb mégis az asszonyok ruhájának messziről érezhető, átható dohányszaga volt. Ha nem tudta volna valaki a járást, kérdezősködés nélkül is eltalál a gyárba, a dohányszagú asszonyok után.

Magdának nem kellett kérdezősködnie. Néhány telet átfagyoskodott már itt. Most mégis tele volt kétségekkel. Azon gondolkozott, vajon felveszik-e.

Ilyenkor reggel a portás kint állt a birodalma előtt. Már látásból ismeri a munkásokat. Magda ballonkabátos alakja messziről feltűnt neki. Szapuné meghagyta, hogy irányítsa őt a személyzeti osztályra. Ott majd elintézik az ügyét.

A hivatali szobában csak egy öregember üldögélt. Úgy látszik, az volt a munkája, hogy a leveleket borítékba tegye. Magda felvételének ügyéről semmit sem tudott. Nemsokára egy húsz év körüli lány viharzott az irodába. Az íróasztalra dobta táskáját, odaugrott a telefonhoz, felült az asztalra és tárcsázott.

- Ott van, Palika? ...Legyenek szívesek, hívassák oda! ... Te vagy az? ... Hogy mentetek haza? ... Igazán? ... Nem is gondoltam arra, hogy ilyen jól érzem majd magam...

Közben bejött egy kék munkakabátos asszony.

- Kisasszony, kérem - mente a telefonáló felé -, legyen szíves, adja ide a könyvet, be kell írnom a létszámot!

- Látja, hogy most nem érek rá! Nem tud egy kicsit várni? - Befogta a kagylót, úgy kiáltott az asszony felé.

Az öreg fölpliszlantott borítékai közül. Magdának úgy tűnt fel, mintha csóválta volna a fejét.

A telefonbeszélgetés hirtelen megszakadt. A tisztviselőnő levágta a kagylót. Valakin ki akarta tölteni a mérget.

Rákiáltott Magdára.

- Maga mire vár ott az ajtó mellett?

- Nem tudom, Szapuné említette-e a felvételemet...

A lány peckesen leugrott az asztalról. Előkotort a táskájából egy kulcscsomót. Kinyitotta az íróasztalát. Előhúzott egy összevissza firkált papírlapot.

- Maga Ivanics Magda?

- Igen.

- Dolgozni jött?

- Igen.

- Ilyen ruhában? Mit gondol, mi van itt, divatbemutató?

- Csak a hivatalba jöttem ebben. Munkára másikat hoztam.

- Én még ilyen népet nem láttam, mint maguk, felvidékiek. Úgy öltözködnek, mintha mindegyik nagyságos asszony volna. El kellene magukat vinni haza, az óbudai dohánygyárba, majd megtudnák, mi a munka, meg hogy ki öltözködhet így.

Az asztalra vágta a kitöltendő a nyomtatványokat. Egymás után tette fel a kérdéseket.

- Iskolai végzettsége?

- Három polgári és egy tanítóképző.

- Akkor minek jön ide dolgozni?
- Nálunk a köztársaságban három polgári kötelező volt mindenki számára.
- Elég baj ez. Ezért van magukkal ennyi baj. Túlságosan igényesek lettek a csehek alatt. Majd mi megtaníttuk, mi a fegyelem.

- Az elmaradottság még nem fegyelem – futotta el Magdát a méreg. Még folytatni akarta, de egy katonás tartású bajuszos férfi lépett be az irodába.

- Alászolgája, igazgató úr! – ugrott föl az öreg.

- Miért ez a hangoskodás, Bözsike?

- Semmi – halkított le a hangját a lány –, csak mindig elfut a méreg, ha ilyen kikent-kifent felvidékieket látok. Úgy jönnek munkába, mintha bálba mennének. És még nekik áll feljebb.

Az igazgató szemtelen nyíltsággal végigmustrálta Magdát. Szeme egy pillanatra megakadt a mellén és a csípőjén. Udvariasan kezét nyújtott. A válla fölé visszaszólt beosztottjának.

- Máskor változtassa meg, kérem, a hangnemet. Mindazok ellenére, amit ön kifogásol, azért ők mégiscsak magyarok. Méghozzá...

Az igazgató elharapta a mondatot. Kezével bajuszát simogatta. Farkasszem néztek egymással. Magda vérvörös lett.

- Tessék azonnal felvenni – adta ki a parancsot. – Egyelőre Szapuné keze alá kerül, aztán majd meglátjuk. Ma és holnap az én engedélyemmel még nem kell dolgoznia!

Az igazgató ismét kezét adott és kiment.

A hivatalnoknő rúzsos ajkát gúnyosan lebiggyesztve kitöltötte az iratokat. A belépési igazolványra mérgesen ráütötte a pecsétet, aztán Magda felé nyújtotta.

- No tessék, „kisasszony”, ha egy kicsit ügyes lesz, ilyen alakkal még sokra viheti nálunk.

Visszaült az asztalra, és újra tárcsázni kezdett.

Berényi éppen fekete kalapját kefélté kínos gonddal, amikor eszébe jutott, hogy készülődik, készülődik, de azt sem tudja, hova kell mennie. Nem ment a fejébe, hogy ilyen találkát adjon egy lány. Vasárnap délelőtt a Nádoron! Jó, jó, jó, de hol a Nádoron, hiszen az egy hosszú utca. A seprűgyártól a tiszti pavilonig.

Otthon a falujában nem ilyen nagyvonalúan adják meg a lányok a találka helyét. Pedig a faluja összehasonlíthatatlanul kisebb, mint Komárom. Vagy azt mondják: délelőtt mise után, vagy délután a kocsmá előtt.

Mikor az Eötvös utcáról jövet, a Szerecsen gyógyszertár mellett, a Nádor utca sarkán megállt, föltolta feje búbjára a kalapját. Ez azt jelentette, hogy valami olyanon gondolkozik, ami nem tetszik neki. Valóban arra gondolt, hogy lehet ebben az utcában megtalálni valakit. Rágyújtott egy cigarettára. Ez viszont azt jelentette, hogy mégis belekezd valamibe, noha nem fűz hozzá sok reményt.

Megindult. A Spitzer-sarkot már benépesítették az iparosok. Ez a hely nemcsak arra szolgált, hogy itt tárgyalják meg az eseményeket, vagy fontos értesüléseket szerezzenek, hanem sokszemű megfigyelőközpont is volt. Látásból minden újonnan jött idegent ismertek. Még egy-két év múlva is történtek ilyen összehasonlítások: Oda nézzetek, mikor idejött, egy rojtos szélű kék nadrága volt. Most meg irhabundában jár. Itt minden csavargó megszedi magát.

Ezek az iparosok nem voltak udvarias emberek. A sarkon elállták a járdát. A kardjukkal hadonászó katonatiszt uraknak és a magas cipősarkakon kényesen libegő nagyságos asszonyoknak le kellett térniük az útestre, ha tovább akartak haladni.

A másik nagyobb embercsoport a Szent András-templom előtt állott. Ilyentájt ér véget a nagymise. A templom előtti járdát utcán lézengő gimna-

zisták és fiatalok szállták meg. Innen mustrálgatták a templomból kijövő lányokat, fiatalasszonyokat.

A harmadik nagy csoporttal az utca Klapka tér felőli végén találkozhatott az ember. Itt özönlött be a város református lakossága istentisztelet után. A legnagyobb korzó tizenegy és tizenkettő között volt, ők sem akartak hiányozni.

Tíz óra után az úttest is megtelt sétálókkal. Itt folyt le a divatbemutató. A városba tévedt idegen szerencsevadászok, az anyaország Bocskai-nyakendős újgazdag urai, a város valamennyi pártjába beiratkozó polgárai, a könyöklők itt versenyeztek egymással.

Vasárnap délelőtt a Nádoron mindenki megtalálta a maga helyét életkora, vallása, rangja és a városhoz való tartozása szerint.

Berényi még sehova sem tartozott. Hallott ugyan egyet-mást a Nádor utca szabályairól, de ez csak fokozta bizonytalanságát. Egy ideig a járdán ment, aztán az úttest szélén. Megállt, hátranézett, nem találta a helyét.

A bencés székházzal szemben levő villamossági üzlet egyszerűen magához vonzotta. Nézegette a kirakatba tett villanygépeket. Már otthon volt. Elcsitult mögötte a forgalom, félszege elmúlt. Hátratette a kezét, egészen közel hajolt az üveghez. Ekkor váratlanul meghúzta valaki a kabátujját.

- Szépen vár engem, mondhatom, egészen belemerült a kirakatba.

- Jó napot kívánok, Magduska! - csúszott ki a száján.

Egészen másnak látta a lányt. Hófehér sapka volt a fején, kicsit benyomkodta az oldalát, ez olyan csinos külsőt kölcsönzött neki, mintha divatos kalap volna. A sapka alól előbuggyant koromfekete haja. Ajkán látszott a pirosító. Berényit hirtelen olyan érzés kerítette hatalmába, mintha ő egyszerű falusi fiú volna, előtte pedig egy városi kisasszony állna.

- Mondjon már valamit! - biztatta Magda.

A férfi előtt kavargott az utca, a lány, egész Komárom. Attól tartott, elveszíti szeme elől Magdát ebben a tömegben, és íme, mikor nem is gondolt rá, Magda megismerte. Így még nem hatalmasodott el rajta a bizonytalanság.

– Nézzük meg a hajókat! – villant át agyán az egyetlen kiút.

– Máskor is úgy sétálunk, hogy végigmegyünk a Duna-parton, aztán a parkon keresztül vissza a Nádorra. A partról meglátjuk a hajóit is – nevetett Magda.

– Akkor menjünk is!

Berényi nem ismerte azt a komáromi íratlan törvényt, hogy így kettesben sétálni ilyentájt komoly kapcsolatot jelent a komáromiak szemében. Nem is sejtette, mennyien látták őket, főleg Magda ismerősei.

A Duna-part aránylag néptelen volt, s ez meg a folyó közelsége megnyugtatta.

– El sem hiszi, milyen jól illik a fekete hajához a fehér sapka.

– Ugyan, komoly bácsi, maga ilyeneket is tud mondani? – mosolygott Magda. Egészen felvidította az ügyetlen bók.

– Én is ember vagyok – mentegetőzött Berényi.

– Ráadásul érdekes ember. Olyannak tűnik fel ebben a fekete kalapban, mintha rettenetesen komoly pap bácsi volna – nevetett Magda.

Örültek egymásnak, a vasárnapnak. Érezték, hogy nem közömbösek egymás számára. Ennek a legjobb fokmérője az volt, hogy észre sem vették, s már a tiszti pavilon mellett visszatértek a Nádorra.

Az utcasarkon összetalálkoztak Erőssel és Huszárral. Erős meglepetésében lekapta a kalapját, de elfelejtett köszönni. Huszár nagy ívben emelte a kezét a homloka felé. Úgy tett, mintha köszönne, de csak megigazította a kalapját. Őt már nem lepte meg semmi sem.

Magda egy pillanatra meghökkent. Vajon hol találkozott össze a két férfi?

Berényi alaposan szemügyre vette a köszönőket, észrevette Magda zavarát is. Nem tudta, mitévő legyen. Biztosan van a lánynak számos udvarlója. Talán ő értette félre ezt a találkát. Azt hitte, ez már nem a daráló miatt történik. Úgy látszik, nem szabad messzemenő következtetéseket levonnia. Városi lány, egyszer ilyen férfi tetszik neki, másszor olyan. Most nála kötött ki, lehet, hogy mégiscsak a daráló miatt. Berényinek egyszerre elmúlt a jókedve.

Szótlanul mentek tovább. Egyszer csak kigombolt ingnyakkal, kiskabátban, mellén és hátán hatalmas táblával megjelent Grünstein Jenő, azaz Grúci, a plakáthordozó.

Nyakán kidagadtak az erek a kiabálástól.

- Má-hoz egy hét-re a rác-ker-ti pá-lyán KAC-KFC mér-kő-zés lesz. Óriási szen-zá-ció!

Valaki a járókelők közül odaszólt a hirdetőnek:

- Na és ki győz, Jenő?

- Csak mi győzhetünk, pajtás, a KFC.

Közben valaki újságot vett tőle. Ő árulta hirdetés közben a Komáromi Lapokat is. Ez alkalommal majdnem megfeledezett a nagy csomó újságról, amit a hóna alatt tartott. Ha a KFC-ről volt szó, Grúci se nem látott, se nem hallott. A vásárló juttatta eszébe, hogy az újságot is illő volna propagálnia. Fél kézzel visszaadott, aztán rázendített hatalmas hangján:

- Kí-sér-tet a pé-ró-ban. Itt a leg-frissebb Ko-má-ro-mi La-pok.

A kísértet hallatára Berényi is vett újságot.

- Biztosan arra kíváncsi, ugye, mi történt a cigánynegyedben.

Berényi bólintott.

- Akkor én elmesélem magának, azért se az újságból tudja meg.

Magda elgondolkozott, hol is kezdje. Mulatságos történettel akarta elfelejtetni a férfival azt a pár perces zavart, amely a Huszárékkal történt találkozásuk után állt be.

– Tudja, a cigányok roppant érdekes emberek. Muzsikálás után legtöbbször hajnaltájban érnek haza, s nem tudják a pénzt elosztani. Az osztozkodás rendszerint óriási vitával jár, és sokszor reggelig eltart. Pár nappal ezelőtt is már pirkadt, amikor hazafelé szállingóztak a komáromi cigány muzsikusok. Az egy bandabeliek egymástól nem messze, libasorban ballagtak. Beszélgetni ilyenkor már nem volt kedvük. Mindegyik fáradt volt, magába roskadt. A péró közelébe érve egyszer csak az egyik cigány elé váratlanul letoccsant a földre egy hatalmas paradicsom. Észrevették a hátrább jövők is. A banda megtorpant. A fal tövébe húzódtak. Előre-hátra tekingettek, vajon mi történt. A cigány rettenetesen fél a kísértetektől. Pár percig semmi gyanúsat nem észleltek, ezért az első megindult. Alig tettek pár lépést, az utolsó elé esett egy nagy hasú sárga uborka. Kísértetek járnak, Lajos! – kiáltotta el magát a leghátul kullogó sánta nagybögős. Erre aztán az egész banda nyaka közé vette a lábát, és viasszaladt a városba. Az asszonyok nyugtalankodtak férjük miatt. Először csak az ablakon tekingettek ki, aztán kimentek a ház elé is. Nem kellett sokáig várakozniuk, mert melléjük is lezuhan a hajnal csendjében egy paradicsom. Felsikoltottak, és visszarohtak a házba. A lármára kijöttek a szomszédok is. Az asszonyok az ijedségtől alig tudták kinyögni: kísértet. Percek alatt szétfutott a hír. Az egész cigánynegyed borzasan, álmából felriadva, jajveszékelve rohant a Rozália-templom falának tövébe. Eljutott a hír a rendőrségre is. Fegyveres rendőrök kíséretében voltak csak hajlandók visszatérni házukba. Másnap éjszaka ismét hullott az égből a paradicsom meg az uborka. A megrémült cigányok most már a bútorikat kezdték kicipelni a házukból. Harmadnap este az egész pérót megszállta a rendőrség. Meg akarták fogni a kísértetet. Az éjjel egyetlen paradicsom sem hullott a földre. Másnap, amikor már nem voltak ott a rendőrök, ismét megindult a paradicsomzuhatag. Azokban a napokban a kimerültség miatt a kávéházakban nem muzsikáltak a cigányok. A hír elterjedt

az egész városban. Egyre több ember jelent meg éjfél tájban a péro környékén. Mindenki kíváncsi volt a kísértetre. Pár nap múlva éjjel valóságos népvándorlás indult meg a Rozália-templom környékére, ahol már bódékat tákoltak össze maguknak a kísértet áldozatai. Másnap néhány üzlet ki sem nyitott, mert tulajdonosuk egész éjjel a kísértetet leste. Ekkor a város rendőrpáncsnoka gondolt egy nagyot. Egy napra lecsukatta a környék hírhedt csavargóvezérét, akit alvilági nevén Odálnak hívtak. Aznap aztán nem jelent meg a kísértet. Ennyit azért nem írt az újság, ezt csak én meséltem el magának.

A férfi ismét a lányon csüngött egész figyelmeivel. Magda észrevette, s nagy kedvvel beszélt tovább.

- Komáromnak mindig megvan a maga különös története és figurája. Van ennek a Grücinek egy konkurens hirdetőtársa. Fischer Ernő a neve. Rádióhirdetőnek keresztelte el magát. Ha Grüci az utca egyik végén jár, Fischer még véletlenül sem megy arra. Grüci torkaszakadtából kiabálva hirdet. A „Rádió” közel hajol a szembejövőhöz, és elsuttojja mondókáját. Legtöbbször verset is gyárt. Ezzel is bizonyítani akarja, hogy ő a külön bűntőlük közül. Majd mindjárt meglátja, most biztosan az utca másik végén jár.

Mind a ketten fürkészve nézték a nyüzsgő, hullámozó tömeget.

A kultúrpalota sarkán megszokott helyén Mikes hadnagy ácsorgott. Vállán hanyagul átdobott fényképezőgép. Hogy ne kelljen Magdának köszönnie, a Jókai-szobor felé fordult. A jóságos öreg még a hadnagyot is megértő mosollyal figyelte. Kezét a sétálók felé nyújtotta, mintha csak azt mondaná: Valamikor én is sétáltam ezen az utcán. Én is nagyon szerettem Komáromot.

A villamossági üzlet előtt most Iván állott. Magda már majdnem meghúzta az ő ujját is, amikor hirtelen feltűnt a Rádióhirdető.

Fischer sötétkék matrózsapkát viselt. A szalagon aranybetűkkel díszelt: Rádió. Lábán hatalmas bakancs. Mikor Magdáék odaértek, feléjük fordult, kissé meghajolt, és megköszönte a torkát.

– Mához egy hétre a ráckerti pályán

KAC–KFC lesz a szenzációs látvány.

Magdáék hálás közönségnek bizonyultak. Kihasználta az alkalmat, és még egy verset mondott:

– Komáromban legjobb a Rádióhirdető,
sokkal jobb, mint a nagyszájú Grüci Jenő.

A sarkon Ivanics beszélgetett ismerőseivel. Fél szemmel odapislantott lányára. Magda viszonzta a pillantást. Így jelezték egymásnak, hogy ideje hazamenni. Magda tovább csacsogott erről is, arról is. Berényi elgondolkodva hallgatta. Csak akkor szólalt meg, amikor a Polgár utcában elhaladtak a lakása mellett.

– Itt lakom én.

Nemsokára Magda mondta a kapujukban állva ugyanezt.

Berényi fejében kavargtak a gondolatok. Most mitévő legyen? Vajon a lány vonzódik hozzá?

– Mikor láthatom megint?

– Mához egy hétre, ugyanakkor és ugyanott, jó?

– Nagyon örülök.

Berényi gondolataiba mélyedve ért haza. Kuttyája nagy ugatással fogadta. Szórakozottan megállt előtte. A kutya megszaglászta a zsebeit. Először történt meg, hogy nem volt a számára egy szem cukorka sem.

– Ne haragudj, Gilbert, nem hoztam semmit, de kárpótlásul elengedlek.

A kutya örömeiben a vállára ugrott. Aztán előrefutott, és úgy meglökte az ajtót, hogy kinyílt. Megállt a küszöbön, gazdáját maga előtt engedte be a szobába. Berényi barátságosan megveregette előzékenységéért.

– Köszönöm szépen, Gilbert úr!

Molnár Lajosnak bizony jókora utat kellett megtennie, míg Keszegfalváról a Déli pályaudvarra ért a hatórai kandóhoz. Mindennap háromkor kelt, s maga állította össze napi elemőzsiáját, mert nem akarta a feleségét olyan korán felkelteni. Fél négy tájban felült kerékpárjára. Jó másfél órás út volt Komárom. Áthajtott az ébredező városon. Keresztülvágott a mindig szeles Duna-hídon. Közvetlenül a híd mellett az egyik vasutasház baromfiudvarán kért helyet a kerékpárjának. Innen csak pár lépés az álmás.

Ivanics és Polgár legtöbbször már ott voltak, mire odaért.

Mikor a kandó beállt, Molnár mindig első volt a felszállásnál. Polgár és Ivanics kissé hátramaradtak, Polgár közelebb hajolt Ivanicshoz.

– Hát, izé, Józsi bácsi, mit is akarok kérdezni, hallgatta tegnap este a Budapest kettőt?

Aki esetleg hallotta a kérdést, nem is gondolt rá, hogy Budapest kettőn a moszkvai rádió magyar nyelvű híreit értették.

– Majd ebéd alatt elmondom. – Ezzel felszálltak a vonatra.

A késő őszi idő megnehezítette a külső munkákat, többnyire belső vakolásokat végeztek. A gyár végében, közvetlenül a Duna mellett egy újonnan épült szivattyúház belső munkálatait bízták rájuk. A pallér kérésükre Molnárt adta melléjük. Különben is az volt a szabály: két kőművesnek egy segédmunkás jár.

– Készítsen jó kövér habarcsot!

Ivanics pucolás közben meszelőjét a vízbe mártotta. Lehajolt, és kikukkantott az ajtón. Észrevette, hogy hárman tartanak feléjük. Az egyik az üzem katonai parancsnoka, a másik a pallér, a harmadikat nem ismerte. Úgy tett, mintha nem vette volna észre őket. Hátat fordított az ajtónak. Azt gondol-

ta, megnézik a munkájukat, aztán továbbmennek. Azonban mindhárman megálltak az ajtó előtt.

Molnár meghallotta a halk beszélgetést, hirtelen előugrott a sarokból, lekapta kalapját, és háromszor meghajolt.

– Jó napot adjon isten az uraknak!

Erre Ivanicsnak is meg kellett fordulna. Kezét sapkája ellenzőjéhez emelte, és köszönt. Polgár szintúgy.

– Mondta a pallér, hogy egészen jól dolgoznak – bökött a hadnagy fejével a pallér felé.

Egyikük sem felelt rá.

– Ez az isteni szerencsájük maguknak, neveletlen banda, még köszönni is nehezükre esik. Én még ilyen kommunista népséget nem...

Elmentek.

Polgár észrevette, hogy kollégája majd szétrobban a méregtől. Meg akarta előzni a kitörő vihart. Odaintette magához Molnárt.

– Hát, izé, mit is akartam mondani, Molnár szaktárs – most a szokásosnál gyorsabban köpködött –, úgy látom, maga nagyon udvarias ember.

Molnár értetlenül nézett rá.

– Mi hiányzik, Feri bácsi? – legyintett keserűen Molnár.

– A gerinc hiányzik magából – húzta össze szemöldökét nem éppen barátságosan Ivanics.

– Mindig van valami baja velem, Józsi bácsi.

– Mint segédmunkással semmi bajom sincs magával. Kifogástalanul elvégzi a feladatát.

– Mi nem ugráltatjuk magát – támogatta Polgár az öreget –, pedig az itt nagy divat. Nem panaszkodhat!

– A postánál láthatta, hogy hiába végzett jó munkát, és hiába dörgölőzött meg köszönetet, a végén magát is fenéken rúgták. – Ivanics itt elhallgat.

tott. Azon törte a fejét, vajon helyes lenne-e, ha megemlítené neki, hogy ő volt az, aki szólt az érdekében, hogy vegyék fel dolgozni. Jobbnak látta erről nem beszélni.

- Miért hajbókol itt maga ezeknek a csavargóknak? Akkorát köszönt, majd az ajtón esett ki. Aztán miránk hoz bajt, mert mi nem hajbókolunk úgy, mint maga. Mire való ez, Molnár?

Olyan hangon és olyan szeretettel dorgálta őt, mint apa a gyermekét.

- Már bocsásson meg, Józsi bácsi, de köszönni kell. Ezt még az iskolában tanultam.

- Most nem arról van szó, mit tanult az iskolában. Ha én bemegyek az irodájukba, én is köszönök, vagy ha az utcán találkozom velük, akkor is köszönök.

- Akkor mi a baj, Józsi bátyám? - emelte kétségbeesetten magasba a kalapját Molnár.

- Az a baj, ahogyan köszön. Látszik magán az alázatos hajbókolás. Az előbb sem kellett volna a sarokból előugrania, hogy így adjon isten, meg úgy adjon isten.

- Őszintén szólva még most sem értem - nézett nagyon bután Molnár.

- Hozzak valamit? - állt egyik lábáról a másikra.

- Hozzon egy láda maltert és gondolkozzon!

6

- Most már nem is kérdem, Berényi úr, hová megy - szólt ki a konyhából Szabóné.

Pedig Berényi úgy akart elmenni ezen a vasárnap délelőttön hazulról, hogy az asszony ne vegye észre. Az édesanyját látta Szabónében.

- Nem titok az, hová megyek, Szabó néni.

- Nem titok, tudom én azt, az egész gyár arról beszél.
- Hogyan beszélhetnek rólam, hiszen én Szabó néni kívül egyetlen do-
hánygyárit sem ismerek!
- Magát eddig sem ismerte senki, de a büszke Ivanics lányt annál inkább.
- Nem büszke ő, Szabó néni, aztán meg én nem is udvarolok neki. Elő-
ször találkoztunk múlt vasárnap.
- Csak vigyázzon vele, Berényi úr, én jót akarok. Amióta hazajött Pest-
ről, sokan próbálkoztak nála. Egyiküknek sem sikerült. Pedig nem iparosok
voltak. Nem munkásembernek való az ilyen Pestet járt nagyvilági dáma, Be-
rényi úr!
- Én azt hiszem, Szabó néni, hogy Magda csinos lány, ez a bajuk a komá-
romiaknak.

Egész úton az visszhangzott benne, hogy Magda nem munkásembernek
való. Szerette volna bizonyítani az ellenkezőjét, de nagyon is érezte, ma-
ga sem biztos abban, amit Szabónénak válaszolt.

- Berényi úr, Berényi úr!
- Hátranézett, senki sem jött mögötte. Áttekintett az utca túlsó oldalára, ott
sem látott senkit, végre a Baťa kirakata előtt megpillantotta Magdát és a hú-
gát. Keresztülvágott az utcán.

- A két lány közrefogta a férfit, és elindultak a Duna-part felé.
- Meg sem kérdezi, hova megyünk ma este?
  - Ugyan, Magduska, ne hozzon már zavarba.
  - Ide megyünk, az Arany Hordóba – mutatott az utca végén álló épület
felé. - Ne féljen, Mária nem jön velünk – évődött tovább.
  - Nem félek én, sőt, ha nem jönne, én hívnám.
  - Azt hiszem, azért van úgy megijedve, mert magukkal megyek – viccelt
Mária is.

Magda ragyogó arccal nézte a férfit. Megunta már a „társaságbelieket”, s Berényit nem tartotta ezeknél kevesebbnek. Sőt. A modort könnyen el lehet sajátítani. Ellenben jellemet, becsületességet, ami egy életre szóló kapcsolatnál nagyon fontos, nem lehet úgy felvenni, mint az új ruhát.

Magda azok közé a nők közé tartozott, és ezt jól tudta magáról, akik szeretnek uralkodni. Éppen ezért csak csendes, engedelkeny természetű férfi mellett tudta elképzelni az életét. Az édesanyja azt kifogásolta Erősnél, hogy a természetük nem egyezik. Helyesebben a természetük nagyon is megegyezett. Mert a duhaj hentes fia éppen olyan nyakas és konok volt, mint Magda.

Ilyen szempontból Berényi a sors ajándéka volt számára. Nem tudta, miért, de nagyon komolyan gondolta kettőjük leendő kapcsolatát. Azon töprengett, vajon nem kifogásolja-e majd a férfi az ő uralkodó természetét. Csak azt tudta felhozni mentségül, hogy a végcélja kettőjük boldogsága.

Magda rendelt. Attól félt, hogy Berényi túl sokáig törné a fejét, mit hozasson. Megkocogtatta az előttük álló üveg poharat.

– Egy liter jó bort és egy nagy üveg szódát!

Berényi szeme a csodálkozástól kitágult, de nem szólt egy szót sem. Már nem azon tűnődött, vajon tetszik-e a lánynak, hanem hogy miért tetszik, mit akar, mit vár tőle Magda, mi az ismeretségük háttere.

A zenekar befejezte a számát. A termet hangos zsibongás töltötte be. Egy-két katonatiszt, akinek Komárom falu volt, unottan üldögélt a helyén, vizslatva a terepet. Nem került el a figyelmüket semmi sem, ami számukra fontos. Azaz a nő. Az új, az ismeretlen.

– Táncolunk? – állt fel Berényi.

Magda először azon lepődött meg, milyen jól táncol a férfi. Aztán a tükörben megpillantotta, milyen jól mutat Berényi szőkesége az ő éjfékete haja mellett. Kissé közelebb húzódott a férfihoz. Azt gondolta, Berényi ezt nem

veszi észre. Úgy látszott, tévedett, mert a férfi keze szorosabban fonódott az ő forró karjára, szinte fájt, mégis örült neki.

– De kár, hogy vége van – méltatlankodott Berényi.

– Nem baj, táncolhatunk még, és szomjasak is vagyunk.

A férfi megtöltötte mindkettőjük poharát tiszta borral. Magda nevetve koccintott, és egy hajtásra kiitta.

– Olyan jólesik, töltse meg még egyszer – kérlelte.

– Kezdem jól érezni magam, Magduska!

– Az a legfontosabb – koccintott Magda.

A zenekar tangóval folytatta. Magda játszott a férfival. Most nem simult hozzá úgy, mint az előbb. A férfi magához húzta, ő meg elhúzódott tőle. Berényi megsértődött. Másfelé nézett. Magda kiengesztelésül lassan hozzásiult. A teremben egyre melegebb lett.

Berényi acélbroncsként húzta magához. Az évek során át lehiggadt nyugalma egyre jobban felkavarodott. Érezte Magda szívének dobbanását kerek melle alatt.

– Magduska, nem tudom, mi van velem. Félek az órára nézni. Azt szeretném, ha a mai este örökké tartana. Ha látná magát, milyen szép így kipirultan, mint egy fiatalasszony.

Nem is gondolta meg, miért ezt a hasonlatot mondta. Zavarba jött.

Kitöltötték a megmaradt bort, és már intett is a pincérnek egy másikért.

– Kár volt abbahagynia, mondja csak tovább, Berényi úr, mondja csak tovább, Jóska.

Berényi átnyúlt az asztalon, megfogta a lány karját, mint tánc közben. A másik kezével megtöltötte a poharát. Fölkapta, még a koccintásról is megfeledkezett.

– Olyan, mit egy fiatalasszony – ismételte nekibátorodva. – Ha látná a szemét. Amikor magamhoz szorítom, az egész testében érzem a... – újra megakadt.

Remegő kézzel megtöltötte mindkettőjük poharát.

– Mondja csak, Józsikám – lehelte szenvedélyesen Magda.

– Mikor érzem a teste melegét, olyan gondolatom támad, mintha veszélyes játékba kezdenék, mégis jó ez a játék. Ez hozza el nekem a legnagyobb boldogságot.

Magda megrészegett a férfi szavaitól. Belemarkolt a karjába, lihegve kérlelte.

– Mondd tovább, Józsikám, nem szabad abbahagynod.

Berényi egy pillanatra meghökkent. Furcsának találta, hogy a lány tegezze. A meglepődés pillanatában egy pillanatra elszállt belőle a mámor. Kutató, éles szemekkel nézett a lány szemébe. Magda mosolyában meg az ajakbiggyesztésében volt valami, valami... Nem is mert rágondolni. Hátán végigszánkázott a hideg. Egy pillanat alatt kiverte a lelki kín okozta veríték.

7

A ráckerti pályát ezen a vasárnapon két klubzászló díszítette. A dél-komáromi labdarúgócsapatnak, a Komáromi Atlétikai Clubnak fehér-piros és az észak-komáromi labdarúgóknak, a Komáromi Football Clubnak lila-fehér zászlaja. Az első csapatot röviden KAC-nak, a másikat KFC-nek nevezték. Ezen a napon tartották az őszi idény legkiemelkedőbb mérkőzését.

Bármennyire politikamentes a sport, bármennyire pártatlan bírő irányítja is a vetélkedés kimenetelét, Komáromban ez a mérkőzés a sportszerű küzdelmen kívül mást is jelentett. Erről nem beszélt senki sem, mert ezt mindenki tudta. A labdarúgás ürügye alatt más mérte össze az erejét. A két város szelleme. Mert a két városrészben egy nyelven beszéltek ugyan, de ízlésben, felfogásban a két Komárom között óriási ellentétek voltak.

Az észak-komáromi ráckerti pálya vaskerítése előtt már kora délután szorongott a közönség. A gyerekek fölkapaszkodtak a kerítés kőlapjára, onnan akartak belesni a pályára. A bejáratától nem messze karcsún nyújtózott a magasba minden mérkőzés néma szemlélője, a víztorony, de nemcsak mérkőzéseket látott, gyakran elnézte az orgonabokrokat, mikor az esti órákban egy-egy szerelmespár odatévedt. A hallgatni tudó torony megvédte őket a kíváncsiak szeme elől. A domboldal is sűrűn benépesült. Itt volt az állóhely, az iparosok, a külváros lakói, a gyerekek is ide telepedtek.

Polgár nagyban magyarázott Ivanicsnak. Meg sem kísérelte, hogy uraldjék magán. Így aztán mást sem csinált, csak a nadrágját húzogatta. Minden mérkőzést végigizgult. Ez volt az egyetlen szórakozása.

Az ifimeccs a vége felé járt.

A víztorony alatti domboldalon és a szemben levő oldalon, ahol a város vezetői ültek – ezek pedig dél-komáromiak voltak –, egyre gyülekezett, morajlott a közönség. Az ülőhelyek mögötti kis öltözőben feltűntek a piros-fehér és lila-fehér csíkos mezek.

Polgár csak a játékot figyelte.

– Nem oda vágja, az atyaúristennek sem oda vágja – vakarta a fejét mérgében. – Úgy én is el tudnám rúgni! Oda nézzen, Józsi bácsi, ez a KAC. Látja?

– Látom.

– Ugye, látja?!

– Csak nem azt, Ferikém – mosolyodott el Ivanics –, hanem azt, hogy most érkezett Magda azzal a fiatalemberrel, akit már említettem neked.

Polgár ilyesmivel nem törődött.

– Ez nem játék. Közeledik a mérkőzés vége, ezért vágja ki állandóan a KAC a labdát – méltatlankodott hangosan.

– Naná, majd hagy még egy gólt berúgni – felelt rá hangosan valaki.

Polgár hátrafordult. Ugyan ki lehet itt közöttük KAC-szurkoló? Nem messze egy jól öltözött férfi állt kerékpárjára támaszkodva, azt gondolták, túloldali, a távolság miatt jött kerékpáron. – Maga szegény ember, tanuljanak meg játszani, ha nem akarnak kikapni, de ne vagdossák ki a labdát! – felelt valaki Polgár helyett.

– Hogy ki tanuljon meg játszani, az majd mindjárt eldől – hadonászott a kerékpáros.

A bíró sípja belehasított a levegőbe. Az ifjúsági mérkőzés véget ért. A két csapat középre futott, tisztelegtek a közönségnek. Amint levonultak a pályáról, gyereksereg özönlött a gyepre, előkerült egy rongylabda, sőt egy ki-mustrált futball-labda is. A gyerekhad vidám hancúrozás közepette élvezte, hogy ilyen hatalmas tömeg előtt egypár percig ott játszhatott, ahol a nagyok.

Nemsokára megjelent egy rendőr, torkaszakadtából kiabált. A gyerekek labdájukat rugdosva lassan kivonultak a pályáról. A gyep szélén, majdnem a rendőr mellől, egyikük csintalanságból visszarúgta a labdát a pálya közepére. Társa a labda után iramodott. A rendőr üldözőbe vette a gyereket, meg akarta fogni. A kisfiú ügyesebb volt, a rendőr csak annyira tudta megközeleíteni, hogy végigvágott a hátán egy vesszővel.

A víztorony aljában felhangzott:

– Fúj!!!

Ebben a pillanatban párhuzamosan egymás mellett kifutott a két csapat. A közönség felmorajlott.

– Hajrá, KAC, hajrá, KAC!

Az észak-komáromiak pár pillanatra némák maradtak, mert a KAC-szurkolók rajzlapból készített tölcsért húztak elő, ezen keresztül kezdtek el kiabálni. Ez pedig a ráckerti pályán ismeretlen dolog volt.

A KAC kapusa nagy ívben felrúgta a labdát, s a labda a víztorony mellett állók közé esett.

– Hát, izé, Józsi bátyám, nézze csak, már kezdik a vagdalást – kiáltotta Polgár, mintha harmincméternyire állna Ivancistól.

A sorsolásnál úgy dőlt el, hogy a víztorony melletti kaput a KAC kapta. A két csapat felállt a kezdéshez. A vendégcsapat kezdett.

A középcsatár kivágta a labdát a jobbszélre, a szélső egypár métert futott vele, a KFC szélsője azonban szerelte. Átívelte a labdát a túlsó oldalra. A másik szélső hatalmas iramban a KAC kapuja felé rohant. Az egyik hátvéd eléje futott, és úgy szerelte a vékony kis játékost, hogy az elterült a földön.

A játék elején kialakult KFC-támadás alatt a domboldal hatalmas biztatásba kezdett. Amint a szélső elterült a földön, a domboldal egy pillanatra meghökkent. Aztán olyan fujozás és füttykoncert következett, amelyet ritkán hallott az öreg víztorony.

Polgár nem bírta magát, lerohant a dombról a korlát mellé. Onnan kiabálta:

– Kiállítani! Kiállítani!

– Majd kiállítom én magát! – kiáltott át a túlsó oldalról Mikes hadnagy.

A bíró feldobással oldotta meg a problémát. Ezután változatos játék következett. Amikor a hazaiak kapujánál járt a labda, akkor a KAC-isták törtek ki hangos biztatásban. Amikor az ellenfél kapujánál járt a labda, akkor a domboldalon morajlott fel a hajrá.

A KAC lefutásai veszélyesek voltak. Az ülőhelyek szurkolói hol felugrottak helyükről, hol leültek. Egy ideig Mikes is ugrándozott a helyén, aztán megunt, és felment az ülőhely mögött ácsorgók közé. Egy KAC-támadásnál nem tudta türtőztetni magát. Kiabálni kezdett. Egy ideig magányosan biztatta a csapatot, aztán jobbra-balra tekingetve ismerősök után kutatott. Nem messze tőle állt a két sorstárs, Huszár és Erős. Intett nekik, mintha énekkart vezényelne.

– Hajrá, KAC, hajrá, KAC!

A két férfi először óvatosan körülnézett, aztán bátortalanul, majd a hadnagy biztatására egyre jobban belejöttek a hajrázásba.

– Nem szégyelli magát, Erős úr! – kiáltott valaki az ülőhelyről.

Erre aztán abbahagyták, és eloldalogtak Mikes szeme elől. Odabújtak az öltöző mellé, és úgy nézték végig a mérkőzést, mintha idegenek volnának. A KAC-nak nem mertek szurkolni, mert félték a komáromiaktól, a KFC sikereinek nem örülhettek, mert attól tartottak, hogy a város dél-komáromi, KAC-párti vezetői megorrolnak érte, őket is felvidéki érzelműeknek tartanák.

Ismét felmorajlott a tömeg. Dél-Komárom kapuja előtt másodszor is lerúgták a KFC szélsőjét. A KAC vérmes hátvédje egy hatalmas, megtermett, erős férfi volt, testét sűrű, fekete szőr borította. Hogyan, hogyan nem, a nagy füttyülés közepette, mely az ellen tiltakozott, hogy a lerúgott szélső csak nehezen tudott talpra állni, a domboldalon álló gyerekek kisütöttek egy verset. Először csak bátortalanul terjedt, aztán egyre erőteljesebben zengett, s pár percen belül ezt harsogta a ráckerti pálya:

Szörös vasi víz alatt

kergeti a halakat.

– Zavarják ki a domboldalról azt a csürhe bandát – kiáltotta a rendőr felé egy vadászkalapos férfi. Közben felugrott a helyéről, és azt ordította: – Csürhe banda, csürhe banda!

– Minek jöttek ide, ha maguknak csürhe vagyunk? – kiáltotta egy női hang.

Berényi megrázkódott, mert Magda kiabált. Ettől eltekintve egész jól szórakozott. Azon csodálkozott, hogyan hozhat ki egy mérkőzés a sodruk-ból meglelt, komoly embereket. Amint Magdára nézett, megdöbbsent. A lány a méregtől minden ízében remegett.

- Tudja, ki ez a csürhebandázó? - kérdezte.
Berényi kérdően nézett rá.
- A dohánygyár igazgatója.
- No és - nevette el magát férfi.
- No és? Semmi. Rekedtre kiabáltuk magunkat, mikor fogadtuk őket a bevonuláskor. Itt szedte meg magát, aztán csürhe bandának nevezi az itteni népet.

A viharosan zajló mérkőzés lassan a vége felé közeledett. Az állóhely közönsége lassan a kijárat felé tartott. Fél szemmel azért vissza-visszanéztek a pályára, hátha még az utolsó pillanatban is történik valami. Az eredmény azonban már változatlan maradt.

8

A nap karikás, vörös szemmel ébredt. Elég volt egy eléje tolakodó vékony felhőfoslány, és már nem melegített, csak bágyadtan mosolygott. Délfelé aztán összeszedte magát, elűzte a felhőt, s teljes tűzében felragyogott. Éppen úgy, mint a hervadásnak indult szépasszony. Mondanak neki egy bókot, a régi hódoló váratlanul felidézi egy feledhetetlen est emlékét, erre az asszony szeme felvillan, régi fényében parázslík, mint a mi ősz végi napunk.

A Király püspök utca gesztenyefáiról lehullottak már a falevelek. A nagy bajszerű utcaseprő lassan, kényelmesen összesöpöprögette, és elvitte kétkerekű kártyáján.

Hétfő volt. A városba jött falusiak már szállingóztak vissza az állomás felé, kora reggel eladták portékájukat. A kosárba a hízott kacsa helyére cipősdoboz vagy zománcédény került.

A gimnázium előtti kis kertben a fű már megsárgult. A szobor körül sem öntözte a virágágyat Ferenc bácsi, az iskola altisztje. Az elhervadt virágok

szárazan zörögtek. Ivánéknak éppen lyukasórájuk volt. Romvári tanár úrnak váratlanul el kellett mennie valahová hivatalos ügyben, meghagyta az osztálynak, hogy maradjanak csendben, míg visszajön. Kenyeres Peti arra kérte Ivánt, nézze meg a kerékpárját, mert állandóan leesik róla a lánc. Ők ketten engedélyt kaptak kerékpárjavításra a gimnázium lépcsőházában. A messziről bejáró diákok ott tartották a kerékpárjukat.

A lépcsősor alatt csendesen dolgoztak. Éppen kiszerelték a kereket, amikor meghallották fejük felett az igazgató hangját. A magyartanárral jött lefelé a lépcsőn. Abbahagyták a munkát, nehogy az igazgató észrevegye őket.

- Én nem tudom, főtisztelendő uram, mi van ezzel a Romvárral - hallatszott az igazgató hangja. - Te jársz hozzájuk, te ismered őt közelebbről, légy szíves, beszélj vele. Itt nemcsak arról van szó, ami a tudomásomra jutott. Tudniillik olyan kijelentést tett egy társaságban, hogy mi, mármint a bencések, fogadtunk örök szegénységet, és mégis őket, a civil tanárokat tartjuk örökös nyomorúságban. Én megértem a kifakadását. Családos ember. Kevés a fizetése. Aggódom érte. Azt beszélük, valamilyen szélsőjobboldali pártba keveredett, és e párt politikájának megfelelő kijelentéseket tesz, nemcsak társaságban, hanem már a diákok előtt is. Kérlek, beszélj vele, fontolja meg, mit cselekszik, mert summa summarum, tanító rend vagyunk, és nem politikai párt. Megértettél, kérlek alássan?

Lassan sétálva a földszintre értek. Az igazgató a lépcső alá pillantott. Kivette szájából hatalmas szivarját.

- Hát ti mit kerestek ott?!
- Laudetur...
- Ne köszöngessetek, ha kérdeztem valamit - vörösödött el az igazgató.
- Romvári tanár úrnak el kellett mennie. Addig elkérezkedtünk tőle a kerékpárt megjavítani - vágta össze bokáját katonásan Iván.

A pap sokatmondóan a társára nézett. Aztán lassan sétálva továbbmentek.

A főbejáraton keresztül egy ősz hajú, nagy bajuszú öregember ballagott be. Fekete csizmát, fekete nadrágot viselt. Kezében gyékényszatyrot cipelt, hófehér kendővel letakarva. Bizonytalanul megállt az ajtóban. Ide-oda tekingetett. Látszott rajta, hogy még sohasem járt az épületben. Meghallotta Ivánék beszélgetését. Odament hozzájuk.

– Jó napot kívánok! Kérem szépen, Záhorszky tanár urat keresem. Hol találom meg?

– Miért tetszik keresni, bácsi, kérem?

Az öreg kétkedően végignézett rajtuk, a feleletet egy kérdéssel óvatosan megkerülte.

– Nem tudom, ösmerik-e a fiamat?

– Biztosan ismerjük – mondta Peti.

– Tetszik tudni, még sohasem volt a Pista fiammal semmi baj. Aztán most azt írja, nemsokára lesz az első negyedévi osztályozás, és a Záhorszky tanár úr fizikából meg akarja buktatni. Azt írta, hogy győjtek be, és kérjem meg a tanár urat, ne szégyenítsen meg mán ennyire bennünket, mert, kérem...

– No jöjjön, bácsi, majd megmutatom, hol találhatja meg a tanár urat – vágott a szavába Iván. – Csak egy baj van.

– Ugyan mi mán?

– Őt nem Záhorszkynek hívják, hanem Muki tanár úrnak.

– Ezt a fiam nem is említette – döbbent meg az öreg.

– Pedig így van ez, bácsikám – bizonygatta Iván. Alig tudta a nevetését elfojtani.

Záhorszkyt nem volt nehéz megtalálni. Jó ember hírében állt, csak túlságosan ideges volt. Főleg a Mukiért haragudott. A felmérgetéséhez elegendő volt, ha valaki olyan szót használt, amely m-mel vagy mu-val kez-

dődött. Azt hitte, ezzel is őt gúnyolják ki. Ilyenkor aztán, mint derült égből a villám, úgy robbant ki hatalmas hangján.

Ezen a napon sem lehetett túlságos jó kedve, mert Iván már a folyosó végében hallotta a hangját.

– Jaj, hát most jer ide, te fiam, az utolsó padból, és mondd meg nekem, mennyi a pi.

– Három egész és... és... egynéhány század.

– Jaj, kisfiam, egynéhány század, hogy mondhat sz ilyen, mennyi az az egynéhány század?

– Három egész tíz... tíz...

– Tizennégy – visszhangzott a folyosó.

Ivánék megálltak az ajtó előtt.

– Muki tanár úr, ne tessék elfelejteni! – mondta Iván, és erőteljesen bekopogott az osztályba. Aztán két hatalmas lépéssel eltűnt.

Az öreg az ajtóban letette szatyrárt, levette kalapját, és elsimította ősz haját a homlokáról.

Kinyílt az ajtó, megjelent benne Záhorszky. Az alacsony termetű ember egyik kezében hatalmas háromszögletű vonalzót, a másikban nagy, fából készült körzőt tartott. Keze és ruhája eleje fehérlett a krétaportól.

– Mit akar, kérem, ilyenkor?

– Nem tudom, Muki tanár úrhoz van-e szerencsém?

– Kiheeez?!

– Tekintetes Muki tanár úrhoz.

Az osztályban halálos csend támadt.

– Aztán kinek a fia, az ördögbe, apja maga? – kapta elő noteszát.

– Csóka Istvánnak vagyok az édesapja, kérem tisztelettel.

– Csaba, Cseri, Csóka István – lapozott a noteszben.

Aztán hirtelen kirobbant.

- Hát vegye tudomásul, hogy gaz fiát most is, félévkor is, háromnegyed évkor is, az év végén is elbuktatom

Az „is”-eket egyre hangosabban kiabálta. Az utolsónál már beledörgött az egész iskola.

Mielőtt az öreg kinyithatta volna a száját, bevágta előtte az ajtót.

- Most húzza el a száját valaki! - nézett farkasszemet az osztállyal.

Közben csengettek.

Záhorszky kirohant az osztályból. Majd feldöntötte az öreget az ajtóban. A bejáratnál összetalálkozott a városból hazatérő Romvárival.

- Te Kálmán, kérlek, légy szíves, nyomozd ki ezt a disznóságot! - kezdte minden bevezetés nélkül. - Valamelyik taknyos a bolondját járatta velem. Nyomozd ki, és jelentsd nekem az illetőt.

Olyan hangosan adta elő az esetet, hogy a lépcsőn, az utcára vezető járdán, a folyosókon elcsitult a zaj.

Pillanatok alatt szétfutott a hír.

A diáksereg a szünetben kitódult az udvarra. A nap könnyező szemmel nevetett a csínyen. Nevetésétől meleg lett. Jutott belőle az öreg diófák alatt sétáló diákoknak is.

9

- Szolgáljon a Gilbert! - A kutya a két hátsó lábán állt, lehajtotta a fejét, lehunyta a szemét, és olyan képet vágott, mintha pityeregne. A pár percig tartó szolgálás mélységesen sértette kutyaöntudatát.

Iván és Berényi előtte guggoltak. Kenyeret tartottak a kezükben. Amint egy pillanatig másfelé néztek, a kutya már földre is tette a lábát, vadul ugrándozott, örült a szabadságnak.

- Azért kérettlek, Iván, mert szeretném megmutatni, mit kell majd estefelé elvinned.

- Tényleg, holnap Mikulás.

- Látod, milyen okos fiú vagy. Este elmegyünk Magdával moziba, te azalatt eljössz, majd odaadom a kapukulcsot, és elviszed a csomagot. Világos?

- Természetesen.

Egymásra nevettek. Berényi átfogta a fiú vállát, így mentek a Rozmaring utcába.

Berényi már egészen otthonosan érezte magát Ivanicséknál. Ha ott volt, mindenki végezte a mindennapos dolgát. Családtagnak tekintették.

- Azonnal átöltözöm a szobában - intett Magda.

- Öltözhetsz előttünk is - kacsintott Iván.

- Nem hallgatsz! - szólalt meg a konyha sarkában Ivanicsné. - Úgy látszik, nagyon jó barátok lettetek Jóska bátyáddal.

Nemcsak ők lettek jó barátok, gondolta Berényi. Moziba menet is ezen tűnődött. Mindig így van ez kettőjük között. Magda a barátságuk irányítója. Nem is ő udvarol, jobban mondva mintha nem tudna udvarolni. Csak azt teheti, amit a lány megenged neki. Pedig a férfinak valamilyen formában ki kell harcolnia vagy érdemelnie a lány engedékenységet. Ő még semmilyen eredményt nem ért el. Most aztán: mi a szerelem? Azelőtt, ha ilyesmire gondoltam volna, kinevettem volna magam, most meg mindig ilyesmin jár az eszem. Eddig csak gépekkel, hajókkal voltam elfoglalva, és most itt van. Belém lopakodott egy új érzés...

A film egy vak férfiről szólt, aki sohasem látta a lányt, akit szeretett. Jóska tenyere a lány meleg combján feküdt. Őt is, Magdát is átfűtötte a vér. Egyre szaggatottabbá vált a lélegzetük. Nem néztek egymásra, látszólag a filmet figyelték, s egyre szorosabban simultak egymáshoz.

Hazafelé menet szóltanul lépkedtek egymás mellett. Már félúton járhattak, mikor Magda megszólalt:

– Nem tudom, Iván mit követett el megint az iskolában, de anyut holnapra behívták. Ez azt jelenti, hogy nekem kell elmennem. Még az a jó, hogy Romvári az osztályfőnöke. Nem tudom, ismered-e, talán már meséltem róla. Iván csak nekem vallotta be, fél, hogy nem kap Mikulásra ajándékot.

Jóska úgy tett, mintha nem hallotta volna, mit mondott a lány a Mikulásról. Magda egy ideig bosszankodott is, de aztán belenyugodott. Ismeretségük nem régi. Az ilyen alkalmakra még nem várhat ajándékot. Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor hazaérkezésük után Iván egyszer csak megszólalt:

– Magda, nézd meg, mi van az ablakban a függöny mögött!

Először azt hitte, ugratják. Aztán félve is, kíváncsian is, elhúzta a függönyt. Az ablakdeszkán egy hófehér játék hajó pompázott. Fából készült, a horgonytól a mentőcsónakig minden megvolt rajta. A neve: Komárom. Orrán és farán volt a raktár kinyitható ajtaja. A raktár színültig mindenféle édességgel.

A hajót az asztalra állították. Az egész család körülállta. Magda kiszedte a hajó édes rakományát, s annyifelé osztotta, ahányan voltak. Jóskának is jutott belőle.

Mária félrevonultan nézte a nővérét. Berényi észrevette. Úgy gondolta, a lánynak bizonyára rosszulesik, hogy nincs senkije. Fogta az édesség rá eső részét, és odatette Mária elé.

– Tessék, én nem élek vele.

Magdának is jólesett a férfi figyelmessége.

A család a téli estéket a szobában töltötte. A szoba berendezésén meglátszott a két lány keze munkája és ízlése. A fal mellett két ágy állott hatalmas csipketerítővel letakarva. A terítőn lepkék, minden oldalról a terítő közepe felé repültek, ahol egy hatalmas rózsza pompázott. A két éjjeliszekrény üveglapja alatt szintén apró kis csipketakarók, s az asztalon is olyan mintá-

jú terítő, mint az ágyon. Az ágyakkal szemben, a másik oldalon szekrény-sor húzódott. Tetején nyílegyenes vonalban birsalmák sorakoztak, mindegyiken ízlésesen rajta hagytak egy zöld levelet. A gyümölcs kellemesen ilatozott. A ragyogóra törülgetett almák, a terítők leheletfinomsága, a minden sarokból áradó tisztaság elvegyült a szívek békéjével.

– Én még nem adtam oda az ajándékot – nézett Magda nagy komolyan Jóska búcsúzáskor a kapuban. Lehunyta szemét, és odatartotta száját a férfinak. Jóska gyengéden magához húzta, ujjával egy kissé megemelte Magda fejét. A két száj egymásra tapadt. Mikulás csókja volt ez. Simogató, meleg, bársonyos és illedelmes. De a meghatottság okozta mozdulatlanságon áttört a két fiatal élni akarása. A lány szája megmozdult és szétnyílt. A bársonyos puha ajkak közé betört az idegen száj keményen és vadul.

10

Kérem a tisztelt szülőket, fiuk fegyelmi kihágása miatt az osztályfőnöknél megjelenni szíveskedjenek.

*Romvári Kálmán
oszt. főnök*

– Lenne szíves, anyu, aláírni, aztán majd Magda bejön – tolta oda Iván tanulókönyvecskéjét édesanyja elé.

– De miért kell bemenni?

– Ez úgy van... Bizonyos időszakokban egy családtagnak be kell mennie az osztályfőnökhöz. Ilyenkor megérdeklődik, hogyan tanul, hogyan viselkedik a hozzátartozója.

– Te Iván, ne beszélj összevissza. Biztosan rossz fát tettél a tűzre. Nem szégyelled magad meglett, komoly fiú létedre...

Ivanicsné elmondta azt a szabványszidalmat, amelyet Iván már kívülről tudott. Mosolygott magában. Ezért szerette anyját mindenkinél jobban. Ő az egyetlen fiú a családban, édesanyja szeme fénye. Nem is élt vissza ezzel sohasem, csak éppen nem félt az anyjától.

– Azért sem Magda megy be. Majd itthon marad apád.

Ez aztán meghökkentette. Apjától sem félt. Csak a kettejük közötti baráti viszonyt féltette. Este a családi tanács Iván jelenléte nélkül úgy döntött, ahogy azt Ivanicsné elrendelte.

– Akkor, papa, te mész el Iván osztályfőnökéhez.

Magda elővette ünneplő télikabátját a szekrényből. Kefét, vasalórongyot, szalmiákot készített az asztalra.

– Hát te hová készülsz? – szólt majdnem egyszerre anyja és Mária is.

– Nem hallottátok? Papa elmegy Romvárihoz.

– Na és?

– Na és, a papa én vagyok – nevette el magát Magda.

– Igaz is, lányom, már éppen akartam mondani, hogy jobb lesz, ha te mész el. Te már kiismered magad ezekben az ügyekben.

– Jól van. Látod, készülődöm. Holnap munka után elmegyek.

Így is lett.

Melege volt, de Magda legdivatosabb holmija a télikabát volt. A benne rejtőzködő illat juttatta eszébe Pestet. Az emlékek hatására szinte megfedkezett magáról. Csaknem elhagyta a tanárék házát.

Pár pillanatig lehajtott fővel állt Romváriék háza előtt, mutatóujját a csendő gombján tartotta. Aztán lenyomta. Szinte hihetetlen, de ugyanabban a pillanatban lépések zaja hallatszott. Többben hangosan beszélve jöttek kifelé. Egészen megzavarodott.

Az ajtóban megcsikordult a zár. Romvári udvariasan tessékelte ki maga előtt a vendégeit, Erős Istvánt és Huszár Pált. A két férfi annyira meglepődött, mikor Magdát meglátta, hogy nem tudták, kilépjének-e, vagy bent maradjanak. Még köszönni is elfelejtettek.

– Ugyan már, hogyan lehet ennyire megijedni egy szép lánytól! – Romvári nevetve tuszkolta ki vendégeit maga előtt. – Tessék, Magduska, mindjárt jövök. – Széles mozdulattal mutatott a ház belseje felé.

A tanár belekarolt vendégeibe, és halkán beszélgetve pár lépésnyire elmentek az ajtótól. Magda a folyosón maradt. Négyszemközt szerette volna elintézni Iván ügyét. Végigsétált a folyosón. Romvári csak nem jött. Visszasétált az ajtóig. A földön összehajtogatott újság hevert. Szórakozottan felvette.

– Jövök már, jövök már, biztosan örülni fog a feleségem.

Magda messziről nyújtotta feléje a kezét. Romvári megtorpant előtte. Arca elfehéredett, majd liláspirosra változott. Magda el sem tudta képzelni, mi történt vele, miért nem fogadta el a kezét.

– Hol találta az újságot?

– Itt a földön.

Romvári az újságért kapott. Magdának rátévedt a tekintete. Két fekete nyilaskereszt között a nyilaskeresztes párt hivatalos lapjának a címét látta.

Romvári karon fogta a lányt, állandóan a földet nézve erősen gondolkozott. Pár lépés után megállt. Egyre jobban szorította Magda karját, aztán a szemébe nézett.

– Ne értse félre, Magdika!

Magda megremegett. Mi történt? Mit nem szabad félreértenie? Iván tett valamit? Vagy talán ez a kétgyerekes apa így akar közeledni? Végigfutott a hátán a hideg.

– Ne értsen félre, Magdika – ismételte. – Én tudom jól, mi hálával tartozunk magának. Azt is jól tudom, hogy maga rendes lány, de nagyon kérem,

értse meg, engem állandóan figyelnek. Nem veszíthetem el az állásomat. Családos ember vagyok. Ezek – fejével a gimnázium felé bökött – azonnal elbocsátának, ha megtudnák, milyen lapot járatok, illetve ha megtudnák, hogy...

– Ugyan, tanár úr – dadogott Magda.

– Én nem is gondoltam erre, de ezek éppen most figyelmeztettek, hogy vigyázzak magára, mert édesapja ugyan jó szakember, de az a hír járja róla, hogy erősen baloldali. Nem akartam kommunistát mondani. Iván ide jár hozzánk. Nagyon kérem, hallgasson.

Idegesen előkotort egy cigarettát és rágyújtott.

– Maga nem tudja, Magdika, milyen a politikai helyzet. Néhány hónap múlva nagy változás lesz várható. Akkor majd nem kell ezt titkolnom – rázta az újságot –, de addig, nagyon kérem, hallgasson.

Száját összeszorította. Fél szemét összehúzta.

– Sajnos, nekem a veszélyes helyzetben kevés az ígéret. Nagy dolgok készülnek, sok forog kockán. Garanciára van szükségem. Éppen ezért nagyon jóindulatúan figyelmeztetem, ha otthon említést tenne az újságról, meg arról, hogy kik jártak nálam, úgy kénytelen lennék annak a fiúnak a tudomására hozni, akivel mostanában együtt látják, és úgy hallom, komoly a kapcsolat kettőjük között, hogy Budapestről...

Elakadt. Az indulattól remegve állt vendége előtt.

Magdát meg a rosszullet környékezte.

A tanár mozdult elsőnek, megindult. Zavarában bekopogott a saját lakásába.

Belülről kedvesen hangzott Romváriné hangja.

– Jaj, mennyire örülök, kedvesem, hogy eljött. Te Kálmán, nem kell ám a csintalan Iván ügyét nagyon felfűjni. Nem akarom, hogy ez a jó kislány bánkódjék miatta. Üljön le, kedves!

- Szapuné!
 - Tessék parancsolni, igazgató úr!
 - Azt a fekete hajú lányt, aki a múlt héten jött, küldje el hozzám, kicsit rendbe kéne szedni a lakást.

- Talán elutazott a nagyságos asszony?
 - Igen, felment Pestre. - Ezzel otthagya Szapunét.
 Az igazgató egy különálló épületben lakott, nem messze a gyár bejáratától.
 - Szeretném, ha délelőtt rendbe hozná a konyhát, délután a munkaidő végéig meg legalább az egyik szobát. Ha jut ideje, fűtsön be, mire hazajövök - mondta.

Magda némán intett, hogy megértette.

- Az asszonyok szerencsésebbek - kezdte el dr. Gách Márton magasröptű elmélkedését, közben az asztal sarkára ülve rágyújtott egy cigarettára. - Ha nem tetszik a feleségemnek ebben a koszos Komáromban, felmegy Pestre, ott tölt egy hetet a szüleinél. De én? Én egész egyszerűen rab vagyok. Érti? Úgy, ahogy mondom, rab. Nyakamba szakadt ez az átkozott dohánybevéltő minden problémájával. És csak filléreket fizetnek, ebből a pénzből éppen csak hogy meg tudunk élni. Még jó, hogy adnak lakást, fűtést, világítást, és hát van egy kis mellékes is. Maga középiskolát végzett, értelmes nő, ezért mondom el mindezt. Én feláldoztam magam. Idejöttem a fővárosból, hogy a Szent István-i gondolatot képviseljem. Mi érte a hála? A feleségem állandóan itt hagy, nincs otthonom. A fizetésemből nem tudok megélni. Komáromban nem érzem magam otthon, tehát még hazám sincs.

- De olyan szép itt minden, olyan drága berendezés van itt, csak egy kicsit rendben kéne tartani - szólalt meg bátortalanul Magda.

- Magának azért drága, mert még mást nem látott.

Az igazgató úgy érezte, hogy nagy kerülővel elmagyarázta a lánynak a körülményeit, a nagy rendetlenség okát. Hirtelen leugrott az asztalról, és szó nélkül elment.

Dr. Gách Márton díszpéldánya volt a Komáromot megszálló és igazgató tisztviselőgárdának.

Az óbudai dohánygyár egyik rendíthetetlen aktamolyának volt a fia. Anyja is, apja is egy életen át dolgozott, hogy fiuk elvégezhesse a jogot a Szerb utcában. Gách az egyetem elvégzése után apja osztályvezetőjének a lányát vette el. Mikor összekerültek, Gách is, a felsége is a szüleiknél maradtak, mert sem lakásuk, sem bútoruk nem volt. Egy évre rá történt a Felvidék Magyarországhoz csatolása. Apósa minden összeköttetését igénybe véve kiverekedte a dohányipari igazgatóságnál, hogy vejét helyezték Komáromba.

Mikor az állást elfoglalta, egyetlen bőröndöt hoztak magukkal. A rajtuk levő ruhán kívül ez volt az összes vagyonuk. A hámszobás összkomfortos igazgatói lakásban sokáig nem fogadtak vendégeket, mert „sajnos, a bútoruk még nem érkezett meg”. Nagyon sokáig nem érkezett meg ez a bútor. Nem érkezhettek meg, mert nem is létezett. Ezért legelőször olcsó hálósobabútort vettek.

Aztán teltek-múltak a hónapok. Az őszi dohánybeszállítás alkalmával a dohány minősége szerint fizetett a termelőnek. Bejött hozzá az egyik földbirtokos is, a másik is. Az egyik egy hordó bort gurított az előszoba ajtaja felé, a másik egy borítékban pár száz pengőt felejtett az igazgató íróasztalán.

Gáchék tollasodtak. Lassan bebútorozták a másik szobát, a harmadikat is, megvették a legdrágább rádiót. Később már gondot okozott, hova, mire költsek a pénzüket. A férfi vadáskutyát vásárolt, az asszony valamilyen festményt akart venni. Később a zsúrok és a mulatozások is megszűntek a lakásukon. Megunták. A gondtalan életet könnyű volt megszokni. S közben egyre hűvö-

sebbek, udvariasabbak lettek egymáshoz. Mivel volt rá fedezet, amiből akár egy hónapra is fel lehetett ruccanni Pestre, külön-külön keresték az élet örömeit. Felszabadítóként jöttek, de csak ők maguk szabadultak fel.

Aztán meg csaknem belebetegedtek. Attól tartottak, hogy az arcukra van írva, milyen könnyen és mennyit keresnek, milyen jól élnek. Azt hitték, ezt mindenki tudja, éppen ezért mindenki irigylő. Azt gondolták, a bennszülöttek csak az alkalmas pillanatot lesik, hogy keservesen szerzett holmijukat szétlopkodják és a jövedelmező állást elvegyék tőlük. A büntudat, az állandó gyanakvás miatt féltek a komáromiaktól. És aki fél attól, akinek igaza van, az előbb-utóbb meggyűlöli a másikat. Meggyűlöltek ezt a földet, azt a népet, ahová kerültek. Halálos ellenségnek tekintették őket.

A rendszer elküldi megbízható embereit, akik szolgálatukért külön juttatást kapnak. És itt kezdődik a tragédia. Ezek az emberek a jó módban elvesztik az eszüket. Igényeik elérhetetlen magasságokig nyúlnak. Ezt azonban már nem elégítheti ki a rendszer. Ezért aztán meggyűlölik politikai rendszert, mely az évtizedes testi és lelki tespedésből ugyan kirántotta, de ugyanakkor megtanította őket jobban élni és főleg büntetlenül lopni. Mivel azonban nem lophatnak annyit, mint uraik, akikről pedig tudják, hogy sokat lopnak, azért meggyűlölik őket is. Szembefordulnak velük. Akiktől a hatalmon levők megbízhatóságot várnak, azok lesznek a rend legnagyobb ellenségei. Ezek pedig lassan hajlandók minden esztelenségre, nemcsak uraik, hanem népük, hazájuk ellen is.

Ezen az úton sodródott dr. Gách is. Már két óra tájban otthagyt a csapot-papot. Hazament.

Magda már az első szobát takarította. A kályhában kellemesen duruzsolt a tűz.

Gách ugyan nem tudta, mi és hogyan került a helyére, mi volt előbb rendetlen, és mi lett most rendes, ezt képtelen volt észrevenni, csak az összbe-

nyomást érezte: minden a helyén, a szobában tiszta a levegő, és főleg kellemes meleg van.

Rádólt a díványra, úgy nézte, milyen ügyesen dolgozik a lány. Magda hátat állt neki, fekete munkaköpenye felhúzódott, és a harisnya felett kivillant izmos, hófehér combja. A férfi szeme mohón tapadt rá. Hozzászokott, hogy nem soká kell magyarázgatnia, mit akar. Mindig elérte a célját, és erőszakossága sok esetben még tetszett is azoknak, akikkel így bánt. Egy pillanatra most mégis megtorpant. A lány egész nap neki dolgozott. Ez bántotta. Gombáskodni nem akart vele.

- Csak most látom, milyen jóvágású lány maga.

Magda villámgyorsan hátrafordult. A férfi mögötte állt.

Gách elnevette magát.

- Csak nem fél, kis ártatlanság?

Magda nem felelt. A távolságot mérte, hogyan tudna a férfi mellől az ajtóhoz ugrani. Gách megelőzte őt. Elkapta a derekát, és magához rántotta. Magda mindkét öklét a mellének feszítette.

- Nem szeretem, ha ellenkeznek velem, pláne az olyan kis vadmacskák, mint te - sziszegte összehúzott szemöldökkel.

- Engedjen el! - suttogta Magda.

- Ne okoskodj, elvihetsz innen, amit akarsz. Tudom, csak erre vársz.

- Nem kell semmi, csak engedjen el!

- Innen nem menekülsz.

Szájából dőlt az ital és a dohány kesernyés szaga.

A lány megremegett.

Gách félreértette.

- No ugye, te is akarod! - Most már magabiztosan húzta magához.

- Várjon - tolt egy kicsit messzebb magától a férfit.

Gách a siker tudatában engedelmeskedett.

Magda kihasználta a kedvező pillanatot, és egy villámgyors mozdulattal hanyatt lökte a férfit.

Gách az asztal felé kapott, esés közben magával rántotta a terítőn levő holmikat.

Magda keresztülgrotta, az előszobában magára kapta a kabátját, és ziháltan, kócosan a kijárat felé rohant. Szerencséjére a fájós lábú asszonyok már elhagyták a gyárat, mindig ők a legutolsók. De Szapuné még rajtuk is túltett, a portásfülkében húzta-halasztotta az időt. Mindenáron meg akarta várni Magdát. Szabónével, Berényi háziasszonyával elegyedett nagy beszédbe. Úgy tervezte, majd Szabóné előtt érdeklődik Magdától, kedves volt-e az igazgató úr, adott-e valamit a fáradságáért. Így aztán olyan pletykát ver fel Komáromban, amilyen mostanában még nem volt. A lány udvarlója is tudomást szerez az egészből. Őt meg semmiért sem okolhatják, hiszen kötelessége érdeklődni, hogyan végzik el alkalmazottjai a munkájukat. Legálább elmegy a kedve az igazgató úrnak ettől a fekete ördögtől. Elvégre tudna neki ő is takarítani.

De nem bírta már Szabónét szóval tartani, ezért nagyon csalódottan megindult vele hazafelé. Sehogy sem állhatta meg, hogy ne beszéljen Magdáról.

– Ugye, Szabó néni, a maga lakója udvarol az Ivanics lánynak?
– Igen. Rendes, jó ember a Berényi úr! Jól jár vele a lány, ha netalán összekөрүнnek.

– Magda is csinos, azt meg kell hagyni. Az igazgató úrnak is tetszik. Ma elhívta a lakásukra takarítani, mert nincs otthon a nagyságos asszony.

– Miért, hova ment?

Szapunét elfutotta a méreg. Szabóné nem az iránt érdeklődött, amire ő várt. Mérgében elhallgatott. Az öregasszony fáradtan ballagott mellette. Neki sem volt kedve beszélgetni.

A Polgár utca sarkán megpillantották Berényit, éppen hazafelé tartott.
- Na éppen itt jön, mindjárt megmondom neki, mit tetszett a Magdáról mondani, hogy mennyire szeretik őt. Hadd örüljön szegény fiú. No, isten áldja!

12

Magda már a tél folyamán tervezgette, hogy az első szép tavaszi vasárnapon végigsétálnak az Erzsébet-szigeten. Egy emlékezetes márciusi vasárnapon végre eljött a régen várt séta. Délfelé már a tavasz melegét adta ízelítőül az öreg nap. Berényi azon gondolkozott, leveti a kabátját, és a karjára teríti, míg a napsütötte Rozmaring utcán keresztül Ivanicsék háza elé ér.

Magda uzsonnát készített. Úgy gondolta, séta közben megéheznek.

A kikötő végén Jóska le akart kanyarodni a Kis-Duna-partra. A halászat szeretete volna megnézni.

- Menjünk el a Pozsonyi-kapu alatt! - kérlelte Magda.

- Talán még nem láttad elégszer?

- Láttam, de valami érdekeset akarok róla mesélni, amit apámtól hallottam.

- Na jó, úgyis te vagy az úr a házban - mosolygott Jóska.

- Majd erről is beszélünk, csak most figyelj ide. Mit látsz a kapu homlokzatán?

- MDCCXLV - betűzte Jóska.

- Nos, mennyi ez?

- Ezerhét-száznegyvenöt.

- Nézd csak, ezerhét-száznegyvenötben milyen szép kőműves-, illetve kőfaragómunkát végeztek ezen a kapun. Ahányszor erre mentem apámmal, mindig megálltunk, és meg kellett hallgatnom a magyarázatát. Mesélte, hogy

abban az időben, amikor a kapu készült, még nem ismerték a cementet. A vár építéséhez meszet használtak, méghozzá finomra tört oltatlan meszet. Ebbe durva, kavicsos homokot kevertek. A mész- és kavicskeveréket szárazon ráterítették a kőre vagy téglára. Így következett egy sor téglá, egy sor oltatlan mészporkeverék. Mikor a falat felrakták, leöntötték vízzel. A téglasorok között oltódott meg a mész. A mész ilyenformán nemcsak megkötötte a téglákat, hanem egészen összeforrasztotta. Még ma is olyan szilárdan tart a fal, hogy nagyon meg kellene vele dolgozni, ha az egyik téglasort a másiktól el akarnák választani.

Lassan sétálva kiértek a Kis-Dunához. Mellettük futott az országút Pozsony felé. Kissé távolabb a vasúti töltés kanyarodott a híd irányában, mögötte békésen pihent Komárom munkáskeze, Bene. Előttük a Kis-Dunát keresztülszegő gáton már javában sétáltak az emberek.

Jóska Magdához hajolt.

– Azt mondtad egyszer, a te barátságodat ki kell érdemelni, csak azután vagy őszinte. Én fordítva teszek. – Magda ráült egy kimagasló kikötői vasbakra, így hallgatta a fiút, aki közben rágyújtott. – Benned több energia van, mint bennem, nemcsak a magad ügyét tudod elintézni, hanem a családodét is, sőt még velem is törődsz. Én azonban...

– Csókolj meg, Jóska!

A férfi odahajolt, hosszasan, szájával simogatva csókolta a lányt.

Szótlanul ballagtak tovább. A Kis-Dunát elrekesztő kövek alján türelmesen guggoltak a halászhalmok. Itt frissebben fúj a szapszagú tavaszi szél. Egy ideig a sziget közepén kettészelő út hatalmas platánfái alatt sétáltak.

– Mennyi ember járhatott már ezek alatt a fák alatt!

Nem győztek gyönyörködni a sziget zsongó tavaszi szépségében. A platánok alatt, egy nagy, zörgő falevél védelmében szerényen húzta meg magát egy illatos ibolya.

Az első keresztúthoz értek. Jobbra fordultak. Pár lépésnyire volt csak a Duna. A második keresztútnál a lány hirtelen kitalált valamit.

- A hídig menjünk a szerelmesek útján! - Jóskába karolt, és nagyot nevetett.

- Itt még az is van?

- Látod, még ezt sem tudtad. Ha valaki meg akarja ismerni a várost, elmegy a várfalhoz, megnézi a kőszület, a Jókai-szobrot, az író szülőháza helyén a táblát, a víztornyot, a kikötőt, este egy zenés szórakozóhelyet, aztán azt hiszi, hogy megismerte Komáromot. Ugye, sok mindent nem ismersz még?

A szerelmesek útja, ez a kacsaringós, romantikus sétány a Nagy-Duna-parttól a főút felé húzódó kertek végében keletkezett. A magányt kereső, titkolózó pároknak nem volt nehéz felfedezniük ezt a bokrokkal, ösvényekkel sűrűn telenőtt senki földjét. Nem sokáig maradt azonban titoktartó hely. A gimnazisták kedvenc szórakozása lett a szerelmespárokat kilesni.

Magda jól tudta ezt, ezért nevetve megfenyegette Jóskát.

- De csak sétálunk az úton!

- Ha megengedi, most én karolok magába - tréfálkozott Berényi.

- Egészen megbátorodik mellettem a fiatalúr.

- Nem nagy művészet bátornak lenni. Szeretni nehezebb. Aki szeret, az uralkodni is tud magán.

- Ezért karoltál belém, így uralkodsz magadon?

- Eltaláltad.

Jóska kihúzta a kezét. Magda szembefordult vele. Mellére hajtotta a fejét. Mint a vasabroncs, úgy fonta át karjával a férfi. Úgy álltak, mint két egymásba olvadt szobor.

- Üljünk le egy kicsit! - húzta kezénél fogva Jóskát.

Pár lépéssel továbbmentek, és letelepedtek egy kerítés aljában. Körülöt-
tük már zöldült a fű.

- Elfáradtam, jó lesz egy kicsit megpihenni - igazította meg dús fekete
haját Magda.

Úgy tartotta a tükröt, hogy fél szemmel a férfi arcát is láthassa.

- Tán meg vagy ijedve, Jóska, olyan csendben vagy.

- Ugyan!

- De azért most jobban dobog a szíved - bosszantotta rendületlenül to-
vább.

Közelebb húzódott hozzá, kigombolta a kabátját, és kezét rátette a mell-
kasára.

- Hogy zakatol szegény! - Már nem volt játékos a hangja.

- Talán a tied nem zakatol?

- Győződj meg róla.

Jóska erős tenyerét ügyetlenül Magda gyomra tájékára fektette.

- Nos, érzed?

- Nem érzek semmit.

- Nem érezheted, mert ott nem a szíve van az embernek. Add a kezed!

Fél kezével kigombolta ruhája nyakát, a másikkal kibuggyanó, forró mel-
lére nyomta a férfi tenyerét. Annak egy ideig döbbenetében megmereve-
dett a tenyere, majd ahogy felmelegedett, simogatásra hajolt.

Magda hátrahajtotta a fejét, lehunyta szemét. Szó nélkül tűrte, hogy a fér-
fi szétgombolja ruhája elejét, melle fölé hajoljon, és hozzányomja lüktető
homlokát, aztán óvatosan lefektesse a zöld gyepre és melléje dőljön. Mag-
da átfogta a nyakát.

- Magdikám - suttogta akadozva -, nagyon, nagyon szeretlek. Nemcsak
most, így, hanem sokáig. Már nem bírom ki nélküled.

- Én sem tenélküled.

Keze lassan felfelé csúszott a lány combján, de Magda egyszer csak felugrott.

– Nem szabad, nem szabad! Ha hozzám nyúlsz, elhagylak, meglátod, elhagylak. Vegyél el feleségül, nagyon hamar, akkor mindig a tied leszek, akkor nem lesz más megoldás a számomra. Ugye, érted ezt, Jóska!

A férfi homlokáról csepegett a víz.

– Ha hozzád nyúlok, elhagysz? Miért, Magda? Nem értem. Mondd meg, miért! – szorította vasmarokkal a lány csuklóját.

Magda megigazította a ruháját, haját.

– Már bánom, amit mondtam. Én ilyen vagyok. Én is akartam, de nem szabad ilyenkor rám hallgatnod.

Jóska döbbenetén ülvé maradt a fűvön. Aztán hirtelen felugrott. Távolodó léptekre lettek figyelmesek.

– Ki van itt? – dörgött a férfi.

Mindketten a bozótot kémlelték. Válasz nem érkezett. Kis idő múlva a lépések a zörgő faleveleken ismét felhangzottak, és a bozót alól kibújt egy nagy szőrű, fekete kutya.

Elnevelték magukat. A kutya válaszul éktelenül hangos csaholásba kezdett.

– Látod, még meglátott volna – mutatott Magda durcás arccal a kutyára.

Jóska fejébe kérlelhetetlenül visszatértek az izgató gondolatok, egyre jobban, egyre erősebben kínozták. Van valakije? Ha hozzám nyúlsz, elhagylak. Mit jelentsen ez? Talán éppen itt van a titok nyitja. Ezért ragaszkodik ennyire az esküvőhöz. Ismét egy aggódalmakkal teli hét következik. Csak a háziasszonyától hallhat egyet-mást Magdáról. Legtöbbször jót. Hogyan tudna ezzel dűlőre jutni? A munkahelyén is figyeltek már rá: sok mindent elfelejt, és nagyon ingerlékeny. Mi lesz ennek a vége? Feleségül kell vennie a lányt. De így kösse magához, ennyi megoldatlan kérdéssel?

Magda belekarolva, szótlanul ballagott mellette. Már majdnem a Duna-hídig értek, amikor megszólalt.

– Nagyon kérek, ne lógasd az orrod. Majd ha sokszor a tied leszek, ha lesz egy-két gyerekünk, nem lesznek problémáid.

Jóska nem felelt semmit.

A szerelmesek útja ismét a Duna-partra kanyarodott vissza. Végében nagy platánfa állott. Alatta a régi révház. Abból az időből maradt meg, mikor a hidat komp helyettesítette. Ekkor még Komáromot Rév-Komáromnak nevezték. Itt kötöttek ki először a híres gabonaszállító hajók. Az Alföldről felfelé gabonát hoztak, visszafelé fát vittek. Itt váltották a komáromi ökrösgazdák a fogataikat, mert felfelé az uszályokat ökrökkel, lovakkal vontatták. Egyes hajósoknak olyan jól ment, hogy egész hajórajuk volt. Ma már csak az egyetlen platánfa és a sárgásbarna révház emlékszik rájuk.

A hídon a szokásos vasárnap esti forgalom bonyolódott le. Igaz, a jobb megfigyelő mást is látott: Dél-Komárom felől egyenlő időközökben csuka-szürke teherautók futottak át a hídon.

Magdáék a híd melletti úton a hajógyár felé kanyarodtak. A gyárral szemben kocsmá állt.

– Gyere, bemegyünk! – mondta kurtán-furcsán Jóska.

Magda szó nélkül engedelmeskedett.

A helyiség tömve volt emberekkel. Az egyik asztalon rádió, azt vették körül. Mások csoportokba verődve izgatottan tárgyaltak valamit.

Jóska utat tört a söntésig.

– Kétszer két deci zöldszilvánit.

Koccintás közben békülten egymásra nevettek. Lassan kortyolgatták a hideg bort.

– Önök nem vették észre, milyen forgalom van a hídon? – hajolt közelebb a pincér. – A németek ma megszállták az országot.

Erős Pista lélekszakadva futott Romvárihoz, mikor a délután folyamán meghallotta a hírt. Nem találta otthon. Szaladt Huszárhoz. Ő sem volt otthon. Romvári Erőst kereste. Véletlenül botlottak egymásba mindhárman a Nádor utcán.

– Mi újság, gyerekek? – kiáltotta messziről a tanár.

– Azt hiszem, nem kell még egyszer elmondani – legyintett idegesen Erős. – Arról van szó, hogy apám lelkemre kötötte, jó előre figyelmeztessen a tanár urat: ha a németek bevonulása belpolitikai változást idézne elő, akkor csak az apám lehet Komáromban a hentesek közül a katonai szállító. Ennyit megérdemlünk.

Romvárit elfutotta a méreg.

– Még sehol semmi, máris azt nézik, miből rabolhatnának még többet. Minek maguknak a katonai szállítás? Már vettek egy tanyát Izsa mellett. Aztán miért érdemelnék meg, mi?

Romvári úgy kiabált, mintha azzal bízták volna meg, hogy a nyilasok között igazságosan ossza szét Komárom jövőendő kereseti forrásait.

– Ez igaz – szólt közbe Huszár –, nem azt kell nézni, mit lehet mindjárt szétosztani, amikor még semmit sem szereztünk meg. De azért sem kell haragudni, ha az ember megkérdezi, miért is harcol. Én sem akarok egy életem keresztül passzusokat kitöltögetni a városházán.

– Itt most nem erről van szó, uraim – higgadt le Romvári. – Én csak figyelmeztetni szeretném önöket: azzal, hogy a németek megszállták az országot, még Horthy uralmon maradt. Változás egészen biztosan lesz, de még nem tudjuk, mikor. Éppen ezért higgadtnak kell maradnunk. Valamelyik nap nálam járt egyik tanítványom nővére.

– Erős úr meglehetősen közéről ismeri – szólt közbe alig érezhető gúnnyal Huszár.

- Ivanics Magda volt, mondja már - vörösödött el Erős.
- Igen. Egyszóval nálam járt. Véletlenül nem hoztuk be az újságot, ott maradt, ahová a postás bedobta. Míg önöket kikísértem, a lány kíváncsiságból felvette. Látják, még benne sem bízom meg, pedig nagyon jó ismerősünk. Figyelmeztettem arra, ha eljárna a szája, akkor esetleg én is elmesélem valakinek, mit hallottam róla Mikes hadnagytól.
- Mit hallott? - lépett közelebb Erős.
- Az nem tartozik ide.
- Nekünk elárulhatja - húzta fel a vállát Huszár -, mindketten megpróbálkoztunk a kisasszonynál.
- Tudom, éppen azért nem mondom meg. De drága uraim, nem azért mondtam el az egészet! Értsenek meg végre. Most nem erről van szó.
- Most pontosan erről van szó - pattogott Erős -, úgy látszik, mi ma semmit sem értünk meg. Kár ilyen dolgokkal titkolózni. Amilyen barátja magának Mikes, olyan nekünk is. Majd megkérdezzük tőle. Jó éjszakát!
- Egy lépést tett utánuk, már a száján volt: értsenek meg végre, ennél most komolyabb dologról van szó. Nem a szoknyaügyeket kellene most megtárgyalnunk, hanem a jövőnket. De csak lemondóan legyintett, és elindult hazafelé.
- Aznap az éjmadár korábban repült végig a város felett. Megvárta, míg nyugaton felhők tornyosulnak a búcsúzó nap sugarai előtt, aztán hirtelen lecsapott a városra. Alacsonyan elszállt a városháza felett, szárnya majdnem a kéményeket érintette. Amerre ellibbent, az ablakokban kigyulladtak a fények. Aztán hirtelen lehúzták az elsötétítő redőnyöket. Még ez a villámszerű fény is eltűnt a város utcáiról. Az éjmadár a város szélén, a kúria felett már nehezebben repült. Rászállott a várerőd sáncára, és onnan, mint egy megfáradt hadvezér, visszaneézett.
- Vajon tudták-e a komáromiak, hogy aznap a szokottnál is sötétebb éjszaka borult rájuk?

- Találja ki, Szabó néni, hova megyek!
- Vasárnap van, elmegy a városba, találkoznak Magduskával, aztán...
- Aztán?
- Aztán vasárnap van - vont a vállát az asszony.
- Igen, igen, de milyen vasárnap?
- Ezt már nem tudom, Berényi úr, ne haragudjék.
- Akkor megmondom, Szabó néni, úgysem találná el. Ma kérem meg Magdát.
- Komolyan mondja? - Ezzel letette a fazekat, megtörölte a kezét, hátrább tolt a fején a kendőt, és odaállt Berényi elé. - Milyen öröme lesz Ivanicsnének! Mennyit gürcölt szegény asszony a gyerekeiért!
- Ha majd megtudja, talán örül neki.
- Ha megtudja? Hát nem tőle kéri meg?
- Éppen ez a bukfenc a dologban, Szabó néni. Nem az asszonytól kérem el a lányt, hanem az öregtől.
- Ne mondja már, még ezt is lehet?
- Akár lehet, akár nem, így lesz. Mi iparosok vagyunk, nálunk ez a szokás. Szépen elbeszélgetünk a Nádor utcán sétálgatva, aztán a szakmai kérdések közé beiktatom a nőülést is.
- Az utcán! Istenem, Berényi úr, ezt ne tegye. Ezt nem szabad. Ne haragudjon rám, én már öregasszony vagyok, de nagyon kérem, ne tegye. Soha semmiben ne adjon máskor igazat, csak ezt az egyet fogadja meg.
- Berényi csak nevetett rajta, s vette a kalapját.
- Aznap nem volt olyan jó idő, mint az előző vasárnap. Lassan szemerkélt az eső, ünnepélyesen fellocsolta az Eötvös utca megrepedezett aszfaltját. A Spitzer-sarkon behúzódtak az emberek a bank kapuja alá. Ivanics a kis kápolna ajtajában álldogált.

– Jó napot kívánok, Józsi bácsi.

– Míg el nem felejttem, Magda azt üzeni, ma délelőtt nem tud bejönni a városba, valami dolga akadt. Majd, legyen szíves, jöjjön el hozzánk délután. Hanem egyszer – kezdte a mesét Ivanics – kikötöttünk Dalmáciában.

Berényi kényelmesen nekidőlt a kápolna ajtajának. Előkotort egy cigarettát, és nyugodtan rágyújtott. Tudta, ha az öreg ilyen hirtelen Dalmáciába került, akkor ennek nem lesz egyhamar vége.

– Tehát kikötöttünk, és az első szabadnapon elmentünk a környező kertekbe egy kis narancsot szedni. Amint az egyik kőrákás tövébe értünk, mert tudja, ott nem volt kerítés, a tulajdonosok egymásra rakott szikladarabokkal kerítették el a kertjüket, egyszer csak látjuk, hogy egy turbános alak bujkál a kőrákás mögött. Ügyet sem vetettünk rá, hiszen csak egy-két narancsot vettünk fel a földről. Mire a hajóhoz értünk, már ott állt a turbános a parton, a parancsnokkal beszélgetett. Úgy látszik, vártak bennünket. Nagyon jó gyerek volt a kapitány, nem tudtuk elképzelni, mitől ideges annyira. Hát a turbános feljelentett bennünket, mert állítólag megdézsmáltuk a narancsokertjét. Kapitányunkat szemmel láthatólag bosszantotta az ügy. A turbános előtt jól összeszidott bennünket, ránk parancsolt, hogy a narancs árát fizessük meg a gazdának. Mindegyikünk a sapkájába rakta a narancsot, a turbános megsaccolta az árát, mi meg fizettünk. Zsebre vágta a pénzt, és gúnyosan mosolyogva elment. Alig járhatott pár lépésnyire, amikor egyikünk utánakiáltott. A zsebében felejtett egy narancsot, mit csináljon vele. A dalmát integetett, s mi úgy értettük, azt szeretné, ha odadobnánk neki a narancsot. A bajtársam keze meglódult, és úgy homlokon találta a turbánost, hogy szeme-szája tele lett narancslével. Fenyegetőzött, s mutogatva a bepíszkított ruháját. Gondoltuk, ha a hibát elkövettük, jóvá kell tennünk. Nem szabad ilyesmit csinálnia egy udvarias katonának. A ruhát ki kell mosnunk, a turbánost pedig meg kell fürösztetünk. Utánairamod-

tunk, s bár nem tetszett neki, nagyon óvatosan megfürösztöttük a tengerben. Kissé még hűvös volt a tengervíz, de úgy gondoltuk, a környék lakói már megszokhatták.

Jóska törte a fejét, milyen témába is kezdjen. Mert ha a fürdetés után jövendőbeli apósa felhúzza a horgonyt és elindul, úgy vélte, a következő állomásig nem lesz ideje megkérni Magdát.

- Említette, Józsi bácsi, hogy a kerítés csak úgy egymásra rakott kövekből állott. Azt szeretném megkérdezni, miből épültek a házak, ha még a kerítésre is kő jutott.

- Legtöbbször azok is kőből. Délebbre, ahol nincs annyi kő, ott már inkább vályogból vagy sárból építenek. Ezt majd elmesélem akkor, ha rátérek az olaszországi élményekre. Mert amikor felmentünk a hajóra...

- Csak még azt mondja el, milyen drága lehet egy családi ház manapság.

- Attól függ, ki építi. Ha van a családban építőmunkás, akkor olcsóbb. Csak nem akar maga is házat építeni?

- Bizony szeretnék. Persze még nem most, majd később.

- Na és van a családjukban valaki, aki megcsinálná?

- Remélem, lesz.

- Vagy van, vagy nincs.

Berényinek egyszerre kényelmetlen lett a beszélgetés. Nagy lélegzetet vett, aztán kibökte:

- Ha netán rövidesen összekerülnénk Magduskával, mi is szeretnénk valamit összehozni, akármilyen nehéz is a helyzet. - S hogy az öreg ne tudjon rá felelni, hozzátette: - Persze nem valami nagyszabású dologra gondolok. Egyelőre csak szoba-konyhára. Nem kellene sok téglá, a fő falakat meg lehetne csinálni salakkockából. A válaszfalhoz, a kéményhez meg a tűzfalhoz kellene csak téglá.

Ivanics nem felelt. Lassan délfelé járt az idő. Elindultak hazafelé. Berényi attól félt, hogy az öreg nem értette meg, mit akart az építkezéssel mondani. Aztán az jutott az eszébe, talán nem örül a dolognak. Háború van. Más, sokkal súlyosabb problémák foglalkoztatják az embereket, mint a házasság. A Polgár utca közelében Ivanics megszólalt.

- Tudod mit, Jóska, még a válaszfalakat is fel tudjuk húzni salakkockából. Annál melegebb lesz. Mindent lehet, csak akarni kell. Majd megbeszéllem az asszonnyal. No, szervusz, jó étvágyat az ebédhez!

- Köszönöm, és a viszontlátásra.

A torkában érezte a szívét. Kimondhatatlanul szereti a lányt, s az egész várossal harcol, amikor magához köti, mert vannak íratlan törvények, melyek szerint falusi ember falusi lányt, városi ember városi lányt vegyen el. De hova tartozik ő? Városinak még nem egészen mondhatja magát, szülei falun élnek. Otthon is jól érzi magát, a városban is.

Egyenesen Szabónéhoz nyitott be, vasárnaponként nála ebédelt. Terített asztal várta. Ő meg a kérdéseket várta, de az asszony nem szólt. Elgondolkozva merte a húslevest. Berényi nem tudta szó nélkül megállni.

- Hát ez is megtörtént.

- Meg? - így Szabóné, de nem folytatta.

Ettek. Máskor mennyire idegesítette, ha ebéd közben szóltak hozzá. Most meg halálos csönd vette körül. Már a nyelvén volt: Mondjon már valamit, Szabó néni! Mi a véleménye az egészről? Ilyenkor mindig biztatják a fiatalokat, hogy így lesz, meg úgy lesz. Még az sem számít, ha semmi alapja nincs a biztatásnak. Aztán arra gondolt, talán azért nem szól semmit az asszony, mert jót nem tud mondani, rosszat meg nem akar. Talán tud valamit Magdáról. Tűnődött magában, már az ebéd végén járt. Mivé fajult az előbbi nagy öröm? Rágyújtott.

Az első szippantás után kivette szájából a cigarettát, és mélyet sóhajtvá kitört belőle:

- Tudja, Szabó néni, az öreg legény ritkán bolondul meg, de ha megbolondul, akkor aztán nagyon.

Az asszony erre is csak némán bólintott.

15

Lassan napirendre tért a család a lánykérés fölött. Mindenki elmondta a maga kifogásait és jó tanácsait.

Ivanics rendületlenül házat épített a fiataloknak. Akármiről kezdtek beszélgetni, az építendő háznál lyukadt ki. Honnan vesznek tetőablakot, mert most vasárut már nehezen lehet kapni stb., stb. A család, bár ez is kezdett unalmassá válni, egy kissé megkönnyebbült, mert megszabadult a rettenetesen hosszú tengeri utaktól.

Érdekes volt megfigyelni, milyen alkalmakkor miről beszélt az öreg. Sokan azt hitték róla, hogy állandóan politizál. Holott csak munka közben folyt politikáról a szó. Vasárnap ellenben délelőtt már nem tudták megállítani, hogy ne beszéljen a munkájukról. A Spitzer-sarok állandó témája egy negyvenes fal fölhúzása vagy valami új módszer megvitatása volt.

Ivanicsné a lánya megkérése óta azon sopánkodott, hogy hol fog elférni annyi vendég a kis lakásban. Ezek jönnek a fiúéktól, ezek meg tőlük.

Mária csendes beletörődéssel vette tudomásul nővére férjhezmenetelét. Nem volt irigy, de azért arra gondolt, vajon neki lesz-e olyan jóra való vőlege, mint amilyen Berényi.

Iván mindig is, de kivált most, az esküvő előtt, nagy étvágynak örvendett. Vacsora után egy liter tejet, fél kiló kenyeret úgy megevett, mintha egyáltalán nem is vacsorázott volna. Részére csak egy szempontból volt érdekes

Magda házassága: mi lesz az ennivaló. Rábeszélte édesanyját, hogy a libákon kívül még egy-két kacsát is jó lenne hizlalni, mert ugyan a libahús nagyon finom, de hátha valaki kacsahúst enne. Esküvő csak egyszer van az életben, még ha háborús időket élünk is. Legtöbbször ezzel fejeződött be Iván jó étvágya diktálta filozofálgatása.

Magda ruhákat tervezett. Már egy egész irkát telerajzolt. Úgy szeretne volna megoldani, hogy fiatalasszony korában is hordhassa a ruhát.

Jóska az eseményeket nyugodtan fogadta. Jóleső volt mindennap a kapuban, a búcsúzás alkalmával, a „hivatalos” csók. Egyik nap bejelentette a szülőknek, hogy október első vasárnapján, amikor a falujában, Szelőcén búcsú van, szeretné bemutatni Magdát a szüleinek. Az eljegyzés előtt ennek így is, úgy is meg kell történnie.

Legelőször Ivanicsné horkant fel.

– Utazni, ilyenkor? Nemrégén bombázták az érsekújvári pályaudvart. Hallottátok, mi történt ott. A pályaudvar tele volt német katonaszerelvényekkel meg hadianyagot szállító vagonokkal. Ekkor kapta a szőnyegbombázást. A felrobbant hadianyagtól nemcsak az állomás, de még a környéke is eltűnt a föld felszínéről. Még most is keresik a hozzátartozóikat azokat, akik épp ott voltak. A napokban bombázták a dél-komáromi pályaudvart. Egy vagon a bomba ereje beledobott a Dunába. Most már csak az észak-komáromi pályaudvar van hátra. Meglátjátok, nemsokára sor kerül arra is. Ilyenkor akartok ti utazni? – szörnyülködött az asszony.

– Ugyan, mama, esküvő előtt mégiscsak meg kell ismerniük a nászéknak a menyüket. Akár vonaton vagy kocsin, akár gyalog mennek el. Erről kár vitatkozni – simította el az ügyet Ivanics.

– Ebben igazad van, papa, meg kell ismerniük – enyhült meg az asszony.

– De ki megy el Magdával?

– Ugyan, anyukám, nem vagyok már gyerek, voltam már távol!

- Éppen azért, mert voltál távol! - A voltál szót Ivanicsné észrevehetően megnyomta.

Magda megdöbbsent. Egy szót sem tudott szólni.

Ismét Ivanics mentette meg a helyzetet.

- Mama, te nem tudsz elmenni az állatok miatt. Mária az üzlet miatt. Nekem dolgoznom kell. Nem marad más hátra, mint Iván.

- Jóra bízna - intett mérgesen az asszony.

- Hallod, Magda, ha jól viselkedsz, elviszlek a szelőcei búcsúba.

- Nem hallgatsz! - csapott feléje Ivanicsné.

16

A történelemkönyvek tanúsága szerint a városokat, falvakat, településeket őseink valamilyen nagy folyó, híd vagy út mellé építették. Nem így van ez Szelőcével. A közelben folyik a Vág, nem messze húzódik a szob-pozsonyi vasútvonal, Szelőce mégsem a Vág partjára vagy a vasútvonal mellé épült, hanem pontosan a kettő közé.

A falut teljes nevén Sókszelőcének nevezik, mert két egymás mellett épült településből nőtt össze. Az idősebb testvér volt Sók. Telt-múlt az idő. A szomszédos Szelőce is népesedett. Ide építették az iskolát, a templomot. Lassan ide tolódott át a falu kulturális élete, de a községháza Sókon maradt.

Ahol Szelőce és Sók találkozik, a Kádár közben laktak Berényi Ambrusék. Nem tudni, miért kapta az utca ezt a nevet, mikor egyetlen kádár sem lakott benne.

Berényiék háza előtt virágoskert húzódott. Szerény, kétablakos ház.

A ház előtt tornác, innen nyílt a konyha. A konyhából jobbra is, balra is egy-egy szoba. A ház mögött gazdasági épületek meg kert, tele gyümölcsfával.

Jóska Tornócra rendelte az egyik taxis barátját. Ismerte jól a faluját. Tudta, még így is azonnal elterjed a hír: Berényiék Józsija elhozta a menyasszonyát. Ezt úgysem kerülheti el, de legalább nem fogják minden kapuban megállítani. „De régen nem láttuk, kedves Józsikám...” – aztán se vége, se hossza a kérdezősködésnek.

De hiába csak a házuk előtt szálltak ki a taxiból, hátuk mögött megszólalt a szomszédasszony.

– Hát megjöttél, Józsikám, ahogy látom, elhoztad a kedvest, mi is a neve, már hallottam a Terától. Ja, igaz is, Magda, eszembe jutott. Fog örülni a Tera, Józsikám, hogy meggyüttetek, aztán majd gyertek át ám hozzánk is. Éppen itt jön az anyád, te Tera, most mondtam a Józsitoknak, mennyire fogtok örülni, hogy meggyüttetek. Mióta is nem volt itthon a Józsi, ja igaz, már mondtad, húsvét óta, te Tera...

Nem kaphatott feleletet, mert Magda kedvesen megölelte az alacsony, fekete kendős asszonyt, és megcsókolta.

– Ambrus, gyere már ide! – kiáltott hátra az urának.

Elnyűtt kalapban, kényelmes vászoncipőben, sietős léptekkel kijött a kapuba Jóska édesapja is. Kivette szájából a pipát, meghajolva kezét fogott Magdával.

– Isten hozta minálunk!

Végigmentek az udvaron. A konyhában ragyogott a kő, az üveges szekrényben parádés rendben sorakoztak a tányérok. A sarokban egy hófehér zománcos tűzhely állott.

– Tegyétek be az első szobába a kabátokat, addig készíték valamit enni – szól csendesen az asszony.

A szobában két ágy állott, egy asztal két székkal, két szekrény, és semmi más.

– Itt alszol te – mutatott az ágyra Jóska.

Magda odament a fiúhoz, átkarolta a nyakát, és nagyon hosszan megcsókolta.

Jóska ismeretségük óta először érzett magabiztosságot a lánnyal szemben. Nem tudta, a hazai környezet miatt-e, vagy mert olyan félősen hozzábújt.

– És te hol alszol?

– Majd Ivánnal a másik szobában.

– Gyertek át ide – szólt be hozzájuk Berényiné.

A konyhából nyíló másik, kisebb szobában lakott a család. Itt főztek, itt étkeztek, itt háltak az öregek, mert közvetlen az istálló szomszédságában volt, és minden zaj áthallatszott, ha netalán valami rendellenesség történik. Az asztal körül, a fal mellett a szokásos lóca foglalt helyet.

Berényiné a szekrény, a tűzhely és az asztal között szorgoskodott. Ambrosus papa a tűzhely mellett, az alacsony fejőzsámolyon pipázgatott. Minden szóra figyelt, de nem szólt közbe.

– Ezt tegnap főztem – ezzel az asztal közepére tett egy literes üveget.

– Az egészségetekre és a boldogságotokra! – mondta az asszony.

– Hát a papa nem iszik? Mondjon már valamit, hogy tetszik magának? – kacsintott a lány felé Jóska.

– Inni nem szabad a szívem miatt, ami meg a másikat illeti, tudod, én csak ránézek valakire, aztán tudom, kicsoda. – Ezzel visszatette szájába a pipát, és rendületlenül tovább szívta.

– No, ezzel még nem mondott semmit – noszogatta apját Jóska.

– Tudod, ha apád nem szól, akkor biztosan tetszik neki.

Felhörpintették a pálinkát.

– Találja ki, kedvesem, miből van – tette Magda vállára a kezét az asszony.

– Nem tudnám megmondani.

– Házi főzésű szederpálinka – mondta ünnepélyesen Berényiné.

Aztán a tűzhelyről, a sütőből, a kredenc aljából megindult az ételáradat az asztal felé. Volt ott zsírban melegített kacsahús, máj, tepertő, hideg libahús és libamáj, szalonna, házikolbász. Hófehér kenyér, sőt az asszony akkor pirított zsírban vöröshagymát, mert még rántottát is akart sütni.

– Néni kérem! – szólt Magda.

– Teri néni – javította ki Berényi.

– Teri néni, ki bírja ezt mind megenni?

– Enni kell, kérem – szólalt meg az öreg.

– No majd Teri néni kap egy jó kosztost. Délután vagy estefelé befut az öcsém. Őt nem kell kétszer kínálni.

– Legalább lesz, aki eszik – emelt ki egy hatalmas darab libahúst Jóska.

Az öreg alig tudta kivárni az étkezés végét. Feszengett a számolyon, majd fölkel, megállt az ajtóban, és várt.

– Menjünk, Magda, apám meg akarja mutatni a birodalmát – nevetett Jóska.

Az istállóban a jászol előtt sorakoztak az állatok. Egy vemhes tehén, egy üsző, egy fehér kecske és két bárány.

Magda nem tudta a parasztember szemével látni, milyen tiszta alom van az állatok alatt. Nem tudott figyelni arra sem, hogy mikor a tehén hátranézett, feléjük fordítva fejét kíváncsiságból, szájából kiejtette a herecsomót. Az öreg tüstént odalépett, felvette a herét, és visszatette a jászolba. Aztán a helyiség sarkában felnyalábolt egy köteg zörgő levelű kórót, s az állatok elé dobta. Magda az ilyen dolgokban nem volt járatos. Azt sem tudta, hogy az öreg Berényi alig egypár hold földön gazdálkodik, melyen éppen csak annyi kenyérgabonát termel, amely szűkösen elegendő. A földet egyetlen öszvérevel művelte. Mindent az utolsó fillérig, boglya szénáig kiszámolt, miként lenne jobb. A termés betakarítása után az ő földjeibe legtöbbször még került valami vetemény, hol kísérletképpen, hol szükségből. Az ilyen gaz-

dálkodáshoz a szokottnál több trágyára volt szüksége. Ezért nem úgy almozta állatait, mint mások: egyszer napjában, hanem amint egy kis trágya össze-
gyülemlött állatai alatt, máris kicserélte az alom egy részét. Magda mind-
ebből csak a rendet látta. Arra nem is gondolt, hogy pár esztendő múlva,
amikor majd súlyos problémákkal teli életét éli, amikor majd munkáját a
köznek szenteli, hányszor fog hivatkozni erre a példára.

A kertajtóból végignézték a gyümölcsösön is. A kert végében egy-két fán
jonatánalma piroslott. Már majdnem kérni akart, amikor megjelent Teri né-
ni, és ebédre hívta őket. Jóska kitalálta a lány gondolatát, mert szó nélkül
elindult almát szedni.

Berényiné útközben elmondta Magdának egyetlen vágyát, kívánságát,
melyről aztán többet egy szót sem szólt.

- Tudja, kedvesem, két fiunk volt, mikor kitört a háború. Az idősebbiket
kivitték a frontra, Jóska akkor vonult be tényleges szolgálatra. Aztán az öre-
gebbikről egyszer azt írták, hogy valahol Lengyelországban elesett. Jóska a
kiképzés után leszerelt, s mert az uram megbetegedett, ő lett a családfenn-
tartó. Most már csak ez az egy fiunk van, szeretnénk, ha nagyon boldog len-
ne. A nagyobbik fiam elvesztése óta sem az uram előtt, sem a gyerek előtt
nem szabad a háborút még említeni sem.

Jóska ezalatt megjárta a kertet.

- No, menjünk már beljebb - fogta karon mindkettőjüket.

Teri néni megértett. Ugyanazok az ételek kerültek az asztalra, mint az
előbb, de hozzá még az ebéd is ott gőzölgött. Aranysárga tyúklevés és a sze-
lőcei búcsú elmaradhatatlan velejárója: a töltött paprika.

- Már jöhetne Iván - nézte az óráját Jóska. - Még várunk egy csöppet,
aztán bemegyünk a faluba. Este valami mulatság is lesz. Ha akkor jönne meg
a gyerek, amíg oda vagyunk, akkor legyen szíves, etesse meg, édesanyám,
aztán ha akar, eljöhet utánunk, ha nem, akkor fektesse le.

Ebéd után egy kicsit beszélgettek. Az őszi napnak már bágyadt, karikás volt a szeme.

– Én átöltözöm, mert ma engem itt alaposan megnéznék – ugrott fel Magda, magára hagyva a családot.

– Nem segíthetnék valamit? – tréfált Jóska.

– Ugyan már, fiam – pirongatta meg az anyja.

Jóska már megmosakodott, inget váltott, de a lány csak nem jött. Felvette kabátját, indulásra készen bekopogott hozzá.

– De sokára jöttél – méltatlankodott Magda.

– Azt mondtad, nem segíthetek.

– Segíteni nem kellett, de azért bejöhettél volna.

Jóska ismét valami megmagyarázhatatlan fölényt érzett. Magda kislányosan félénknek látszott, a közelébe vágyódott, mellette érezte biztonságban magát.

– Hogy tetszem? – kente el a rúzszt ajkával. – Most nem szabad megcsókolnod – tette gyorsan Jóska szájára az ujját.

A férfi nem csókolta meg.

– A számat, te csacsi, máshol szabad – bújt hozzá.

Jóska remegő ajakkal csókolta Magda nyakát. Aztán a vállát. Az öleléstől kipattant a ruha nyakán egypár kapocs. A szoba ajtaja megcsikordult. Egy pillanat alatt szétrebbentek. Jóska felsegítette a lány kabátját. Már indultak is.

– Magdikám – mondta neki kint –, menjünk a falu végéről, hadd egye a penész a sok kíváncsi vénasszonyát!

A főutca már benépesült. Az előtt a helyiség előtt, ahol a mulatságot tartották, egy sereg ember beszélgetett. Az utcára nyíló részében volt Szelőce egyik legforgalmasabb italkimérése, itt is egymás hegyén-hátán álltak az emberek. A barátok, ismerősök nagyokat köszöngettek. Várták, hogy Jóska

legalább egy szót szóljon, egy mozdulatot tegyen, máris körülfogják őket, hogy bemutatkozhassanak a csinos városi lánynak.

A fiatalok szüntelenül jobbra-balra köszöngetve átsétáltak a főutcán. Aztán betértek a bálterembe. A terem sarkában Szelőce legjobb cigányprímása, Tyukos, a falubeli cigányokból alakult nagy létszámú zenekar élén hangszereket játszott. Jóska feléje intett üdvözlésképpen. A jóképű primás nagyot kacsintott, úgy adta tudtára, hogy ő is megnézte a lányt, és neki is tetszik. Magda felé meghajolt, kikapta a hegedűt az álla alól, a vonót meg nagy ívben a földig hajtotta. A nem várt eseménytől a zenekar megzavarodott, és mintegy vezényszóra tust húzott. Az emberek hátrafordultak, és önkéntelenül megtapsolták a fiatal párt.

Minden szem rájuk tapadt. Mást egy óráig sem szolgáltak ki, körülöttük három alkalmi pincér is sürgölődött. Elkezdődött a tánc. Ők ülve maradtak.

Magda csak egy pillanatig érezte magát feszélyezetten, aztán megszokta a kíváncsi tekinteteket. Csak az bosszantotta, hogy a terem ajtajában ott bámészkodott a falu apraja-nagyja.

A zenészek élénken vitatkoztak valamiről. Úgy látszott, azért, mert a primás egy szűkebb körű bandát válogatott össze titokzatos céllal.

Végre nagy nehezen öt muzsikust kivált a zenekarból, és pár lépésnyire megközelítették Jóskaék asztalát. A kontrás egy tangó taktusát kezdte pengetni. A primás minden tudását beleadva játszani kezdett. Az első versszak után leeresztette a vonót, és kellemes bariton hangján belevágott:

Holnap, ki tudja, holnap látsz-e még,

Ki tudja holnap fáj-e még...

Jóska felállt, meghajolt a lány előtt. Táncoltak. Lassan a többiek is követték példájukat.

Magda kissé eltolta magától a táncosát, és félig lehunyt szemmel dúdolta:

- Csak meg ne várjuk a holnap reggelt...

Nem tudta tovább folytatni, mert a férfi magához szorította. Mindketten égtek a vágytól. Elveszett számukra a tér, az idő.

Rohamosan múltak az órák. Felszabadultak a kedélyek, egymás mellé kerültek az asztalok, körülvették őket a jó barátok, ismerősök. A néhány pohár bor meghozta a hangulatot, mindenki táncra kérte Magdát.

Jóska önmagának is alig merte bevallani, hogy kezdi magát rosszul érezni. Jobban szerette volna, ha már vége felé közeledne az egész cécó. Csak táncolni vitték el Magdát, mégis úgy érezte, hogy meglopják. Féltette a lányt. A multság végére nem kellett sokáig várnia, mert a szünni nem akaró csárdások után Magda a fülébe súgta, hogy menjenek haza, mert nagyon elfáradt.

Elindultak hazafelé. A lány karolt Jóskába, ráhajtotta fejét a vállára. An-dalogtak a szuroksötétben. Jóska ismerte a járást, kikerültek minden árkot, pocsolját. A Kádár köz akácfái között pislogva világítottak a bágyadt fényű utcai lámpák.

Csendesen nyitottak be a lakásba. A konyha sarkában egy heverőn Iván aludt. Hátán feküdt, hasán összefonta ujjait.

- No, Iván alaposan bevacsorázhatott - súgta Magda.

A szobában megvetve világított az egyik ágy.

- Itt hagyom a kabátom - súgta Jóska -, és átmegyek anyámékhoz aludni.

Lesegítette Magdáról a kabátot és felakasztotta. Mire megfordult, ott állt előtte a lány ruhátlanul. Odalépett az ágy mellé, megölelte. Magda átfogta a nyakát forró karjával. Így álltak összeölelkezve, mindig szorosabbra és szorosabbra fonva egymásra karjukat. Magda odahajolt, és odanyújtotta a száját. A mozdulattól elvesztették egyensúlyukat, és az ágyra dőltek.

Jóska fejében egymást kergették a gondolatok.

Határozott mozdulattal fel akart állni, de Magda riadtan kapott a válla után. Alig hallhatóan lihegte:

– Még ne menj el, Józsikám!

A suttogó szerelmes szavak béklyóba kötötték akaratát. Erős karja, mint vasabroncs, fogta Magda derekát.

Magda gyengéden simogatta a fiú szőke haját.

A falon megmegvillant az utcai lámpa fénye, majd el-eltűnt, aszerint, ahogy az akác hajladozott előtte. Aztán egyszerre eleredt az eső.

Amint hétfőn reggel a taxi befutott Berényiék háza elé, a két öreg a fiatalok után kiballagott a kapuba. Gyönyörködtek a fiatal párban.

Hogy nagyobb legyen az ünnepélyesség, a sofőr felnyitotta kocsija ütött-kopott motorházát, és a kiérdemesült motort túráztatta, hogy a zajra a környékről összesereglettek a gyerekek. Aztán beült a volán mögé, és hátrafelé tolatott. Meg akart fordulni. Kicsit elszámította magát, mert a hátsó sárhányó a szomszédék kerítéséből egy lécet derékba roppantott.

Elbúcsúztak. A szülők arcán nem látszott sem öröm, sem bánat. Szótlanul álltak az autó mellett. Nehéz észrevenni ezeken az embereken, mikor mit éreznek.

Magdáék hátul, Iván a vezető mellett kapott helyet.

Teri néninek hirtelen eszébe jutott valami, behajolt hozzájuk az ablakon.

– Te Józsi, aztán mikorra készülődjünk hozzá? – Az eljegyzésre gondolt.

– Hát, nem is tudom – gondolkozott hangosan.

Ekkor megszólalt Magda.

– Úgy határoztunk, nem tartunk eljegyzést, hanem egy hónap múlva meglesz az esküvő.

Jóska csodálkozva tekintett Magdára.

- Minek így sietni, én csak ezt nem tudom megérteni. Csak azért, hogy ne legyen dupla költség? Ilyenkor, november elején, ki hallott már ilyet? - méltatlankodott Ivanicsné vasárnap ebéd után az egész család előtt.

- Miért, anyu, talán még nem látott esküvőt novemberben? - ravaszkodott Iván.

- Te csak hallgass, nagyon jól tudom, miért vagy mellette.

- Nézze, anyukám, amikor Jóskaéknál voltunk, láttam, hogy a szülei mindenüket odaadnák az ilyen alkalomra. Ezért határoztuk el, hogy együtt tartjuk az eljegyzést az esküvővel. Miért tegyük ki őket két nagy kiadásnak?

A rádió vasárnap délutáni szórakoztató zenét játszott. Ivanics odaült a készülék mellé, nem akart beleszólni a vitába. Tenyerébe hajtotta homlokát, és csendben dohányzott. Nem sokáig tartott a nyugalma, felesége ráripakodott:

- Ilyenkor te sem tudsz szólni, papa!

- Nem tudom, minek olyan nagy feneket keríteni az egésznek. Így akarják, így csináljuk. Ők tudják, miért - horkant fel az öreg.

- Te csak ne szólj semmit, neked is van fiad.

- Ugyan, mama, ne veszekedjenek ilyen kicsiség miatt.

- Ez nem kicsiség, hallgass! - dobbantott indulatosan az asszony.

A konyhában csend lett. Még a rádió is megijedt, mert hirtelen elhallgatott. Ivanics felerősítette. Pár pillanatnyi néma várakozás után a rádió bőmbőlve megszólalt.

- Rádió Budapest egy. Rendkívüli közleményt olvasunk fel. A kormányzó úr őfőméltósága a következő felhívást intézi a magyar néphez...

Szóltanul, maguk elé meredve hallgatták a különös bejelentést.

- ...a németek nem bántak a fegyverbarátságnak megfelelő módon a magyar szövetségeseikkel, ezért elhatároztam...

- Ennek jó vége nem lesz - csóválta a fejét Ivanics.

18

- Hát, izé, Józsi bácsi - köpködött Polgár olyan szaporán, mint eddig soha -, mit is akartam mondani...

- Mi bajod van, Feri? - ugrott le Ivanics ijedten az állásról.

- Nekem nincs semmi bajom, Józsi bácsi, hanem magát hívátják a katonai parancsnokságra.

- Engem, a parittyások?

- Úgy, ahogy mondja. Az irodában voltam, s amikor kifelé jöttem, utánam futott az egyik bohóc, és azt mondta, mondjam meg az Ivanicsnak, jöjjön azonnal a parancsnok irodájába. Aztán magához húzott, és a fülembe súgta, hogy nemrég jött Komáromból egy fejes, ő hívátja Józsi bácsit.

Ivanics a feje búbjára tolta a sapkáját. Sorra vette az összes lehetőséget, amiért kereshetik a nyilasok. Pár pillanatig gondolkozott, aztán megindult az irodaépület felé. A külső portásháznál barna katonai személyautó állt. A volán mögött karszalagos nyilas cigarettázott.

Csak pár napja tartott a nyilasuralom, a komáromi munkások máris találtak rájuk gúnynevet, méghozzá olyan találót, hogy nem lehetett megakadályozni elterjedését. Így lettek Komáromban a nyilasokból parittyások. Ugyanis a parittyá is a nyílhoz hasonló kezdetleges fegyverféleség.

Ivanics nem tudta, ki és miért hívátja. A csehek alatt tagja volt a vörös szakszervezetnek, de ki tudja ezt már. Eljárt a Király püspök utcai munkásotthonba, de ki emlékezhet erre vissza. Munkástársai biztosan tudják róla, kicsoda. Csak nem árulta el közülük valaki? Ha besűgták, nehezebb lesz vé-

dekeznie, ráncolta a homlokát, de azért egyenes tartással, magabiztos léptekkel ment végig a folyosón a katonai parancsnok már ismert irodája felé.

Bekopogott.

- Tessék! - hallatszott a főhadnagy ismert hangja.

- Jó napot kívánok - tartott a tiszt íróasztala felé.

Ekkor vette csak észre, hogy az ablak mellett Erős Pista áll. Az ismerősnek kijáró hangon fordult feléje.

- Hát maga mit keres itt?

- Azt majd megtudja - böffentett Erős foghegyről.

Csak mikor jobban megnézte, látta meg a nyilasok egyenruháját a fiatalemberen. Sárga bilgeri, csizmanadrág, háromnegyedes bőrkabát. Sálja alól kikandikált zöld nyakkendője. A bőrkabát gomblyukában nyilaskeresztes jelvény hivalkodott.

- Itt van hát Ivanics - állt fel a főhadnagy -, én magukra hagyom az urakat.

- Tessék csak maradni - intett Erős.

- Azt mondtam, magukra hagyom az urakat - ismételte a főhadnagy félig-meddig kiabálva.

- Csak ne nagyon urazzon - emelte fel a hangját Erős is.

A főhadnagy feleletképpen bevágta maga mögött az ajtót.

A két komáromi egy pillanatig farkasszemet nézett egymással. Erős erőltetett nyugalommal mosolygott, Ivanics békés kék szeme idegesítette. Nem nézett Ivanicsra, csak így volt képes megkezdeni a beszélgetést.

- Üljön le, Ivanics úr.

- Köszönöm.

- Azért küldtek ide, hogy magát kivizsgáljam - változott a hangja hivatalosra.

- Ki küldte ide, ha szabad kérdezni?

- Ki küldött ide, ki küldhetett, csak a nyilasok! - Olyan gyerekesen mondta, mintha magát nem is sorolná közéjük.

Belső zsebéből előkotort egy géppel írt papirost. Figyelmesen áttanulmányozta, aztán megköszörülte a torkát, és fontoskodva megkérdezte.

- Maga, ugye, kommunista?

Ivanicsot nem lepte meg a kérdés. Idejövet erről gondolkozott. Ilyesmire számított.

- Nem vagyok kommunista.

- Akkor micsoda?

- Szocialista vagyok.

- Akkor szociáldemokrata?

- Nem szociáldemokrata, hanem szocialista.

Erős összeráncolta a homlokát.

- Azt mondja meg, mi a különbség a szocialista és a kommunista között.

- A kommunista több.

- Kinek több?

- Mindenkinek - válaszolta magabiztosan Ivanics.

Erős nem volt járatos ezekben a kérdésekben. Szemmel láthatóan bosszantotta is a beszélgetés.

- Ide hallgasson, Ivanics bácsi - kezdte most már olyan hangon, mint egy ismerős. - Maga otthon van a politikában. Szeret ezekről a pártokról beszélni, politizálni. Ezért úgy volna helyes, ha belépne a nyilaspártba. Maga az lehet, ha belép, ami akar.

- Párt és párt között különbség van, Erős úr.

- Engem az nem érdekel! - legyintett idegesen. - Én csak azt szeretném, ha belépne. Ez magának való párt. Itt politizálhat reggeltől estig. Itt is munkások vannak, akik irányítják az egészet, maga jobban tudja, hogy van az.

- Azt mondja meg, Erős úr, hol vannak az olyan munkások, mint én is, a komáromi nyilasok között. Az előbb azt mondta, hogy én értek ezekhez a dolgokhoz. Hát elárulok magának valamit. Úgy lehet megtudni, milyen egy párt, hogy az ember végignézi, kik vannak a vezetőségében. Na és kik állnak a komáromi nyilasok élén? Csavargók és vigécek, akik sehogy sem tudtak megélni, mert bűdös a munka mindegyiknek. Mikor bejöttek a magyarok, felkötötték a Bocskai-nyakkendőt, aztán mikor már így nem ment, felvették a zöld inget. Ezek magának munkások, Erős úr?

A zöld ing említésére Erős akaratlanul is összébb húzta nyakán a sálát.

- Én tudom, magának igaza van. Ugyanezt mondta Romvári is. Éppen ezért jöttem ide - kottyantotta ki meggondolatlanul Erős. - Romvári is azon a nézeten van, ha egy-két ismert öreg munkást rá tudnánk venni a belépésre, azok magukkal vonnák a többieket is. Pontosan ilyen emberekre van most szükségünk, mint maga.

- Én ilyen disznóságot nem csinállok, Erős úr. Tudja ezt nagyon jól, maga ismer engem. Keressenek másvalakit.

Ezzel fejére tette a sapkát, és ott akarta hagyni Eróst.

- A probléma nem is olyan egyszerű, egy pillanat türelmet kérek még, Ivanics úr. Nekem valakit vinnem kell. Ha én magáért eljöttem, akkor el is viszem.

- Nehezen, Erős úr, nehezen - húzta össze Ivanics a szemét.

- Úgy, ahogy mondja, nehezen, de mégiscsak eljön velem, majd meglátja. Ha ehhez a rohadt politikához nem is értek, ütőkártya van a kezemben.

Ivanics torkát egy pillanatra összeszorította a félelem. Eddig úgy beszélt ezzel az elkényeztetett, korhely fiatalemberrel, mintha jó ismerőse volna, akinek mindent a szemébe mondhat. Már azon gondolkozott, megmondja Erősnek, ne azon fáradozzon, hogy őt megnyerje a nyilaspártnak, hanem lássa be, ez a szerep, amit elvállalt, nem neki való. Nem illik hozzá. Sokkal

kényelmesebb, meg érdekesebb is, ha lányos házakhoz, disznótoros vacsorákra jár, és nagyot mulat. Az emberi aljassággal nem számolt. Későn dőbent rá. Ha ismerős is, ha fiatal is, ha látszólag megszeppent is tőle, az első perctől kezdve ezzel kellett volna számolnia. Úgy kellett volna kezelnie, mint egy gyáva, alattomos patkányt, hiszen nyilas lett.

Valóban. Erős szeme úgy villogott, mint egy patkányé. A félelemtől idegesen ide-oda ugrált.

– Nézze, Ivanics úr, amit most mondok, nem azért teszem, mert én ezzel valakit meg akarok bosszulni – mosolygott félszegen.

Ivanics már tudta, honnan fúj a szél.

– Én csak arra kérem, Erős úr, a családomat hagyja ki az egészből.

Öklével rátámaszkodott a nyilas előtt az íróasztalra. Erős egy lépést hátrált, aztán ugyanazzal a mosollyal folytatta.

– Nekem eszembe sem jutott volna semmi, de Romvári nyomatékosan figyelmeztetett rá.

– Romvári?

– Igen, Romvári. Ő ajánlotta, ha nagyon sokat okoskodna, akkor mondjam meg magának, hogy a kedves lánya vőlegényének kénytelenek leszünk megmutatni azt, amit annak idején Újpestről küldtek a komáromi rendőrségnek.

– Erős úr, már megmondtam, hagyják békén a lányomat, mert ha maguk ilyen módszerekkel dolgoznak, akkor én is megtalálom rá a feleletet. Ebben az esetben magának nem marad ideje a levelet megmutatni.

Ivanics előlépett, melle zihált, szeméből olyan szörnyű tűz sugárzott, mint aki gyilkolni akar.

Erős megrettenve hátrált előtte.

– Én nem azt... nem úgy... nem olyan értelemben mondtam. Nem a mai nap folyamán akarjuk megmutatni a levelet. Két hétig, Ivanics úr, két hétig

gondolkozhat rajta. Két hét múlva lesz a lánya esküvője. Addig még meggondolhatja.

– Én nem gondolok meg semmit, de ha ezt megteszik, akkor kőműveskalapáccsal aprítom szét a fejüket. Megértette? – ordított Ivanics.

– Két hete van, Ivanics bácsi – hebegte Erős.

Egyszer már megkerülte Ivanics előtt a szobát. Hátrafelé botladozva, a tekintete elől menekült.

Nehéz volt megérteni, milyen szempontok szerint történt az egyes emberek előléptetése. Csak egy volt lehetséges: tudomásul venni a tényeket. Így lett a város legnagyobb meglepetésére Romvári Kálmánból egyik napról a másikra tüzér főhadnagy. Ugyanakkor a város katonai parancsnokává is előlépett, kiterjesztve megbízatását a polgári lakosságra is. Tehát egy csapásra polgármester is lett belőle. A városháza egyik Klapka térre néző békés, iratszagú szobáját alakította át főhadiszállásává.

Érdekes, az emberek néha bizonyos körülmények közrejátszása folytán kiélik a lelkük mélyén régóta lappangó vágyaikat. Az ember elképed, hogyan lehetséges ez, hiszen az illető olyan békés, rendes ember volt, és most, íme, hirtelen mivé vált. Valaki például arról ismeretes, hogy utálja a gyűléseket, szónoklatokat, de lelke mélyén oda képzei magát a szónok helyébe. A legkülönbébb alkalmakra már rég betanult és elkészített beszéde van. Fölkészült például arra, ha ő egyszer vezető lesz, és a születésnapján felköszöntik, mit válaszol majd. Aztán telik-múlik az idő. Se szeri, se száma a lenyelt nagy beszédeknek. Egy lelki megrázkódtatás elég ahhoz, hogy a békés emberből egyszerre kitörjön a népszónok, felszakítva a szégyenkezés

okozta lelki korlátokat, szónokolni látjuk minden alkalommal, pedig köz tudott, hogy olyan csendes, jó ember volt.

A megrázkódtatásokra ez az idő nagyon sok lehetőséget adott. Romvári Kálmánt a légynek sem ártó kémiantanárnak tartották, akinek a legnagyobb mérge az volt, ha kísérlet közben túl közel helyezték a lombikot a Bunsen-égő fölé. Pedig lelke mélyén már évtizedek óta hadvezér volt. Titokban díszlépésben menetelt a katonazene hallatára. Amikor a Lúdpiacon megállt, és békésen nézett maga elé az üres térre, képzeletben díszszázadok vonultak el előtte.

A nyilasok uralomra jutásával nemcsak régi vágya teljesült, a viharos események felnyitották lelkének titkos zsilipjét is. Ezért lett hirtelen katona, ezért rendezte be kedvére az irodáját. Ajtaja előtt telefonközpontot állíttatott föl. Szobája egyik sarkában rádióügyeletes ült. A helyiség falára katonai térképeket szereltetett. Egy katona mást sem csinált, mint a térképre kis zászlócskákat tűzögetett a front legfrissebb állása szerint. A városháza kapujába géppisztolyos, nehézgéppuskás, rohamsisakos őrséget állíttatott.

A nagy intézkedéseknek azonban volt egy súlyos fogyatékságuk: a katonai polgármesterséget az égvilágon semmire sem tudta felhasználni. A telefonok némán hallgattak. Az őrség semmit sem jelentett, mert az emberek messziről elkerülték azt a helyet, ahol karszalagos fegyveres katonát láttak. Egyedül Huszár helyezte át az irodáját a főhadiszállás szomszédságába. Mindent látni és hallani akart, mert az volt az érzése, hogy Erős kedvesebb Romvárinak. Hiszen apja már katonai szállító is lett, ő viszont semmit sem kapott, még csak elő sem léptették.

A kapuőrség Erős érkezését jelentette. Romvári szinte önkívületbe esett. Végre valamilyen ügyben intézkedhet. Eléje ment az ajtóig.

Huszár éppen ekkor hozott be egy kártyát aláíratni.

– Beszéljen, mit intézett, talált valakit?

- Találtam.
- Akkor hol van?
- Majd eljön, de nekem elegendő volt ebből a cirkuszból. Én ilyesmihez nem értek. Sokkal jobb lenne, ha megbíznának egy zsidó üzlet kiárusításával. Ott nem kell embereket meggyőzni.
- Ti már megkaptátok a jussotokat, ezért most dolgozni kellene, de úgy látszik, ez neked már bűdös – szólt a vitába Huszár.
- Téged nem kérdezett senki, itt vagy a tűz mellett, úgy melegedhetsz, ahogy akarsz.
- Itt nincs semmiféle tűz, lopni csak te tanultál meg az apádtól, s még te pofázol...
- Csend! – bömbölt Romvári. – Én még két ilyen hülyét nem láttam. Analfabéta marhák, és marják egymást. Azt mondja meg, mit intézett, kit hozott. Maga meg fogja be a száját – fordult Huszár felé.
- Beszéltem az öreg Ivaniccsal.
- Látja, ez helyes – dörzsölte a kezét. – Na és, nem értem, harapófogóval kell a szót kihúznom magából?
- Mi az, hogy na és? Azt hiszi, olyan szívesen jelentkezik valaki nyilasnak? Vagy adni kell valamit, vagy más eszközökhöz kell nyúlni.
- Mit intézett, ember, beszéljen!
- Semmit.
- Ez jellemző egy kereskedőre – biggyesztette le az ajkát Huszár.
- Mondtam, ne szóljon bele, mert nem tudom, mit csinálok magukkal. Jön, vagy nem jön az az Ivanics?
- Két hét gondolkozási időt adtam neki.
- De nem gorombáskodott vele?
- Nem.
- Mégis, hogyan csinálta? – tette össze a kezét Romvári.

- Az a fontos, hogy két hét múlva itt lesz. Nem beszélhetek akárki előtt
- bőkött fejével Huszár felé.

- Most menjenek el, béküljenek ki. Így nem lehet együtt dolgozni. Kapnak utalványt egy liter rumra. Indulás!

A két rivális elindult a városháza lépcsőjén. A kitárt ajtókon keresztül beáramlott a nyirkos őszi levegő. Amerre mentek az utcán, elfordultak az emberek, vagy hirtelen beugrottak egy üzletbe, megkérdezték, kapható-e az, amiről biztosan tudták, hogy nincs. Még találkozni sem akartak velük.

A főutca közepén egy rendőr két szuronyos katonával sétált. Az ismerős rendőr felemelt karral, keményen tisztelgett nekik. Huszár elkapta a fejét, hogy ne kelljen fogadnia. Erős kínjában kissé megemelte a kezét, mintha kalapját akarta volna levenni. Szótlanul ballagtak. Az utca végén a Spitzer-sarkon álldogált néhány ember. Mire odaértek, átmentek a túlsó oldalra, s buzgón tanulmányozták a dél-komáromi Turul mozgó reklámtábláját.

Az utcáson tanácstalanul egymásra néztek. Erős a rumról akart emléttést tenni, de lenyelte. Végighúzta szőrös képén a tenyerét. Keze megállt a nyakánál. Megdörzsölte, mintha szorítaná valami. Aztán kongó, üres hangon megszólalt:

- Hideg van.

20

- Harmincöt éve vagyok együtt ezzel az emberrel, de még ilyen bolond idegesnek nem láttam. Ugye, Magda, megmondtam én ezt előre.

- Anyukám, csak ne jósoljon! Aput meg hagyja békén. Állandóan azt duruzsolja a fülébe, hogy milyen ideges, s ha egy kicsit lehiggad, mindig eszébe hozza.

- Úgy, fiam, csak vedd az apádat.

- Nem védem. Egész egyszerűen az anyuka ideges, és ez már lassan ráragad mindenkire.

- Én csak azt mondom neked, lányom, hogy én ismerem az apádat, hidd el nekem. Ha én egyszer azt mondom, hogy valami baja van, akkor valami baja van.

- Jól van, annyi minden bánthatja. Ez a bizonytalanság, amelyben élünk... meg a munkahelyén is zaklatják. Csak ne úgy mondja, hogy „valami” bántja, mert akkor mindig azt hiszem, azért ideges mindenki, azért bántja az aput valami, mert én férjhez megyek. Holnap meglesz az esküvő, valahogy kibírjuk, aztán nyugalom lesz. Én úgy elmegyek innen... - csuklott el Magda hangja, és sírni kezdett.

Ivanics a folyosó betonján diót tört, nem állta meg szó nélkül, bejött.

- Te mama, most már én kérlek, ne bolondíts meg mindenkit, mi értelme van annyi felesleges beszédnek.

- Felesleges, ez neked felesleges...

- Csend! - ordította el magát az öreg, és vészjóslóan felemelte a kalapácsot. - Egy hangot sem akarok többet hallani.

Az utcaajtó kinyílt, és bejött Jóska. Mindkét kezében egy-egy tízliteres demizsont cipelt.

- Hova tegyem, papa? - kiabált a kapuból.

- Tedd a kamrába, vagy vigyük inkább a konyhába, ott egy kicsit felmelegszik. Milyen bort hoztál, Jóska?

- Mindjárt megkóstoljuk - kacsintott a fiú.

- Éppen az kell, hogy már most kezdjetez inni. Legalább várjátok meg Jóska szüleit. Nem tudom, Iván kiér-e időben az állomásra.

Ivanics segített Jóskának. Az egyik demizsont behozta a konyhába. Magda rétestésztát nyújtott. Jóska üdvözlésképpen megsimította a hátát. Csak mikor szembefordult vele, akkor látta, hogy szemét vörösre dörzsölte.

- Mi bajod van, Magdikám? - kérdezte félve.
- Semmi - mosolygott a lány kényszeredetten -, tudod, ilyenkor nem megy minden simán.
- Te Jóska, ezt a bort le kellene fejteni literes üvegekbe - szólt be a folyosóról az öreg.
- Az igaz, de hol veszünk annyi üveget, meg ahhoz gumicső is kellene.
- Minden van, fiam. Mindjárt megyek. Bemegyünk a szobába, levesszük az abroszt az asztalról, aztán lefejtjük. Addig ülj le.
- Ivanics, amint befejezte a diótörést, bement a kamrába, és kihozott egy tucát üveget.
- Ki kellene öblíteni.
- Ott a vízvezeték, öblítsd ki - szólt ki az asszony a konyhából.
- Azután a két férfi bevonult a szobába, hogy nagy körülményesen megkezdje a borfejtés nehéz műveletét.
- Legelőször is kóstoljuk meg - javasolta Jóska.
- Fiam, őszintén mondom, én ma még nem ettem, attól félek, megárt.
- Ugyan, papa, megszokta már az éhgyomorra való ivást tengerész korában - szólt a szívéhez Jóska.
- A tengerész szóra az öreg, mint egy varázsigére, felvillanyozódott.
- Hozok két poharat! - mondta Jóska.
- Ne hozzál, mert ha észreveszi a házisárkány - bökött fejével a felesége felé -, egy óráig papol megint.
- Akkor miből igyunk?
- Ott van, fiam, az a virágváza a szekrény tetején. Kitöröljük belőle a port, aztán jó lesz. Legalább nem jönnek rá, hogy iszunk.
- Megtöltötték a vázát borral.
- Egészségére, papa.
- Az egészségetekre, fiam!

Ivanics kitett magáért, mert a jó öblös virágvázát egy húzásra kiitta.

- No milyen?

- Milyen? Borivó embertől kérdezed? Zöldszilváni. Nemcsak az ízéről, a szagáról is megmondtam volna előre.

Jóska is megtöltötte a vázát, és felhörpintette a bort.

- No még ezt húzza ki, papa!

- Nem lesz sok, Jóska?

- Ne törődjön vele, egyszer megy férjhez a lánya.

Míg biztatták egymást, három személy vonult el az ablak alatt alaposan felpakolva.

- Alighanem megjöttek a szüleid, gyerünk, segítsünk nekik.

A két öreg bátortalanul közeledett a házhoz. Az egész család kivonult eléjük az udvarra. Ivanicsné az asszonyba karolt, Jóska meg Ivanics az öreg Ambrust fogták közre. Iván hátramaradt. Ez alkalommal minden erejét össze kellett szednie, vállán hatalmas bőrönd, kezében csomag, de még egy demizsont is hozzákötöttek.

Jóska szülei valóban felpakoltak. Később Ivanics emelkedett hangulatban meg is jegyezte, hogy egy cirkáló legénységét is jóllakathatnák, annyi mindent hoztak magukkal.

- Én még ilyen embert nem láttam, mint ez az Ambrus - nevetett jókedvűen Teri néni. - Még itt sem voltunk, már azt számlálta a vonaton, hogy mikor megyünk haza, mert félti az állatait.

- Nem vicc ez, mama, olyan kényes az az üsző, ha nem pontosan akkor itatják, mint amikor én szoktam, már nincs olyan étvágya.

- Jól van, édesapám, most az a fontos, hogy itt vannak.

- A bőröndben van egy kötény - szólt Teri néni -, vedd csak elő, papa.

- Minek az, kedvesem? - kérdezte Ivanicsné.

- Hát csak nem képzelik, hogy ilyen nagy munkában tétlenül ülök!

- Ugyan, csak nem akar dolgozni – ültette le az asszonyt Magda.
- Nem úgy van az, lányom – és már elő is szedte a kötényt. – Van meleg víz? Elmosogatok!

Nem lehetett megakadályozni, fogta a mosogatódézsát, összeszedte az edényeket, és munkához látott.

- Te is csinálhatsz valamit, papa – szólt rá Ambrusra.
- Mi is csinálunk valamit, jöjjön, édesapám. Kíváncsi vagyok, ízlik-e a bor, amit vettem. – És a férfiak bevonultak a szobába. Jóska megtöltötte a vázát, és odanyújtotta az apjának.

- Van ám poharunk is, nászuram – mondta nevetve Ivanics –, de ha kérnénk, az asszonyok rájönnének, hogy kóstolgatjuk a bort.

- Eredj, Józsi, hozd be a mi borunkat, megkóstoljuk azt is.
- Ambrus, ne magázzuk már egymást. Szervusz – nyújtotta a kezét Ivanics.

- Szervusz! – A két apa összeölelkezett, és megcsókolták egymást.
Ahogy a lefejtett üvegek szaporodtak, úgy emelkedett a hangulat is. Ivanicsné egyszer-kétszer félrehúzta az üveges szobaajtóról a függönyt, de poharat sehol sem látott, így aztán csak csóválta a fejét, de nem szólt.

Ivanics ismét teljes gőzzel kihajózott a Földközi-tengerre. Hálás közönsége volt, leendő násza minden szavát leste. Aztán Ambrus következett. Legénykorában elszegődött valahová dolgozni. Egy morva legionárius, akinél szolgált, nem tudott a földdel bánni. Ambrus azt mondta neki, ne törődjön semmivel, bízson rá mindent. Lett is a morvának olyan termése, hogy a csodájára jártak, Ambrusnak meg olyan becsülete, hogy családtagként kezelték. Volt a morvának egy lánya, úgy hívták, hogy Jiřina...

- De édesapám, előbb igyunk rá egyet...
- Úgy van, fiam – helyeselt csillogó szemmel Ivanics.
A virágváza körbejárt.

– Ne felejtsd a szavadat, pajtás – törölgette a bajsztát Ivanics –, de eszembe jutott, hogy mikor aztán leszereltünk, akkor ez a nóta járta, hogy: Öreg baka búcsúzik a századtól, előveszi harci sípját s belefúj, isten veled, régi pajtás, viszontlátjuk mi még egymást a monostori fenyes erdő aljában.

A konyhaajtó kinyílt, az asszonyok berontottak a szobába.

– Hát ti mit csináltok? – hüledezett Ivanicsné.

– Semmit, eredj a dolgozdra, Rózsi, most én beszélek – mondta Ivanics akadozva.

– Apukám – kérlelte Magda –, csak meg ne ártson!

– Látjátok, ez az én lányom. Gyerekek, megiszunk még egy vázával, aztán befejeztük.

– Mivel, te Józsi?

– Vázával, Rózsi, úgy, ahogy hallod, vázával.

Ivanics ráhajtotta a fejét a karjára, és elbóbiskolt. Magda intett Jóskának, hogy fektessék le a díványra, hadd aludja ki magát.

Közben a konyhaajtón alig hallhatóan kopogtak. Szabóné állt a küszöbön. Arca halottsápadt volt.

– Mi történt, Szabó néni? – kérdezte Jóska akadozó nyelvvel.

– Ezt hozták. Azonnal menjen be a városházára. – Idézést adott át Berényinek.

– Ki van itt? – riadt fel Ivanics.

– Semmi, apukám, csak Jóskát hívatják a városházára, biztosan az esküvő miatt – magyarázta apjának csendesen Magda.

Ivanics felugrott a díványról. Mint egy megtévelyledett, kiabálni kezdett.

– Majd én megyek, te ne menj sehová, Jóska. Csavargók, ne higgy nekik, majd én megyek. Hol a kabátom? – nekiesett a szekrénynek.

– Fogják meg, Jóska! – ugrott oda Ivanicsné.

- Engedj el! - lökte el az asszonyt.
- Fogják meg! - sikoltott Ivanicsné.
- A három férfi visszanyomta az öreget a díványra.
- Majd én megyek! A nyilasok... Erős volt ott... Ő csinálta. Ne higgy nekik. Így akar benneteket tönkretenni.
- Mit beszél, papa? - kérdezte ijedten Magda.
- Ugyan! Látod, hogy részeg! - legyintett Ivanicsné.

21

Romvárinak végképp nem akadt tennivalója. Nem azért, mintha nem lett volna probléma a városban, hanem egyszerűen azért, mert a városháza előtti fegyveres őrséggel mindenkit elijesztett magától. Jobb híján ceruzát faragott. Előkotort egy használt zsilettet, és szakszerűen meghegyezte a ceruzáit. Már úgy megszokta a semmittevést, hogy egész belerettent, amikor Huszár kopogás nélkül berontott a szobájába.

- Nem árulkodni akarok - kezdte, még köszönni is elfelejtett felindultságában -, de az, amit ez az Erős csinál, mégiscsak sok.

Romvári a bonyodalmakat kereső ember mohóságával felelte:

- Ez nem árulkodás, a felettesének tesz jelentést. Megértette? Beszéljen!

- Erős egy kicsit beszívott, amikor a rumot kaptuk, és kikottyantotta, hogy nemsokára itt hagyja az egész istenséget, csak még az öreg Ivanicsot térdre kényszeríti.

- Tovább! - dobolt az asztalon Romvári.

- És az a legérdekesebb, hogy az egész ügyet a főhadnagy úrra...

- Testvérré! - javította ki Romvári.

- Főhadnagy testvérré hárítja, mert hogy ön adta azt a tanácsot, hogy ha Ivanics nem hajlandó belépni a pártba, Erős két hét gondolkodási időt ad-

jon neki, és ha akkor sem szánja rá magát, úgy a két hét elteltével behívatjuk a lánya vőlegényét, és tudtára adjuk annak az iratnak a tartalmát, amelyet Erős állítólag öntől kapott.

– Mit adtam én ennek a gazembernek? – ugrott fel Romvári a helyéről.

– Semmit, semmit, és nem állítom, hogy ön valóban átadta Erősnek az iratot, csupán a tényállást ismertetem – idegeskedett Huszár.

– Folytassa, kérem!

– A két hét holnap lejár. Holnap lesz az Ivanics lány polgári esküvője. Megtudtam, hogy Erős a délelőtti folyamán idézést küldött Berényinek.

– Hát ide figyeljen, Huszár! Különben majd intézkedem.

Odalépett a telefonhoz, tárcsázott.

– Halló! Kapuőrség? Riadókézsülség!

Kint egy katona elkiáltotta magát: – Riadóóó!

Azután futkározás, kiabálás, katonabakancs kopogása hallatszott.

– Mit akar tenni, főhadnagy úr? – kérdezte ijedten Huszár.

– A maga barátja egy nagy marha. Díszes esküvőt rendezhattunk volna, ahol szónokolhattam volna. Így elpackázni valamit. Ide figyeljen, Huszár! – emelte fel hangját a főhadnagy. – Azonnal intézkedni kell. Az esküvőt már megmenteni nem lehet. Magunkat sem járathatjuk le... Ezért hát Berényit letartóztatom, és kis időre lecsukatom. Na, mit szól hozzá, Huszár? – simogatta az állát Romvári. – Na, mit szól hozzá? Pontos, határozott intézkedés, vagy nem?

Huszár felelni akart, de a főhadnagy nem hagyta szóhoz jutni.

– Ezt, kérem, azonnal jegyzőkönyvbe venni, hogy nyoma maradjon.

– Csak egy hiba van... – emelte fel a kezét Huszár.

Romvári szeme kitágult a csodálkozástól.

– Micsoda?

– Honnan tudja az őrség, hogy kit kell letartóztatni?

Romvári, mint az őrült, odaugrott a telefonhoz, és villámgyorsan tárcsázott.

– Halló, őrség? Jött be az ajtón egy idegen? Nem? Akkor jó! Ha a környéken civilt látnának, azonnal jelentsék! Hol? A szobornál? Be van rúgva?

Romvári odaszólt Huszárnak:

– Maga ismeri Berényit?

– Igen.

– Nézzen ki az ablakon! Ő az ott a Klapka-szobor mellett?

– Igen, ő!

Romvári beleordította a kagylóba:

– Őrparancsnok! Látja azt az alakot a szobornál? Azonnal letartóztatja! Végeztem!

– Írja! – szólt Huszárhoz fennhangon Romvári. – Átvezettetem Berényi József katonaszökevényt a vár közös fogdájába a további kivizsgálásig. Romvári főhadnagy, városparancsnok.

Romvári ismét felhívta az őrséget:

– Őrparancsnok, hozzám!

A márványlépcsőn kopogás hallatszott, és nemsokára belépett a katona.

– Várparancsnok úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem.

– Tegye borítékba az iratot – szólt Huszárra –, megcímezni, ellátni bélyegzővel! Megvan?

– A letartóztatottat átvezeti az Öregvárba, és átadja a vár parancsnokának. Négy szuronyos katonával kísértesse. Megértette?

– Várparancsnok úrnak alázatosan jelentem, megértettem.

III.

Jóska kissé szédülő fejjel, de jókedvűen ment az utcán. Melege volt, de vidáman fütyörészett. Nem is látta, hogy a városháza kapujában katonák állnak. Csak akkor kapta fel a fejét, amikor valaki álljt kiáltott. Ahogy belenézett a puskacsőbe, nyomban kijózanodott.

Először azt hitte, tévedés történt, aztán azt gondolta, mindenkit így igazoltatnak a nyilasok. A városháza lépcsőjén állt, a katona, aki ráfogta a fegyvert, a folyosón, ahol pár pillanat múlva még négy szuronyos jelent meg.

– Hátra arc! – ordította az egyik szuronyos.

Jóska megfordult.

Egy katona eléje állt, kettő közrefogta, egy a háta mögé. Aki a hátraarcot vezényelte, vagy három lépéssel távolabb állt, és elordította magát:

– Indulj!

Kimentek az utcára. Befordultak az Öregvár felé. Az Angliában fagyotlan zörögtek az orgonabokor levelei. Jóska fél szemmel rápillantott a katonai emlékműre. A fehér dombormű egymás mellett menetelő szuronyos katonákat ábrázolt. Végigfutott a hátán a hideg. Fejében kavarogtak a gondolatok, valahogy úgy érezte, mintha az egész nem vele történne, s mintha a vezetőjük jó ismerőse volna.

– Mondja, bajtárs, hová visznek engem?

A katona foghegyről odavetette:

– Majd megtudja!

Arra gondolt, hogy talán kényszeríteni akarják valamire, és ráijesztenek. Pár óra múlva egész biztosan kiengedik. Mennyire várhatják otthon! Magda! Most érezte csak igazán, mit is jelent a számára. Szinte hallotta, mit mond majd: Látod, nem voltam melletted, hát nem találtad fel magad.

Kitárták előttük az Öregvár kapujának ajtaját, aztán becsukták mögöttük. Jóska hátrafordult. Elszorult a torka.

A vezetőjük jelentkezett az őrszobán, majd kisvártatva kijött.

– Utánam! – szolt kurtán.

A kaputól nem messze újabb kapu állt, de ezen már ajtó nem volt, csak egy félkör alakú nyílás, amely folyosóba torkollott. A folyosót hatalmas, téglalap alakú vörös márványlapok fedték. Minden hidegséget lehelt magából. Begombolta a kabátját. A folyosóról egy tágas, nagy udvarra értek ki. A térség innenső felében egyemeletes, hosszú, árkaós épület húzódott. A szűk ablaknyílásokon karvastagságú rács.

Felmentek az első emeleti folyosóra. A lépcsőház mellett szárnyas ajtó előtt két szuronyos katona állt. Tisztelegtek a kísérőnek. Leemelték a súlyos vasreteszt az ajtóról. Megmondhatatlan bűz áradt ki a teremből.

– Na, most már tudja, hova jött? – vigyorgott a vezető.

– De kérem...

Nem folytathatta, mert belökték a terembe. A bűz úgy mellbe vágta, hogy egy pillanatra megtántorodott. A sarokból nyöszörgés hallatszott.

A teremben két sor emeletes ágy állt, közöttük folyosó volt. Megindult az ágyak között hátrafelé, a nyöszörgés irányába. Az alsó ágyakról kíváncsi szempárok villantak rá. Hátrább, a felső ágyakon is ültek emberek. Fejükön báránybőr süveg, halinanadrágjuk csupa pizok, mezítlábasak, mocskosak.

– Adjon isten! – köszönt feléjük.

Megemelték a süvegüket, de nem köszöntek vissza.

Jóska továbbment. A terem végében, a földön egy szalmazsákon kibontott hajú asszony feküdt. Ő nyögött. Kezét összekulcsolta kidomborodó hasán. Vajúdott. Mellette egy férfi térdelt.

– Hova valók maguk? – kérdezte a férfitől. Az csak a fejét rázta. Háta mögött valaki megszólalt magyarul.

- Ezek ruszinok, azok meg, ott elől, románok.

Jóska a hang irányába fordult. Szőrös ábrázatú katona ült az ágyon, ő beszélt.

- Kicsodák maguk, azt mondja meg!

A katona legyintett. Aztán, mintha csak magának mondaná, megjegyezte:

- Uram, itt keveset kell beszélni...

- Miért? - lépett közelebb Jóska.

- Mert senki sem tudja, ki kicsoda.

- Hogyan ki kicsoda?!

- Ne adja az ártatlant, itt senki sem beszél. Majd ott beszélhet, ahol kihallgatják. Akit itt beszél, az gyanús.

- És mikor visznek kihallgatásra? - kotorászott Jóska a zsebében cigaretta után.

A katona az ajtó felé bökött:

- Kérdezze meg tőlük.

Jóska visszabotorkált az ajtóig.

- Halló, emberek, jöjjenek ide!

- Mit akar? - szólt valaki kívülről.

- Mikor visznek kihallgatásra?

- Majd megtudja!

Dörömbölni kezdett.

- Bajtárs!

- Nem hallgatsz! - kiáltott rá valaki, és puskatussal akkorát sújtott az ajtóra, hogy zengett bele a folyosó.

- Látja, nem visznek kihallgatásra.

- Úgy látszik, maga mégiscsak kezdő - szólt egy hang a sötétből.

- Miért hozták ide?

- Nem tudom. Holnap lesz az esküvőm. Délelőtt idézést kaptam, azt hittem, az iratok közül hiányzik valami, azért hívatnak, aztán a városháza előtt elfogtak, és idehoztak.

- Ki sem hallgatták?

- Nem! Magát kihallgatták már?

- Még nem!

- Mióta van itt?

- Másfél hete!

- És még nem hallgatták ki?

- Nem!

- Pedig én még ma este haza akarok menni.

- Abból nem lesz semmi.

- De uram, én haza akarok menni. Nekem holnap lesz az esküvőm.

Jóska egyre jobban kétségbeesett. Ez már nem tréfa. Ez nem félreértés. Mi lesz, ha itt maradok? De az nem lehet, hogy itt tartsanak, nem lehet, hiszen semmit sem tettem.

- Hé, emberek, nyissák ki! Vezessenek a parancsnok elé! - dörömbölt az ajtón.

- Nyughass, te! - szólt be az űr.

- Értsék meg, kérem, vezessenek a parancsnok elé.

- Nem hallgatsz - ismét rávágtak egy hatalmasat az ajtóra.

- Ez nem igazság, ez nem igazság, nyissák ki, nyissák ki! - ordította. Mindkét öklével dörömbölt. - Nyissák ki, nyissák ki! - tört ki belőle az elkeseredés. - Emberek, jöjjenek ide, bajtársak, értsék meg, ki kell innen kerülnöm - visszhangzott kiabálásától a folyosó.

Egyszer csak valaki a vállára tette a kezét. Meglepetten hátrafordult. Egészen közel hajolt, hogy lássa, kivel beszél. Az a férfi állt előtte, aki az asszony mellett térdelt, tört magyarsággal szólalt meg.

– A feleségem kér maga, ne kiabálni, nagyon beteg.

Jóska ledőlt az egyik üres ágyra. Az asszony csendes nyöszörgése megdöbentette. Ő mindenkinek kikiabálja, hogy holnap lesz az esküvője. Ez a szerencsétlen meg itt szül. Senki sem segít rajta, a férje térdel tehetetlenül mellette.

Az asszony sűgött valamit az urának. A férfi elővett két nagy konzervdobozt, a két dobozzal csörömpölve megindult az ajtó felé. Az emberek a két ágy sor között kettes sorban álltak.

Kinyitották az ajtót, a terem boltíves mennyezetén kigyulladt egy sápadt fényű villanykörte.

Az utolsók közül valaki hátraszólt Jóskának.

– Jóember, álljon be a sorba maga is. Levest meg kenyeret osztanak. Egye meg, ha nem ízlik is, hogy le ne gyengüljön.

Jóska odaállt a sor végére. Csigalassúsággal haladtak az emberek. Aki megkapta a vacsoráját, kimehetett a folyosóra. Levegőzhetett vagy a szűkségét végezhetette.

A vacsorát két fehér kötényes katona osztotta. Az egyik a levest merte, minden merítésnél megkeverte a levest. A soron levő előrehajolt. Vajon lesz-e benne a lén kívül is valami.

A másik katona mindenkinek a kezébe nyomott egy fél lapos, feketére sült katonakenyeret. Rászólt Jóskára:

– Mi az, magának nem kell?

– Miért?

– Azért, mert nem hozott edényt.

– Nem tudtam, hogy ma este itt vacsorázom.

– Sok mindent nem tud az ember előre. Hé, emberek, adjanak neki egy csajkát.

- Hátha lesz repeta, és akkor nekünk nem lesz edényünk - kiabált hátulról valaki.

- Aki ad neki csajkát, az előre kap repetát.

A ruszin hamar áttöltötte az egyik konzervdobozból a másikba a levest, és az üreset odaadta Jóskának. Azonnal jelentkezett az ígért levesért.

Jóska orrát megcsapta az étel mosogatólészaga. Egy pillanat alatt elment az étvágya, átadta a vacsorát a ruszinnak:

- Nem bírom megenni.

- Még emlékezni fog rá, jóember, hogy a komáromi várban hogy főztek, meg milyen emberek voltak a szakácsok - szólt oda a katona.

Jóska kilépett a folyosóra. Az ajtó mellett, a lépcsőknél két szuronyos katona állt. A folyosó végén volt a latrina. Itt is két katona őrködött. Lenézett az udvarra. Ott is szuronyosok cirkáltak.

Valahogy beletörődött a tehetetlenségbe és a némaságba. Itt senki sem beszélt. Megszökni innen nem lehet. A türelem a legfontosabb. Bement a terembe. Arra gondolt, a legszélső ágyakon még kevesen aludhattak, az ajtónál hidegebb van. Zsebkendőjével lesöpörgette a szalmazsákot. Levetette nagykabátját. Ruhástul végigfeküdt az ágyon, a kabátjával takarózott be. A kenyeret és a kalapját a feje mögé tette a szalmazsákra.

A legkisebb zaj is felriasztotta. Volt, aki álmában kiabált, volt, aki horkolt; amikor ezt is megszokta, kiabálni kezdett az asszony. Lassan megvirradt, és ő alig aludt.

Körülnézett. Ki ülve, ki az ágy lábának támaszkodva aludt, s volt, aki a padlón feküdt. Pillantása az ágyra esett. A kalap és a fél kenyér nem volt a helyén. Éjszaka ellopták.

Hamarosan megszokta a fogoly életmódot. Keveset mozogni, mindent megenni, keveset beszélni és mindenkit figyelni – ez a szabály. Az esküvő, Magda... egyre jobban gyötrődött. Mi az oka a letartóztatásának? A család tudja-e, hol van?

Töprengésében az zavarta meg, hogy az ajtó nagy zajjal kinyílt, s két húsz év körüli fiatalembert löktek be rajta. Az egyik vékony, magas fiú, a másik egy fejfel alacsonyabb, de az is nagyon sovány.

A magasabbik lemeberdzseket viselt, szürke nadrágot, gumitalpú bakancsot, barna micisapkát. A másikon háromnegyedes télikabát, szintén micisapka és barna félcipő. Egy ideig mindketten az ágyak között topogtak. Aztán a magas fiú leült vele szemben az ágyra. Zsebéből fényes dóznit vett elő, és nagy körültekintéssel cigarettát sodort, majd öngyújtóval meggyújtotta. Aztán rápillantott a barátjára, és csak ennyit kérdezett:

– Kell?

Az alacsonyabbik fiú megrázta a fejét.

A füst Jóska felé szállott, szájában összefutott a nyál. Betakarta fejét a kabátjával, de még így is érezte a füstöt. Már arra gondolt, hogy fölkel, és elmegy innen, de látta, hogy a többiek is felkönyökölnek az ágyon, és úgy néznek az újonnan jött kezére, mint egy varázslatra. Aztán felkelt az egyik román. Odament a cigarettázóhoz, és mutatta, hogy a végét hagyja meg neki. A románhoz odament a ruszin, hogy egy szívást neki is hagyjon. Így lettek vagy ötven is várományosai az egyetlen cigarettavégnek.

A fiú észrevette Jóska kínlódását. Előhúzta a dóznit, és odadobta az ágyra. Jóska azt vette észre, hogy valami a térdére esett. Kinyitotta a szemét... Így kezdődött a barátságuk, amely elviselhetővé tette az életüket. Megso-

dorta a cigarettát. Nem akarta a dobozt visszadobni. Intett a fiúnak, hogy jöjjön érte. Jóska feléje nyújtotta a kezét.

- Berényi.
- Cseri Gyula.
- Hova valók, ha szabad kérdezni?
- Komáromiak vagyunk mind a ketten. Illetve itteniek. És maga?
- Én is idevaló volnék, vagy lettem volna már, ha ide nem kerülök, különben a szüleim szelőceiek... Azt hittem, hogy maga városi fiú, a barátjáról viszont látszik, hogy falusi.

Az új ismerős elmosolyodott.

- Gyuri most érettségizett. Szegény munkásember az apja; amíg tanult, kevés jutott a ruházkodásra. Én meg dolgoztam, hát valamit tudtam venni.

Jóska egyszerre meleg barátságot érzett a fiúk iránt. Odalépett hozzájuk a másik is, és a kezét nyújtotta:

- Gergely György.
- Leült az ágyra, mélyet sóhajtott, aztán azt mondta:
- Bevásároltunk. Innen nehéz lesz szabadulni.
- Egy darabig hallgattak, aztán Jóska megkérdezte:
- Mondják, nem hallottak valamit arról, hogy valakit elhurcoltak a nyilasok?
  - Minket is úgy hoztak el hazulról.
  - Engem a városházán kaptak el.
  - Valamit mesélt az apám, hogy egy Rozmaring utcai ember megpofozott valakit a városházán. Talán azt vitték el.
  - Én nem pofoztam meg senkit! - mondta Jóska. - Öreg ember volt az illető?

- Azt nem tudom.
- És azt tudják, mikor történt ez?
- Tegnap este - felelt Cseri.

- Akkor az a papa volt - mondta Jóska. - No és nem tudják, mi lett vele?
- Nem tudjuk, mert mind a ketten bujkáltunk. Nem akartunk bevonulni katonának, otthon rejtegettek bennünket.

Kinyílt az ajtó. Behozták a levest.

A ruszin előzékenyen felajánlotta az egyik dobozt Jóskáéknak.

- Mind a hármunkét bele - kérte a szakácsot Jóska.

A szakács telemerte a dobozt. Ez alkalommal jó sűrű krumplileves volt. Egypáran mentek csak ki a levegőre. A legtöbben visszahúzódtak az ágyra. Beleaprították a levesbe az estéről megmaradt kenyeret, aztán jóízűen megették.

A két újonc alig evett a levesből. Jóska azt indítványozta, hogy adják oda a ruszin asszonynak. Gergely odavitte. A ruszin könnyezve szorongatta a fiú kezét.

- Te, komám - szólt egyszerre Cseri.

- No, mit akarsz? - kérdezte Gergely csendesen.

- Azt mondtad, majd kitalálsz valamit. Neked kellene irányítani az ügyet.

Gergely elgondolkozott. Ránézett Jóskára.

- Innen meglépni - kezdte - majdnem lehetetlen. Én azt hiszem, ezek azt akarják, katonák legyünk. Egypár hétig itt tartanak bennünket, aztán majd megkérdezik, hogy ki jelentkezik önként a frontra. Ha így lesz, először nem jelentkezőnk, de másnap igen.

- Mi az, maga a frontra akar menni? - húzódott közelebb Jóska kíváncsian.

- Dehogy, én haza akarok menni.

- Húzzuk az ágyakat közelebb. Így fel tudjuk egymást kelteni, ha kell - javasolta Jóska.

Lehullott az első hó. Belepte az Öregvár tetejét.

Egy reggel, közvetlenül a reggeli leves kiosztása után, újra kinyílt az ajtó. Egy őrmester és egy szakaszvezető lépett be. Végigmentek az ágyak között, és mindenkit megnéztek.

A ruszin asszonyt pár nappal ezelőtt szalmazsákostul elvitték. Mikor a szoba végéhez értek, a ruszin levette a süvegét, és hajlongva eléjük ment. Rá sem néztek, hátat fordítottak neki. A terem közepén a két katona megállt, és az őrmester megszólalt.

– Gergely, Cseri, hol vannak? Álljanak az ajtóba! – szólt az őrmester.

– Van itt még maguk között sorozásköteles? – kérdi az őrmester.

A teremben halálos csend támadt. A ruszinok, románok úgy tettek, mintha nem értették volna a kérdést.

Cseri intett Jóskának.

Jóska felállt, és nyugodtan megszólalt.

– Én is az vagyok.

Az őrmester hozzálépett.

– Hiszen maga már öreg szivar – nézett az arcába. – Hogyhogy nem volt még katona?

– A sorozáson mindig póttartalékba helyeztek, testi hiba miatt – hazudta Jóska szemrebbenés nélkül.

– Álljon maga is az ajtóba, a másik kettő mellé.

A szakaszvezető vezényelt:

– Vi-gyázz! Utánam, in-dulj!

Lementek a földszintre. A szakaszvezető bevezényelte őket egy terembe. Itt is emeletes ágyak voltak, azzal a különbséggel, hogy mindegyiken volt takaró. A teremben csupa fiatal ember tartózkodott.

A szakaszvezető feltartotta a kezét. Mindenki elhallgatott.

– Láthatják, hogy törődünk a fiatal leventékkel. Itt rendes ellátást kapnak. Gondolkozzanak azon, mi a kötelességük a hazával szemben! Végezzem!

Az ebéd valóban jobb volt. Húsleves, paprikás krumpli és fél kenyér.

Jóska alig várta az estét. Szeretett volna a fiúkkal tanácskozni, mitévők legyenek.

Gergely tudta, hogy tőle várják a tanácsot.

– Körülbelül úgy lesz, ahogy sejtettük. Így bánnak mindenkivel. Kikopaltatják az embert, aztán kissé jobb kosztot adnak, később pedig megkérdezik, ki jelentkezik a frontra. Kínjában majdnem mindenki jelentkezik, hogy megszabaduljon a laktanyától és a fogságtól. Figyeljete ide – halkította le a hangját –, ha felszólítanak, hogy jelentkezünk a frontra, mind a hárman egyszerre jelentkezünk, és a frontról egy hónap múlva hazajutunk.

– Ide figyeljen, Gyuri, már a múltkor is akartam kérdezni, hogyan jutunk haza, ha kivisznek a frontra?

– Alighanem gyalog – mosolygott a fiú.

– Ne vicceljen, én komolyan kérdeztem!

– Én meg komolyan feleltem. Ez éppen olyan dolog, mint amikor szörnyülködve kérdezik a legénytől, hogyan tudott bejutni a lányos házba, hiszen az ajtó zárva van. A legény meg azt feleli, hogy kerítés nincs a világon? Érti már, jóember?

Kint éles kiáltás hangzott fel:

– Riadó!

Az udvaron összevissza futkostak a katonák, vezényszavak hangzottak, majd egészen távolról halk morajlás hallatszott. Egész éjjel ébren voltak, nem tudtak aludni.

Reggel, még levesosztás előtt megjelent az őrmester.

– Bajtársak, hallhatják, közeledik a front. Minden épkezláb ember fegyverrel harcol. Biztosan maguk is ki akarják venni részüket a haza megvédéséből. Kik jelentkeznek önként katonának? Ha lesz idő, három hónapos, ha nem, hathetes képzést kapnak. Valahol Pozsony környékén vannak a kiképzőtáborok. Fölteszem a kérdést, ki akar katona lenni maguk közül?

Halálos csend támadt a helyiségben.

Gergely megmozdult, kilépett.

– Hogy hívják?

– Gergely György.

Utána kilépett Jóska, majd Cseri. Csak ketten nem jelentkeztek. Baptis-ták voltak.

Az őrmester felírta a nevüket. Aztán kiadta az utasítást, hogy csomagoljanak össze, kétnapi élelmet kapnak. Azonnal jön egy teherautó, és elszállítja őket.

Az azonnalból délután lett. A kétnapi élelem fél komiszkenyér és egy marhagulyáskonkonzerv volt. A ponyvával lefedett autó beállt az udvarra. A szakaszvezető felsorakoztatta a társaságot. Névsorolvasás után egyenként fel szálltak az autóra. Mikor mindenki fent volt, leghátra felugrott két rohamsisakos, géppisztolyos katona. Jóska már előre örült, hogy ha a városon keresztül mennek, akkor talán valakivel beszélhet. A katonákat látva eloszlott minden reménye.

A kocsi előtt kitárták a vár nagy, barna fakapuját. Rákanyarodtak a Hídász útra. A dohánygyár előtt rátértek a Vág-hídra, majd az érsekújvári műútra. Izsa felől éles villanásokat lehetett látni. Úgy villogott az ég, mintha égiháború volna.

Jóska szeretett volna beszélgetni a fiúkkal, Gergelyre nézett, és látta, hogy mosolyog.

Éjfél felé járhatott az idő, mikor egy téren az autó lassított, majd megállt.
 – Kiszállni! – hangzott az őr parancsa.

Az agyonfázott, didergő fiúk leugráltak az autóról. Ropogott talpuk alatt a frissen esett hó.

– Hármas rendbe sorakozó! – szólt az egyik katona.

Gergely pár lépést előrefutott, és feltartotta a jobb kezét. Jóska odaállt az egyik oldalára, Cseri a másikra. A többiek is lassan felsorakoztak.

– Utánam, in-dulj!

Alig néhány lépés után megálltak egy emeletes ház előtt. A kapunál őrség állt. Az egyik katona a kísérők közül bement a házba, majd nagy sokára visszajött egy szakaszvezetővel. A szakaszvezető feltúrte köpenye gallérját, fülére hajtotta a sapkáját, és zsebre dugta mindkét kezét. Szembenézett velük, és vékony hangon megszólalt:

– Leventék! Sajnos, ma estére nem vártuk magukat. Elmegyünk ide, a szomszédos majorba, ahol majd megpihennek, aztán holnap már minden rendben lesz. Na, indíts! Nem kell sorban menni.

A szakaszvezető megindult, a sok kíváncsi ember meg köréje sereglett. Egyikük sem szólalt meg. Azt várták, hogy a szakaszvezető beszéljen.

– Hova valók maguk?

Jóska beszédbe elegyedett vele.

– Komárom környékiek vagyunk, de azt mondja meg a bajtárs, hol vagyunk most?

– Szencen.

– És most hova megyünk?

A szakaszvezető nem felelt a kérdésre, hanem hátba vágta Jóska.

– Úgy látszik, maga már öreg róka...

Erre meg Jóska nem felelt.

A távolban földbe süppedt épületek körvonalai tűntek fel. Egy széles tanyaúra értek. Jobbra-balra istállók sorakoztak. A szakaszvezető benyitott egyik-másik istállóba, aztán egy nagyot köpött.

– Ezek úgy befészkeltek magukat ide, mintha az övék volna.

– Kik vannak bent? – kérdezte Jóska.

– A sógorok – felelte dühösen a szakaszvezető.

A kis csoport tanácstalanul megtorpant. Jóska gondolt egy nagyot, aztán megszólalt.

– Figyeljenek ide, emberek. Csak úgy lesz helyünk, ha csinálunk magunknak. Utánam!

A szakaszvezető is örömmel vette, hogy valaki intézkedik helyette. Gergelynek is feltűnt, hogy a meglehetősen zárkózott Jóska milyen otthonosan érzi magát hirtelen. Olyan magabiztosan ment a tanya felé, mintha már járt volna itt.

Cseri meg is kérdezte:

– Hova megyünk, Berényi úr?

– Egy tehénistállót keresek, ott biztosan nem alszik senki. A németek valószínűleg a lovaik mellett alusznak.

Úgy is lett. A szalmakazlak mellett szegényes istállóra bukkantak, tele tehénnel, fiatal tinóval, üszővel. A csapat betódult a rozoga ajtón.

A tehének kíváncsian hátrafordították fejüket, nézték nagy, csodálkozó szemükkel a sok idegen embert. Az istállóban kellemes meleg volt.

– Figyeljenek ide, emberek – intézkedett Jóska. – A tehének lába elé le lehet feküdni, akkor nem lépnek magukra. Csak a jászolba ne feküdjön senki, mert akkor nem nyugszanak az állatok. Aki nem mer a tehének elé feküdni, az hozzon be szalmát, terítse le, és dőljön le arra. – Maguk meg várjanak itt! – mondta a két ismerősnek.

Nemsokára nagy nyáláb szalmával tért vissza. Elnyomta az egyik tehén farát, hogy elérjen mellette. Aztán a szalmát beterítette a jászol alá. Vissza-jött, megfogta Gergely kezét, és behúzta a fiút a tehenek közé.

- Feküdjön be oda a melegre, mert át van fázva.

Gergely hálásan pillantott Jósikára. Megigazította a szalmát, és bemászott a jászol alá.

Jósika még egy köteg szalmát hozott, leterítette az útra a tehenek faránál. Ott feküdtek ők ketten Cserivel. A szakaszvezető is melléjük telepedett.

Már világos volt, mikor felébredtek. Gergely is kimászott a jászol alól. A szakaszvezető ránézett és megborzongott.

- Hogy lehet így eljönni hazulról, azt mondja meg? Még télikabátja sincs magának?

- Dehogyan nincs. Az utcán, a kapunk előtt kaptak el a nyilasok, azért nincs rajtam nagykabát. Nem engedtek bemenni kabátért.

A szakaszvezető a fejét csóválta.

- Emberek, aki fázik, szedjen össze mindenféle papirost. A lábukat csavarják papirosba, úgy húzzák fel a cipőjüket. Maga meg - fordult Gergely felé -, csináljon magának kabátot valami papirosból, mert így megfagy. Majd meglátják, milyen meleg a papír. A kabátot meg a lábuk szárán a nadrágot kössék át spárgával vagy dróttal. Itt van elég drót, azzal van összekötve a szalma. Úgy látszik, maguk még nem voltak fronton, nem értenek semmihez. Szereljék fel magukat, ahogy tudják. Fél óra múlva itt találkozunk.

A csoport szétszéledt. Egyikük talált egy köteg lisztes papírzsákokat. A papírt elosztották, mindenkinek jutott egy darab. Ki a lábát csomagolta be vele, ki a sapkáját bélelte ki. Jósika zsebkendőből csinált sapkát, és jól kibélelte papirossal. Cseri a lábát bugyolálta be. A durva papír kilógott a félcipőből. Mikor le akarta tépni, a szakaszvezető rászólt, hogy drótozza inkább a lába köré.

Gergelyről levetették a kiskabátot, papírzsákkal körütekerték a mellét meg a derekát, aztán felvetették vele a kabátot, és a derekán megkötötték dróttal. Egypáran „szereztek” is valamit. Volt, aki német vászon itatóvödröt hozott, volt, aki német csajkát „talált”. Amikor a szakaszvezető meglátta a „felszerelést”, megszólalt:

– No, jó lesz innen eltűnni! Gyerünk, emberek!

Visszamentek a faluba. A szakaszvezető egy mellékutcába vezette őket, hentesüzlet volt itt, átadta az iratokat, aztán az ablakon mindegyiküknek kiadtak egy fél rúd feltűnően piros és édeskés szalámit. Aztán a pékhez vonultak. Itt mindenki egy egész komiszkenyeret kapott, utána visszamasíroztak a főutcára, abba az épületbe, amely előtt az éjszaka ácsorogtak. Itt egy csajka meleg feketekávét kaptak. Az éhes gyomrok megteltek. A meleg kávé felmelegítette a fiúkat.

A szakaszvezető nemsokára indulást vezényelt. A menet siralmas képet mutatott. Majdnem mindegyikük cipőjéből jókora összevissza tépett papírdarab lógott ki. Elöl bandukolt a szakaszvezető, behúzott nyakkal, felhajtott gallérral, zsebre dugott kézzel. Jóskáék beálltak a menet végére.

Előttük egy falu körvonalai bontakoztak ki. A főutcán német katonák álltak kettes sorokban, zubbonyban, kihajtott inggallérral, vállukon puskával.

A szedett-vedett menet elvonult a nyílegyenes sorban álló németek előtt. A németek parancskihirdetésre várhattak, pihenjben álltak, halkán beszélgettek. A kép láttára elnémultak, a pontosságához és fegyelemhez szokott németek egy szót sem tudtak kinyögni meglepetésükben.

Mikor Gergely utolsónak elvonult az élen álló német parancsnok mellett, az megvetően csak ennyit mondott:

– Cigány banda!

Az út mentén, már jóval Illésháza előtt, karókra szegelt nyilak jelezték az irányt. Az útjelzőkön ez állt: 26. hv. zlj. pkság. Ez azt jelentette, hogy huszonhatodik határvadász-zászlóalj parancsnokság.

A nevezett „hivatal” egy kocsmában székelt. Az italméréshez tágas istálló is tartozott, ahol a lovas vendégek éjszaka az állataikat tartották. A szakaszvezető szokás szerint ide vezette a rábízott embereket.

– Álljon meg a menet! – kiáltotta az épületből valaki. Egy zászlós volt az. A szakaszvezető szabályosan jelentkezett, átadta az embereket. A zászlós megszámolta őket.

– Maga elmehet! Az embereket továbbküldjük, mert ha ezek most ledőlnek, akkor az isten sem ver beléjük lelket. Figyeljenek ide! – szólt a fiúkhoz a zászlós. – Van három századunk. Ezeket fokozatosan feltöltjük emberekkel. Kik akarnak egy századba kerülni?

Berényi, Gergely, Cseri egyszerre tartották fel a kezüket.

– Akkor maga – mutatott Gergelyre – megy a második századba Rónyapusztára, maga – mutatott Berényire – megy az első századhoz Tonkházára, maga meg Vajaszvatára – nézett Cserire. Aztán elnevette magát. – Jó volna együtt, mi?

A többiekre csak rámutatott.

– Első, második, harmadik század. Álljanak egymás mögé, mindjárt kijön a tiszthelyettes úr. Felveszi az adataikat, és már mehetnek is. Ezzel visszament a házba. A három fiú szomorúan nézett egymásra. Mintha akasztani vitték volna őket.

Kijött a tiszthelyettes. Gergelynél kezdte az összeírást. Bediktálta az adatait. Utána a tiszthelyettes a mögötte állót kérdezte.

– Hogy hívják?

- Cseri Gyula!

Gergely úgy fordult hátra, mintha villám csapott volna melléje. Cseri valóban ott állt mögötte. Jóska meg Cseri mögött.

A tiszthelyettes felírta a nevüket, aztán bement az irodába. Egy borítékkal tért vissza, és Gergely kezébe nyomta.

- A borítékot adja át Tófalvy főhadnagy úrnak. A borítékon rajta a név, hogy el ne felejtse. Addig maga lesz a csapat parancsnoka. Megértette?

- Igenis!

- Akkor mehetnek. Mindenhol nézzék a jelzőtáblákat. Mindegyik századhoz nyílak jelzik az utat.

Gergely szembefordult az embereivel. Föltartotta hosszú kezét, és életében először vezényelt:

- Csapat, vigyázz!

Cseri meg Jóska úgy haptákba vágták magukat a vezényszóra, hogy Gergely elnevette magát.

- Utánam, indulj!

A kocsma előtti akácfán három nyíl mutatott különböző irányba. A második századot a falu főutcájára irányította a tábla. Három felé járhatott már az idő. Enyhe köd ereszkedett a tájra, aztán lassan szállingózni kezdett a hó. Egyik-másik ház ablakában világosság gyúlt. A párás üvegtáblák mögött látni lehetett, amint a bent levők az ablakhoz mentek, és kíváncsian néztek kifelé. A kéményekből magasra szállt a füst. A szomorú menet tagjai behúzott nyakkal, zsebre dugott kézzel ballagtak egymás után. Elmaradt mögöttük a falu. Az utat alacsony, csök-bökös törzsű fűzfák szegélyezték. Az állandó botolástól valószínűs kalap képződött a koronájuk körül. A homályos délutánban messziről olyannak tündek fel, mintha léhán ülő, nagy fejű baglyok volnának.

Senki sem szólt egy szót sem. Csak nagy ritkán verődött egy-egy kanál a konzervdobozhoz. A cipők a ráesett hótól lassan felülről átáztak. A papír fel-

szívta a nedvességet, és úgy-ahogy meleget adott. Senki sem gondolt semmire sem. Bambán, fáradtan, magukba meredten gyúrták a havat. Lassan feltűnt Rónyapuszta egy-két házból álló képe. A fűzfákra szegelt hegyes lécdarabok is arra mutattak.

A puszta egyetlenegy sor házból állott. A házszorral szemben búslakodott egypár magányos ház, ide-oda pottyantva. Az utca közepe táján a hórakásba szúrt karó hegyén a nyíl egy sárga kapura mutatott. A ház előtt a csoport megtorpant. Gergely leverte a lábáról a havat. Óvatosan lenyomta a kilincset, azt hitte, hogy az ajtó mögött mindjárt a főhadnagy várja. Egy folyosóra jutott, mely kettészelte a házat. Bal felé ajtó nyílt, rajta névjegy: Tófalvy Károly m. kir. főhadnagy.

Gergely kopogott.

– Bújj be! – hallatszott belülről.

A meleg szobában egy kopaszodó ember ült a megbontott ágyon. Szürke német inget viselt és barna lovaglónadrágot. A lábán fekete harisnya, amelyből kikandikált a nagyujja. A közelre húzott asztal fölé hajolt, cigarettát töltött. Mikor Gergely belépett, lábát hirtelen az asztal alá dugta.

– No, mit hoztál, édes fiam? – szólt barátságosan.

– Ezt a levelet.

A főhadnagy elvette a levelet, fel sem bontotta, az asztalra dobta, aztán megszólalt.

– Ott van egy kockás irka, írd be a nevedet! – mondta, de rá sem nézett Gergelyre. Teljesen lekötötte a cigarettatöltés. – Mi a mesterséged, édes fiam?

– Még semmi, csak az ősszel érettségiztem.

– Kár, nagy kár, mert sürgősen kellene nekem egy szabó.

– Sajnos, nem vagyok szabó – mondta a fiú olyan hangon, mintha ő is a lelke mélyéig sajnálná.

– No, nem baj, ha nem találunk nálad nagyobb szamarat, akkor te leszel a századírnok.

– Igenis! Akkor holnap már munkába is állhatok? – ajánkozott Gergely készségesen.

– Holnap, fiam? Mit tudom én, mi lesz holnap – legyintette a főhadnagy, aztán újra minden figyelmét a cigarettatöltésnek szentelte. – Szólj ki a többieknek. Egyenként jöjjenek be, írd fel a nevüket, és kérdezd meg mindegyiktől, nem tud-e ruhát varrni. Megértetted?

– Igenis!

Gergely kikiáltott a szobaajtóból, hogy egyenként jöjjenek be.

– Tud a bajtárs ruhát varrni? – kérdezte váratlanul Gergely.

Berényi egy ideig fürkészve nézett Gergely szemébe, mintha azt akarná megtudni, nem hibbant-e meg a barátja. Aztán keményen haptákba állt, és érces hangon válaszolta.

– Alázatosan jelentem, varrni nem tudok, mert pléhsuszter vagyok.

– Mi vagy, édes fiam? – kapta fel a fejét a főhadnagy.

– Alázatosan jelentem, pléhsuszter.

– Hát az meg mi?

– Komáromi nyelven ez annyit jelent, hogy lakatos.

– Csak nem komáromi vagy? – tette le a cigarettatöltőt a főhadnagy.

– Mind a ketten odavalók vagyunk.

– Hej, a mindenségit! – kaparta a fejét. – Komáromban még nem voltam, de volt egy komáromi nőm. Micsoda forróvérű nő volt, megvan a képe. – Jancsó! Jancsó! – ordította felvillanyozottan Tófalvy.

Egy fehér kötényes katona lihegve rohant be a szobába.

– Hol a fenében csatangolsz? – förmedt rá.

– A vacsorát főzöm, jelentem alássan.

- Te, ide figyelj! Amikor összecsomagoltál, eltetted az asztalról a fényképtartót, ugye?

- Igenis, eltettem!

- Keresd elő, fiam, hadd mutatom meg a kisasszonyt a földijeinek.

- Alázatosan jelentem, én csak az üres fényképtartót tettem el, a kép nem volt benne.

- Az apátok szentséges istenit! Hát nem ellopta azt is az a megveszekedett hülye?!

Odavágta a cigarettatöltőt az asztalra, és kinézett az ablakon.

- Vidd ki az irkát, a többiek ott kint írd fel, aztán itt szemben van egy erdészlak – mutatott az ablakon keresztül valahová –, egyelőre ott lesz a körzetetek. Jelentkezzetek Puskás törzsőrmesternél. No, táguljatok! – szólt dühösen a főhadnagy.

Gergely összevágta a bokáját, elvette az asztalról az irkát és kimentek. A folyosón olyan sötét volt, hogy ki kellett lépnie a szabad ég alá, hogy fel tudja írni Berényi hátán a többiek nevét.

Amikor a füzetet átadta, ismét összeütötte a bokáját és távozott.

Már majdnem teljesen besötétedett. Annyit még látni lehetett, hogy a főhadnagy szobájával szemben, az utca másik oldalán egy magányos, leginkább vadászlakra emlékeztető épület áll.

Gergely ment elől, mögötte fáradt, tántorgó társai. Az épület előtt keretcske unatkozott, alacsony palánkkal bekerítve. Széles út vezetett a bejáráshoz. Az út elején olyan léckapu volt, melyre futórózsát szokás futtatni.

Gergely menet közben egyszer-kétszer felnézett, látta a kiskertet, a rózsakaput, sőt a kapuban egy alakot is, aki az oszlopnak dőlve cigarettázott. De Gergely is fáradtan vonszolta magát. Amikor egészen közel értek, akkor vette észre, hogy az illető a törzsőrmester. Zubbonya fölé fehér birkabeke-

cset húzott. A bekecs nyakát szélesen kihajtotta, hogy lássék a zubbony hajtókája, két ezüst csillag az ezüst sávval.

Gergely köszönt.

– Jó estét kívánunk.

– Adjon a jó istenke jó estét a fiataluraknak – viszonozta a köszöntést nyájasan a törzsőrmester. Aztán csak mosolygott. Nem szólt egy árva szót sem. Egyik lábát idegességében rázni kezdte. A kényelmetlen csendben Gergely megszólalt:

– Megjöttünk!

– Megjöttek?

– Meg!

Újra kínos csend támadt.

– Aztán ide hallgasson – kezdte nagyon halkán a törzsőrmester –, maga olyasmit nem hallott, hogy jelentés vagy hozzá hasonló nyavalya is van a világon, hogy hát törzsőrmester úrnak alázatosan jelentem, Égimeszelő János kilencedmagával kiképzésre megérkezett. Maga ilyesmit még nem hallott? – az utolsó szavakat már úgy ordította, hogy visszhangzott tőle a sivár Rónyapuszta környéke.

– Én még nem voltam katona.

– Látja, az más – szólt enyhébben a törzsőrmester. – Akkor mindjárt megtanulják, mi a katonaság, és örökre véssék az emlékezetükbe a jóságos Puskás törzsőrmester úr atyai intelmeit.

– Hátra arc! – üvöltötte. – Futás előre!

A kis csapat megszeppenve futásnak indult. Puskás két lépéssel mellettük termett, és a fülükbe bömbölte:

– Mi az, ez futás maguknak? Állj! – ordította. – Most visszamegyek a kapuba, újra jönnek, és szabályosan jelentkeznek.

A törzsőrmester a kapu elé állt. Megigazította a hasán a bekecsket. Feszesen kidüllesztette a mellét. Arcából, mint egy ragadozó csőre, úgy görbült ki hatalmas sasorra.

Gergely bokáját összevágva megállt előtte. Ahogyan az előbb hallotta, szabályosan jelentkezett, csupán az alázatos szót képtelen volt kimondani, helyette „tisztelettel”-t mondott. A kis változást Puskás nem vette észre.

– Bemennek az épületbe, sorakozó a szoba közepén. Indulj! – adta ki a parancsot a törzsőrmester.

Az üres szobában egy olajmécses pislákol. Sorban megálltak a szoba közepén, várták a törzsőrmestert.

Szemben egy ajtónyílás volt. Az ajtót levették. A zajra a szemben levő szobában megzörrent a szalma. Egy álmos, torzonborz alak jelent meg az ajtóban, Puskás egyetlen katonája. Bambán bámult az újonnan érkezettekre.

– Komáromi van maguk között? – kérdezte álmosan.

– Hát nem ismeri meg, Krejcsi Feri? – kiáltotta Cseri.

Annak azonban nem sok ideje maradt a feleletre, mert az ajtóban felhangzott a törzsőrmester ordítása.

– Nem takarodik vissza a szobába! Magát már lelkileg fertőtlenítettem. Most meg szóba áll ezzel a rohadt felvidéki kommunista bandával! Még csak az kellene, hogy megfertőzzék az embereimet! Vegyék tudomásul, tudjuk, kik maguk, meg honnan jöttek, de itt megtanítjuk rendre magukat, majd én kigyomlálom a fejükből a felvidéki szellemet. – Kifogyott a szuszából. Végignézett a társaságon, aztán folytatta: – Most még nem veszem el a ruhájukat, de vegyék tudomásul, hogy a szökés lehetetlen. Én vigyázok magukra, személyesen. Aki az ajtót megközelíti, azt úgy fenéken találom rúgni, hogy a magasságos mennyekbe röpül, és még a Szentháromságot is rablóbandának nézi. Megértették?

– Igenis – mondták a fiúk egyszerre.

Puskás a zsebeit kezdte tapogatni, mintha cigarettát keresne. Cseri kiugrott a sorból, összevágta a bokáját, és Puskás kezébe nyomta a dózniját. Puskás szeme megvillant.

– Köszönöm, bajtárs – mondta nevetve. Aztán újra elkezdte tapogatni a zsebeit. Cseri újból odalépett, és öngyújtóval tüzet adott. – Mutassa! – nyúlt az öngyújtó után. – Micsoda ügyes valami. Hol lehet ilyesmit venni?

– Most már nem nagyon lehet kapni – felelte Cseri szolgáltkészen –, de szívesen odaadom a törzsúrnak, nekem van még egy.

– Akkor jó. – Elgondolkozott. – Hátuk mögött van leterítve a szalma a padlóra. A gerenda azért van ott, hogy szét ne szóródjon a szalma. A másik szobában van a cserépkályha, ügyeljenek, hogy a tűz ki ne aludjon. Jó éjszakát! – Puskás keményen tisztelgett. Ezzel sarkon fordult és kiment.

Gergely rálépett a puha szalmára, megrogyott a térde. Összecsuklottak alatta a lábai. Hátradőlt a szalmán. Azt még látta, hogy feje fölött a falat valaha sötétkék színűre festették, arany mintákkal. Az ablak helyét vályogtéglákkal rakták be, csak egy kis üvegezett rést hagytak meg. Ez volt az ablak. Amint idáig jutott a szemlélődésben, hirtelen ólomsúlyú álom nehezedett rá. Megszűnt számára a tér, idő, szenvedés, öröm.

Cseri mellételepedett. Annyi türelme volt még, hogy megigazította feje alatt a szalmát. Már majdnem behunyta a szemét, mikor ismét megjelent a szemben levő ajtóban Krejcsi Feri. Hatalmas, befűzetlen bakancsban, testhez álló fehér alsónadrágban és térdig érő, zöld katonaingben állt. Fején, bár feltűnő és érthetetlen volt, hatalmas, zöld rohamsisakot viselt. Először arra gondolt, hogy meg akarja mutatni, milyen katonai felszerelése van. Aztán az jutott az eszébe, hogy Feri mindig tréfamester volt, hátha valamilyen szellemjáró szokás dívik itt, azért bújtt ilyen választékos öltözetbe. Keze a mellére csuklott, amint inteni akart Krejcsinek, és így aludt el.

Jóska egész egyszerűen nem bírt elaludni. A fáradtságtól gondolkozni sem tudott. Akármire gondolt, minden csak homályosan jutott az eszébe. Szerette, óhajtotta azt a fáradt kimerültséget, mert így könnyebben túltette magát a törtéteken. Belenyugodott abba, hogy néhány kérdést egyelőre nem lehet megoldani. Legalábbis addig nem, amíg katona lesz. Aztán meg más is közrejátszott. Megszerette a két komáromi fiút. Nem tudna a szemükbe nézni, ha bármi oknál fogva el kellene őket hagynia. Együtt viselték keserves sorsukat. Az egyetlen, ami az idők folyamán nemhogy lehiggadt volna, hanem inkább egyre zsarnokibb lett: a Magda utáni vágy. Ha csak jó pajtásként ismerte volna lányt, akkor ezt a vágyat lehetett volna fékezni, akár évek hosszú során át is, ez a szerelem, a találkozás értékén nem ront, sőt érettebbé, szebbé teszi. De a lányt érezni, a lánytól egyszer feltüzesedni, ezt elfelejteni nem lehet. Vérében érezte minden mozdulását, Magda szerelmének legapróbb rezdülését, s ez úgy kínozza, hogy szinte a betege lett.

Ezért félt a néma éjszakáktól, ezért félt a jóllakástól, ezért félt attól, hogy hamar elalszik, és éjfél tájban felébred. Az ébrenlét, így kipihenve, a vérebe hajtotta a lányt. Ehhez gyenge volt, hogy elviselje.

Kínlódását még az is tetézte, hogy folyton arra gondolt, amit a lány mondott: Ha hozzám nyúlsz, elhagylak! Ez megtörtént, és most Magda elhagyja őt? A gondolatot sem bírta elviselni, hogy a lány másé legyen. Most hát örült, hogy már annyira fáradt, hogy nem olyan heves vágygal gondol Magdára, mégis vele van.

6

Amikor Puskás belépett a terembe, mindenki az igazak álmát aludta. Bement Krejszihez, az fölugrott a szalmáról, és hangosan jelentett:
– Törzsőrmester úrnak alássan jelentem...

A kiabálásra egyik is, másik is kinyitotta a szemét. Cseri morogni kezdett:

– Te Feri, éppen olyan marha vagy az idén is, mint tavaly voltál.

Erre aztán kijött Puskás.

– Emberek, vetkőzzenek le. Minden holmijukat le kell adniuk, mert vadonatúj kincstári felszerelést kapunk. A csomagot a honvédség hazaszállítja, semmi sem veszhet el. Krejcsi honvéd!

– Parancs! – ordította Feri.

– Hozzám!

Ugyanabban az öltözetben, mint az éjjel a küszöbön, megjelent Puskás előtt.

– Eljön velem a raktárba, áthozzuk a felszerelést.

Feri kisvártatva egyik kezében egy köteg rohamsisakot, a másikban meg egy csomó bakancsot hozott. A törzsőrmester egyik karjára fektetve szalaggal átkötött vadonatúj ingeket cipelt, rajtuk ugyancsak egészen új alsónadrágok, ezeken pedig egy csomó fehér kapca volt.

Mindenki elé ledobott egy inget, gatyát, egy pár kapcát. Feri a rohamsisakokat és a bakancsokat osztotta szét.

– Azt hiszem, jó lesz a kisebb lábra is, mindegyik negyvennyolcas – mondta vigyorogva.

– Magát nem kérdezte senki! – üvöltött rá Puskás. – Kétnapos katona, és máris úgy viselkedik, mint egy közönséges ringyó. Mindenki kösse össze a saját ruháját, és hozza utánam a szobába.

A fiúk engedelmeskedtek. Sietve magukra kapták a bakancsot meg az alsónadrágot. Az üres szobában szépen egymásra rakták a csomagokat. Mikor az utolsó is leadta a ruháját, Puskás elordította magát:

– Sorakozó! Parancskiosztás!

A fiúk, ahogy előző nap Krejcsit látták, ingben, gatyában, rohamsisakban felsorakoztak. Feri is közéjük állt.

- Fél óra körlet-rendbehozatal, utána csukló, utána reggeli, utána körlet-építés, utána a főhadnagy úr szemlét tart. Megértették?

- Igenis! - kiáltották.

- Oszolj!

Cseri mint jó ismerős odasomfordált Puskás mellé.

- Törzsőrmester úr, alázatosan kérdezem, több felszerelést nem kapunk?

- Milyen fölszerelést akar még, mindene megvan!

- De hát ruha meg csajka...

- A honvéd, főleg a határvadász, ilyen csekélységre nem ad. Majd lesz minden. Most várom a konyhát. Mire megfőzik a reggelit, már itt is lesz a kocsí. Jó, hogy eszembe jutott - csapott a homlokára -, ki tud főzni maguk közül?

- Én - vágta rá hirtelen Cseri.

- És hol tanulta?

- Két évig voltam szakács egy konyhán - hazudta arcátlanul.

- Ez nagyszerű, és ki tud még főzni?

- Én is - lépett oda Krejcsi.

- Hát maga hol tanult főzni?

- Én vele voltam két évig szakács - vágta rá az arcátlanságok arcátlanságával Krejcsi. Még arra is lusta volt, hogy újabb hazugságot találjon ki.

- És hol voltak maguk szakácsok?

Cseriben meghűlt a vér. Krejcsi azonban olyan bamba pofával hazudott, hogy még az ilyen dolgokban éles szemű Puskásnak sem tűnt fel.

- A komáromi hajójavító műhely konyháján, alássan jelentem.

- Akkor menjenek, főzzenek reggelit, majd meglátjuk, mit tudnak.

- Hol van a konyha meg a hozzávaló, törzs úr? - kérdezte Cseri.

- Miféle konyha meg hozzávaló?! Mondtam, hogy minden percben itt lehet. Mars reggelit főzni! Teremtsenek elő mindent, mint az Isten a világot!

- De így, gatyában, törzs úr?
- Nem kérdezni annyit, indulás reggelit főzni! – dobbantott a lábával Puskás.

A két fiú elment.

- Maguk meg söpörjék ki a szobákat! – szólt Puskás a többiek felé.
- Hol a söprű? – kérdezte az egyik fiú.
- Gyere ide, fiam! – szólt hozzá a törzsőrmester. A fiú engedelmesen oda-
ment. – Látod ott azt a fűzfát? – mutatott ki az ajtón. – Ott a söprű. Ki tud csinálni söprűt, emberek?

Jóska jelentkezett.

- Mi ketten csinálunk – mutatott rá Gergelyre.
- Maga elmehet, a hosszú itt marad, ő lesz a századírnok, azt a parancsot kaptam. Majd akkor te mégy – mutatott arra az alacsony fekete gyerekre, aki megkérdezte, hogy hol a söprű.

A vékony alsónadrágon és ingen keresztülfújt a hideg szél. Futottak a fűzfáig, gyorsan levagdalták a vékonyabb ágakat. Aztán mindketten egy-egy nyaláb vesszővel szaladtak vissza. Útközben látták, hogy az egész társaság ingben, gatyában rohangál a faluban. Mindenki kapott valami megbízatást a törzsőrmestertől, aki szokásszerűen a ház előtti kapunak dőlve, kezét dörzsölve figyelte, hogy mozog a népe.

Az egyik fiú elújságolta, hogy a két szakács egy zöldkeresztes ápolónőtől két kimustrált ápolónői fehér kabátot kapott. Már ebben főzik a reggelit. Katlant is szereztek. Egyik helyen lisztet, a másik helyen olajat, a harmadikon egy egész kenyeret kaptak. Mindjárt jönnek, hozzák a levest.

Cseri nagy feneket kerítve jelentést tett a törzsőrmesternek, aki feszes vigyázzban hallgatta, aztán harsányan elordította magát:

- Reggeli! Ossza! – adta ki az utasítást. – De nem szabad felnéznie, kinek merít, nehogy a jó barátoknak sűrűbbet merjen.

- Egyformán híg ez, törzsőrmester úr - felelt visszavágva Krejcsi.

Ő osztotta a kenyeret. Már előre kioktatta Cseri, hogy az egyformára vágott kenyérszeletek közül azt válassza ki a két komárominak, amelyik egy kicsit nagyobb.

Puskásnak nem volt semmi különös felszerelése, csajkát hozott elő az épületből. Mikor Cseri meglátta, előhúzott egy tányért a lábasok közül, telemerte levessel, és a törzsőrmester elé ment. Összevágta a bokáját, és átadta a reggelit.

- Kezd a társaság tetszeni nekem - mondta Puskás, teljesen megelégedve a parancsról, amit kiadott. Reggeli után beszélgetni kezdett az emberekkel. De bármibe kapott is bele, minden a háborúval, Jutassal vagy a szolgálati szabályzattal végződött. Puskás agyát, gondolkozását, sőt még az álmait is ez töltötte ki.

- Maguk most azt hiszik, hogy rossz helyre kerültek. Vagy azt hiszik, hogy én rossz ember vagyok. Nagyon tévednek. Figyeljenek ide. Mikor Jutason a tiszthelyetessel iskolán voltam, volt ott egy kiképzőtiszt. Rettenetesen pedáns ember volt. Egyszer eldobott valaki egy szál gyufát. Éjszaka éppen ő volt a szolgálatos. Riadóztatta az egész iskolát. A szál gyufa köré kellett állnia mindenkinek. Tíz ember felemelte az eldobott gyufaszálat, és egy lepedőbe tette. Tíz ember vitte a lepedőt, a többieknek kettes sorokban kellett vonulniuk a városon kívülre. Közben gyászdalokat énekeltünk. Végre megérkeztünk. Nagy sírgödröt ástunk a gyufaszálnak. A temetés alatt egyik társunk búcsúbeszédet tartott, és a többieknek sírniuk kellett. Aztán újra gyászdalokat énekelve visszamentünk a laktanyába. Mire hazaértünk, világos reggel volt. Na, ehhez mit szólnak?

- Törzsőrmester úr, alázatosan jelentem, a főhadnagy úr errefelé tart!
Puskás felugrott.

- Sorakozó!

Az emberek sorba álltak a kiskert melletti úton. Legutolsó volt a két szács. A törzsőrmester kiállt a sor elé, és szembefordult a főhadnaggal.

– Vigyázz! Jobbra nézz!

A főhadnagy megállt a sor elején, Puskás mellett. Az egész társaság fehér alsónadrágban, zöld ingben, rohamsisakkal a fején, kemény vigyázzban állt. Tófalvy úgy haladt el az emberei előtt, mint egy hadvezér. Mindenkinek a szemébe nézett. Krejcsihez érve felmordult:

– Miért nem gombolja be a nadrágját?

Feri kidüllesztette hatalmas mellét. Fölfújta az arcát, és mint mindig, bárgún mosolygott, és harsányan válaszolt:

– Főhadnagy úrnak alássan jelentem, nem lehet, mert nincs rajta gomb.

7

Délfelé járhatott az idő, amikor a havas úton két nagy fülű fekete öszvér szekeret vonszolt az erdészlak felé. Először azt hitte az ember, azért húzzák oly nehezen a kocsit, mert a kerekekre rátapad a hó. Csak amikor egészen közel értek, akkor lehetett látni, hogy a kocsi után két keréken guruló konyhakocsit akasztottak.

A szekéren egy láda páncélöklől, seregnyi géppisztoly s pár darab csajka, a konyha tetején egy zsák liszt, egy papírzsákban bab, egy halom német feliratú, téglá nagyságú papírskatulya és az ülés alatt egy tucat katonanadrág lapult.

A kocsis átadta a szállítmányt Puskásnak. Úgy látszott, régi ismerősök, mert a férfi nem is tisztelgett a törzsőrmesternek.

– Itt maradnak az öszvérek, hova köthetem be őket? – kérdezte.

– Várj egy pillanatig, elrakom a dolgokat, aztán építek egy istállót az öszvéreknek, jó? – felelt a törzsőrmester epésen.

A kocsis nagyot vágott az öszvérek közé, hirtelen megfordult, és behajtott az egyik nyitott kapun a legközelebbi parasztházba, mintha világéletében oda járt volna. Bement az istállóba, kissé összébb terelte a gazda két sovány tehenét, aztán egy fát keresztbe fektetett a jászol előtt, nehogy az öszvérek megrúgják a teheneket, majd bevezette a két öszvért. Kint az udvaron látott egy boglya szénát, belenyalábolt, és odatette eléjük.

A gazda az ajtóban állva figyelte a jelenetet. A kocsis távozásakor a sapkájához emelte a kezét, és megvonta a vállát. Megjárta már a frontot. Nem magyarázott, nem kérdezett semmit. Amit látott és amire szüksége volt, szó nélkül elvette. Ez volt szerinte a legtisztességesebb munka, de a katonára így is, úgy is haragudott mindenki, mert annak csak adni lehetett. A legtöbb katona úgy tett, hogy először megbarátkozott a gazdával, aki bizalmasan elmondott ezt-azt, aztán amikor továbbment, elvitte a jó barátnak mindenét. A kocsis senkivel sem barátkozott. Az emberek szeme láttára vitt el mindent, de soha senkit alattomosan nem lopott meg.

Puskás nagy szakértelemmel vizsgálta a konyhakocsit. Egy helyen az akna-szilánk felszakította az oldalát. A kíváncsi fiúk körülállták a törzsőrmestert.

- Emberek, ki tudná befoltozni, mert így nem lehet főzni benne.
- Majd én megcsinálom – jelentkezett Jóska.
- Hogyan, maga ért hozzá? – csodálkozott Puskás.
- Különb dolgokat is megcsináltam már – mondta mosolyogva.
- No, akkor lásson hozzá.

Jóska nem sokat kérdezősködött. Tudta az arany szabályt: mindent a föld alól kell előteremteni. Valamelyik nap, mikor keresztüljöttek a falun, megfigyelte, hogy az egyik házon a szokásosnál vastagabb a kémény, s a tetején parázsfogó háló. Ott valamikor bizonyára kovácműhely volt.

A házban egy öregasszony lakott, a férje valóban kovács volt, de néhány éve meghalt. Az asszony lassanként eladogatott minden szerszámot. Ebből

élt. Jóska még összeszedett annyi eldobált szerszámot, amennyi a legjobban kellett. Leginkább egy darab két milliméteres pléhnek és a nitteknek örült. Megígérte az asszonynak, mihelyt elkészül a foltozással, visszaviszi a szerszámokat. Azt hitte, segítséget kell kérnie, de mindenki körülötte állt. Legfőképpen a két szakács buzgólkodott. Minél hamarabb főzni akartak.

Kiemelték az üstöket. Jóska megállapította, hogy mindhárom üst ép. Azonnal megbízott két fiút, hogy tisztítsák meg. Neki is álltak, letakarították a rára kódott kormot, aztán szalmacsutakkal meg homokkal belülről tükröfényesre sikálták. Jóska a sérülés környékén kisedte a katlan belsejéből a tapasztást. Rajzolóútje nem volt, ezért szeggel karcolta körül a repedés helyét szabályos négyszög alakban. Krejcsi Feri kezébe kalapácsot nyomott, hogy belülről nyomja rá a katlanra. Aztán hidegvágóval kezdte vágni a falat a megrajzolt négyszög vonalán. Kalapáccsal kocogtatta a pléhet, mielőtt vágta.

– Feri, nem tartod rá!

– Dehogynem, ott van a kalapács.

– A kalapács ott van, de nem nyomod oda. Most igen – kopogtatta Jóska tovább a katlan oldalát.

Puskás ott állt mögöttük, minden mozdulatukat figyelte.

– Adja ide, nem ért maga ehhez – kapta ki Krejcsi kezéből a kalapácsot.

Berényi nagy nehezen körülvágta a repedést. Lemérte a lyuk méreteit. Kiszabta a foltot. A pléhet meghajlította, hogy belülről hozzásimuljon a katlan falához. Aztán a folt szélétől egyforma távolságra apró lyukakat ütött szeggel, majd a pléhdarabot is kilyuggatta. Ráhelyezte a foltot a katlan oldalára, és megjelölte a lyukak helyét. Puskás egy fadarabbal nyomta a katlan oldalához az ólmot, majd felborította a kocsit. A katlan oldalát kilyuggatták, s Jóska ráhelyezte a foltot. A lyukak pontosan takarták egymást. A foltot a négy sarkon anyacsavarral rögzítette, aztán megszegezte, majd keresztlúdguta a nittet a folton, nitthúzóval összehúzta a két pléhet, a nittet rá-

kalapálta. Aztán rátett egy nittfejezőt, amely a kalapálás helyét egy ütéssel szép, félgömbölyű nittfejjé formálta.

Így mentek végig a folt területén. Egy-két nittelést Puskás teljesen egyedül végzett el. Már a vége felé jártak, amikor Jóska megszólalt:

– Lassan már keverhetik a sarat, és készítsenek puhafát begyújtáshoz, aztán lehet vágni akácfát, az nyirkosan is elég.

A fiúk szétszéledtek. Puskás rohant a főhadnagyért, nézze meg, mit csináltak. Hárman maradtak a konyhakocsi mellett. Jóska, Gergely és Cseri. Mindhárman guggoltak a folt mellett.

– Így kell ezt csinálni, gyerekek – szólalt meg Gergely –, én ott leszek a főhadnagy mellett, Jóska tovább szövi a barátságot a törzsőrmesterrel, Gyuszi meg tartja a kapcsolatot a néppel. Aztán majd kiválasztjuk a legalkalmasabb pillanatot.

– Vigyázz, jönnék! – súgta Cseri.

Puskás nagy hangon magyarázott a főhadnagynak, valamennyien a konyha köré sereglettek. Befejezték a tapasztást is. Jóska intézkedett, hogy csak gyenge tüzet rakjanak. A tapasztásnak először meg kell száradnia.

– Főszakács!

– Parancs! – kiáltott Cseri.

– Mit tud a legjobban főzni? – kérdezte a főhadnagy.

– Valami tésztafélét, csak nem tudom, mit tegyünk rá.

– Kaptunk húsz kiló almaport. Nem is tudja?

– Akkor lehetne almaporos nokedli – gondolkozott Cseri.

– Akkor ma vacsorára almalekváros nokedli lesz, fiúk! – szólott ünnepélyesen a főhadnagy a körülállókhoz.

A társaság nagyot nyelt. Bár senki sem tudta elképzelni, milyen lesz a nevezett étel, mindenki örült, hogy jóllakhat. A szakácsok nekiláttak a főzésnek. Egyik vizet hozott, a másik zsírt kunyerált. Krejcsi azt javasolta, hogy a

kisebbik üstben főzzenek meglepetésként még bablevest is. Cseri jóváhagya.

Puskás nagy igyekezetében kiosztotta az érkezett felszerelést. Mindenkinék lett nadrágja, csajkája, kanala. Példás rendben felsorakoztak a kondér előtt. Már sötét este volt. A főhadnagy is kijött. Az első kanál nokedlit Cseri a főhadnagynak mérte kóstolóként. A többieknek két kanállal jutott. A meleg vízben felhígított almaport a tésztára öntötte. Amikor az utolsó kanál almalekvárt is kiosztotta, lódobogás hallatszott.

Egy lovas katona tartott feléjük. Leugrott a nyeregből, feszesen tisztelgett. Zubbonya zsebéből levelet vett elő, és átadta a főhadnagynak. A főhadnagy átfutotta a levelet, és bejelentette Puskásnak:

– A szakaszt a holnap nap folyamán átköltöztetjük új állomáshelyére, Sárkánypusztára. Készüljön fel!

A törzsrőrmester feszesen tisztelgett.

8

A zászlóalj-parancsnokságot új helyre költöztették, Illésházáról a tonkházi kastélyba. Ez tette szükségessé, hogy a „századokat” is közelebb hozzák a kastély körüli falukba, tanyákba.

Sárkánypusztá közvetlenül a kastély közelében terült el, jól lehetett látni a kastély körüli park ősrégi fáit és közte az épület füstölgő kéményeit. Házai egy hatalmas téglalapot zártak körül. A téglalap két hosszabbik oldalán cselédlakások sorakoztak, a két rövidebbiken pedig az uraság meg a tiszttartó lakását húzták fel. Az egyik hosszú cselédlakásba telepítették a béreseket, a szemben levő hosszú épületet pedig kiürítették a katonaságnak. A főhadnagy a földbirtokos házában, a többi tiszt a szemközti tiszttartói lakásban lakott.

A katonák által megszállt hosszú épület egyik szobájában rendezte be Puskás a főhadiszállását. Az irodából még egy helyiség nyílt, amelyet kinevezett anyagraktárnak. Itt dolgozott Gergely György is.

Egyre nagyobb csoportokban érkeztek az emberek. Eleinte leventék, aztán szökött katonák, majd mindenféle fajta ember, akit a nyilasok elfogtak. Egymás után érkeztek a felszereléssel megrakott kocsik is. Lassan összehordtak mindent, amire egy határvadász-zászlóaljnak szüksége volt, a hegyi hátizsáktól egészen a 26-os jelzésű vadászkürtös jelvényig, amelyet a sapkájukra varrtak.

Puskás jobbkeze Berényi volt. A szobát körös-körül mennyezetig érő polcokkal szerelte fel, ahol katonás rendben sorakoztak a fehérműk, lovaglósizmák és egyebek. Jóska jóvoltából a két szakács meg Gergely vadonatúj felszerelést kapott. A konyhát az irodával ellentétes oldalon, az épület végében állították fel. Tetőt csináltak föléje.

A szakácsoknak már nem kellett mindenért könyörögniük a környék lakosságánál, mert megkapták a szükséges élelmet. Éppen csak Krejcsi bokrosodott meg, és az égvilágért sem akarta megenni azt, amit Cserivel főztek. Kiderült, hogy külön konyhán kosztol. Egyszer a többiek tudta nélkül mákot cserélt zsírért. Cseri jól összeszidta:

– Legalább mákos kalácsot sütess belőle valahol, abból adhatunk a gyerekeknek is. – A gyerekeken Jóska és Gergely értette.

– Ha szerzel rendes őrlőt, odaadom a mákot, és süttetünk kalácsot – adta meg magát Feri.

– Pár percig vigyázz mindenre, a tűz ki ne aludjon, az étel oda ne süljön, érted? Elmegek mákőrlőt keresni.

– Csak eredj, pajtáskám – emelte fel a kezét Krejcsi.

Cseri benyitott oda, ahol Feri a mákot cserélte, és megkérdezte, nem tudják-e, kinek van itt mákőrlője. Az asszony az állára tette a mutatóujját, elgondolkozott.

- Az első lakásban laknak Petőcék. A lányuk Pesten szolgált. Ott nézze meg a vitéz úr.

Cseri fehér sapkával a fején, hófehér köténnyel a derekán bekopogott az udvarra nyíló barna ajtón. Belül kattant az akasztó, és egy asszony ijedten kinézett.

- Mi baj van?

- Semmi, azt mondták az utolsó lakásban, hogy maguknak talán van mákőrlőjük.

- Igen, van - szólt ijedten az asszony -, de mákunk nincs.

- Mákunk az van.

- Kerüljön beljebb - tárta ki az ajtót az asszony. Aztán beszólt a szobába: - Te Magdi, hozd ki a mákőrlőt!

Az ajtóban megjelent egy fiatal lány.

- A lányom - mondta az asszony csendesen. - Pesten volt, de a bombázások alatt hazahoztam.

Cseri katonásan összevágta a bokáját, bemutatkozott.

- Mit akarnak főzni? - kérdezte a lány érdeklődve.

Közelebb lépett Cserihez. Átadta az őrlőt. Cseri észrevette a lány csodálkozó kék szemét.

- Kalácsot szeretnénk sütni.

- Sütjük van? - kérdezte az asszony.

- Nincs.

- Akkor hol sütik meg?

- Majd megsütjük valahol.

- Ha a mama megengedné, én megsütném - nézett az anyjára a lány.

- Ahhoz liszt, cukor, zsír kell, fiam.
- Ideküldünk mindent, még a fát is, ha volna olyan kedves, és megsüt-né, este a másik szakáccsal meg két komáromi barátommal eljönnénk, ha megengednék, és közösen megennénk.

A lány csak az anyját nézte. Nem mert egy árva szót sem szólni.

- Nem bánom, jöjjenek.

- Akkor átküldöm a hozzávalót, aztán este parancs után átjövünk.

Cseri fütyülve ment végig a ház előtt. Krejcsi figyelte, honnan jön ki. Mi-kor odaért, hirtelen borzasztóan lefoglalta a főzés.

- Te pajtáskám... - Nem tudta folytatni, mert Gyula a szavába vágott.

- Majd adok én neked pajtáskát. Vidd át a mákot, a cukrot, a zsírt, lisztet meg egy nyaláb fát. Még most, vacsora előtt. Érted?

Alighogy Krejcsi eltűnt a rakománnyal, Puskás vacsorához vezette a né-pét. Alaposan meghajszolta az embereket, saját szakállára megkezdte a ki-képzést.

Gergely és Jóska nem vettek részt a kiképzésen. Annyi tennivalójuk akadt, hogy éjjel tizenkettőig is dolgoztak. Már a repetát is kiosztották, mikor az eresz alatt megjelentek. Mindig Puskás két bizalmi embere volt a legutolsó a vacsoránál. Cseri eltette és melegen tartotta az ételüket.

- Ha nem haragudnak meg az urak, estére meghívnam önöket egy kis mákos kalácsra - hajolt meg előttük Cseri, mintha nemcsak szakács, hanem pincér is volna.

Gergely a homlokát ráncolta.

- Hová?

- Jól hallotta a századírnok úr - viccelt tovább Cseri -, sőt azt is megsú-gom, hogy egy csinos kislány süti.

Jóska fanyarul elmosolyodott.

– Csinos is, meg kislány is, nem lesz ez sok?
– Azért mondtam, hogy szedjétek össze magatokat, mihelyt besötétedett. Itt találkozunk. A lány anyja nem akarja, hogy mindenki lássa, hová megyünk. Megértettük?

– Igenis – toppant be hangosan Krejcsi.

Mikor Puskás elkészönt és hazament, Jóska és Gergely nekiálltak a borotválkozásnak, cipőtisztításnak. Tiszta inget vettek föl, pedig a magas zubony nyakából csak egy keskeny csík látszott ki az ingből. A szakácsok is nagyban tisztálkodtak. Végül szemügyre vették egymást, aztán elindultak.

Petőcéknél az ajtó melletti keskeny ablakból az útra verődött a petróleumlámpa gyér fénye. Cseri volt az ismerős, erélyesen bekopogott.

9

Ugyanebben az időben a főhadnagy úr ajtaján is kopogtak. Tófalvy éppen azon törte a fejét, hogy a kocsiszínben látott egy hintót. Azt szeretne volna megszerezni. Rendbe hozatná, és legalább eljárhatna ide-oda. Főleg ilyenkor este nem lelte a helyét. A katonái közé nem akart menni, ezt még az ilyen körülmények között is rangon alulinak tartotta.

A kopogtatás megzavarta gondolataiban.

– Bújj be! – kiáltotta.

Fiatal zászlós állt az ajtóban. Sapkájára a legújabb rendelkezés szerint már felvarrta az ellenzőt. Az első látásra feltűnt a bajusza: az egyik oldalon sűrű és fekete, a másikon ritka és szőke. Keményen bemutatkozott a főhadnagynak.

– Ringl József zászlós, a zászlóalj-parancsnokságról helyeztek ide a második szakaszhoz.

Tófalvy arcát elöntötte a vér.

– Szóval Ringli?
– Nem, Ringl – javította ki a zászlós, majd hirtelen megkérdezte: – Sprechen Sie deutsch?

A főhadnagy elengedte a füle mellett a kérdést.

A zászlós a bajsát rágta, és kihívóan nézett a főhadnagyra. Tófalvy előtte állt. Először csak a nyaka vörösödött el, aztán a kopasz feje is.

– Keressen helyet, zászlós úr, majd holnap beosztom.

Ezzel hátat fordított, és odaállt az ablak elé.

A zászlós még egy pillanatig várt, aztán sarkon fordult és kiment.

A négy katonát terített asztal várta. Az asztal közepén egy tálon feküdt a két nagy darab mákos kalács. Sorban bemutatkoztak.

– Berényi.

– Magda.

A lány nevének hallatára Jóska elfehéredett, aztán elvörösödött. Szíve a torkában dobogott.

Az asszony hellyel kínálta őket.

Jóska leroskadt a székre. Nem mert a lányra nézni. Csak azt érezte, hogy a konyha melege, a kalács illata, az asszony, a lány puha keze egyszerre rázúdította a már csak éjszaka kízó emlékeket. Nem is hallotta, hogy a többiek miről beszélgetnek. Gergely sejtette, mi megy végbe Jóskában. Cserit egyre jobban érdekelt az eleven lány, Krejcsi inkább a mákos kaláccsal szemezett. A lány figyelmét azonban nem kerülte el, hogy Jóskát valami bántja. Továbbra is Cserivel beszélgetett, de a szemét Jóskán tartotta.

Végre aztán Jóska megmozdult. Szokásszerűen végigtapogatta a zsebeit.

– Gyufát tudok adni – ugrott oda a lány.

Valahogy olyan idegen volt számára a lány, ugyanakkor ismerősnek érezte. A gyufa lángjánál egészen fiatalnak látta az arcát, de a szemét nagyon

szomorúnak találta. Kifújta a füstöt, összeráncolta a homlokát, és ismét magába roskadt.

A lány ijedten elment mellőle.

Az asszony közben felszeletelte a kalácsot. Feri már nyúlt az első szelet után, mikor Cseri észrevétlenül bokán rúgta. Hirtelen lehanyatlott a karja, úgy tett, mintha valamit le akart volna seperni a ruhájáról.

Magda belenyugodott abba, hogy Cseri a legjobb szórakoztató. Vele beszélgetett. Maga sem tudta, miért, de szemét állandóan a szőke, piros arcú, nagy fiún pihentette.

- Tessék venni - kínálta az asszony önkéntelenül először Jóskát.

Aztán sorra került mindenki, legutoljára Feri. Ez sem készakarva történt.

- Mondja, mindig ilyen csendes? - szólt Jóskához ismét a lány.

Jóska kényszeredetten elmosolyodott, körülnézett a szobában, mintha mindent pontosan meg akarna nézni a felelet előtt, aztán nagy nehezen megszólalt:

- Gyurka barátomat miért nem kérdezi, ő még annyit sem beszélt, mint én!

A lány ijedten a szája elé kapta a kezét, ezzel is igazolva, hogy egész egyszerűen megfélelkezett erről az emberről.

Mindenki Gergelyre nézett. A fiú lehajtotta a fejét.

- Mi az, búskomor emberek közé kerültem? - csodálkozott a lány.

Jóska menteni próbálta a helyzetet:

- Mi egytől egyig vidámak vagyunk, kislány. - Szándékosan kerülte a lány nevét. - Talán el sem hiszi, de amikor nagy bajban voltunk, akkor sem hagyott el a jókedvünk. Most, hogy magukhoz beléptünk, megéreztük az otthon melegét. Mindannyian hagyunk otthon valakit, akiről nem tudunk semmit, és rólunk sem tudhatnak sokat. Levelet írni addig, amíg nem kapunk tábori postaszámot, nem szabad. Arra meg vigyáznak, hogy civilekkel ne érintkezhessünk.

– Majd én segíték a szomorú hangulatukon. – A lány felkelt, és bement a szobába. Egy literes üveggel jött vissza. – Nem a legfinomabb. Nagyon kellemetlen utóíze van, előre megmondom: répapalinka. Igyanak rá vizet.

Ízléses poharakat tett az asztalra, és színültig töltötte őket. Koccintottak, és egyszerre lehúzták a pálinkát.

– Azt mondta, hogy utóíze van – szólalt meg Cseri –, de azt nem mondta, hogy ilyen erős.

– Ez volt a meglepetés – nevetett a lány.

Mikor az utolsó szelet kalács is elfogyott, Krejcsi megrúgta Jóska bokáját, és a fejével intett, hogy menjenek haza. Jóska felállt, felcsatolta a derékszíját.

A házbeliek marasztalták őket, de rajtuk is látszott, hogy álmosak. Cseri megkockáztatta:

– Ha megengedik, eljövünk máskor is.

– Itt vannak a közelben, akármikor beugorhatnak, ha valamire szükségük lesz – nevetett a lány. Jóskának azt mondta: – Ha egyszer ideje lesz, elmeséli, kit hagyott otthon.

Jóska zavarba jött.

– Lehet, hogy majd sor kerül rá.

Hazafelé menet Jóska váratlanul megkérdezte:

– Mondd, Gyula, hogyan ismerted meg Petőcéket?

– Mákdarálót kértem tőlük kölcsön. Miért?

Jóska nagy sokára válaszolt.

– Csak úgy kérdeztem.

– Megmondhatod, ha neked is tetszik a lány. Barátok vagyunk.

Az éjszakák egyre rövidebbek lettek. Reggelenként még sűrű köd burkolta be a tonkházi kastély fáit, de később a köd felszállt. A tavaszt ígérő nap nemcsak a megsűrűsödött páráat oszlatta el, hanem a déli fekvésű földekről a hótakarót is.

A tavasz közeledte Puskáshoz is elért. A viselkedése ugyan mit sem változott, továbbra is olyan maradt, akár az ébresztőóra. Ha beállították, azaz ha a főhadnagy közelségét érezte, akár kellett, akár nem, mindenkivel ordított. Gergely volt az egyedüli kivétel. Mindig kikérte a véleményét, ha valamilyen ügyet nem látott tisztán. Egy alkalommal Gergely ugyancsak meglepődött, mert azt kérdezte tőle Puskás:

- Mit szólna hozzá, Gyurka, ha megnősülnék?
- Ha szabad kérdezni, van már választottja, törzsőrmester úr?
- Figyeljen ide, Gyurka – ült le melléje Puskás. Először történt meg, hogy a fiú vállára tette a kezét. – Magának megmondom, de köztünk maradjon – emelte fel az ujját figyelmeztetően –, itt szemben, az első lakásban van egy lány. Ilyen falusi lány tetszik nekem. Egyszer arra mentem, nyitva volt az ajtó. Akkor láttam először. A konyhát söpörte. Tudom, maga már járt náluk a komáromi barátaival. Arra kérem magát, szerezze meg nekem a lányt. Figyeljen ide, maguk csak beszélgettek vele meg bolondoztak, de én el akarom venni. Kérdezze meg tőle, nem akar-e férjhez menni.

Gergely közbevetette:

- Először meg kellene ismernie a lányt, udvarolgasson neki. Nem lehet mindjárt nősülni!

- Azt én tudom, azt én tudom. Éppen ezért segítsen nekem. Említse meg neki, hogy van itt egy főtörzsőrmester, legényember, nincs senkije. Aztán elvihetne hozzájuk, érti, ugye? Nekem mindenről számoljon be. Ígérem magának, ha megszerzi a lányt, az első előléptetéskor őrzetető lesz.

Gergelynek akár tetszett, akár nem, el kellett vállalnia a megbízatást. Mindennap be kellett számolnia az őrmesternek, hogy ezt mondta a lány, meg azt mondta a lány. A fiúknak nem említette a dolgot, nem akarta elkedvetleníteni Cserit, tudta, hogy esténként náluk ül, sőt napközben is benéz egy-két percre a lányékhoz. Éppen ezért ugyancsak meglepődött, amikor

egy vasárnap délelőtt Jósikát és Magdát látta sétálni. A férfi lehajtott fejjel ballagott, a lány jókedvűen évődött.

– Árulja el már a titkát, katona bácsi. Nem szégyelli magát? Egy lány hívja el a katonát sétálni? – csacsogott Magda.

– Azon gondolkozom, hogy egy éve az Erzsébet-szigeten sétáltam valakivel. Volt már Komáromban?

– Csak átutazóban.

– Akkor nem ismeri a szigetet?

– Nem.

– Ez Komárom Margitszigete.

– Ki volt az a lány? Szép volt?

– Nehéz arról beszélni, Mag... – Jóska elharapta a szót.

– Magda... hiszen tudja – egészítette ki a lány.

– Tudom, de nem akartam elárulni magának, hogy őt is Magdának hívják. A lány elkomolyodott.

– És nagyon szereti?

– Nagyon. És volna egy kérésem, nem tudom, megtenné-e. Írnék két levelet, megtenné nekem, hogy elvinné feladni?

– És kinek írná a leveleket?

– Az egyiket neki, a másikat a szüleimnek.

– Megteszem. Hogyne tenném.

A major mögötti kis erdőbe értek. A hó foltokban itt-ott még megmaradt a fák tövében, a dombok hajlataiban. Az út már sáros volt. Jóska átlépett egy tócsát. A lány átugrotta, s megingott. Jóska elkapta a karját, Magda belekapaszkodott, ujjai lecsúsztak a férfi izmos markába, és megszorította a kezét. Csókra kínálta a száját. Jóska lehajtotta a fejét.

– Menjünk vissza, Magduska!

Nem szóltak hazáig.

Puskás az irodaablakból figyelte a sétáló párt, Cseri és Krejcsi meg a mozgókonyha tetejét súrolták. Pontosan arrafelé fordultak, ahonnan Jóskaék jöttek.

- Pajtáskám, oda nézz - szólalt meg Feri.
- Csak súrold, mert belefojtalak a vízbe - horkant fel Cseri.
- Neked semmit sem lehet mondani - morgott sértődötten Krejcsi.
- Dehogynem, csak ne a lányról beszélj nekem.
- Másról is beszélhetünk, például arról, hogy a második szakasz nagyon el

van keseredve, amelyiknek az a Ringlispil a parancsnoka, vagy hogy is hívják. Azt mondják a gyerekek, hogy egész nap feküdj, föl!, repülő! volt. Tegnap csuromvizesen jöttek haza.

- Befejezted?
- Tudom, hogy ez sem tetszik neked, de miről meséljek akkor?
- Mulatásról meg zenéről, mert úgy érzem, ma berúgok.
- Itt nem lehet, pajtáskám. Nézd a főhadnagyot, rendbe hozatta a hintót.

Azon jár be minden este Illésházára. Azt mondják, ott van valami Erdélyből menekült nője, egy bárónő.

- Ezt meg honnan tudod, te szerencsétlen?
- A törzs mondta.
- Ilyenekről beszél neked? És te mit mondasz neki?

Feri jobbnak látta, ha elsompolyog.

- Mindjárt jövök, valami ég bent a konyhában.

Vacsora után Cseri elment Petőcékhez, de mielőtt bekopogott volna, meghallotta Jóska hangját, s erre visszafordult. Mérgében lefeküdt. Alig aludt valamit, már virradatkor felzavarta Krejcsit.

- Ma korábban kell az ebéd, mert délután lesz a kivonulás. Felkelni!

Nekiláttak a főzésnek. A reggelit meg kellett melegíteni. Az emberek egyenként szállingóztak, egyet-kettőt a későn jövők közül Cseri jól összeszidott.

- De borsos a hangulatod, pajtikám – csitította Krejcsi.
- Válogasd meg a babot, és ne járjon a szád.
Tizenegyre elkészült az ebéd. Cseri nem találta a helyét.
- Te, ebédig van még egy fél óra, én addig elmegyek oda – intett fejével Magdáék felé.

- Jól van, legalább nem pörölsz velem.
- Maradj itt, nehogy odaégjen valami!
- Jól van, csak eredj!

Feri egy ideig kevergette a babot, aztán gondolt egy nagyot, és elment, hogy kialakjon egy adag mákos nudlit. Közben Ringl megjelent a szaka-sza szállásán, és riadóztatta a katonákat. Azzal akart borsot törni a főhadnagy orra alá, hogy mire ideér, akkorra ő már megetette az embereit, sőt kint lesz a foglalkozáson. A szerencsétlen szakasz sietve felkapta a felszerelését, és már sorakozott is az udvaron.

- Ebédhez! Indulj! – vezényelt a zászlós.

A vezényszót meghallotta Krejcsi, és hanyatt-homlok rohant a konyhá-hoz. Egyszerre ért oda Ringl-lel.

- Hol voltál, te disznó? Hol a főszakács?

Odalépett a katlanhoz, leemelte a fedőjét. A babfőzelék kozmától búzlott.

- Hol a főszakács? – ordította.
- Zászlós úrnak alássan jelentem, nem tudom, hol a főszakács.
- Akkor feküdj, majd eszedbe jut, föl! Még most sem tudod? Feküdj! Föl!

Feküdj! Föl! Még most sem tudod?

- Alássan jelentem, nem tudom.
  - Akkor kirázom a lelked, te hülye állat! – ugrott neki Ringl.
- Ebben a pillanatban az iroda előtt Puskás elordította magát:
- Cseri, hozzám!

Gyula ijedten kifutott Magdáéktól. Mikor meglátta a konyha körüli tömeget, árkon-bokron keresztül rohant oda.

– Hol voltál, te disznó? Udvarolni? Ilyenkor, szolgálati időben? – ordított a zászlós.

Cseri aznap este nem ment Petőcékhez. Az éjszakát sötétzárkában töltötte.

10

– Söprik a pápai utcát, masíroznak a katonák. Száztizenhat éves kopasz kislány, foga sincs már, sétál a regiment után – fújták teli tüdővel virágvasárnap reggel a Tonkházára vezényelt 26. határvadász-zászlóalj második századának katonái a falu egyetlen utcáján. A társaságot két részre osztották, és sorba állították őket végig a házak előtt. Négy katona felöntözte az utcát, majd a többiek kölcsönként seprűvel nótaszóra seperték a szemetet.

A kocsmában székel a századiroda, szomszédságában pedig egy kis kertés ház állt. Az iroda előtt Gergely, a kertés ház előtt Berényi sepert. A kertés ház tulajdonosa megtiltotta feleségének, egy ráncos arcú, fogatlan, fekete fejkendős vénasszonynak, hogy az utcára lépjen és kérdezősködjék a katonáktól. A katonákkal különben sem jó barátkozni, mert annak az a vége, hogy adni kell valamit, s az ember, ha nem ad, akkor erőszakkal elveszik.

Az asszony nem tartotta be férje intelmeit, mivel úrrá lett rajta az ilyen öreg korban fellépő ragályos betegség: a kíváncsiság. Így hát valami ürüggyel az utcára keveredett, és megszólította Berényit:

– Mondja, kedves fiam, de ha nem szabad megmondania, akkor ne mondja, mert az uram is azt mondta, hogy a katonáknak semmit sem szabad elárulniuk, nehogy azt higgye ám, hogy én elárulom a titkot, de olyan

nagy söprögetés folyik, hogy arra gondoltam, talán valami látogatót várnak, valami urat, no, mondja már meg, miért söpörteti össze az utcát az az asszony, piros arcú főhadnagy úr, aki itt lakik a szomszédunkban.

- Elárulom magának, de senkinek sem szabad elmondania, mert ez hadditok - súgta Jóska. - A főhadnagy úrnak ma lesz az eljegyzése.

Az asszony izgatottan lihegte:

- Még csak azt mondja meg, kit vesz el a főhadnagy úr, ha nem haragszik a kérdésemért.

- Egy nőt - súgta Jóska a fülébe.

- Egy nőt? Köszönöm! - És ezzel az asszony elrohant, majd összetörte magát.

Közben Gergely már az iroda padlóját súrolta nagy buzgón. Az úton a főhadnagy sarkantyújának pengése hallatszott. Zubbonya kigombolva, kezében füzet, arca az izgalomtól vérvörös volt.

- Ide hallgass, Gyuri fiam, te értelmes ember vagy. Elmondom, mi a teendő. - A füzetben lapozott. - No, figyelj ide, fiam. Először is kitakarítod a szobát, az ablakokat megtisztítod. Megértetted?

- Igenis!

- Aztán hozol valahonnan két asztalt. Leteríted fehér abrosszal. Középre teszed a tányért, a tányérban sós rudak lesznek. Az asztal egyik sarkára teszed a likőröskészletet. Tíz széket szerzel, és ki nem mozdulsz innen. A sós rudakat megszámolom, a pálinkát az üvegben megjelölöm. Senki ide be nem léphet. Én a nagyságos asszonnyal két és három óra között érkezem. A hintó itt fog megállni az ajtó előtt. Te kinyitod az ajtót, amint belépünk, szabályosan jelented: Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, minden a legnagyobb rendben. Ezután körülbelül tíz percre pihenjben állsz a sarokban. Megértetted? A beszélgetésre nem szabad odafigyelned. Ha rád nézek, ugrasz, és megkínálsz a vendégeket a sós stanglival. Aztán töltesz az ital-

ból. Nekem és a nagyságos asszonynak a sárga színűből, Ringlnek a répa-pálinkából. Ha megittuk, még egyszer töltesz. Utána átmész a lakásunkra. Ott megvárod, amíg Cseri elkészíti a vacsorát, pontosan úgy, ahogy meghagytam neki. Azután elrohansz a hintóért, a hintó mellett gyalog jössz ide az irodáig, és jelentkezel, hogy a vacsora elkészült. Ezzel a feladatod véget ért. Megértetted?

– Igenis!

– Akkor most mondd el, fiam, mit fogsz csinálni!

Gergely elismételte az utasításokat.

– No, ezzel ezt elintéztam! Te mit tátod itt a szád, fiam? – szólt oda Jóskának a főhadnagy.

Jóska haptákba vágta magát.

– A villanyt kell megjavítanom!

– Ja, igaz, fiam, igaz – ezzel a főhadnagy elviharzott.

– Barátom, ilyen cirkuszt! – nevetett Gergely.

Kopogtak az ajtón. Fekete kendőbe burkolózott asszony lépett be.

Alig ismerték meg Petőcnét.

– Nehezen találom meg magát – nyújtott kezét Jóskának. – A lányom küldi ezt a levelet.

Jóska egy szakítással feltépte a borítékot. Két papírlap hullott ki belőle. Az egyikén ez állt:

Kedves Jóska!

*Szülei az én címemre küldték a levelet. Ezért ne haragudjon, hogy felbon-
tottam. Sokat gondolok magára. Olyan üresek a napok, mióta elmentek. Ha
teheti, látogasson meg. Szívélyesen üdvözl*

Magda

Szülei ezt írták:

Édes fiam!

*Kívánjuk, hogy levelünk a legjobb egészségben találjon. Nagyon szomorkodunk miattad. Magduska elmondta, mi történt. Nyugodjál bele, fiam. Ha lehet, írd. Az az ismeretlen lány nagyon kedves levelet írt. Apád jól van, csak te gyere minél előbb haza. Vigyázz magadra. Sokszor csókol
anyád és apád*

- Csak ez az egy levél jött, Petőc néni? - kérdezte izgatottan Jóska.
  - Igen, csak ez.
  - Pedig két levelet írtam.
  - Én csak egyet adtam fel, de lehet, hogy abban volt a másik is.
- Gergely elhúzta a száját. Jóska megértette, mit jelent ez. A lány nem küldte el a Magdának szóló levelet.
- Hogy megy haza, Petőc néni? - kérdezte Jóska.
  - Ha felvesz valamilyen kocsit, akkor...
- Puskás toppant a szobába.
- Hallották, mi történt, emberek? Két menekült katona jött a falun keresztül, azt mondják, tegnap este elesett Győr. A zászlóaljtól megjött a parancs, hogy őrséget kell állítani a falu végére.
- A főhadnaggyal persze beszélni sem lehetett, őt csak az eljegyzés érdekelte. Épp Krejsit oktatta ki:
- Ide hallgass, te hülye! - nézett Feri mindig mosolygó, kissé bárgyú szemébe. - A mai vacsora anyagát kölcsönkérem a konyhától. Érted? Kölcsön! Aztán ha húshoz meg zsírhoz jutok, hát megveszem és visszaadom. Vacsorára olyan ételt készíts, ami gyorsan megvan, meg jól is laknak tőle az emberek, hogy tudj segíteni Cserinek az én eljegyzési vacsorámon. Megértetted?

- Alássan jelentem, igen, de mást nem tudok főzni, csak almaporos no-kedlit.

- Akkor megette a fene - morgott Puskás.

- Magát senki sem kérdezte, irányítsa az előkészületeket. A kocsi fogjon be, fél óra múlva indulok. Megértette?

- Igenis!

- Nézze meg, Gergely elkészült-e, mert ott fogunk először kiszállni a hintóból.

Gergely elkészült. Pár szál virágot is kerített. Még egyszer végignézett a szobán. Minden rendben volt.

A hintó befutott. Kinyitotta az ajtót. Először Kassay Lídia bárónő lépett be rajta. Utána egy százados és egy idősebb, ősz hajú férfi. Aztán a főhadnagy, majd Ringl. Gergely szabályosan jelentett.

A bárónő szép volt, helyesebben mondva valamikor szép lehetett. Egy fejjel magasabb volt Tófalvynál. Orra ívelt, mint egy sasnak. A szájfesték és az arcpirosító fiatalossá tették. Társaságban harminckét évesnek mondta magát, ehhez hozzá kell adni azt az öt évet, amit külföldön töltött.

Gergely a parancs szerint töltött. Ringl és az ismeretlen százados - mivel ez utóbbiról nem történt említés - fél stampedli répapálinkát kapott.

- Karcsi, kérlek, mi ez az átkozott ital? - kérdezte a százados.

- Melyik, kérlek alássan?

- Amit kaptam.

- Az, kérlek... Melyikből töltött? Jaj, kérlek, bocsáss meg, tévedés történt... Ezt kóstold meg, százados uram!

És Tófalvy a jobbikból töltött a századosnak, s közben olyan pillantásokat vetett Gergelyre, hogy ha a pillantás gyilkolni tudna, Gergely György nyomban befejezte volna földi pályafutását.

- Károly, képzelje el a Margitszigeten, a Nagyszállóban ezt az eljegyzést!
- dőlt hátra a széken a bárónő.

Tófalvy ettől rettegett. Félt attól, hogy jövődőbelije most a margitszigeti Nagyszállót hiányolja, aztán mást, és majd benne is talál kifogásolnivalót. Túláradó udvariaskodással átnyúlt az asszony kezéért, és a szemébe nézett.

- Diám, itt a Margitsziget, ebben a kis szobában, csupa fény, csupa ragyogás, mert maga itt van.

Ráhajtotta arcát a bárónő kezére, és hosszan megcsókolta.

Gergely az utasítás értelmében átment a főhadnagy lakására. Két házzal odébb készült a vacsora. Cseri Gyula tudása legjavát adta. Ötfogásos vacsorát főzött.

- Hol a fenében járkálsz? - kiáltott dühösen Gergelyre, amikor belépett.

- Miért?

- Már egy órája várunk rád.

- Nem értem.

- Majd megérted, csak eredj hátra a nyári konyhába, ott főztem meg a vacsorát, már megterítettünk.

- Miért, csak nem ott fognak vacsorázni? - szörnyülködött Gergely.

- Ők nem, de mi igen. Még mindig nem érted?

A négytagú kompánia először nagy kényelmesen végigkóstolta a főhadnagy eljegyzési vacsoráját. Előételként kaszinótojás volt. A második fogás tele csajka Újházy-tyúkleves, majd főtt tyúkhús paradicsommártással, pörkölt nokedlival és rántott sertéskaraj petrezselymes burgonyával.

- Kinek mi kell, gyerekek, én már nem bírok enni, jóllaktam a szaggal - lihegett Gergely.

- Legokosabb volna mind a kettőt megkóstolni, és utána döntenénk - javasolta Krejcsi.

Úgy is lett. Gergely éppen csak megízlelte a vacsorát, de Krejcsi meg Jóska végigették a pörköltet is, meg a rántott húst is. Aztán mákos és túrós rétes következett. Ebből már csak Krejcsi bírt enni.

- És most jön az est meglepetése! - Cseri egy üveget húzott elő a falra akasztott köpenye zsebéből. A borból egy kávéscsészével jutott mindenkinek.

- Cseri! - ordította Puskás az udvaron.

Gyula kinézett az ajtón.

- Tessék!

- Mi van azzal az átkozott vacsorával?! A főhadnagy már türelmetlenkedik!

- Az utolsó simításokat végezzük. Öt percen belül ott lesz a hintó.

- Most még szívjátok el nyugodtan egy cigarettát - javasolta Gyula. - Úgy szívjátok, gyerekek, hogy pár nap múlva már nem leszünk itt. Hova visznek bennünket, nem tudom, de örülök, hogy utoljára jóllakattalak benneteket. No, Gyuri, most már mehetsz.

A bárónő a főhadnagy lakása előtt elegánsan kiszállt a hintóból, s a vőlegénye karján belibegett a szobába. Cseri Gyula, aki időközben fölvette a főhadnagy egyetlen civil ruháját, kölcsönként hegedűn tust húzott.

A vendégek elfoglalták helyüket az asztal körül. A vacsorára hivatalos volt a ház tulajdonosnője és lánya is. Az asszony a falu egyetlen kétszáz holdas földbirtokosa, ő ajándékozta a vacsorához való anyagot a főhadnagynak, a sertéskarajon kívül, amit a konyháról kért kölcsön. Jószívúsége nem volt teljesen önzetlen, az istállóban két fekete lovat őriztek, a csikók megúszták a lósorozást.

Megjelent a tíz felszolgáló katona. A bárónő meghatódott a sok szolganép láttán. Cseri hallgatókat játszott.

Az ajtóban megjelent Puskás. Némán tisztelgett. Kezében levelet tartott. Tófalvy mérgesen intett, majd felugrott, és odament Puskáshoz.

- Nem értem, miért zavar ilyenkor!
- Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, egy motoros küldönc hozta ezt a nyílt parancsot. A faluban minden fogatot igénybe kell venni, a századot riadókészültségbe helyezni, és elkészülni az indulásra.
- Ez lehetetlen!
- Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, a Duna túlsó oldaláról hallani lehet az ágyúlövéseket.
- Intézkedjék a parancs szerint, a nevemben!
- Igenis!
- A törzsőrmester berohant a századirodába.
- Azonnal állítson ki hat fogatbehívót, a nevet majd a helyszínen ráírjuk!
- utasította Gergelyt.

A legelső hely, ahol rekviráltak, a főhadnagy szállása volt. A cédulát kitöltötték, és betették a nyári konyha asztalára. A két gyönyörű lovat a kocsis felhámozta, aztán befogta a szín alatt levő legjobb szekérbe, és kihajtott az utcára. Mire a hat fogatot előállították, éjfél lett. Az emberek felpakolták az anyagraktárt, a konyhát, a századirodát.

Az első szakaszt Puskás felsorakoztatta a kocsik elé, a másodikat a kocsik után, a harmadik szakaszt pedig meghagyta utóvédnek. Utolsó volt a főhadnagy hintója, rajta Tófalvy minden holmija.

Egy óra tájban ismét befutott a motoros küldönc, szóbeli paranccsal:

- Azonnal indulás! Pihenő Pozsony után, egy később közlendő parancs szerint.

Puskás berohant a főhadnagyhoz. A társaság részegen mulatott. Cseri egy szék tetején muzsikált. A bárónő Tófalvy vállára hajtotta a fejét, úgy énekelt, a főhadnagy keze a bárónő telt keblén matatott. Ringl és a százados a ház asszonyát meg a lányát ostromolta - nem is eredménytelenül.

- Mit akar már megint?! Megmondtam, hogy ne zavarjon! - mordult a főhadnagy Puskásra.

- Alázatosan jelentem...

- Ne jelentsen semmit, jöjjön ide, igyon valamit.

A bárónő bizonytalan mozdulattal teletöltötte a feketekávés csészét rummal, és odanyújtotta Puskásnak.

- Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, azonnal indulnunk kell.

Tófalvy bambán vigyorgott, a nyelve akadozott.

- Hallottad, Cseri? Menni kell! Azt húzd, hogy: Nem, nem, nem! Nem, nem, nem! Nem megyünk mi innen el, míg minket a házigazda bunkósbottal ki nem ver...

Magához húzta a bárónőt, ráborult a vállára, és vadul csókolni kezdte. Puskás megkövülten nézte a társaságot. Az asztalon meglátott egy százas csomagolású cigarettát. Körülnézett, nem figyeli-e valaki, majd óvatosan kivett egyet és rágyújtott. Cseri leszállt a székről, ő is rágyújtott. Puskás látta, hogy a tisztek a nőkkel vannak elfoglalva, zsebre dugta az egész doboz cigarettát, és lábujjhegyen megindult kifelé.

- Öltözzön át, Cseri, nemsokára indulnunk kell - szólt vissza az ajtóból.

A katonák az utcán a falnak támaszkodva csendesen beszélgettek. A lovak elébe szénát dobtak. Az élelmes kocsisok a saroglyát is megrakták szénával. Sőt, az egyik kocsi után túlbuzgóságból üres szekeret akasztottak, a szekeret telerakták az egyik nagygazdánál talált préselt takarmánnyal, s hogy a két kocsi ne legyen nehéz a lovaknak, az elsőről ledobtak két láda páncélöklöt.

A Duna fölött Pozsony irányában repülőgépek húztak halk zúgással. Pár perc múlva már Pozsony fölött villogtak a nyomjelző légelhárító lövedékek, majd ejtőernyős rakéták hullottak ki a gépből. Kísérteties fényük megvilágította a környeket. Puskás berohant a főhadnagyhoz.

Tófalvy fejét a bárónő ölébe hajtva aludt. Ringl ölében a háziasszony lánya bóbiskolt. A százados eltűnt az asszonnyal.

- Főhadnagy úr... - jelentette Puskás, de oda se nézett senki. A törzsőrmesterről folyt a hideg veríték.

Odalépett Ringlhez, de az is horkolt.

- Cseri! - kiáltott hátra Puskás.

Cseri és Krejcsi odarohantak.

- Mit motoszkálnak maguk még mindig ott hátul?

- Egy kis útravalót csomagoltunk össze.

- Segítsenek föltenni a főhadnagyot meg a zászlóst a kocsira.

Hárman megfogták Tófalvyt. Földobták a hintó ülésére. Kihozták a zászlóst is, és lefektették a hintó fenekébe.

Cseri kijövet elfújta a lámpát. Illedelmesen becsukta az ajtót. Egy nagy utazóbőröndöt még feltettek a kocsira, aztán Cseri füttyentett. A néma csendben messze hallani lehetett Puskás vezényszavát.

- Él! In-dulj!

11

Az égből hulló rakéták fényénél jól látszott az út. A villanásoknál a lovak felkapták a fejüket, nagyot horkantottak, megrántották a kocsit. A kocsisok minden erejükkel fékeztek a lovakat.

Az élen az első szakasszal Puskás menetelt. Emberei a szénásszekér aljába rakták a hátizsákjukat. Terepszínű sátorlapot terítettek magukra, mely most esőköpenyül szolgált. A géppisztoly a hátukon volt. Lassan felbomlott a hármas sor, s az út szélére, a puha árokpartra húzódtak. A rohamsisakot a derékszíjukra csatolták. A kocsikra a kocsison kívül nem volt szabad fel-

ülnie senkinek. Az emberek rájöttek arra, hogy sokkal könnyebb a menetelés, ha egyik kezükkel megfogózkodnak a kocsi oldalában.

Tófalvy kocsisa gazdájára és Ringlre meleg gyapjútakarót terített. A zászlós meg-megvonaglott a kocsi fenekében, nyilván törte a derekát a gyékény lábtörlő. A főhadnagy édesen horkolt a bőrpárnás ülésen. Az irodakocsi után négyen ballagtak: Gergely, Cseri, Berényi és Krejcsi. Az iratokat egy ládába rakták, ezen ült a kocsis. A kocsi legvégében egy csomó széna között volt az a bőrrönd, amit Cseri az utolsó pillanatban feldobott. Krejcsi több ízben megkérdezte pajtáskáját, hogy mi van benne, de a felelet mindig kitérő volt.

A végén a konyhafelszerelést és az élelmiszert vivő kocsi haladt, mely után a konyhakocsit akasztották. Ezt a szerelvényt két erős, fél-muraközi ló húzta, melyet erre a célra utalt ki a zászlóalj-parancsnokság.

Leghátul bandukolt a harmadik szakasz. Százméternyire kellett volna az utolsó kocsi mögött menniük, de féltek, hogy lemaradnak a századtól, így aztán egyre közelebb húzódtak a konyhához, míg végül a kondér-ra aggatták minden nehéz holmijukat, és szorosan körülvették a két összekötött kocsit.

Egymás után hagyták el a kihalt falvakat. Sehol egy fény, sehol egy emberi hang. Egyszerre keményen kopogott lábuk alatt a talaj. Betonútra értek, közvetlen Pozsony előtt voltak. A kocsisok egymásnak adták hátra a parancsot, hogy az árok szélén hajtsanak, mert utat kell engedni a visszavonuló német teherautóknak. A kemény betonúton fárasztóbb volt a menetelés, a lovaknak viszont könnyebb a húzás. Lassan feltűntek Pozsony gyárkéményei, majd a műút két oldalán az első házak. Hirtelen a kocsisok magasra tartották az ostort. Ezzel figyelmeztették a hátrább levőket, hogy az él megáll. Csallóköz felől a Kisállomásra tartott egy véget nem érő szerelvény. Ezért kellett megállniuk.

Ringl végigsimította a homlokát. Kinyitotta a szemét. Tófalvy még most is horkolt. A zászlós bambán felült.

- Te – szót rekedt hangon a kocsishoz –, hol vagyok?
- Kocsiban!

Felült, ránézett az alvó főhadnagyra.

- Ki vezeti a századot?
- Senki! – válaszolt még kurtábban a kocsis.
- Hát az hogy lehet?
- Úgy! – mondta, aztán már oda sem figyelt, mert felhúzták a sorompót.

A menet áthaladt a városon. Aztán egy szűk utcán, dombnak felfelé kaptattak. Lassan kivilágosodott. A Nagyállomás előtti téren Ringl leugrott a hintóról, bevárta a széthúzódott század végét.

Az él a Malacka felé vezető brünni műútra fordult be. Cseri már nem bírta idegekkel Krejcsi állandó kérdezősködését, hogy mi van a bőröndben. Kihúzta a csomagot a kocsi fenekéből, és kinyitotta. A bőrönd tele volt a vacsora maradványaival. Négy szelet kenyeret vágott, mindegyikre rátett egy darab rántott húst és egy savanyú uborkát.

- Most már így csináljuk, pajtáskám – szólt epésen Ferire –, mert ha nem osztom ki, veled egyikünk sem tud versenyt enni.

A kocsi mögött ballagva ettek. Odaértek az útszélen várakozó Ringlhez.

- Hát ti mit csináltok? – mordult rájuk.

A sor szélén menő Cseri válaszolt.

- Eszünk!

A zászlós szokása szerint a pisztolytáskája után nyúlt. Nem volt rajta.

- Te Cseri – mondta kissé megenyhülten –, hol van az én holmim?
- Nem tudom.
- Feltette valamelyiktek a kocsira?
- Nem tudom – válaszolta Cseri.

- A főhadnagy úrét ki rakta fel?

- Nem tudom!

- Te, ha ott hagytátok, akkor...

Cseri és a zászlós szeme egy pillanatra összevillant.

- Nem kaptunk rá parancsot, hogy a zászlós úr holmiját felrakjuk. Éppen elég volt feltenni a zászlós urat - szólt közbe Gergely.

Ringl elvörösödött, megfogta a kocsi oldalát, és szó nélkül ballagott velük.

Közben szemben az úton, oldalkocsis motorkerékpáron, Malacka felől megérkezett a zászlóalj összekötője. A főhadnagy hintója mellé fordult. A gép bűgását túlkiabálva ordította a kocsisnak.

- A többi század már befutott a kijelölt helyre. Hol az isten csudájában voltak eddig?

- Ezt ne tőlem kérdezze - dörögte a kocsis.

- Főhadnagy úr, főhadnagy úr! - ordította az összekötő.

Tófalvy álmából felriadva fölugrott, majd újra visszarogyott az ülésre.

- Hol van Dia?

- Maguk hol voltak?! - bömbölte a bőrruhás motoros.

- Lídia! - kiáltotta hátra Tófalvy.

A motoros dühösen legyintett, aztán gázt adott és előrerobogott.

A főhadnagy tenyerébe temette az arcát, megpróbálta összeszedni a gondolatait.

A Kis-Kárpátok túlsó oldalán a napfelkeltét hirdető hideg szél végigzúgott a menetelő katonák felett. Az izzadt arcok megfakultak a nem alvástól. Szorosabbra húzták magukon a sátorlapot.

A kocsis furcsa hangot hallott a háta mögött. Azt hitte, a szél füttyül, fél szemmel hátrapillantott. A főhadnagy két kezébe temetve arcát hangosan zokogott.

Az öreg katona egy ideig hallgatta, aztán nem tudta megállni szó nélkül.

– Nem baj, főhadnagy úr, lesz az még így se!

A főhadnagy ránézett. Arca már kitisztult.

– Adj egy cigarettát, fiam!

A kocsis szivar nagyságú cigarettát sodort, aztán hátranyomta. Tófalvy nem is nyúlt érte, hanem bekapta a cigaretta végét.

Ringl egy német teherautó lépcsőjére kapaszkodva előrejött a főhadnagyhoz.

– Főhadnagy úrnak megvan a holmija? – kérdezte minden bevezetés nélkül.

– Úgy látom, ott van a bőröndöm.

– Képzelje, ezek a disznók mindenemet ott hagyták.

– Ha valaki mindenét ott hagyta, akkor az én vagyok, zászlós úr – vörösödött el Tófalvy. – Csak arra kérem, bárki bármit kérdez is az indulás körülményeiről, semmire se adjon választ. Valahogy majd kimosom magam a zászlóaljnál.

– Főhadnagy úr, alighanem ott lesz a pihenő – szólt hátra a kocsis.

Ostorával egy fényekkel körülvett tisztásra mutatott, ahol már nyüzsgött a sok ember és kocsi.

A főhadnagy százada már csak a fák alatt kapott helyet.

Mintha semmi sem történt volna, Tófalvy kiadta az utasítást, hogy főzzenek rántott levest. A kémény füstölni kezdett. A fáradt, fázó emberek egy hajtásra felhörpintették a meleg levest. A nap már magasan járt, amikor ismét befutott a motoros összekötő. Mintha reggel semmit sem látott volna, szabályosan jelentkezett Tófalvynál.

– A második század az éjszakát Morvaszentjánoson tölti. A zászlóalj-parancsnokság rendelete szerint most a második század halad a zászlóalj élén. A hátvédből kell megerősíteni az elővédet.

Tisztelgett és távozott.

A nevezett helység nem volt messze Malackától. A főhadnagy aggódva figyelte a falvakat, amelyeken keresztülhaladtak. Minden házba, minden pajtába, istállóba németek fészkeltek be magukat. Morvaszentjánosra be sem mentek. A falu elején lekanyarodtak az útról, a falu háta mögött lévő széna- és szalmakazlak irányába. Itt, a szabad ég alatt szállásolta el embereit. Mihelyt a legénység a kimerültségtől elaludt, Tófalvy felugrott a sátorlappal leterített szalmáról. Sorban végignézte az alvó embereket.

A konyhakocsi mellett, egy vesszőből font pelyvatartó színben aludt a három barát. Odament Cserihez, felköltötte. Kivezette a félig alvó embert a szín mellé. Hozott egy nyaláb szalmát. Leültek. Cseri kókadozott. A főhadnagy megrázta.

- Te, fiam, most szedd össze minden eszedet, és meséld el nekem, mi történt attól kezdve mostanáig, hogy énekelni kezdtem.

12

Morvaszentjánostól nem messze betonhíd vezet keresztül a folyón. A legújabb parancs értelmében ezen a hídon keresztül kellett átkelniük, és a Morva folyó ausztriai oldalán Dürnkrut faluban letáborozniuk.

A hídra vezető utak zsúfolva voltak katonai alakulatokkal. A hidat őrző németek szabták meg a sorrendet, ki mikor kelhet át a keskeny alkotmányon. Ha német egységek érkeztek a hídhöz, ezeket nyomban átengedték, a magyar katonák viszont sokszor napokig rostokoltak a hídra vezető mellékutakon.

Gergely az osztrák határon új beosztást kapott. Ő tudott a legénység közül németül, ezért századtolmács lett. Feltűnő volt, mennyire fél a főhadnagy az ágyúzástól, aktív katonánál szokatlan az ilyesmi. A szállását úgy válasz-

totta meg, hogy összejárta a falut, és a legerősebbnek látszó épületbe költözött be. Gergelyt mindenüvé magával vitte. Így valamelyest az ő élete is biztonságban volt.

Már jó fél napja ácsorgott a század a híd mellett. A főhadnagy állandóan az eget kémlelte. Eddig csak nagy messzeségből hallatszott a repülőgépek dübörgése.

– Te Gergely, gyere velem, kigondoltam valamit!

Tófalvy megindult a hídon levő vámház felé, amelyben a német őrség székel.

– Amit majd mondok, fordítsd le nekik.

Az őr be sem engedte őket a szobába. A parancsnok kijött eléjük az ajtóba.

– Na, mi baj van? – fordította Gergely a német tiszt kérdését.

– Szóbeli parancs alapján a híd védelmére rendelték ki bennünket – szótagolta Tófalvy, Gergely fordította –, a túlsó parton kell leásni magunkat. Fordítsd! Kérjük a parancsnokot, hogy állítsa le az átvonuló német alakulatot, és engedje át a századot a másik partra, hogy a parancsot teljesíteni tudjuk. Ez az ő érdekük is. Fordítsd! – rángatta a főhadnagy Gergely kabátját.

A német megvakarta a füle tövét, aztán odaszólt az őrségnek, hogy állítsa meg a menetet.

A század pihent lovai prűszkölve kapaszkodtak fel a hídra vezető úton. Tófalvy kezét fogott a némettel, és felült az első kocsira. Mikor az utolsó kocsis is ájtött, a főhadnagy rákacsintott Gergelyre.

– Azért egy kis huncutságért nekünk sem kell a szomszédba mennünk – mondta mosolyogva.

Nem telt bele két perc, és egyre erősödő repülőzúgás hallatszott. Orosz bombázók húztak el süvítve a fejük felett. A hatalmas füstben is látták, amint a fehér betonhíd egyik pillére kettéroppant. A század a fák alá húzódva lassan menetelt kitűzött célja felé.

Dürnkrut előtt megjelent a motorkerékpáros hírvívó. A szóbeli parancs meglepő volt: a faluba énekszóval kell bevonulniuk. A kocsik megálltak, a század felsorakozott. A főhadnagy Ringlt az élre parancsolta, hogy vezesse a századot. A falu elején énekelni kezdtek, itt a nóta még nehézkesen és kedvetlenül szólt. A dalolásra kijött a falu apraja-nagyja. Először csodálkoztak a magyarokon, aztán megtapsolták őket. A nagy éneklésben jóformán észre sem vették, hogy az orosz repülőik ismét a híd felé tartanak, de akkor már a gépek dübörgése elnyomta az éneket. A háztetők fölött gépágyúsorozat söpört végig.

Tófalvy beugrott egy kis ház ajtaján. A kocsisok olyan házhoz menekültek, melynek nagy kapuja volt, nekihajtották a lovakat a kapunak, a kocsirúddal betörték, és az udvarra hajtottak. Tófalvy illedelmesen megállt az eresz alatt, és beküldte Gergelyt, kérdezze meg, adnának-e itt neki szállást. A ház lakói a konyhában tartózkodtak. Disznóölés lehetett, mert minden csupa zsír volt. Nagy lábasban sütötték a disznóhúst. Egy idősebb asszony meg egy fiatal lány befőttesüvegekbe gyömöszölte a sült húst. A konyha sarkában egy német katona teli pofával evett.

Gergely előadta kívánságát.

A két nő a német katona felé fordult.

– Máshova nem tudtak menni, csak pontosan ide?

– Nem én választottam ki ezt a házat, én csak a parancsot teljesítem – mondta csendesen Gergely.

– Maga német?

– Nem – válaszolta Gergely.

– Az látszik – szólalt meg a lány.

– Hallgass! – intette le az anyja.

– Hívja be a parancsnokát. Az asszony elmegy a gazdához és megkérdezi, megengedi-e, hogy itt lakjanak. Én itt csak vendég vagyok – mondta a katona.

Az asszony magára kapta a kabátját, és Gergellyel együtt kiment. A főhadnagy fel s alá sétált a folyosón.

- Tessék bejönni, főhadnagy úr, az asszony elmegy az uráért, és elrendezik az ügyet.

Tófalvy keményen tisztelgett, mikor belépett. A katona és a lány végignézték rajta. Egy szót sem szóltak.

Gergely a parancsnoka mellett állt. Úgy festettek, mint két rossz gyerek, akiket büntetésből a sarokba állítottak. Tófalvy nyaka kezdett vörösödni.

A katona fölállt, odament a vízvezetékhez. Gergely odalépett az asztalhoz, megfogta a széket, amelyen a katona ült, odahozta a parancsnokának, és hangosan, németül helyet kínálta Tófalvyt. A német csodálkozásában levette szájáról a poharat. A lány mérgében az asztalra vágta az egyik befőttessüveget.

Az asszony egy őszülő férfival tért vissza. A férfi a Volkssturm – a népfelkelők – egyenruháját viselte. Szótlanul kezét fogott a főhadnaggal, majd Gergellyel, aztán a feleségéhez fordult:

- Ezeket nem engedhetjük be a szobába, a magyarok piszkosak. Adj nekik enni, meg egy pohár bort, aztán menjenek a fenébe.

A lány a szájára tette a mutatóujját, de az apja nem figyelt rá. Már nem állhatta tovább szó nélkül.

- Apám, a katona tolmács, ért németül.

Az öreg hátrafordult. A rémülettől kitágult szeszínű szeme.

- Kérem, ne mondja meg a parancsnokának, azt hittem, nem értenek engem.

- Mit mond? – kérdezte Tófalvy rákvörösen.

- Nagyon kérem, ne mondja meg! – kérlelte Gergelyt a lány is.

- Mit beszélnek? Mondd már meg! – szólt hangosabban a főhadnagy.

Az utcaajtó kivágódott. Két német rontott be a konyhába, és hadartak valamit.

- És kik jönnek a helyünkbe? – kérdezte a katona.
- Ezek – bökött fejével a hírvivő a főhadnagy felé.
- Elmegy? – kérdezte a lány.
- Látja! Itt a parancs.

A német katona felugrott, és egy hátizsákba dobálta a holmiját, fejébe vágta a rohamsisakot, vállára akasztotta a géppisztolyt, és kirohant a konyhából. A ház népe kikísérte.

- Mit karattyoltak itt ezek össze? Te, ha azt mondom, hogy fordítsd le, akkor fordítsd le! – kiáltott Gergelyre a főhadnagy.

Gergely arra gondolt, hogy miután a német katonák elmentek, a háziak félmükben kedvesebbek lesznek. Így hát azt mondta Tófalvynak:

- Csak azon vitatkoztak, melyik szobát adják nekünk, mert itt ebben a katona lakott, de közben meg is oldódott a helyzet, mert a kamerádokat elvezényelték.

A lány jött vissza elsőnek. Letörölte az asztalt, leterítette abrosszal. Két tányért megrakott sült hússal. Az asztalra tett egy szögletes német katonakenyereket meg egy üveget. Csak úgy csepegett a kedvességtől, amikor megszólalt:

- Tessenek közelebb fáradni, biztosan éhesek. Tessék, tessék, aztán lepihenhetnek.

A főhadnagy nem sokáig kérette magát, nekilátott az evésnek. Gergely állva maradt.

- És maga? – kérdezte a lány.
- Nekem nem kell a maguké – mondta Gergely olyan hangon, hogy a lány arca egy pillanat alatt halottsápadt lett.

- Te fiam, menj el, és írd fel, hol vannak az embereim. Este megnézem őket.

Gergely végigjárta a szomszédos házakat. Már az ajtóból látta, hogy a katonákat majdnem minden háznál hátratessékelték az istállóba vagy a szénapajtába.

Cseriék felállították a konyhát. Az utolsó készletüket főzték meg vacsorára.

- Te komám - szólt Gergelyhez már messziről Cseri -, jelentsd az öregnek, hogy minden nyersanyagunk elfogyott, vételezni kellene.

- Jó lenne, ha Jóska állandóan itt volna veletek, hogy ha akármi történék is, mindhárman egy helyen legyetek. Egyitek után se kelljen futkosni.

- Jól van, egy helyen leszünk, csak időben értesíts.

- Akkor megértettük egymást?

- Meg! - válaszolt Cseri.

- Miről van szó, pajtáskám? - pislogott Krejcsi.

- Nem hallottad?

Gergely még meglátogatta Puskást és Jóskát is. A törzsőrmester éppen rendet csinált a raktárkocsiban.

- Gyuri, mindene megvan? Mert ha nincs, adok magának.

- Van minden, törzsőrmester úr. Jóska, majd menj át Gyulához, valamit akar mondani! - ezzel sietve otthagya őket.

A főhadnagy már a szobában feküdt, ráripakodott Gergelyre:

- Jó, hogy jössz, menj vissza, mondd meg a törzsőrmester úrnak, hogy menjen be Hohenauba élelmiszert vételezni, ott van a zászlóalj-parancsnokság, előbb volt itt a motoros. De te nem mehetsz vele. Itt kell maradnod velem. Megértetted?

- Meg!

Gergely visszaballagott Puskához, és átadta a parancsot.

- Gyurikám, én nem tudok németül, azt sem tudom, hol van az a város, jöjjön el velem - rimázkodott Puskás.

- Sem én, sem Berényi, sem a két szakács nem mehet el - toldotta meg Gergely a főhadnagy parancsát.

Puskás még az életben nem vágott olyan szerencsétlen képet, mint most.

- Akkor tíz emberrel indulok - ráncolta a homlokát.

Puskás csak másnap reggel jött vissza. Úgy káromkodott, mint a jégeső.
- Adtak ezek mindenre kiutalást, ide-oda küldözgettek, aztán sehol sem kaptam semmit. Azt mondták, hogy a kiutalás alapján itt kell lefoglalni valamit a faluban.

Odavágta a papirosokat Gergely elé.

- Ez már a maga dolga, nekem elegendő van ebből.

Fogta magát és lefeküdt.

Tófalvy ingben, papucsban, éppen úgy, mint egy nappal előbb a német katona, a konyhában evett.

- Reggelizett már? - kérdezte a lány Gergelytől.

Gergely nem felet. Elmondta a történeteket a főhadnagynak.

- Érdeklődd meg, fiam, hol van itt élelmiszerraktár, aztán intézd el az ügyet.

A lány nagyon meglepődött, aztán örömeiben karon fogta Gergelyt, és kivezette az utcára. Rámutatott a szemközti házra. Azt mondta, eddig mindig onnan vitték a katonák a vágóállatot, azok a leggazdagabb emberek a faluban.

Gergely befogatott, és a szakácsokkal együtt behajtott a nevezett ház udvarára. A szoba sarkában Ringl eszegetett, mellette ült a ház asszonya, jobbnál jobb falatokkal traktálta vendégét. A zászlós úgy bámult Gergelyre, mint ha most látná először.

Gergely előadta a kívánságát. Átadta a cédulát. Egy mázsa friss húst utalt ki a német parancsnokság. Az asszony sügött valamit Ringlnek.

- De az nincs ráírva, hogy innen vidd - szólt mérgesen a zászlós.

- Állandóan innen vásároltak a németek is.

- Az más, de neked nincs pénzed. Hol tudnának ezek egy mázsás disznót szerezni? - kérdezte németül az asszonyt.

- Valahol egy kisebb parasztnál, azoknak biztosan van akkora. Talán a... Nem tudta befejezni, mert hátul az udvaron felugatott egy géppisztoly.

- Jesszuszmaria! - csapta össze kezét az asszony.
- Ringl két szobán keresztülrohant. Gergely utána.
- Krejcsi meg a kocsis éppen akkor húztak a földön a kocsi elé egy nagy fekete disznót. Ringl kirohant a házból.
- Ki engedte meg nektek, ti állatok, hogy agyonlőjétek?! Ennek hadbíróság lesz a vége!
- Gergely segített feltenni a disznót a kocsira. Bevitte az asszonynak a cédulát. Illedelmesen köszönt.

- Nem lehet ilyen módszereket alkalmazni kultúrországban! - Ringl olyan hangon beszélt a főhadnaggyal, mintha ő volna a századparancsnok.
- Én semmiről sem tudok. Ellenben a zászlós úr látta már az embereit?
- állt fel vérvörösen Tófalvy.
- Még nem - vontta össze a szemöldökét Ringl.
- Tófalvy végignézett a zászlóson, és szó nélkül bement a szobába. Úgy bevágta maga mögött az ajtót, hogy kipottyant a kilincs.
- Nem sokkal Ringl távozása után két német tiszt kereste fel a főhadnagyt.
- Hideg udvariassággal kezét fogtak. Gergely tolmácsolt.
- Úgy hallottuk, az önök ellátása nehézségekbe ütközik. Ezért majd mi gondoskodunk önökről. Itt a falu alatt húzódik a folyó. A falu és a folyó között, az út mellett van egy betonerőd, ott székel a zászlóalj-parancsnokságunk. Ott jelentkezzen az embereivel, és megkapja a további utasítást. Minden fegyverzetüket vigyék magukkal.
- Kérdezed meg, hogy mikor kell indulnunk.
- Természetesen azonnal! - felelt a német tiszt mosolyogva.

Dürnkrut és a folyó között széles erdősáv húzódott. Itt-ott felcsillant egy kis tócsa a fák között. Ilyenkor tavasszal a Morva néha elhagyta a medrét, és előntötte az erdőt. A betonerődhez vezető út kimagaslott a lapályból. Az utat szegélyező fák lombja összeért.

A század szótlanul haladt az úton. Mindenki előtt csak egy gondolat, egy kérdés lebegett: hogyan menthetné az életét. Tófalvy sántikálva, lehajtott fejjel bandukolt. Utána ment Gergely. A három barát a menet közepén, a végén Ringl lépkedett, nádpálcával a kezében.

Előttük feltűnt a szürke betonszörny. Az erőd előtti gyepen német katonák heverésztek. Egy közülük felállt, és a főhadnagy elé ment. Őrnagy volt.

- A főhadnagy úr itt marad velem. Egy emberem elvezeti majd a századot. A főhadnagy egy pillanat alatt átlátta a helyzetet.
- Csak két szakaszt küldök előre két zászlóssal, egy szakasz, a tolmács és a törzsőrmester itt marad velem.
- Igenis! - kiáltotta Puskás.
- A német tiszt mosolygott.
- Ahogy óhajtja - vontá meg a vállát.
- Talán helyettem mehetne a törzsőrmester - szólt közbe Ringl.
- Erre a főhadnagy mosolyodott el.
- A hadsereg nem lányos ház, zászlós úr - mondta Tófalvy.
- Akkor egy megbízható embert adjon mellém.
- Magának a katonái nem elég megbízhatók?
- A bunkerből kijött egy német katona, megállt a főhadnagy előtt.
- Én vezetem az embereit - mondta.

Cseri, a másik szakács és Jóska Ringl csoportjába estek. Mindhárman kérdően néztek Gergelyre. Nem tudott mindenki előtt beszélni velük, ezért csak rájuk mosolygott.

Ringl a vezető német katonával beszélgetve elindult. Az őrnagy bevitte a főhadnagyot az erődbe, megmutatta neki a helyet, ahol lefekhet. Gergelynek már nem jutott hely az erődben.

– Ásd be magad, fiam, ide a bunker mellé, hogy közel légy. A gödröt béleld ki szalmával, hogy meg ne fázz! Ha lefekszel, akkor úgy aludj, hogy kezed ügyében legyen a géppisztoly. A többieknek is add ki ezt az utasítást. Minden órában gyere be hozzám, ha nem hívlak is. Megértetted?

– Igenis!

Egy óra múlva Gergely megjelent a főhadnagnál.

– Ide figyelj, fiam. Írok egy jelentést, mert ez nekem sehogy sem tetszik. Én vagyok a századparancsnok, és nem hagyhatom el a bunkert. Ezt mondta előbb az őrnagy. Vagy szövetségesek vagyunk, vagy rabok, ez így nem mehet. Puskással vigyétek be Hohenauba, a zászlóalj-parancsnokságra.

Egy óra múlva megírta a levelet.

– Holnap délig okvetlen gyertek vissza. Megértetted?

Puskás majd a bőréből ugrott ki örömében, hogy kijöhet a vonalból.

De Hohenauban már nem találták ott a zászlóalj-parancsnokságot. Senki sem tudott felvilágosítást adni, mindenki rohant valahová.

– Gyerünk haza! Itt valami baj van! – mondta Puskás egy árnyalattal halványabb arccal.

A naptár április tizenkettedikét mutatott. Eben a mozgalmas időben nem tudta az ember követni az idő múlását, észre sem vette a tavasz közeledtét.

A háborúba belefásult léleknek lassan már nem volt megrázó a bombázás, a tűz, az utakon menekülő emberáradat, a halál. Mégis akadt, ami felrázta az embert. Nem nagy dolgok, ellenkezőleg, apróságok: a csend, egy csokor ibolya.

Gergely a főhadnagya valamikori szállásán rávetette magát az ágyra, s a hosszú úttól kimerülten azonnal mély álomba zuhant. Különös álma volt. Bárkire is akart lőni, egy pillanattal mindig megkésett. Az ellenség hamarabb fogta rá a puskát, és meg is jegyezte: Elkéstél, pajtás, te halsz meg! Géppisztolyát lövésre készen a kezében tartotta. Hangokat hallott. Tudta, hogy közeledik az ellenség. Meghúzta a ravaszt...

Valaki rázta. Puskás állt előtte.

– Képtelen vagyok már feküdni, lassan reggel lesz, menjünk ki a főhadnagyo-hoz, az erődbe.

Felöltözött. Felvette a köpenyét is, mert fázott. Erre egy sátorlapot terített.

A falu szélén a Morvába siető patak egy régi malmot hajtott. A malom mellett vitt az út az erdőn keresztül a bunkerig. Nem messze német katonák bukkantak fel. Utat engedtek nekik. A német katonák mögött Tófalvy kullogott az embereivel. Gergely és Puskás ijedten körülvették a főhadnagyot.

– Jó, hogy jössz, azonnal menj hátra, jelentsd Ringlnek, hogy a németek kívontak bennünket! Pár perc múlva itt vannak az oroszok. Puskás, menjen vele!

A törzsőrmester összevágta a bokáját.

A bunker mögött ételmaradék, földre dobott lőszer hevert. Fára akasztott rohamsisakok, törülközők, félbehagyott krumpligulyás egy bográcsban: a hirtelen megszakadt katonaélet jegyei.

Valahol az erdő mélyén magyar vezényszavak hallatszottak. A sűrűben egy faház körvonalai bontakoztak ki. A ház előtt sorakoztatta Ringl a katonáit. Kezében szuronyos puskát tartott, lövésre készen.

Gergely ügyet sem vetett a zászlósra. Elvált Puskástól, oda akart menni a barátaihoz. Már majdnem a ház elé ért, amikor Ringl elordította magát:

- Gergely! Hozzám!
- Csak Cseriéket akarom megkeresni!
- Azt mondtam, hozzám!
- Eredj oda, mert beléd lő - súgta Cseri a háta mögött. - Minden el van intézve, komám, csak menj oda.
- Miért nem hozzám jöttél először?! - ordította a zászlós, és a puskát Gergely mellének szegezte.

Puskás is kezében tartotta a pisztolyát.

- Azt hittem, elég, ha a törzsőrmester úr átadja a parancsot.
- Itt most életről-halálról van szó. Itt most mindenki gyanús, még te is.
- Nincs oka a gyanúsítgatásra, zászlós úr.
- Hogy mire van okom, azt én tudom. Sorakozó! - ordította. - Elöl állsz te meg a komáromi barátaid. Megértetted? Krejcsi, Cseri, Berényi, előre! A többiek pedig mögöttük sorakoznak!

Puskáját lövésre készen a katonákra fogta. Puskás a földre szegezte a pisztolyát.

- Aki szökni próbál, a halál fia! Mi ketten hátul megyünk a törzsőrmester úrral. Megértettétek?

Senki sem felelt.

- Hol van Krejcsi? - vonta össze a szemöldökét Ringl.

Ebben a pillanatban Ringl háta mögött felhangzott egy iszonyatos ordítás:

- Sztoj! Ruky hore!

Ringl és a törzsőrmester egyszerre ejtették ki a kezükből a fegyvert. Ijedten hátrafordultak.

A tisztás szélén Krejcsi állt vigyorogva, kezében géppisztolyt tartott.

Ringl meglepetése csak egy pillanatig tartott, de Gergely ezalatt lekapta válláról a géppisztolyát, és végigsöpört vele Ringl lába mellett, ott, ahol a puska feküdt.

A zászlós is, Puskás is feltartott kézzel fordult a katonák felé. Három géppisztolyos meredt rájuk.

– Kötzd meg! – rendelkezett Gergely.

Cseri ruhaszáritó kötelet húzott elő a zsebéből. Hátracsavarta a zászlós kezét, és szakszerűen megkötözte. A kötélmásik végével Puskás kezét akarta összekötni.

– Azt nem kell! – szólt határozottan Gergely. – Csak a pisztolyt vedd el tőle.

Gergely kilépett a sorból, odaállt Ringl mellé.

– Bajtársak! Mi most átmegyünk a szovjet hadsereghez. Aki akar, velünk jön, aki nem, menjen vissza, a faluban még utoléri a főhadnagyot. Aki velünk jön, az tartsa fel a kezét!

Minden kar a levegőbe emelkedett. Ringl arcát kiverte a veríték.

– Akkor utánam, indulj! Törzs úr, jöjjön velem. Gyula, vezesd a barátodat – nevetett Gergely, és Feri a zászlós puskájára tűzött egy fehér törülközőt. Berényi leghátul baktatott.

– Mi lesz, Gyurka, ha elkapnak a németek? – súgta Puskás.

– Hallgasson! – sziszegte Gergely. Most az ő homlokáról folyt a veríték.

Pár száz méternyi menetelés után elérték a folyópartot. Jobbra fordultak. A vidék reménytelenül kihalt volt. Már egy órája meneteltek, de egy árva lelket sem láttak. Felharsant az erdő és a mocsár koncertje, minden egyes békakuruttyolást tisztán lehetett hallani. Gergely hátranézett. Emberei halottsápadtan viszonyozták a tekintetét.

– Át kellene kelni valahogy a vízen, Gyuri! – súgta Puskás. – Ne menjünk már tovább, mert megőrülök.

Az út elkeskenyedett. Libasorban kellett egymás után menniük. Gergelynek az volt az érzése, hogy valahonnan figyelik őket. A hátuk mögül, az erdőből éles kiáltás hallatszott:

– Sztoj!

– Ezt már én is mondtam – nevetett megkönnyebbülten Krejcsi Feri.

IV.

Az egymásba nyíló szobák egyikében füstös üvegű petróleumlámpa világított. Az ajtónál kényelmes fotelben üldögélt az őr. A helyiségben nehéz szag terjengett, az agyonhajszolt emberek savanyú izzadságszaga. A lélegzetvétel, a hangos horkolás mély alvásról tanúskodott. A szép fotelek, a süppedő perzsaszőnyeg kellemes pihenést biztosítottak. A komáromiak szundikáltak. Krejcsi Feri mindhármuk helyett horkolt. A kastélyszerű épület boltíves ablakaiban már tapintatlankodott a reggel.

Berényi ébredt elsőnek. Figyelmesen vizsgálta a szobát. Első gondolata az volt, hogy úgy látszik, Morvaszentjánoson nemcsak a falun kívül, a szérűskertekben lehet aludni. Párszor végiggondolta a Morva-parti eseményeket. Most már itthon vagyunk! Innen már hazamehetünk! Magda! Itt vagyok! Mégis oly messze érezte magától a lányt. Az elmúlt fél esztendő minden cselekedetét a hazatérés vágya fűtötte. Most már itt állt a tervek megvalósulása előtt. Óvatosan cigarettát sodort. Összeráncolt homlokkal, tűnődve szívta. Lassan eltompult hirtelen felszakadt emlékezete.

Cseri megérezte a füstöt. Felébredt. Pár percig elmélázva gondolkodott.

– Nekem is sodorj egyet!

– Meg is nyálazhatom?

– Köszönöm! Te Jóska, csak most tudom felmérni, milyen veszélyes helyzetben voltunk, amikor a hátunk mögött megjelentek az oroszok. Az első szavuk az volt: letenni a fegyvereket! Ezt meg is tettük. Aztán átmentek a másik oldalra gumicsónakokkal. Mi meg ott álltunk a parton, mint számár a hegyen. Mi lett volna velünk, ha addig, amíg ők a csónakokat visszahozták, megjelennek a németek? Az oroszok a túlsó partról, a németek az erdőből lőtték volna egymást, mi meg közöttük, fegyvertelenül.

- Akkor ma már nem elmélkedhetnénk. Az a fontos, hogy mégiscsak hoztak csónakokat, és most itt vagyunk.

- Mikor engednek haza?

- Ameddig tart a háború, addig biztosan nem!

- Gyurkát kellene megkérdezni, mit szól ő ehhez.

Gergely a neve említésekor felnyitotta a szemét.

Egy szemvillanás jobbra, balra, és már fel is mérte, hol van, mi történt vele. Aztán egyre nagyobb erővel nehezedett az ő emlékezetére is a nem mindennapos élmény.

- Azért ennek a Ferinek van ám magához való esze - nézett hortyogó társukra Berényi.

Gergely egyre kíváncsibban nézegette ki-be mászkáló társait. Azon gondokozott, vajon hol lehet és mit csinál Ringl és Puskás.

- Ugyan melyik szobában lehetnek az urak?

- Tiszt urak és tiszthelyettes urak már nincsenek - mondta valaki.

- Ugyan miért?

- Amint átjöttünk, a hadnagy úr is, a törzsőrmester úr is levagdalta galérija hajtókájáról a csillagokat.

- Az a fontos, hogy hazamehessünk - nevetett Gergely.

Egy orosz katona lépett be a szobába. Odafordult Krejcsihez:

- Mondd meg az embereknek, sorakozzanak fel a kastély előtti parkban. Ott kapnak reggelit, aztán átkísérjük őket a központi táborba.

- Emberek! Figyeljünk ide! - állt fel túlságosan fontoskodva Krejcsi. - Mindnyájan hallottátok, mit mondott a katona.

- Hallottuk, te hülye, csak nem értettük!

Krejcsi eltűnődött, majd fennhangon megszólalt:

- Most felsorakozunk a kastély előtt...

Morvaszentjánoson a másik meglepetés a kastély előtt érte őket. Nagy üstben tejet melegítettek a részükre, valódi tejet! Öten kaptak egy téglal alakú katonakenyeret. Mikorra a többiek észbe kaptak, Krejcsi Feri már a repletáért állt sorba. Kapott kenyeret is, tejet is.

Az örök türelmesen megvárták a jóízű falatozás végét. Krejcsit az ismerős katona odaintette magához. Valamit mondott neki. Feri a tömeg felé kiáltotta:

– Az altisztek megtarthatják a rangjelzésüket, és továbbra is parancsnoki tisztet tölthetnek be. Álljanak elő az altisztek! – fordította magyarra Krejcsi a parancsot.

Puskás nem sokáig tűnődött a hallottakon. Szabályosan tisztelgett az orosz katona előtt.

– Sorakoztassa fel az embereket, utána azonnal indulunk! – tolmácsolta Feri.

Puskás hangja ismét a régi dicsőségében visszhangzott az ódon park csodálkozó fái között.

– Menet, utánam in-dulj!

Az orosz kerékpáron ment a század előtt. Egyszerre csak odaszólt Puskásnak.

– Nóta!

Puskás sokáig habozott. Ahány nóta az eszébe jutott, mind oroszgyalázó volt.

– Nóta! – kiáltotta rá mosolyogva ismét az ő.

Ekkor Gergely valahol messze hátul rázendített:

– Százados úr, seje-haj...

Menetelés közben jobbra-balra forogtak a kíváncsi fejek. Az út két oldalán fenyőerdő húzódott. Most furcsának tűnt fel ez a táj. Idefelé jövet éjszaka volt, akkor csak a fák törzse és gombaszerű, kis rövid ágú koronája látszott. Ezen a verőfényes reggelen minden másnak tűnt. Még a fák törzse is furcsa volt. Az ember megszokta, hogy a fák törzse zöldes, mohás. Ez az érdekes fenyőfajta az út két oldalán világosbarna törzzsel díszelgett.

Az első élményt Malackán szerezték. Megfigyelték ezt a kisvárost átvonulóban is, mikor pár órát itt töltöttek. A front alaposan megcibálta a házat. Az ablakok kitöredeztek, a háztetők cserepe a lábuk alatt csörgött. Az út mindkét oldalán felfordult teherautók, kerék nélküli kocsik heverték. Némelyik előtt még ott feküdt, lábával az ég felé fordulva, a döglött ló. A város központjában léccállványon hatalmas olajfestmény állt. Furcsa látvány az ablak, tető nélküli házsorok, a menekülő németek hirtelen elhagyott holmijai között.

A képen egy orosz katona hegyes szuronyával éppen átdöfi a rút horogkeresztes sárkány szívét. A festményt katonák, civilek, gyerekek tarka sokasága vette körül. A tömeg közepén egy katona harmonikázott, két kozáksapkás legény meg karba tett kezekkel, nagyokat kurjantva táncolt.

Puskás nem tudta elképzelni, mi történhetett itt. Romok között harmonikászó és tánc? Festmény a fronton? Ki látott ilyet! Micsoda világ ez?! De nem sokáig csodálkozhattak a látványon, mert az útkereszteződésnél egy katonalány kis piros-sárga zászlójával intett feléjük, hogy mehetnek tovább. Ő irányította a forgalmat.

Elhaladtak az ismert házak előtt. Észrevettek az úton egy-két ismerős embert, akivel annak idején barátságosan elbeszélgettek. Most ügyet sem vetettek rájuk. Néhányan ellenségesen figyelték őket, sőt olykor szitokszó is elhang-

zott. Pedig hát ők senkit sem bántottak. Gergely eszmélt rá először, mi is történt velük. Akármilyen módon viselkedtek is annak idején, őket most az ellenséges hadsereg foglyul ejtett katonáinak tartják. Talán az ellenség jobbik, becsületesebb fajtájából valók, de ellenség. Kezükből kikerült a fegyver, mindegy, hogy miként, az a lényeg, hogy fegyvertelenek. Legyőzöttek.

Vae victis!

Egész bensőjét megremegtette ez a rettenetes érzés. Felelősséget érzett társaiért. Ez még jobban elkésérítette. Elvégre az utcán mindenkinek külön-külön nem magyarázhatják meg, hogy ők tulajdonképpen miként lettek katonák. Ezt most úgysem kérdezi senki. Magyar hadifoglyok. Itt nincs mit magyarázni. De hát mégis. Ebbe nem lehet belenyugodni. Miért volnának ők kevesebbek? És miért volna az a malackai nyárspolgár több náluk, aki, mikor megismerte őket, feléjük köpött. Ítéletet mondani nagyon nehéz. Az orosz katona sem a német sárkányt szúrta szíven, hanem a horogkeresztet. Ők pedig nem tartoznak a tófalvykhoz, ringlkhez, még a puskásokhoz sem.

Valamennyire megvigasztalódott. Dúdolni kezdett:

- Nádiveréb nem száll fel az égig...
- Meg vagy te örülve - morogta a foga között Feri -, úgy ég a talpam ezen a kemény betonon, mintha tüzes volna az út, te meg itt énekelsz.
- Miért nem szólsz, pajtáskám, azonnal intézkedem - hagyta ott őket Krejcsi.

Az őrhöz futott, kézzel-lábbal magyarázott. Nemsokára elhangzott a vezényszó: - Megállás, rövid pihenő az országút árkában!

A sajó lábakról lekerültek a bakancsok. Kisimították a kapcákat, mert egyetlen ránc elegendő volt ahhoz, hogy fájó és kellemetlen sebet okozzon. Ekkor értették meg, kísérőjük miért tekerte be olyan hosszú kapcával a lábát. A kis rongydarab ide-oda csúszik a bakancsban, és fájó sebet mar. Az

oroszok majd másfél méter hosszú gyolcsba tekerték a lábukat, s ehhez méretezett bő szárú csizmát viseltek. A járásuk ugyan kissé dülöngélő volt, viszont ezer kilométereket bírtak gyalogolni.

Azt hitték, a pihenés után könnyebb lesz a gyaloglás. Tévedtek. Alig vonszolták ólomsúlyú tagjaikat. A kilométerek fogytak, egyre közelebb jutottak Pozsonyhoz. A városból kivezető műút is másként festett. Pár nappal ezelőtt a kocsisaroglyában elhelyezett bőröndből falatoztak ezen a tájon. Minél közelebb értek a városhoz, annál piszkosabb lett az úttest. Rongyot, újságpapirost, piszkos szalmát sodort a szél előttük. Ismét feltűntek az üveg nélküli ablakrákák, a tetőcserép a talpuk alatt csikorgott. Beroskadt sarokházak, füstölgő lakások képe fogadta őket.

Hirtelen egy széles utcába fordultak be. Előttük magas kerítés meredezett. A tetején háromsoros szögesdrót fénylett.

3

Ha azt az időt, amikor minden nap új eseményt hozott, amikor sohasem tudták, hogy másnap hol hajtják le fáradt fejüket, amikor egy percig sem voltak biztosak abban, vajon másnap még élnek-e, tűznek neveznénk, akkor a szögesdrót mögötti élet lett életükben a víz. Szöges ellentéte a forrongó, örökké változó előbbinek.

A hadifogság amúgy is a hideg zuhanyt jelentette. Ez volt a kijózanodás, a visszagondolás, a szemlélődés, a józan ítéletalkotás időszaka. De minél tovább tartott, annál fájóbbá vált az emlékezés. Egyszer aztán ennek is vége lett, és következett a lélekölő unalom. Ha ez sokáig tart, léleksorvadáshoz vezet. Erről a betegségről nem beszél az orvostudomány, ezt a lelki kórt kevesen ismerik, akik meg átélték, nem nagyon szívesen beszélnek róla, de létezik!

A huszonhatos határvadászokból a táboron belül kevesen maradtak együtt. Erősebb összekötő kapocs volt az ismeretség, rokonság. Most látták csak igazán a komáromiak, milyen jó, hogy ők összetartanak. Mások tanácstalanul lézengtek a volt lovassági tiszti akadémia hatalmas udvarán, a komáromiak együtt maradtak, és továbbra is tudtak egymáson segíteni. Míg egyikük jobb szállás után nézett, addig a többi a holmira vigyázott. Mikor végre letelepedtek a legalkalmasabb helyen, már nem kellett őrködniük a holmik felett, mert a táboron belül minden egyes épületet körbekerítették dróttal. Ezzel akarták megakadályozni a táboron belüli állandó vándorlást. Enélkül sohasem lehetett a létszámot pontosan megállapítani. Pontos létszám nélkül pedig az élelmiszer-kiosztás majdnem lehetetlenné vált.

Így a nagy tábor belsejében kisebb elzárt részek alakultak. Itt kezdődött a legnagyobb próbatétel. Nap mint nap kint heverésztek a szálláshelyük előtti téren, egy nagy emeletes épület udvarán. A nap már tavaszi meleget árasztott. Észre sem vették, hogy az épület előtti út mentén a gesztenyefák már tenyérnyi nagyságú levelekkel legeznek magukat. Először csak szűk környezetük vált ismerőssé, aztán lassan minden, ameddig a szem ellátott. A hosszú gesztenyefasor egy nagyobb domb alja felé tartott. Távolabb, a domb közepe táján sínpár húzódott, hébe-korba nagy füstfelhőket eresztve keresztülfutott rajta egy vonat. A sínpáron túl, a domboldalon szőlőtőkék sorakoztak a messzeségben.

A tábor drótkerítésétől nem messze piros oldalú villamos csilingelt. A tábor ellentétes oldalán fehér színű, kocka alakú emeletes házak álltak, minden délután úgy három óra tájban szőke hajú asszonyka sétálgatott arra egy kisiúval. A táboron túl zavartalanul folyt tovább a város forgalma. Egyesek eljöttek errefelé sétálni. Kíváncsiak voltak a háború résztvevőinek szögesdróttal körülvett tarka tömkelegére. A sétáló mamák karjukra emelték gyermeküket, és a szabadon levő kezükkel mutogattak a

drót mögötti katonákra, mint az állatkertben a ritkaságszámba menő, csodálni való példányokra.

Lassan ezek az élmények is megszokottá, unottá váltak. A legjobb időtöltés a napozás lett. Az ember behunyta a szemét. Bent a koponyájában már nem kergetőztek a gondolatok, csak egy jóleső vagy érdekes emléket ragadott ki az agy, azt is csak azért, hogy elszórakozzék vele. Ez pedig a minden keserűséget és kint eloszlató bűvös álmot hozta a szemekre.

Mind a négyen egymás mellett feküdtek. Nem külön-külön, hanem a négy takarót egymásra rakták, és így, kisebb helyen bár, de puha melegen feküdhetek. Levetették az ingüket, feltűrték hosszú szárú kincstári alsónadrágjuk szárát. Ömlött rájuk a meleg tavaszi nap.

Gergelynek az lett a rögeszméje, hogy a táborba érkezés perceit állandóan visszaidézzé. Aki még nem látott együtt harmincezer embert, az el sem tudja képzelni, mekkora sokaság ez. A régiek az ő megérkezésükkor már végezték mindennapos teendőiket. A legtöbben mostak. A házak ajtajain, ablakain, kerítésén, a gesztenyefák ágain száradt a rengeteg fehérnemű. Az, aki nem látta, el sem tudja képzelni, hogy harmincezer embernek mennyi fehérneműje van.

Berényi azon tűnődött, milyen találékonyak a németek. Mikor megérkeztek és bevonultak a táborba, hatalmas tömeg vette körül őket. A magyarok egymást túlharsogva kiabáltak. Ilyen meg olyan megyei vagy ilyen meg olyan falusi van-e az újonnan érkezettek között. A németek hosszú sorban odaálltak a bejárat mellé, sapkájukra fehér cérnával ráhímezték lakóhelyük nevét. A nagy hangzavarban az érkező németek csak az út mellett állók sapkáját nézték. Ha valaki ismerős helységnevet látott, intett a már letelepedett fogolytársnak, jöjjön vele, nézze meg, hol szállásolják el őt, és már ki is alakult az új barátság.

Cseri Puskáson tűnődött. A törzsőrmester minden ékesszólását igénybe vette, hogy a társaságot együtt tartsa. Ha valaki a századból elmegy, akkor

helyette idegen embereket kell idefogadnom, hogy kilegyen a létszám, hajtogatta állandóan. A századparancsnokok közül mindig az első volt, aki felvételezte a napi kenyér- és cukoradagot. Az ebédnél már nem tudott ügyeskedni, mert azt sorszám szerint kapták ki.

Krejcsi Feri kivételesen nem ínycsalatról álmodozott. Azt figyelte, mi-ben mosnak az emberek, mert ő a mosást akarta megszervezni. A legtöbb találékony katona a szlovák hadsereg elhagyott gombatetőszerű rohamsisakjában mosott, apránként és nagyon kényelmetlenül. A szerencsésebbek valamelyik padláson fogantyús konzervdobozt találtak. Ez kiváló volt víz-hordásra és mosásra. Krejcsi diribdarab deszkákat gyűjtött össze. Fűrész híján bicskával vagdosta szét megfelelő nagyságúra. Hosszú fáradozásának eredménye egy kis teknő lett. Ez jelentette a komáromiak különjövedelmét, ugyanis a teknő kölcsönzési díja három cigarettára való dohány, két evőkanál cukor vagy egy szelet kenyér volt.

Egyik nap ebéd előtt elnyúlva heverésztek a takarón. Ismerték a tábor napi beosztását, tudták, hogy ebben az időben semmi sem történik. És ebben a pillanatban Berényi felült. A gyors mozdulattól a többiek is felébredtek. Kíváncsian kandikáltak ki Jóska napbarnított háta mögül. A szállásukat körülzáró drótkerítés ajtaja felé néztek. A bejárat mellett szénfekete hajú orosz hadnagynő állott. Nagy fekete szemével az ide-oda járkáló foglyokat figyelte. Zubbonyát majd szétfeszítette erős melle. Vászonszárú csizmát viselt. Bizony, az sem lötyögött a lába szárán.

Úgy látszott, mint a Berényivel farkasszemet néznének. A hadnagynő kisvártatva meg is indult feléjük. Ekkor látták, hogy a bal lábát térdben nem tudja hajlítani, kicsit sántított. Berényi visszahanyatlott a pokrócra. Csak akkor ugrott fel ismét, amikor a hadnagynő odaért hozzájuk, és megszólalt oroszul.

- Beszél valaki maguk közül oroszul vagy valamelyik szláv nyelven?
- Én egy keveset értek szlovákul - állt fel Gergely.

- Öltözzön fel - mondta a hadnagynő -, végigkérdezzük az embereket, van-e köztük lakatos. Fertőtlenítőt akarunk építeni, ehhez kellene lakatos - tagolta a hadnagynő, hogy Gergely megértse

Gergely azonnal rámutatott Berényire.

- Ő kiváló géplakatos.

A hadnagynő örömeiben csettintett a nyelvével, és rámosolygott Berényire.

- Mondd már meg, Gyurka, mi a fenét akar?

Mindnyájan megütköztek Berényi heves kifakadásán.

- Valami fertőtlenítőt szeretnének építeni, ahhoz keresnek lakatost.

- Megyek! - vágott mezítelen mellére Berényi.

- Keressen magának segítőtársakat - mondta a hadnagynő.

Jóska rámutatott a három társára.

- A tolmácsot ne számítsa - nézett Gergelyre -, rá máskor is szükségem lesz.

A szovjet egyenruha láttára előkaszálódott az épületből Puskás törzsőrmester is. Az ebéd lebonyolításához készülődött. Áttörte magát a Berényiék körül hirtelen keletkezett embergyűrűn.

- Jó, hogy jön, törzs úr - nevetett rá Berényi. - Mikor a tábori konyhát foltoztam, nagyon érdeklődött a lakatosszakma iránt. Most kivételes alkalom adódik az ipart megtanulni.

Röviden elismételte a hadnagynő szavait.

Puskás a feje búbjáról az orra hegyére tolta posztóellenzős határvadász-sapkáját. Arcát elfintorította, és vakarni kezdte tarkóját.

- Mi baj van, törzs úr? - nevetett Berényi.

- Gondolkozom egy kicsit a dolgon.

- Mit kell itt gondolkozni? Úgysem tudunk mit csinálni. Megöl bennünket az unalom. Szórakozni fog, gyorsabban múlik az idő, és szakmát tanulhat. Ha megszereti, lehet, hogy ezzel keresi majd a kenyerét.

- Éppen ez az, amin gondolkoztam - halkította le a hangját Puskás. - Egy csendőr tiszthelyettes azt mondta nekem, hogy nemsokára közös latrinát építenek a táborban. Ide kellene emberek. A csendőr altisztekből akarja összeállítani a házi rendőrséget, mert ennek a vezetésével állítólag őt bízták meg. Ide ígérkeztem. Nem akarom a szavamat megmásítani.

- Ha a jövőt nézzük, törzs úr, akkor nem kellene törődnie a csendőr tiszt-helyettesnek adott ígéretével - legyintett keserűen Gergely.

A hadnagynő hátrafordult, intett Gergelynek, hogy kövesse.

- Még megkérném, jöjjön, segítsen nekem! A tisztek szállására megyünk. Mérnököt keresek, aki megcsinálná a fertőtlenítő tervrajzát.

Gergely nem értette minden szavát, de azért sejtette, miért mennek a tisztek körlete felé.

A tisztek szállása ugyanolyan épületben volt, mint amilyenben Gergelyék laktak, csak a gesztenyefasor legvégében. Az épületet, ugyanúgy, mint az övüket is, körülkerítették. Nem messze a bejárattól kövér, nagy hasú férfi a lábujjait bugyolálta be egy szétrepesztett fehér ing foszlányaiba. Minden mozdulatnál hangosan felszisszent, és bőszen káromkodott. Gergely azonnal megismerte. Tófalvy főhadnagy volt.

- Tiszteletem, főhadnagy úr! - udvariaskodott Gergely.

- Eredj a fenébe! - mondta rá sem nézve.

- Öt épülettel odébb együtt van a százada, főhadnagy úr!

Tófalvy erre felpillantott.

- Van cigarettád? Neked adtam egy egész csomagot, amikor kint jártunk a vonalban. Hova tetted?

- A főhadnagy úr szeme láttára osztottam szét.

- De magadnak meghagytál pár darabot!

- Nem azért jöttünk most ide, főhadnagy úr, hogy a cigarettán veszekedjünk. Mérnököket keresünk. Nem tudna ajánlani valakit?

Tófalvy mintha nem is hallotta volna Gergelyt, tovább kötözte a lábát.

- Van cigarettád, vagy nincs cigarettád?

A hadnagynő közbeszólt:

- Mit akar ez a cigarettával?

- Tőlem követeli.

- És tud rajzolni? - Azt hitte, ezért kéri a cigarettát.

- Azt nem.

- De cigaretta kellene neki! - vörösödött el a hadnagynő. - Kérdezze meg a többiektől, van-e közöttük mérnök.

Gergely kissé megborzongott arra a gondolatra, hogy ennyi tiszt előtt beszéljen. Azt sem tudta, hogyan szólítsa őket. Fél szemmel rápislantott a mellette álló hadnagynő nyugodt, mosolygós arcára. Mélyet lélegzett, aztán belekezdett:

- Bajtársak! A tábor parancsnoksága mérnököt keres, aki meg tudná rajzolni a részünkre építendő fertőtlenítőállomás tervrajzát.

Azt hitte, nem hallották a hangját, mert feléje sem fordultak. Erre torkaszakadtából kiabálva megismételte az előbbi felhívást. Ezt is úgy fogadták, mintha nem is hallották volna. A fülük botját sem mozgatták.

A hadnagynő mérgesen legyintett, valamit morgott a foga között, és otthagytá a tiszt épületet.

4

- Bizony, ez jó erős szerelőruha. Ilyen kellene nekem is - morzsolgatta Jóska a szakaszvezető kezeslábasát.

- Az a vicc, hogy nekem ezen kívül más ruhám nincs - nevetett.

- Azt hittem, csak a munkára vette fel.

- Á, dehogy, ebben estem fogságba. Egy osztrák faluban voltunk. A szállásunkon hagytam a többi holmim. A falu végén autót javítottam, így, ahogy most vagyok. Egyszer csak a hátam mögött álltak az oroszok.

- Na és a barátai nem törődtek a holmijával?

- Mindegyik csak a sajátjával törődött. Amikor odahajtották őket a falu végére, az volt ez első, amit kérdeztem: hát az én holmimat nem tudtátok elhozni? Tudja, most már annyira megismertük egymást, hogy elmondhatom, éppen emiatt figyeltem fel magukra. Én a szomszédos épületben lakom. Feltűnt, hogy maguk négyen mennyire összetartanak. Egyszer oda mentem az asztaloshoz, aki a teknőt csinálta, és megkérdeztem tőle, vajon maguk négyen rokonok-e vagy testvérek, esetleg szakmabeliek. Azt felelte, ezelőtt még csak nem is ismerték egymást. Már akkor elhatároztam, hogy megismerkedem magukkal. Otthon, a csepeli vasasok között én is ilyen baráti környezetben éltem.

- Megfordítjuk a csövet.

Jóska az egyik, a szakaszvezető a cső másik végénél állva megfordították az izzó fémkígyót a kovácsszénben. A tüzet tábori kovácsfűjtatóval iztították. Közben beszélgettek. A szakaszvezető belemelegedett a mondkájába.

- Aztán amikor megláttam, hogy a törzsőrmester nem nagyon akar segíteni, szóltam ennek a vékony, hosszú gyerekeknek. Ő járt azzal az orosz női katonatiszttel. Elvégre én is vasas vagyok!

Berényi éppen mondani akart valamit, amikor a hadnagynő megjelent Gergellyel a hátuk mögött.

- No, ugye, megy ez! Nem kell ide semmiféle rajz, csak két ilyen találékony ember – és megveregette a vállukat.

- Nem kell ide még találékonyság sem – intett Jóska Gergelynek, hogy fordítsa le a hadnagynőnek. – Mikor beléptünk a táborba, azonnal észre-

vettem, hogy hátul, az épületek között egy rozsdás gőzeke áll. Ide húzzátuk, meghajlítunk egy nyomócsövet, belevezetjük a gőzt, és már kész is a fertőtlenítő. Csak az a fontos, hogy a fűtőcső fölé hamarosan egy jól szigetelhető téglahelyiséget tudjanak építeni.

– Meglesz az is! Előbb azonban jó hírt mondok. Éppen ma kaptam engedélyt rá, hogy a brigádjuk dupla adag kosztot kapjon. Jurijka elmehetne a kenyérraktárba meg a konyhára két emberrel, és kihozhatná a különadagot! – fordult a hadnagynő Gergely felé.

Evésről volt szó, nem kellett kétszer mondania. Végigmentek az épületek előtti úton, majd letértek a tábor közepe felé. Az út végében volt a nemrégén épített új tábori latrina. Mindenkinek oda kellett járnia. A rendre hajdani magyar altisztek vigyáztak, nehogy valaki soron kívül jusson be a latrinára. Fehér karszalagot viseltek, s kezükben jókora ecetfaág volt.

Puskás az út közepén botját suhogtatva, magából kikelve ordítozott:

– Emberek, értsék meg, itt rendnek kell lenni! Ha másképpen nem megy, akkor majd a bot rendet csinál – fenyegetőzött.

– Ma már nem Jutason vagyunk, törzs úr! – kiáltott valaki.

– Ha Jutason, ha nem Jutason, itt is rend lesz! A táborparancsnokság bízott meg ezzel bennünket.

Gergely mellett megszólalt egy német.

– Ezeket még az úristen is csendőrnek teremtette!

Gergely nagyot nyelt. Átbújt az útkereszteződésnél a kötél alatt. Két embere követte.

– Azonnal menjenek vissza! – ordított utánuk Puskás.

– Vigyázzon, mert leköpöm! – fordult hátra vérvörösen Gergely.

Puskás kezéből meglepetésében kiesett a bot. A kiabálást egyszerre abahagyta. Hosszasan tűnődve nézett a három katona után.

A kenyérraktárban először történt meg Gergellyel, hogy nem tudta magát megértetni. Ugyanis a raktár főnöke és vagy fél tucat beosztottja román hadifogoly volt.

A nagy fabarakkban hevenyészve összetákolt állványokon illatoztak a jó szagú, kerek ötkecskés kenyerek. A raktáros is, a beosztottjai is állandóan ettek. Pár hete állt még csak a tábor, de a kenyeres románok már úgy meghíztak, hogy egyetlen ruhadarabjukat sem tudták magukra venni. Nem volt több román nemzetiségű katona a táborban, csak a kenyeresek, így aztán ha azt mondta valaki, megyünk a románokhoz, akkor ez azt jelentette, hogy kenyeret mennek vételezni. Ha szidták a románokat, akkor rossz vagy kevesebb volt a kenyér.

A konyhán már nem volt Gergelynek nyelvi nehézsége, ám az ajtóban álló német őrmester szóba sem állt vele. Gergely elkapta a német mellén a kabátot, és heves mozdulattal félrelódította az útból. Két kísérője odaugrott, és elkapta az ütni készülő német karját. Gergely ezt kihasználva gyorsan belépett a konyha előcsarnokába. Az asztal körül a német szakácsok teli pohárral főtt marhahúst lakmároztak. Egyikük Gergelyt meglátva felüvöltött:

- Kifelé!
- Hol a parancsnok? - kiáltott rájuk villámokat szóró szemmel Gergely.
- Miért, mit akarsz?
- Először is ne tegezzen, másodszor pedig adja ki a fertőtlenítő szerelőinek a különadagot!
- Erre nem kaptunk parancsot!
- Majd mindjárt kapnak - Gergely sarkon fordult és elrohant.

Amikor a hadnagynővel visszatért, annyifelé ugrottak a német szakácsok, ahányan voltak, egyikük keményen tisztelgett, s mint a konyhaparancsnok helyettese jelentkezett.

- Adják ki a szerelőknek a különadagot! Ezt már egyszer elintézttem! - kiabált a hadnagyő.

- Én nem kaptam a konyhaparancsnoktól utasítást.

- Miért, hát kicsoda magának a parancsnoka?

- Binger százados!

- Kicsoda?

- Binger százados!

- Az illető a szovjet hadsereg tagja?

- Nem! Ő német hadifogoly.

- Tehát maga megtagadja egy szovjet tiszt parancsát? - A hadnagyő hangja vészjóslóan csengett.

Gergely minden porcikájában remegett, alig tudta oroszról németre fordítani az éles vitát.

A hadnagyő és a német egy másodpercig farkasszemet néztek. Aztán a hadnagyő lassan felemelte a jobb kezét, és mutatójával kifelé mutatott. A német meghunyászkodva kisomfordált a szobából.

Közben az egyik német szakács Gergely mellé helyezte a sűrű babfőzelékkel meg marhahússal teli fazekat.

- Ilyet mostanában nem is láttam - szólalt meg Gergely egyik embere.

5

A gyerekkori kedvenc szórakozások közé tartozik a vonatok, pályaudvarok megfigyelése. Hogy örül a gyerek, amikor a mozdony meglöki a veszteglő vagonokat! A tolató mozdony lendületétől megtáltosodott kocsi egy ideit szabadon fut, aztán nagyot csattanva összeütközik útját álló társával.

A gyerekkori emlék kényelmetlen valósággá torzul, ha az ilyen ide-oda lökdösött tehervagonban az egykori szemlélő ül. Az ember megharapja a

nyelvét, beleveri fejét a kocsi oldalába, vagy éppen álmából riad fel. Aztán ez is megszokottá válik. A kényelmetlenséget elviselhetővé teszi a hazatérés vágya. Leköti figyelmét a táj szépsége, még akkor is, ha a vagonajtót rázárták, még akkor is, ha az ablak egy repedés a kocsi oldalán.

Gergely és Berényi a vagon aljában fekvé egy kiesett csavar helyén keresztül látták a világot. Krejcsi és Cseri állva a szelelóablakon kukucskált ki. Egyikük sem tudta, hova viszik őket.

A vidék egyre ismerősebbé vált. Érsekújvár közeledett. Jobbra-balra romok. Szeszélyesen égbe meredő sínpárok, épületronsok mindenfelé. Az újvári vasutasok a rendcsinálást azzal kezdték, hogy a vágányok között összesöpörték a papírost és a szalmát, aztán egy nagy kazalba rakva meggyújtották. A kesernyés füst beszivárgott a vagonokba is. Mintha a szerelvény irányítóinak sem tetszett volna ez, azonnal továbbindultak. Párkány előtt ismét megálltak. Sokáig kellett várniuk az Ipolyon keresztül vezető épen maradt vasúti hídra. Lassan beesteledett. Valahol egy külső vágányon állhattak meg, mert a közelben megszólaltak a tavasz brekegő hírnökei, a békák. Egyre közelebb lopózott a különös melódia, és mire szuroksötét lett, a békakuruttyolást egészen közről, a vasúti kocsi kereke tájékáról hallották.

Ki hitte volna, hogy a háborúban, kínokban megkérgesedett katonaszíveket éppen a békák éneke sebzi majd meg? Igyekeztek uralkodni magukon, mégis kibuggyantak szemükből az emlékezés keserves könnyei.

Cseri halkán megjegyezte.

– Te komám, otthon, a Benében, a házunk előtt a tóban most éppen így kuruttyolnak a békák.

A fájó zenével aláfestett békés csöndet vonatfütyty hasította darabokra, nagyot rántott kocsijukon a toporzékoló mozdony, és már dübörgött is alattuk az Ipolyt átszelő vasúti híd. Egymás után maradoztak el az állomá-

sok, az ismert városnevek. Csak a budapesti Rákos rendező pályaudvar emelkedett ki a megszokott városképből, mint a pusztítás elretentő példája.

Innen is menekült a mozdonyuk. Alacsony dombok és rónák váltogatták egymást, míg aztán eléjük tárulkozott egy véget nem érő hatalmas síkság. A levegő délfelé felmelegedett, csak éjszakánként hűlt le, de akkor annyira, hogy a még a köpeny és a takaró alatt is fáztak. Debrecen és Arad nem volt különösen érdekes, csupáncsak annyi történt a két város közötti úton, hogy valaki felkiáltott:

- Itt húzódik a román-magyar határ!

Erdély megigézte a szemelőket. Eddig csak a földrajzkönyvekben vagy regényekben olvashatták, hogy Erdély gyönyörű. A felséges Erdélyi-medence, körülötte a hősipkás hegycsúcsok, távolabb kékes, megközelíthetetlen messzeségben a Kárpátok komor vonulata. Szuszogva, erőlködve kapaszkodott a masina egyre fölfelé. Megváltozott a levegő, akkorát lehetett belőle szívni, mintha az ember a tüdejével beleharapott volna. Itt itták a legjobb ízű, kristálytisztá hegyi patak vizét.

Egyszer aztán a fékek megcsikordultak. Most meg fékezni kellett a lefelé rohanó mozdonyt. Egy-egy kanyarból visszanéztek a Kárpátok patkójára. Éppen olyannak látszott, mint a földrajzórákon bemutatott plasztikus térképen. A nagy lefelé száguldásban egyszer csak hirtelen megtorpant a szerelvény. A vasúti tábla egy soha nem hallott, furcsa román helység nevét mutatta: Focsani.

6

A Kárpátok koszorúja alatt elterülő hadifogolytábor már hosszabb múltra tekintett vissza. Itt már nem kellett vízért a tábor egyik sarkába, szükségre a tábor másik felébe zarándokolni. A bevonuláskor itt már nem állták körül az újonnan érkezőket. Focsaniban ezek iránt már nem érdeklődött sen-

ki. A tábor hatalmas területén belül kijelöltek számukra egy dróthálóval elkülönített kis négyszögletes térséget. Ebben a négyszögben mindent megtaláltak, ami fogolyéletükhöz szükséges volt. Ám ez a külön bejáratú terület csak pár napig volt kényelmes, aztán a nagy szervezettség mindjobban lélekölő kalitkává változott.

Állandóan – hol erősen, hol gyengén – fújt a szél, és betemetett mindent finom homokkal. Ha az épületben maradtak, mely valamikor dohányszáritó lehetett, akkor a deszkákon keresztül szórta be a szél a homokot. Ha az udvaron leterítették egy pokrócot, és egy pillanatra elmentek mellőle valahová, amikor visszatértek, a takaró színe megváltozott a ráakódott portól. Ha ráfeküdtek a pokrócra, akkor őket lepte be az álmosító, unalmas, gyilkos homok. A szél éjszaka és nappal rendületlenül fújt, fújt és fújt.

Talán ott, abban az irányban folyik a Duna. Talán arra, talán ott, a nagy havas csúcs mögött van a szeretett város.

Berényi a pokróca sarkán ült. Kezében vékony fűzfavesszőt tartott. Azal szórakozott, hogy időnként rávágott vele a pokrócára. Ilyenkor felszállt róla a por. Aztán megvárta, míg a szél újra behordja homokkal. Ekkor ismét rávágott a pokrócra.

Ismerős női hang szólalt meg a háta mögött.

– Nem volna jobb fertőtlenítőt szerelni?

Mintha áramütés érte volna, úgy ugrott talpra. Az orosz hadnagynő állt mögötte. A tábor lakói is azonnal észrevették a hadnagynőt, és az unatkozó, kíváncsi katonák már tódultak is köréje. Nem kellett megismételnie a kérést, libasorban vonultak utána, készségesen. Itt is hozzájuk csatlakozott se-reghajtónak a társaságba fogadott csepeli vasas, Máté Mihály.

Megismerkedtek a tábor minden zegével-zugával. Jobban múlt az idő, nem érezték annyira a rabságot. A munka lekötötte őket, összedolgoztak. A hadnagynő is örült az eredményeknek.

Berényi éppen menetet vágott egy nyomócsövön, amikor hirtelen odafordult a szomszédos asztalnál dolgozó Cserihez.

- Te, ez a Gyurka hova járkal állandóan?

Egymásra néztek. Látták, hogy a fiú el-eltűnedezik, de nem gondoltak semmi rosszra. Gergely vánszorogva tartott feléjük. Nem volt nehéz megállapítani, hogy valami baja van. Vállait leengedte, meggörnyedt, mint egy fázó, beteg madár.

- Mi történt veled, komám?

- Megy a hasam!

A négy szempár aggodalmasan összevillant. Az idősebbek már tapasztalatból tudták, hogy ilyen helyen a hasmenés a legveszedelmesebb betegségek egyike.

Berényi a menetvágó fölé hajolt. Szaporán hajtogatta a vágó nyelét. Mit lehetne itt tenni? A feleletet a véletlen hozta meg. A barakkok útvesztőjéből váratlanul ott termett mellettük a hadnagynő.

Berényi összeszedte minden szlovák és orosz tudását.

- A brigád tagjainak - ezt a hadnagynőtől tanulta - volna egy kérése.

- Kérés? Élelemről lesz szó?

- Á, dehogy! Szeretnénk, ha elhelyezné ezt a Jurij gyereket a tábor kórházában. Mi négyen dolgozunk majd helyette.

- Mi baj van, Jurijka?

Gergely felelet helyett a hasára mutatott, és olyan mozdulatot tett, mint amikor az autót bekurblizzák.

- Maguk most már különben is a kórházhoz tartoznak. Ha ezzel a munkával végeznek, azt szeretném, ha ápolóként dolgoznának tovább. No gyere, Jurij! Valaki hozza a holmiját, de úgy, hogy mindjárt ott is marad vele.

A kórháznak magyar orvos százados volt a vezetője. A hadnagynő utasítására készségesen felvette a beteget, Cserit meg beosztotta az egyik né-

met ápoló mellé kisegítőnek. Háromágyas kis szobában kapott helyet Gergely. A szomszédos ágyon beesett arcú magyar szakaszvezető ült. Köszönésüket nem is fogadta. Tekintetét a barakk egy pontjára függesztette.

Gergely aggódva kérdezte a századostól:

- Neki mi baja van?
- A lelke beteg.

7

Másnap a rendelőben megvizsgálták Gergelyt. A kivizsgálás annyit jelentett, hogy megmérték a hőmérsékletét és meghallgatták a szívét.

- Az ápoló majd ad magának egy zacskó faszenet meg egy üveg hipermangános vizet. A faszén tisztítja a gyomrot és a beleket. A hipermangános víz, melyből minden órában félpohárnit kell meginnia, fertőtleníti a megbetegedett beleket. Ezt a gyógymódot a civil életben nem nagyon alkalmazzák. Itt jöttem rá a táborban. Nagyon jól bevált.

Gergely komolyan hallgatta, miközben helyeslően bólogatott.

Az orvos tudta, hogy az előírt orvosságok bizony nagyon erőtlen gyógyszerek. Azt akarta, ha már ez így van, akkor legalább Gergely higgyen bennük, mert a hit a legerősebb hatású orvosság a földön.

- Tegnap kérdezett tőlem valamit a szobatársáról - mosolygott rá a százados. - Nem kell félnie tőle. Sőt, segíthet is rajta. Valami nagyon nagy lelki megrázkódtatás érhetette. Beszélni sem tud. Vagy talán nem akar. Ezt biztosan még nem tudom.

- Mégis hogyan segíthetnék rajta én? - Gergely csodálkozó barna szeme csupa segíteni akarás volt.

Cseri ott maradt a német ápoló mellett. Krejcsi és Máté ételhordó lett. Berényi még nem kapott állandó beosztást, minduntalan akadt lakatos-

munkája. Ha meg pár percnyi ideje volt, ott segített, ahol éppen szükség volt rá.

Egyik délben társai felé tartott. Meg akarta látogatni Gergelyt. A rendelő mellett haladt el, amikor kinyílt az ajtó, és legnagyobb meglepetésére Tófalvy főhadnagy lépett ki a rendelőből. Kövér, hajdan vörös nyaka elszíntelenedett. Aszottan, ráncokban lógott a bőr a nyakán. Két durván összetákoltszánkora támaszkodott. Jobb lábán hatalmas fehér gézcsizmát viselt. A másik lába is fájhatott, mert amint rálépett, felszisszent, és a foga között sziszegve morogta:

– Az apád!

Berényi előzékenyen levette hátáról a ráterített köpenyt, és kivette kezéből a tömött német kenyérzsákot. Ez volt mindene.

– Tudja mit? – intett az orvos. – Ha már erre jár, kísérje a főhadnagy urat Gergely szobájába, ott még van egy üres ágy.

Gergely az új szobatárs láttán csodálkozva ült fel az ágyán. Csak a vadász-kürtös sapkájáról ismerte meg volt századparancsnokát.

Tófalvy könnyezve két kezébe vette Gergely jobbját.

– Látod, Gyuri fiam, ilyen kicsiny a világ. Megtört, tehetetlen öregember lett belőlem.

Fél kezével letörölte kicsordult könnyeit, és a szenvedő ember megértő jószágával fordult a szomszédos ágy felé, ahol a szakaszvezető feküdt.

Az idegbeteg katona pár pillanatig bárgyúan nézte a feléje nyújtott kezét, aztán felemelte a fejét. Fásult tekintete a pillanat töredéke alatt megváltozott. Úgy látszott, menten sírva fakad, aztán meg, hogy hahotában tör ki. Azt hitték, már nem is tud egyedül talpra állni, most mégis vinnyogva feltápaszkodott az ágyból, Tófalvy elé tántorgott, és minden erejét összeszedve elordította magát:

– Mars ki, te átkozott!

Felemelte vékony, viaszsárga karját, és az ajtóra mutatott.

A főhadnagy a két ágy között a megdöbbenéstől hátratántorodott, aztán sarkon fordult, és bicegve elmenekült.

Az ajtó bevágódott mögötte. A csapódással egy időben az ágy mellett a szakaszvezető úgy csuklott össze, mintha a csontjai kocsonyává váltak volna.

Jóska odaugrott, felnyalábolta, és mint egy gyermeket, az ágyba fektette.

8

– Csak maradjon mindig mellette, úgy látom, ennek már nincs sok hátra! – fordult a kórház parancsnoka Berényihez, miközben a szakaszvezető pulzusát számolta.

A parancsnak Gergely is örült, mert eszerint Berényi pár napra odaköltözhet harmadiknak a szobájukba.

Jóska egész éjszaka nem aludt. Fél szemét mindig a csendesen pihenő szakaszvezetőn tartotta. Este az orvos ismét megerősítette, hogy a beteg már nem sokáig húzza. Reggel felé Berényi elszenderedett. Arra ébredt, hogy a szakaszvezető alig hallhatóan megszólalt:

– Adjon, bajtársam, egy pohár vizet!

Berényi nagyot ugrott meglepetésében.

Ugyancsak meglepődött az orvos is, mikor kérdéseire a szakaszvezető rövid, értelmes feleleteket adott. Aki csak arra járt, beosztott vagy ismerős, mindenki kérdezett valamit a betegről. A fogolykórház eseménytelen sivatágában ő jelentette a nap szenzációját.

Estefelé az ágyban feküdtek, karjukat összefonták a tarkójuk alatt, a szoba repedezett mennyezetét bámulták. Egyikük sem szólt, nem akarták zavarni idegbeteg társukat. Egyszer csak a fájó csendben váratlanul megszó-

lalt a szakaszvezető. Hangja gyenge volt és bizonytalan, mint a járnai tanuló gyermek tipegése.

– Maguknak is parancsnoka volt Tófalvy főhadnagy?

Egyszerre nyikordult meg a két szélső ág, egyszerre fordult Gergely és Berényi oldalra, és egyszerre csúszott ki szájukon a felelet meg a kérdés is:

– Igen! Miért?

Már azt hitték, hogy a szakaszvezető nem válaszol. Jó ideig tűnődve hallgatott, aztán kibugyant belőle a szó.

– Ezerkilencszáznegyvenhárom szeptember tizedike volt. A Lehel úti laktanyában teljesítettem szolgálatot Budapesten. Egy kis Aero kocsifőorja voltam. Minden reggel hat órakor megálltam a parancsnokom lakása előtt, aki Újpesten lakott a Csányi utcában, csinos, villaszerű házban. Közvetlenül a vasrácsos kapu mellett volt szobájának hármaskapuja. Pontosan hat órakor kellett becsöngetnem. A parancsnokom ilyenkor egy kissé felhúzta a redőnyt, ezzel jelezve, hogy készen van. Nemsokára már hallottam, amint csikorgó csizmájában megindult a betonjárda a kijárat felé. Csörgött a kulcs, bevágta maga mögött a ház ajtaját, csak úgy visszhangzott tőle az alvó utca, aztán a kocsi megbillent, éreztem, hogy a gazdám közel száz kilóval rálépett a kocsi hátsójára. Ugyanolyan nagy zajjal csapta be a kocsiját, aztán oldalra dőlve elhelyezkedett az ülésen. Benyomtam a slusszkulcsot, a motor gyújtott, és megindultam. Alig negyedórát volt a laktanya. Egy napon... Adjon egy kis vizet, bajtárs! Kiszáradt a torkom...

Berényi leugrott az ágyról, s vízért rohant. Jóska felcsavarta a villanyt. A szakaszvezető kimerülten, csapzott homlokkal, holtsápadtan feküdt az ágyban.

– Majd holnap folytatja, nehezebbre esik a beszéd – fordult hozzá Gergely.

A férfi bólintott, elsimította homlokából a haját, mintha így akarna megszabadulni a felidézett emlékektől, aztán elaludt.

Alig bírták kivárni a másnapot. Mindent megtettek, hogy a szakaszvezetőnek semmiben se legyen hiánya. A gondoskodásnak meglett az eredménye, a szakaszvezető meg sem várta, míg besötétedik, megkérdezte szobatársait, érdekli-e őket az, amit az előző este kezdett mesélni, ha igen, akkor folytatná.

– Már nem emlékszem pontosan, de azt hiszem, hétfői nap volt. Azt mondta a főhadnagyom, mikor elindultam vele, hogy ne menjek be a lak-tanyába, hanem hajtsak végig a Váci úton egészen a Berlini térig. A banánszi-
geten levő újságárusnál akar vásárolni. A tér előtt kiszállt a kocsiból, én meg
átálltam a másik oldalra, a pályaudvar mellé. Ott lehetett csak parkírozni.

A gazdám pár perc múlva sietett is vissza, kezében egy halom képes új-sággal. Alighogy beszállt a kocsiba, az állomás előtt meglátott valakit. Kiug-
rott az autóból, és eléje sietett. Egy csinos, fiatal, fekete lány mosolygott rá
messziről. Kék ruha volt rajta, nagy fehér csipkegallérral. Kezén fehér csip-
kekesztyű, jobbójában egy picinyke piros bőrrönd. Még azt is hallottam, amint
a főhadnagy úr üdvözölte őt. Ezt mondta: „Ez aztán a véletlen, Magduska!
Így összetalálkozni Budapest kellős közepén.”

Berényi és Gergely a lány nevének hallatára összenézett. Jóska akkorát
szívott az újságpapírba csomagolt mahorkából, hogy a papír lobot vetett.

– Ne haragudjék, hogy közbeszólok – köhögött Berényi izgalmaiban –,
nem tudja, mi volt a lánynak a másik neve?

– Már hogyne tudnám. Ivanics Magdának hívták. Talán ismerte őt?

Jóska letűnődött, aztán így szólt:

– Csak mondja tovább, bajtársam.

A szakaszvezető egy pillanatig kutatva fürkészte Berényi arcát, aztán
folytatta:

– Amint említettem, kis piros táska volt a lány kezében. Kezet fogtak, pár
percig beszélgettek. A főhadnagy elvette a lány bőrröndjét, és betessékelte

az autóba. Ekkor láttam a lányt egészen közelről, a haja kékesfekete volt. Ilyen csinos nője a főhadnagynak, amióta én hurcoltam őt autóval, még nem akadt. Útközben a lány nagyon szabadkozott, van neki egy nagynénje Óbudán, oda szeretne menni, aztán majd felkeresi a főhadnagyot. Közben a laktanya elé értünk, Tófalvy megveregette a vállamat, és a fülembe kiáltotta: „Először haza!”

Újra visszamentünk a Csányi utcába. A lányt én is bekísértem a főhadnagy lakásába. Aztán visszamentem a kocsiba. A főhadnagy pár perc múlva jött, és gyorsított menetben hajtatott a laktanyába. Kíváncsi voltam, másnap reggel ott lesz-e még a fekete hajú vendég. A főhadnagy nem húzta fel a redőnyt, amikor becsengettem. Nem láthattam be a szobába. Már el is feledkeztem a dologról, amikor egyszer – úgy egy hét múlva – azt mondja a főhadnagy: „Menj vissza a lakásomra, a nagyságos asszony majd elküld bevásárolni!”

Nagyon jól ismertem a gazdámat. Nem tudtam elképzelni róla, hogy megnőösült volna. Alig vártam, hogy megérkezzem a lakásukra. A legnagyobb csodálkozásomra a fekete hajú lány pongyolában fogadott, otthonosan mozgott, felforgatta a lakást, takarításhoz készülődött.

„Legyen szíves, kérem, hogy is hívják magát?”

„Kaszás István továbbszolgáló eszkávé, kezét csókolom” – vertem össze keményen a bokám.

„Legyen szíves, Kaszás úr, segítsen nekem a nagytakarításban! Aztán majd elmegy bevásárolni a fűszerüzletbe” – szólt hozzám barátságosan.

Ismertem a tisztai asszonyokat. Tudtam, milyen nyersen beszélnek az egyszerű katonákkal. Éppen ezért nagyon meglepődtem, amikor megkérdezte a nevemet, és Kaszás úrnak szólított. Még nem tudtam biztosan, csak éreztem, hogy a főhadnagynom megint tönkretesz egy hiszékeny, jóakarátú vidéki lányt. Kihaszználja, kifacsarja, mint a citromot, aztán elzavarja. Még jobban bántott, hogy a lány felvidéki.

Sokáig úgy látszott, mégis tévedtem. Akárhányszor reggel odaálltam, mindig jókedvűen búcsúztak egymástól. A főhadnagy megsimogatta, megcsókolta a lányt. Fütyülve, dúdolván szállt be ilyenkor a kocsiba. Egyszer aztán csak abbamaradt a fütyülés és dalolás. Reggelenként egyre dühösebb lett. Ismét úgy vágta be a vasajtót, hogy dörgött, visszhangzott tőle az egész utca. Egy alkalommal valamit otthon felejtett, és hazaküldött érte. Mikor benyitottam, az asszony az ágyon feküdt, és szívet tépőn zokogott. Szeme beesett, arca halovány. Már csak roncsa volt annak, akit a Nyugatinál megismertem. Nem tudtam szó nélkül megállni.

„Mi baj van, drága nagyságos asszony?”

„Én nem vagyok sem nagyságos, sem asszony!”

Rám nézett fájdalomtól megtört, szép koromfekete gyerekszemével. Annyi fájdalom, annyi kín izzott a tekintetében, mégis olyan szép volt ez a meggyötört, sápadt nő. Úgy éreztem, hogy már nemcsak sajnálom. Ez az érzés már több volt a szánalomnál. Torkomban dobogott a szívem, amikor megszólaltam.

„Kisasszony, nem kellett volna idejönnie!”

„Hallgasson! Végezze a dolgát!” – villantotta rám a szemét.

Másnap azon törtem a fejemet, miként tudnék valami ügyel-bajjal ismét eljutni a főhadnagy lakására. A legnagyobb csodálkozásomra Tófalvy megint hazaküldött. Otthon felejtett valamit. Amint beléptem, a lány minden bevezetés nélkül nekem szegezte a kérdést.

„Mit értett azon, amit tegnap mondott?”

Először arra gondoltam, ő is olyan, mint a tiszt urak macskája. De tévedtem. Éppen ezért elhatároztam, hogy felteszek mindent egy lapra. Ez a lány megérdemli, hogy kisegítsem Tófalvy hálójából.

„Azt értettem, hogy kár volt idejönnie, mert a főhadnagy úrnak nem ez az első esete. Többször megtörtént, hogy idecsalt valakit, kihasználta, aztán, amikor megunt, elzavarta.”

„No, engem, nem fog becsapni, vegye tudomásul! – ugrott elé a lány olyan villogó, gyilkos szemekkel, mintha én szedtem volna rá. – Azt mondta, pár napon belül állást szerez, addig legyen nála. Otthon megtudták, hogy nem vagyok a nagynénémnél. Most már haza sem mehetek. Csak egyetlen megoldás lehetséges, ha megszerzi nekem az állást. Bánom is én, akármilyet, csak meg tudjak élni! – színtelenedett el a lány hangja. Aztán mintha megbabonázták volna, ismét elé ugrott, és az arcomba kiabálta: – Addig én innen a lábam ki nem teszem! Megértette? Ki nem teszem!”

Zúgtak, kavargtak fejemben a gondolatok. Egyre többet foglalkoztam a lánnyal. Először csak azért, mintha kötelességemet teljesíteném, és egy bajba jutott embertársamon segítenék. Aztán mindig többször jelent meg előttem az a barna arc, az a villogó fekete szem, amelyet addig az életben sohasem láttam. Nem tudtam, féljek-e tőle, vagy nagyon szeressem.

Berényiről patakokban ömlött a víz. A mindig illedelmes és jól nevelt Gergely a meglepetéstől Kaszás elbeszélése alatt nyitva felejtette a száját.

– Mondd csak, pajtás, ha már benne vagyunk! – gurgulázott soha nem hallott furcsán Berényi szájából a szó.

– Úgy, ahogy mondom, lassan-lassan egészen a hatalmába kerített ez a fekete hajú lány. Reggelenként mindig egy kissé távolabb álltam meg az ablaktól, az úttest közepén. Így némileg beláthattam a főhadnagy ablakán. Sőt, legújabban nem a kocsiban ültem, hanem az autó ajtajánál állva vártam a főhadnagra. Lélegzet-visszafojtva lestem a redőny résein keresztül, vajon ott van-e még a lány. Tőfalvy a szokottnál csendesebben nyitotta ki a vaskaput, és rajtakapott, hogy belesek a szobájába.

„Hát te mit bámulsz, te ökör?” – csikordult rám.

Zavarba jöttem, majd elfelejtettem tisztelni.

„Alázatos tisztelem, főhadnagy úr.”

„Alázatos az anyád istene!” – Ezzel úgy bevágta a kocsai ajtaját, majd felbillentünk.

Mikor a kaszárnya előtt kiszállt, egy ideig csak nézett maga elé, aztán, mint aki valami huncutságon töri a fejét, fél szemét rám villantotta.

„Te édes fiam! Te még, úgy tudom, legényember vagy! Ha tetszik neked az a lány, aki nálam van, hát neked adom, elviheted! De gyorsan, édes fiam, mert már nagyon unom a banánt. Megérted ezt, ugye?”

„Igenis!” – vertem össze a bokám, és a meglepetéstől visszaestem a volán mellé.

„Menj vissza – kacsintott rám a főhadnagy –, és hozd utánam az esőköpenyemet! Délig megjáród az utat, Kaszás fiam?”

Ilyesmi még nem történt velem, pedig már a harmadik éve ettem a továbbbszolgáló szakaszvezetők keserű kenyerét. Még csak hozzá hasonlókat sem hallottam. A visszaúton kétszer majd nekiveztem egy negyvenkilencesnek a kocsit.

Amikor beléptem a szobába, a lány fészületlenül, csapzott hajjal feküdt az ágyban. Mélyen aludt. Mellette a széken hamutartó, benne egy maroknyi rúzsos cigarettavég. Nem akartam felébreszteni. Meg kellett várnom, amíg felnyitja a szemét. Hogy az ébredést elősegítsem, nagy zajjal rakodni kezdtem a szobában. Mikor a szekrényt kinyitottam, felébredt. Szép fekete szeme bágyadt, beteges lázban csillogott. Láttam, nem tudja, ki vagyok és mit keresek itt. Nagyon megijedtem. Azt gondoltam, megmérgezte magát. Aztán alig hallhatóan megszólalt:

„Maga az, Kaszás?”

„Én volnék, kezét csókolom” – mondtam, attól féltem, ha egy pillanatig nem beszélek hozzá, nyomban elalszik.

Mégis zavarodottan, akadozva tudtam csak mondanivalómat elkezdeni, annál is inkább, mivel nagyon komoly dolgokról szerettem volna vele beszélni.

Ádámnál, Évánál kezdtem, rettenetes körülményességgel, aminek az volt a lényege, hogy öreg szüleim Léván egyedül élnek. Biztosan nagyon örülnének, ha egy fiatal támaszt kapnának, míg én katonáskodom. Ha úgy gondolná, hogy mi ketten meg tudnánk egymást érteni, akkor örökre ott maradhatna nálunk. Körülbelül ez volt a lényege annak, amit összefüggéstelenül elmondtam.

Nyugodt, higgadt ember vagyok, nem szoktam összevissza beszélni, de annyira féltem a választól, hogy az izgalom teljesen összezavarta a fejem. Míg beszéltem, rá se mertem nézni. Mikor már pár percig hiába vártam a feleletet, lopva rápillantottam. Ekkor láttam, hogy ugyanolyan mély álomba zuhant, mint amikor odamentem. Lábujjhegyen kiosontam a szobából.

Mást nem tehettem, visszahajtottam a laktanyába. A főhadnagy már türelmetlenül várt. Az esőköpenyt el sem vette tőlem, nem is volt rá szüksége. Csak a nyakát vakarta idegességében, amikor elmondtam, hogy a küldetésem nem járt sikerrel, mert a lány mély álomban alszik. Máskülönben is nagyon rossz állapotban van.

Tófalvy a földre nézett, úgy gondolkozott. Aztán megfogta a vállam.

„Figyelj ide, édes fiam!” Mikor az édes fiamat mondta, végigszalad a hátamon a hideg, és kivert a veríték. „Estére el kell utaznom. Aludj a lakásomon. Attól félek, ha nem leszek otthon, ezt félreérti, és kárt tesz magában. Megértetted?”

„Igenis!”

Este ugyanaz a kép tárult eléem. A lány halottsápadtan feküdt az ágyban. Mélyen aludt. Reggel óta jócskán megszaporodtak a cigarettavégek.

Kiszellőztettem a lakást, kiszórtam a cigarettavégeket. Aztán az ajtónál levő két fotelt összetoltam. Levettem a bakancsom és a felsőruhám, és lefeküdtem a szokatlan, kényelmetlen helyre. Ide-oda forgolódtam, nem ta-

láltam a helyem. Már nem tudtam, álom-e vagy valóság, hallottam, hogy egy autó hirtelen lefékezett az ablak alatt. Nemsokára lépések zaja hallatszott, és dörömbölni kezdtek az előszoba ajtaján. Úgy, ahogy voltam, felugrottam, és kinyitottam az ajtót. A küszöbön két rendőrtiszt állt. Valahonnan ismerem őket, de hirtelen nem jöttem rá, honnan.

A rendőrök biztos léptekkel, mint akik nem először járnak itt, bejöttek a lakásba. Először engem igazoltattak, aztán felrázták a lányt. Ő értetlenül nézett rájuk.

„Hol a bejelentője?” – kiabálta a fülébe az egyik.

„Mi az, talán megsüketült?” – nevetett a szemébe gúnyosan a másik.

„Ha nem hajlandó válaszolni, akkor majd a kerületi rendőrkapitányságon megered a kisasszony nyelve!”

„Nyomás, ki az ágyból, felöltözni!” – mordult rá a testesebbik.

A másik meg felém fordult.

„Mit fizetett ennek a nőnek, amiért összefeküdt magával?”

„Bocsánatot kérek, de semmi ilyesmiről szó nem volt, mert a lány beteg, és én a főhadnagy úr parancsára alszom itt, ugyanis attól félt...”

„Ne beszéljen összevissza! Nem azt kérdeztem, miről volt szó, hanem mit fizetett neki! Vagy azt akarja bebizonyítani nekem, hogy a rózsafüzért morzsolgatták?”

A lány minden ízében remegve felöltözött. Kivette a szekrényből kis piros bőrdíjút, belerakta kevéske holmiját, és mikor elkészült, a rendőrök karjánál fogva kivezeték a szobából.

Én sóbálványként álltam a szoba közepén. Odatántorogtam az ágyhoz, leroskadtam a szélére, s reggelig néztem az ajtót, ahol a lány eltűnt a szemem elől. Gondolkozni akartam, de nem jutott az eszembe semmi sem. Olyan hangokat hallottam, mintha a fejemet kalapáccsal ütötték volna. A szörnyű zuhogás azóta sem maradt abba, sőt egyre fokozódott. Mikor egy

hónap múlva Erdélyben fogságba estem, már nemcsak a zuhogást hallottam, hanem pontosan éreztem, hogy a kalapács az agyvelőmet üti.

Reggel hazajött Tófalvy, és jól megrázott. Azt hitte, alszom, pedig nem aludtam. Még annyi időm maradt a Csányi utcában, hogy egy óvatlan pillanatban elloptam a leány fényképét az asztalról. Majd holnap megmutatom maguknak.

A szakaszvezető ráncai kisimultak, álmában boldogan mosolygott.

9

– Csehszlovákok vannak maguk között? – mosolygott a hadnagynő. Berényi is, Kaszás is egyszerre nézett Gergelyre. A fiú egy pillanatig gondolkozott, aztán oroszul válaszolt:

– Igen, öten vagyunk itt.

A hadnagynő felírta a neveket és adatokat. Mielőtt még kérdezhetek volna tőle valamit, kisietett a szobából.

Bár semmit sem mondott, semmi mást nem kérdezett, mint a nevüket, valamint születésük helyét és idejét, a hír pillanatok alatt elterjedt a táborban. Mire Berényi odaért a fertőtlenítő kazánházhoz, hogy ellenőrizze a gőz nyomását, a hír ekképpen nőtte ki magát a sok hazavágyó katona fantázia-dús képzeletében: Csehszlovákia különbizottságot küldött ki a focsani táborba. Minden egyes csehszlovák állampolgárt összeírnak. Két tanúval kell igazolni, hogy valóban Csehszlovákia területéről való-e az, akinek semmi-féle igazolványa nem maradt. Tíz teherautó élelmet és ruhát hoztak, mert magyar katonaruhában senki sem lépheti át a határt. Mindenkit fertőtlenítenek, utána megkapják a vadonatúj ruhát. Tíznap élelmet kapnak, és Csapon keresztül különvonattal hazaszállítják őket.

A német ápoló egy kis rosszmájúságtól vezetve már komplikálta az ügyet, ugyanis biztos forrásra hivatkozva kijelentette, hogy akinek elvesztek az okmányai, addig nem mehet haza, amíg hazulról nem küldenek igazolást. Szó sem lehet róla, hogy okmányok hiányában ketten becsületszóval igazolhatják valakinek a kilétét. A kórház parancsnoka úgy kerekítette ki a hírt, hogy úgy fogják megállapítani, csehszlovákiaiak-e a jelentkezők, hogy tudnak-e szlovákul, mert a hazája nyelvét feltehetően mindenki ismeri, ha nem is tökéletesen, legalább valamennyire.

Gergely nagy hirtelen szlovák nyelvtanfolyamot szervezett barátai részére. Az idő múlt, a tanfolyam sikeresen haladt, csak a bizottság nem akart megjelenni. Aztán a tanfolyam abbamaradt, mert már mindenki rajtuk nevetett. Nyár vége felé járt az idő, a Kárpátok felől hűvös levegőt fújdogált a szél, amikor egy csillagos este az őr bekiáltott Gergelyék barakkjába:

- Az összeírt csehszlovákiaiak azonnal sorakozzanak!
- Azonnal, csak befonom a hajam - kiáltotta epésen Cseri.
- Én meg először visszaváltom a lányságomat! - nevetett tiszta szívből

Kaszás.

Az őr másodszor ismételte meg a parancsot, de nem hittek neki, úgy kellett gorombáskodással, szidalmak özönével kiterelnie őket a barakkból.

Ha a vadonatúj ruha meg a tíznapos élelem nem lett is igaz, de egy csehszlovák kocsikból összeállított szerelvény ott állt előttük a síneken. Pontosan azon a helyen, ahol pár hónappal azelőtt kirakták őket. A vagonok már zsúfolva voltak katonákkal. Legtöbbjük szlovákul beszélt.

A szlovák nyelvtanfolyam mégiscsak jól jött. Legtöbbet beszélt Krejcsi Feri, pedig ő tudott a legkevesebbet. Mindig kérdezett valamit Cseritől. Cseri válaszolt is rá. Így aztán egyikük sem értette, mit beszéltek. Csapig, a háttárállomásig a komáromiak meg sem mukkantak magyarul.

A határ átlépése után ellepték a szerelvényt a kérdezősködők, a hozzátartozóik után kutató bodroglók. Errefelé éppen ez idő tájt kezdődött a szüret. Kaszás valakinek jó újságot mondhatott, mert kapott egy friss cipót és egy jó darab füstölt szalonnát. Mindegyik társának szelt belőle egy ujjnyit, a többit eldugta a pokróca alá.

– Nem azért mondom, pajtás, mert irigylem – figyelmeztette jóindulatúan Berényi –, de ne sokat egyél a füstölt szalonnából, mert ilyesminek a fogásban színét se láttuk, és megárthat. Aztán meg azt se felejtse el, pajtás, hogy súlyos beteg voltál. Alaposan legyengültél. Nemcsak a szalonna, hanem minden megárthat, ha egyszerre sokat eszel.

Kaszás nem volt régi tagja a komáromi kompániának. Úgy látszik, félreértette Berényit. Sértődötten félrevonult a kocsi másik sarkába, és attól kezdve nem szólt senkihez egy szót sem. Még azt is visszautasította, amikor Cseri estefelé egy nyaláb friss szénával akarta megajándékozni, pedig törte a derekát a vagon deszkapadlója.

A komáromiak, mint mindig, mind a négyen egymás mellett feküdtek. Egyre sötétebb lett a kocsi. A kerekek egyhangú csattogása és a hazatérés biztos tudata álomba ringatta őket. Mielőtt Berényi elaludt, egy utolsó kísérletet tett, odaszólt Kaszásnak:

– Ébren vagy még, sorstárs? – mondta minden jóindulatát és humorérzékét összeszedve.

Feleletet azonban nem kapott. Kissé bántotta, hogy Kaszás elhúzódott a vagon másik sarkába. Felkönyökölt, hogy jobban láthassa Kaszást, de sötét volt, az orráig sem látott el. Óvatosan lehúzta magáról a takarót, és négykézláb odamászott Kaszáshoz. Már majdnem megszólalt, amikor észrevette, hogy Kaszás két kézzel tömi magába a friss cipót és a szalonnát. Ezt látva már nem volt kedve sem közelebb menni, sem rászólni még egyszer Kaszásra. Visszament a barátaihoz.

A feje alatt összekulcsolta a karját, és várta, hogy elálmosodjék. Érdekes, milyen nehezére esett, hogy gondolatait visszaröpítse szülőfalujába, aztán Komáromba. Akik egyáltalán nem álltak közel a szívéhez, egymás után jelentek meg a képzeletében. Végre nagy sokára megjelentek előtte öreg szülei meg a rokonság. Aztán Szabó néni a Polgár utcából. Már nem maradt más hátra, csak akitől a legjobban tartott: Magda. Erőltette az agyát, kinyitotta a szemét, aztán újra becsukta, de Magdát nem tudta felidézni. Mintha sosem ismerte volna. Szinte hihetetlen! Mintha meghalt volna. Pedig tudta, hogy él. Nem volt perc, hogy ne jutott volna az eszébe, most mégsem tudta felidézni az arcát. Nem, nem vesztetett el teljesen a számára. Csakhogy ilyen az ember természete: azokat a pillanatokat, amelyek keserűséget okoztak, egy láthatatlan kéz kitörli az emlékezetünkéből. Ettől aztán megijedt: ezek szerint a Magdával való ismeretsége rossz emlék? Elaludni! Elaludni, Jóska! – biztatta magát.

– Maguknak a földije az ott a sarokban? – ordított a fülébe valaki.

Berényi úgy ugrott fel, mintha tüzet gyújtottak volna alatta. A vagon teljes fényárban úszott. A félig nyitva hagyott ajtón teljes pompájában besütött a reggeli nap. Jóska a szemét dörzsölte, a fejét vakarta, jobbra-balra dülöngött.

– Korán kezdik az urak az ivást! De nem látom az üveget – tréfálkozott a katona. – Azt kérdeztem, magukhoz tartozik-e az az ember ott a sarokban?

– Igen. Miért? – rémült meg Berényi.

– Alighanem meghalt.

Kaszás István a hátán feküdt. Sapkája leesett a fejéről. Feje mellett félig megrágott szalonadarakbák. Arca, nyaka tele kenyérmorzsával. Szeme nyitva, mintha nézne. Még mosolygott is. Berényi letérdelt melléje, szólongatta. Feleletet nem kapott. Megérintette keze fejével az arcát, már jéghideg volt. Össze-gombolta Kaszás mellén a zubbonyt, és a pokrócot ráhúzta a fejére.

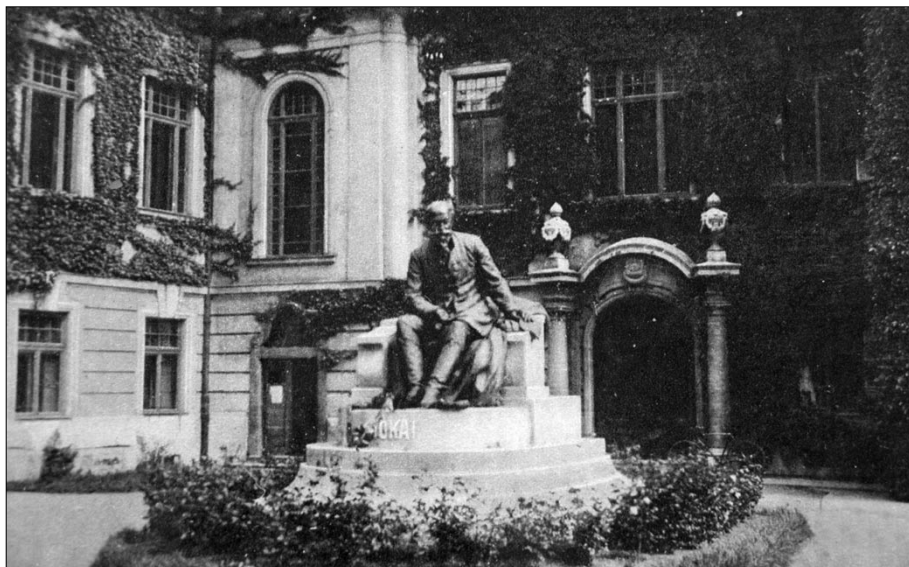
A következő megállónál jelentették az esetet. A vonatparancsnokság két embere hátrafutott Berényiék kocsijához. Kezükből hordágyat cipeltek.

- Valaki vegye át az értéktárgyait, és küldje el a hozzátartozóinak - szólt az egyik egészségügyi katona

Jóska levette fejéről a sapkáját, ebbe rakta Kaszás minden vagyonát. Egyik nadrágzsebében rossz öngyújtó volt, gyűrűsujján vékony ezüst karikagyűrű, zubbonya zsebében maga gyártotta zsebkész. Kabátja belső zsebéből barna bőr levéltárcát húzott elő. Oldalát színes piros szalaggal varrta körül. Belsejében sárga kaucsuk alatt egy levelezőlap nagyságú fénykép lapult. A kép négy sarkára erős fekete cérnával csillagokat varrt. Az alsó csillag egészen kicsike volt, ide dugta Kaszás a saját kicsi fényképét.

A képről Magda magabiztosan, kicsit lebiggyesztett ajakkal nevetett Jóska szemébe.

V.

Az október eleji reggeleken a föld már a közelgő télre gondol. Összeráncolja az utakon, a patak partján a felázott sár redőit. Olyan, mint a jövőt sejtő jósnő ráncos homloka. Az ólalkodó tél csintalanságból reggelenként megfagyasztotta a sárgyűrődéseket. A tél évődéséből még a Kádár köz mindig sáros járdájának is jutott.

Berényi József léptei tompán kopogtak a fagyos reggeli szürkületben a rég nem látott úton. A befüggönyözött ablakok bárgyún meredtek maguk elé, mint a szórakozott ember, aki néz, de nem lát. A néptelen utca, a részvétlen ablakok és a reggelre megfagyott földredők mind-mind olyasmi volt, ami nem zavarta gondolatait, nem zökkentette ki abból a keserű töprengésből, amely Kaszás halála óta bilincsben tartotta a lelkét.

Aztán hirtelen úgy érezte, mintha csak tegnap ment volna el hazulról. Hátha otthon is történt valami! Azt hitte, ha vele annyi minden történt, akkor a szüleit, az ismerőseit elkerülték az események. Velük nem történt semmi sem. Ők mást nem tettek, mint őt féltették, órá gondoltak, órála beszelgettek.

Vajon tudják-e, mi történt vele? Mennyit mondjak el a megpróbáltatásaimból? Elmesélhetem Magda tragédiáját? Hiszen amit Focsaniban hallottam, azt nem tudja más. Az Kaszás titka volt, és magával vitte a sírba. Mit mondanának a szülei, főleg az éles szemű édesapám, ha megtudná! Vagy talán tudja is?

– Szegény öreg Ambrus, drága jó apám! – mondta hangosan, és hirtelen megállt.

Vajon miért fontos az nekem, mit mondana az apám, ha megtudná az igazat? Kicsoda számomra Tófalvy főhadnagy úr babája?

Óvatosan megfordult, mintha azt akarná kikémlelni, nem látta-e meg valaki ezt a lelke mélyén felbuggyant keserű gondolatot. Tekintete a szom-

szédjük kerítésére esett, megpillantotta azt a derékban kettétört kerítéslécet, amelyet az autó roppantott el, amikor Magda náluk járt. Magda náluk!

Most villant fel először lelki szemei előtt Magda alakja. Egy pillanatra látta magát a kapujukban, amint a lánnyal az autóra vár. Aztán édesanyja fekete fejkendő, beesett arca jelent meg előtte, amikor szégyenkező, szerény tapintattal megkérdezte, mikor akarják megtartani az eljegyzést.

És egy pillantás alatt a nyakába szakadt, amitől régóta félt: a keserves, lelki kínokkal teli múlt. A háború, a halál ideig-óráig tompította, de nyomtalanul nem tudta kitörölni emlékezetéből a múltat.

Az emlékezés elemi erővel zúdult a fásult lelkébe. Most az itthoni emlékek elevenedtek meg. Ugyanott kell folytatnia, ahol abbahagyta.

Lábujjhegyre fogta a lépteit. Nem akarta fölébreszteni a ház népét. Amint kezét a kapukilincsre tette, szíve megdobbant. Az ereszen túl, az ólak mögött édesanyja egy nyaláb lerágott kórószárat cipelt, szembejött vele a konyha felé. Ugyanaz a fejkendő, ugyanaz a kopott sötétbarna bársonyruha, ugyanaz a gumitalpú papucs, ugyanaz a földet néző, lehajtott fej, lassú, megtört járás. Az istálló ajtaja előtt édesanyja felpillantott, a kórót a szokottnál gyorsabb mozdulattal tette le karjáról, és futott a kapu felé.

– Józsikám!

Berényiné fia nyakába borult. Jóska az arcát anyja homlokán pihentetve felkapta az asszonyt, és két karjában gyerekként babusgatva vitte a konyha felé.

Az ajtóban apja a nagy meglepetés és öröm eredményeképpen kivette szájából az örökké ott lógó pipát. Aztán jó szagú bagós csókot nyomott szeretett fia megsápadt arcára.

A két szoba közti helyiségben, a kis szobában még véletlenül sem volt új tárgy, de nem is hiányzott semmi.

A tűzhelyben pillanatok alatt ropogva égett a száraz kóró. A köcsögből a lábasba került a friss tej, ebbe a kávé, és már előtte is gőzölgött az asztalon. A kis szekrény egymás után ontotta kincseit. Paprikás szalonna, zsírban eltett kacsamáj, házilag főzött rozspálinka, foszlós, mazsolás pusztai kalács. Míg evett, apja szokása szerint odaült a tűzhely elé a kis fejőszékre, és nagyokat szippantva meggyújtotta frissen tömött pipáját. Édesanyja mellette, a saroklócán ült, készenlétben, hogy bármely kívánságát azonnal teljesítse. Mindketten szótlánul nézték.

– Mondjanak már valamit, drága jó szüleim! – törte meg Jóska a csendet.

– Te alighanem többet tudsz majd mondani, Jóska! – vette ki a nyomaték kedvéért szájából apja ismét a pipát.

– A múlt héten jött haza egy sóki ember Máramarosszigetről. Ő mondta, hogy alighanem neked is meg kell jönnöd – rendezte előtte beszéd közben édesanyja az ételeket.

– Akkor maguk már mindent tudnak – nevetett apjára Jóska.

– Mindent nem! – Ezt már Ambrus gazda a foga között levő pipa mellől mondta. – A legfontosabbat nem tudjuk, Jóska! Azt, hogy neked mi a véleményed sok mindenről. Ezt nem tudjuk. Ezt köll nekünk először tudni. Mert én, fiam, ha beteszem a lábam egy házba, akkor azonnal megmondom, hol vagyok.

– Ugyan, apja, erre még van idő – szólt közbe hirtelen az asszony.

– És mit látott, édesapám, amikor benyitott? Mondja meg egészen őszintén! Én már nem vagyok szívbajos. Azt hiszem, erre már rájöttek.

– Ezt még nem tudjuk, de nagyon örülünk neki. Máskülönben anyád azt mondta, lesz erre még idő.

Ezzel aztán a beszélgetés elakadt.

Az öreg Berényi egykedvűen szívta a pipáját. A gomolygó kék füst mögött tovább rendezte gondolatait és sajátos véleményét a világ folyásáról.

- Én már csak amondó vagyok, fiam, az a legjobb, ha mindenki a saját fajtájabelijéhez köti az életét. Komárom nekünk nagyon messze van! - mutatott az öreg pipaszárával abba az irányba, ahol a várost sejtette.

- Azért nincsen egészen igaza, édesapám! Tudom, mire gondol, de még sincs olyan messze Komárom. Ott is emberek élnek. És az sem igaz, hogy aki falun született, falun is maradjon. És az sem igaz, hogy a városban a falusi ember nem állja meg a helyét és nem boldogul.

- Látod, fiam, pontosan itt van a kutya eltemetve. Azt mondtad, a városban is boldogul az ember. Addig nincsen semmi baj, míg az emberek boldogulnak. Hanem aztán, amikor nem boldogulnak, amikor belevág valamibe a mennydörgős mennykő, akár valami miatt bajba kerülnek, akár a háború elsodorja egyiket vagy másikat, vagy akár egy súlyos betegség megtöri ezt a boldogulást, akkor már baj van. Márpedig ez a fontos az életben. Erre mondtam, amit mondtam, hogy maradjon mindenki a falujában.

- Értem.

- Anyáddal már régóta arról beszélgetünk, hogy ha megjössz, akkor megkérünk arra, maradj itthon a faluban. Én is, anyád is, öregek vagyunk. Rád hagyunk mindent. Gazdálkodj, boldogulj, de itthon! - emelte fel az ég felé az öreg Berényi a pipaszárat.

Jóska szívét melegen simogatta a szülő ház szeretete. Különös, új erőt öntött belé a hovatartozás biztos tudata. Apjának meg kimondhatatlanul hálás volt jövőbe látó gondoskodásáért.

2

A két öreg csendes mosolygással figyelte fiuk jövés-menését. Majdnem egy hétig tartott, míg Jóska szétszedte a szecs kavágót és megköszörmelte a kése-

ket. Ugyanis Ambrus gazda első és legfőbb kérése ez volt. Aztán a répavágó következett, s így került sorra valamennyi javításra szoruló szerszám.

Leesett az első hó, aztán eljött a karácsony is. Jóska azon csodálkozott, hogy sehová sem kívánczik, még a faluba se megy. Pedig a szögesdrót mögött mindig azt számlálta, ha egyszer kijut onnan, örökké mászkálni fog. Nem tűr meg semmiféle korlátozást az életben. Most már itt a nagy szabadság. Mégsem mozdul ki otthonról. Sőt, azt sem szereti, ha valaki hozzájuk jön. Még az édesanyját is megdorgálja, már ahogyan ő dorgálni tud, ha sokáig elmaradozik valahol. Most mehetne, most előtte áll a világ, de csak otthon tesz-vesz.

Mikorra székényében elillant a hó, mert az évben egy kissé tovább untatta a tavaszvárókat, már megjavított mindent, ami javításra szorult. Sőt átnézte azokat a szerszámokat is, amelyeket teljesen rendben talált. A legjobban Ambrus gazda örült a közelgő tavasznak. Már látta, hogyan szánt-vet majd a fiával együtt.

Szántani még nem lehetett, Jóska gondolt hát egy nagyot, és javítani kezdte a kerítést. A kalapálásra odajött a szomszédasszony. Ez ugyan nem volt nagy újság, mert naponta jó párszor megfordult náluk, főleg mióta hazaérkezett.

– Szervusz, Jóska! – köszönt közelről egy fiatal leányhang.

A szomszédasszony lánya, első szerelme volt.

Átvillant az agyán, milyen kár, hogy a hosszú téli estéken nem ment át hozzájuk egy kicsit beszélgetni. A lány meg annál büszkébb volt, hogy Jóskaékhoz menjen.

– De megszépültél, amióta nem láttalak! – könyökölt Jóska a kerítésre, mint aki beszélgetni szeretne.

– Láttál te már szebb lányokat Komáromban!

– Nem azt mondtam én, hanem azt, hogy egészen megváltoztál, amióta nem láttalak.

- Előbb azt mondtad, hogy megszépültem, most meg azt, hogy megváltoztam. De elcsavarja a te gondolkodásodat az a Komárom!

- Amióta megjöttem, még a házból sem mozdultam ki. Nem tudom, mi nek emlegeted mindig Komáromot.

- Majd elmegy most tavasszal. Nem fogod kibírni itthon.

- Ha úgy gondolod, akkor legyen neked igazad! - ezzel még egy nagyot ráütött a szegre, és szó nélkül otthagya a lányt. Az meg nagy mérgesen bevágta maga mögött a repedezett üvegű konyhaajtójukat.

Szeretett volna megnyugodni kis házuk csendes falusi békéjében. Ez már majdnem sikerült is. Hiszen élete java részét eddig itt töltötte. Mikor már nem háborgott benne az elvágyakozás tengere, akkor legtöbbször egy idegen meggondolatlanságból felkavarta. Mint az előbb Juliska. A családon kívül álló emberek még véletlenül sem felejtették el, hogy valami formában ne tegyenek célzást Komáromra.

A megbolygatott emlék csak nem akart elcsitulni. Magdát még gondolatban is távol tartotta magától. Elég volt csak egy pillanatig emlékeznie Kaszás elbeszélésére, és máris megszűnt lelkében az emlékek tornyosulása. A csendes téli estén, mikor lámpagyújtás előtt szüleivel a sötétben üldögélt, mégis egyre jobban hatalmukba kerítették az emlékek. Kíváncsi volt Komáromra meg hajdani fogolytársaira. Az egyik csendes estén hirtelen felugrott, és azt mondta:

- Mama! Nekem holnap el kell mennem Komáromba! Legyen szíves, készítsen valami harapnivalót egy-két napra!

- Ha kell, akkor csak eredj, fiam! - Apja ennek a mondásának nagy fontosságot tulajdonított, mert előtte kivette szájából a pipát.

- Egy év nagy idő. Együtt éltünk, minden áldott nap együtt voltunk. Úgy összebarátkoztam azokkal a komáromiakkal, hogy már nehezemre esik nélkülük élni. Őket szeretném meglátogatni. Nem tudok róluk semmit. Ab-

ban állapotunk meg, hogy nem írunk egymásnak, hanem amint tehetem, bemegyek a városba. Ne gondolják, hogy a lány miatt megyek!

- Mi nem gondolunk semmit, csak menj, fiam, nyugodtan! - mondta csendesen az anyja.

Jóska másnap hajnalban útnak indult.

Érsekújvár semmit sem változott, amióta utoljára látta. Talán csak az volt a különbség, hogy így, nyugodtan szemlélve, még szörnyűbbnek látszott a szőnyegbombázás nyoma. A vonat nem tudott bemenni a komáromi állomásra. A vasúti hidat még nem hozták rendbe. A téglagyári megállótól az utasok gyalog, hosszú oszlopokban vándoroltak az ideiglenes Vág-híd felé.

Elgondolkozva, jobbra-balra nézegetve sétált a Vág partján. Maga sem tudta, miért, kíváncsiságból-e vagy megszokásból, de lába a Rozmaring utca felé vitte. Először át akart menni az Ivanicsékkal ellentétes oldalra, aztán megvonta a vállát, és nyugodt léptekkel elsétált az ismert ház előtt. Oda sem nézett. Túl akart lenni ezen a nehéz problémán. A jól ismert hármass ablak nyitva volt. De a függöny mögé még egy, nem átlátszó függönyt akasztottak, mint akik már félnek a nyilvánosságtól. Nem lehetett volna belátni, de a beszéd kihallatszott. A hang útját a sűrű függöny nem fogta el.

Szerencsétlenségére vagy szerencséjére, ki tudja, éppen Magda mondta meg kissé hangosabban véleményét az édesapjának.

- Ugyan, apukám! Olyan nehezen tetszik megérteni valamit. Magát nem bántja senki! Nem azért hívatják. Holnap kezdődik a népbíróági tárgyalás. Erre idézték meg aput is. Ide van írva szlovákul: ako svedok, annyit jelent, hogy mint tanút idézik meg, amikor Jóska ügyét tárgyalják. Csak szépen menjen el holnap nyolc órára. Biztosan ott lesz Polgár Feri bácsi is. Én majd mindkettőjüket kimentem a hadnagy úrnál. Ilyen helyekre el kell, hogy engedjék magát. Csak ne csináljon, apukám, mindenből olyan nagy dolgot.

Jóska egyszerre szűknek érezte nyakán az inget, gyors léptekkel megindult a Polgár utca felé. Egész úton fülében csengett Magda elkeseredett, ingerült, aztán sírásba csukló, számára szokatlan hangja.

3

Nem tudta, miért hánykolódik az ágyban. Először arra gondolt, talán a szokatlan fekhely miatt. Időközben ugyanis Szabóné kiadta a szobáját, és most ideiglenesen a konyhában aludt. Itt tudott csak helyet adni.

Aztán ismét a fülében csengett Magda szokatlan, különös hangja. Később megfejtette a rejtélyt, nyugtalanságának igazi okát. Eddig úgy könyvelte el magában, hogy mint idegen jött Komáromba, és itt elfogták őt és becsukták. Nem kereste az elfogadás igazi okát. Nem érzett haragot senki iránt sem, nem akart bosszút állni. De nyugtalanította az a különös mondat, hogy „ez annyit jelent, hogy mint tanút idézik meg, amikor Jóska ügyét tárgyalják”. Úgy látszik, vannak, akik nem tudnak belenyugodni elfogatásába. Becsukni, elhurcolni büntetlenül senkit sem szabad. Még neki is lehet szava, sőt talán követelnie is. Az egyéves fogság után kiengesztelésnek vette, hogy épségben hazakerült. Senki sem beszélt közülük arról, milyen körülmények között kerültek fogságba. Az a fontos, hogy itthon vannak. Megbocsátott azoknak, akik akkor őt a városháza előtt olyan furcsa módon letartóztatták.

De most egyszeriben számon kérik az ő szenvedését! Miért? Kik kérik számon? Ezt még nem tudta. Itt valami megváltozott! Sokáig töprengett, éjfélre járt az idő, amikor elaludt. Az álom sem tartott sokáig, Szabóné motoszkálása korán felébresztette.

Reggel már tudta, mit kell tennie. Felöltözik, és elmegy arra a népbírósági tárgyalásra. Ilyen ügyis ritkán fordul elő a tárgyalások történetében: nem tudnak róla semmit. Azt hiszik, eltűnt, vagy a nyilasok megölték.

Talán Komárom legszebb utcájában áll a törvényszék épülete. Szinte érthetetlen, hogy ez az utca széles és egyenes. Egyik oldalán csinos házak sorakoznak, a másikon három különálló nagy épületcsoport terebélyesedik, mindegyik más korban született és más hivatást töltött be a város történetében. A katonakórház elhagyatottan, üresen ásitózott. Nem mintha nem lett volna ápolásra szoruló beteg katona, de az épület régi, nem felel meg sem kórháznak, sem kaszárnynak, hiszen pár évtizeddel ezelőtt a szerény barátok imádkozásuk színhelyéül is sivárnak találták. A törvényszék már modernebb épület, a háború sem viselte meg. Úgy látszik, a sors sejtette, hogy ott lesz a nagy számonkérés helye, és ha már ott lesz, akkor legyen az épület rendben. A két illusztris épület között éktelenkedik a sárga fogház a maga dísztelen sivárságával. Ez már nem tetszett a háború istenének, egy bomba ugyanis a közepén kettéhasította. A rabság komáromi szimbóluma így a valóságban is megszűnt.

Berényi abból, ami épségben maradt, semmit sem vett észre, de a megnyirbált fogház épülete előtt egy pillanatra megállt. Bárcsak az Öregvárat nyírta volna így ketté az istennyila, amikor benne voltam! – gondolta.

Behúzott nyakkal sodortatta magát a törvényszék lépcsőjén felfelé. Nem akart senkivel sem találkozni. Hadd higgyék, hogy ő nem él, hogy eltűnt. Talán így szenvtelenebbül fognak beszélni a sorsáról meg róla is. Így jobban meg tudhatja, mit tartottak felőle az emberek, és hogy fáje valakinek az ő sorsa. Csak arra kíváncsi, ugyan kit vonnak most felelősségre az ő kálváriájáért.

Fázósan, összehúzódva letelepedett a tárgyalóterem legutolsó sorában. Várta, nézte, amint körülötte zsúfolásig megtelt a terem. A karzatokról leszűrődő beszélgetés halk moraja elárulta, hogy ma nagy lehet az érdeklődés, mert a kíváncsiak még a karzatot is benépesítették.

Pontosan kilenc órakor kinyílt az elnöki emelvény mögötti ajtó, meglebent a nehéz, vörös bársonyfűggöny. Ünnepelesen bevonult a háromta-

gú büntetőtanács, élén az elnökkel. A terem hirtelen elcsendesedett. A közönség felállt, így üdvözölte a népbíróság tanácsát, állva maradtak addig, amíg a tanács helyet nem foglalt. A népügyész már jóval a tanács megérkezése előtt elfoglalta a helyét, szemben a vádlottak padjával.

Berényit meglepte, hogy a bírák a régi talár helyett csak egyszerű, hétköznapi ruhát viseltek. A teremben uralkodó fesztelen hangulat is szokatlan volt.

Pár pillanat múlva szólásra emelkedett a tanács elnöke. A tömeg nem csendesedett el, ezért megrázta a csengőt. A hallgatóság várakozva figyelt az elnökre.

– Vezessék elő Pavel Huszár vádlottat! – mutatott az elnök az ajtóban várakozó fogházőrök felé.

A következő pillanatban belépett Huszár Pál.

– Neve Pavel Huszár?

– Igen.

– Született Komárnóban ezerkilencszázhusz október tizenötödikén?

– Igen.

– Lakik Komárnóban, Vozová utca tizennyolcas szám alatt?

A vádlott csak bólintott.

– Nemzetisége szlovák?

Huszár ismét csak bólintott. A teremben felzúgott a tömeg.

– Csendet kérek! – rázta meg a csengőt az elnök. – Megkérem az ügyész urat, ismertesse a vádiratot!

Az ügyész felállt. Színtelen, de erős hangon olvasni kezdte a vádirat szövegét:

– A vádlott már régóta szimpatizált a magyar nyilaskeresztes mozgalommal. Nem egy barátot is szerzett a komáromi nyilasok között. Éppen ezért a nyilasok uralomra jutása után Pavel Huszár Komárom város nyilaspa-

rancsnokának, Romvári Kálmán századosnak a szolgálatába szegődött mint annak személyi titkára. Funkciójából kifolyólag segített a város kommunista és zsidó lakosságának felkutatásában és elhurcolásában, valamint a zsidók vagyonának szétlopkodásában. Barátja és segítőtársa volt a város nyilasparancsnoka helyettesének, Erős Istvánnak...

Miután az ügyész felolvasta a vádiratot, az elnök a vádlott felé fordult:

– Megértette a vádiratot?

– Igenis!

– Bűnösnek érzi magát?

– Nem!

– Mivel indokolja meg ezen állítását?

– Hivatali beosztásomnál fogva kerültem Romvári Kálmán nyilas várparancsnok szolgálatába. Komárom város tisztviselője voltam. Az akkori körülmények között nem tiltakozhattam beosztásom ellen, mert közismerten demokratikus magatartásom miatt a nyilasok állandóan szemmel tartottak. Hogy mennyire kényszerről volt szó, az bizonyítja legjobban, hogy én tagja sem voltam a nyilaskeresztes pártnak. Sőt! Több komáromi polgárt megmentettem, mint a tanúnak általam megidézett Ivanics Józsefet is, akit Romvári mint közismert kommunistát azzal akart a nyilaspártba kényszeríteni, hogy a leánya viselt dolgait az esküvője napján a vőlegény tudomására hozza. Ezt én megakadályoztam, és ezzel megmentettem Ivanics József életét.

– Vezessék be Jozef Ivanics tanút! – szakította félbe az elnök.

Az ajtóban álló fogházőr rövidesen az elnöki emelvény elé vezette a megilletődött öreg Ivanicsot.

Berényi végigtapogatta a zsebeit nagy idegességében, de aztán rájött, hogy itt úgysem lehetne dohányozni. Kínjában egy mozdulattal lerántotta a nyakkendőjét, és kigombolta az ing nyakát.

Ivanics nemsokára teljesen lehiggadt. Ezt a hirtelen változást az idézte elő, hogy a tanács egyik tagjában régi iparostársát fedezte fel. Csak azt nem értette, mit keres a népügyész székében Komárom egyik leggazdagabb fa-kereskedőjének a fia.

– Ismeri Pavel Huszár vádlottat? – fordult feléje az elnök. – Figyelmeztem, hogy a tiszta igazat vallja, mivel a hamis vallomást a bíróság súlyosan bünteti.

– Nem ismerem.

– Akkor azt sem tudja, hogy Pavel Huszár vádlott önt megmentette a nyilasok fogságától, amikor azzal akarták a nyilaspártba kényszeríteni, hogy a leánya viselt dolgait az esküvője napján a vőlegény tudomására hozzák, ezt pedig Pavel Huszár akadályozta meg.

– Ezzel Huszár valóban megfenyegetett.

A teremben vágni lehetett a csendet.

– Ezek szerint semmit sem tud a saját megmentéséről?

– Kérem, én a legnagyobb meglepetéssel veszem tudomásul. Csodálkozom, hogy ilyen nagylelkű és mindenre elszánt lovagok is éltek abban a nehéz időben.

– Szabad lesz egy kérdést? – fordult az ügyész az elnök felé.

– Tessék, népügyész úr!

– Ezzel azt akarja mondani – fordult a népügyész Ivanics felé –, hogy ha a vádlott nem lép közbe, és magának nem támad konfliktusa a nyilasvezérekkel, akkor maga nyugodt lelkiismerettel vált volna nyilassá, és elhurcoltatta volna a zsidókat, vagyonuk szétlopkodásában is részt vett volna, mint ahogyan ezt a komáromiak közül annak idején annyian tették?

– Ügyész úr, nem azért nem lettem nyilas, mert azt Huszár úr önfeláldozással bátorkodott megakadályozni, hanem azért, mert az elveim és az emberségem nem engedték meg. Egyébként bátor vagyok figyelmeztetni önt,

nem én vagyok a vádlott. Ha már itt tartunk, akkor szabad legyen megjegyznem, hogy nagyon érdekesnek tartom a megmentésemet. Most itt utólag derül ki, hogy Huszár úr mekkora áldozatot hozott értem. Ezt ismeretlenül és önzetlenül tette, annak ellenére, hogy én erre őt nem is kértem meg, és nem is szolgáltam rá. De ki tud arról, hogy a leányom vőlegényét letartóztatták és elhurcolták? Berényi Józsefről a mai napig semmi hírt nem tudunk. Több mint valószínű, elpusztult a nyilasok fogságában. Huszár úr két ember életét tönkretette, akik közül az egyik alighanem elpusztult. Erről érdekes módon nem tesz említést sem a vádirat, sem a vádlott a vallomásaiban.

– Maga nem is olyan öreg ember, Ivanics, amint látom – válaszolt vérpirosan a népügyész –, magának nagyon is helyén van az esze, s a nyelve meglehetősen éles. De ha már ennyire öntudatos, hát megkérdezem, mit tett Ivanics úr akkor, amikor Horthyék megszállták a Felvidéket?

– Annyit mindenesetre tettem a köztársaság védelmében, mint amennyit maga és a maga családja tett, népügyész úr! – ugrott hozzá Ivanics vérvörösén, magából kikelve, és rávágott az asztal tetejére.

– Az ülést felfüggesztem – rázta két kézzel a csengőt az elnök.

A tömeg az ajtó felé tódult, Berényit is sodorva magával. Kavarogtak lelkében az indulatok. Először azt bizonygatta, hogy mégsem volt igaza. Hiszen bűnt követtek el vele szemben. Aztán Ivanics magatartása dobogtatta meg a szívét. Nem hitte volna, hogy az öreg ilyen talpraesetten viselkedik a nagy nyilvánosság előtt, annál is inkább, mivel jól látta, mennyire remegett a lába, mikor az emelvény elé lépett. A tárgyalás azonban teljesen összezavarta őt is. Úgy rémlett neki, megakadályozzák, hogy az öreg Ivanics igaz napvilágra kerüljön. Az ügyész érezhetően ellene beszélt, mintha csak ő volna a vádlott. Csak azt tudná, hol lehetne az öreg Ivanics igazának nyomatékot és érvényt szerezni!

A Vág felől keserű iszapszagot sodort az erőszakos tavaszi szél. Fújt néha lágyan is, mintha csak simogatni akarna, aztán amikor nem is gondolt rá az ember, indulatosan nagyot lökött az útjába kerülőkön.

A törvényszék előtti virágágyak selymes fűvével csak játszadozott. A kis fuvallatokat békésen tűrték a virágok, a vad szélrohamok előtt meghajtották fejüket, és odasimultak a védelmet nyújtó anyaföldhöz. Így cselezték ki a szelet, meglapultak előtte, a szél meg átsúszott bársonyos virághátukon.

Ivanics biztatására barátja, Polgár Feri is kimaradt a munkából, és elment a tárgyalásra. Ők ketten már nagyobb akadályt jelentettek a törvényszék korbácsolta szélörvénynek. Amint a márványlepcsős bejáraton kiléptek, egyszerre kaptak a sapkájukhoz, másik kezükkel meg összefogták mellükön a kabátot. Meghajolva, szótlanul lépdeltek egymás mellett. A szél erejét a Jókai utca fékezte meg. Mikor ideértek, Polgár megszólalt:

– Hát, izé – köpködött néhányszor elgondolkozva. – Mit is akartam mondani?

– Körülbelül sejtem, Ferikém!

– Nem hinném, Józsi bácsi, mert azt akartam mondani, hogy mi jutott az eszembe, míg magát kihallgatták. Ne higgye, hogy azon gondolkoztam, ki fia-borja az ügyész. Az nem érdekes. Hanem az keserített el, hogy újra kezdhetünk mindent elölről. Úgy látszik, ez már a mi sorsunk. Eddig is ezt csináltuk, ezután sem lesz másképpen – legyintett keserűen Polgár.

– Tudod, Ferikém, ha most azt mondanám, hogy már nem kell tovább harcolnunk, akkor hazudnék. De egy nagy különbség mégiscsak van. Eddig ugyanis reménytelenül harcoltunk. Sohasem láttuk a harc végét. Csak reményünk lehetett. Most, úgy érzem, érdemes lesz küzdenünk.

- Ez a legnehezebb terep, Józsi bácsi, a köztársaság legdélibb, határ menti városa. Messze Pozsonytól, még messzebb Prágától.

- Igaz, de a távolságnak egyre kevésbé lesz jelentősége. Ha egyszer megindul az erjedés Prágában, annak hatását napokon belül érezni fogjuk mi is.

A városháza ódon épülete mellett elkanyarodva a tiszti pavilon ajtajához értek. Itt dolgoztak mind a ketten. A háború befejezése után itt kaptak először munkát.

Micsoda ereje van a múltnak, a hagyománynak! Komárom régi urait elszöprötte a történelem szele. Kelet-Európa országaiban új típusú államhatalmak alakultak, s már a kezdet kezdetén más politikai felfogású emberek vezették az államot. És mégis! Mikor ezek az új vezetők a háború befejeztével azon gondolkoztak, mit kellene tenni először, a város újjáépítését mintegy megbabonázva a tiszti pavilonnál kezdték.

Lett volna ezer más lehetőség is. Hiszen a várost erősen megrongálta a háború. Kezdhették volna a lakóházak tatarozásával, vagy ha mindenáron középületet akartak, kezdhették volna a kórház újjáépítésével. De a vezetők elhatározásába és logikájába vasmarokkal belenyúlt a múlt és a hagyomány. A város újjáépítését éppen a büszke, a felesleges, a környék házait gőgösen lenéző tiszti pavilonnál kezdték.

- Te Feri! Mi van itt ma? A többiek sem dolgoznak? - állt meg Ivanics abban a teremben, ahol előző nap abbahagyták a munkát.

- Nem tudom, hol lehetnek az emberek, Józsi bácsi. Reggel még itt voltak, mert az udvar közepén, a nagy malterkeverőben anyagot készítettek. Nekünk is hoztak belőle ide a szobába. Nézze csak! A láda is tele van. A vödör színültig vízzel.

Sehol egy lélek. Ellenben a Duna felől, valahonnan alulról, vésés, kalapálás hallatszott. Polgár keze fejével egyszer-kétszer megrántotta dróttal

megkötött nadrágját, és megindult a hang irányába. Ivanics kíváncsian követte. Minél közelebb értek a hatalmas, márványkeretű pinceajtóhoz, annál élesebb lett a zaj. A kopott vörös márványlépcsőkön óvatosan lépkedve egyre lejjebb jutottak a dohos, fülledt pincébe. Mikor a kisebb pincecsarnokok után egy nagyobbba értek, különös látvány tárult eléjük.

A vállalat emberei pallérostul, segédmunkásostul mind ott nyüzsögtek. Páran nekivetkőzve, feltúrt ingujjban a pince talaját csákányozták. Szakadt róluk a veríték. Egy kőműves a bolthajtás tégláit kopogtatta. Egészen közel hajolt a téglához, és ha egy kissé gyanúsán kongott, már rátapasztotta a fülét, mint az orvos a beteg ember mellkasára, és úgy kopogtatta. Nem messze tőlük az ő segédmunkásuk, Molnár Lajos egy méter hosszúságú kihegyezett betonvasat szurkált a földbe.

– Mi történt magukkal, Lajos? Nem dolgoznak ma, vagy elbocsátottak mindnyájunkat? Mondjon már valamit! – visszhangzott a pincében Ivanics hangja.

– Most nincs idő a magyarázkodásra, Józsi bácsi. Most nincs idő. Fogjanak maguk is valamilyen szerszámot, és kutassanak, keressenek! – villogott Molnár szeme, mint a tébolyodotté.

– Ebből mi nem élünk meg, Lajos!

– Pontosan ebből élünk meg, Józsi bácsi! Az egyik kőműves reggel lejött a pincébe tégláért. Mikor a téglát felhordták, alatta a földből kilátszott egy láda. Kivettük. Tele volt porcelánnal meg ezüst eszcájggal – törölte meg földes kezével gyöngyöző homlokát Molnár. – Azt mondja az egyik komáromi kőműves, hogy ide rejtették el a tiszték az utolsó pillanatban az értékeiket – toldotta meg Molnár suttogóra fogott hangon.

A mellette csákányozó segédmunkás szája elé tette a kezét, úgy súgta Ivanicsék felé:

– Mesés kincsek vannak itt, Józsi bácsi, mesés kincsek. Nem érdemes gürölni, higgye el nekem. Csak azért mondom, mert úgy nyilatkozott az előbb,

hogy ebből nem lehet megélni. Ha megtaláljuk az aranyat, akkor ebben a bűdös életben soha többé nem kell dolgoznunk. Csak ebből lehet megélni, Józsi bácsi. Higgye el nekem!

A csákányos szavai úgy felizgatták Polgárt, hogy elfehéredett, és minden ízében remegett.

– Hát, izé, mit is akarok mondani, adja ide a kalapácsot, Molnár! – köpködött Polgár. – A földet úgy meg lehet kopogtatni, mint a téglát, és hallatszík, ha üreg van benne. Csak adja ide már a kalapácsot.

Ivanics azon gondolkozott, hogy ő is fölmegy munkahelyére a kőműveskalapácsért, és elkezdi ő is kopogtatni a falat. Közben azonban egy nagyot kiáltott valaki a hátuk mögött.

– Mi van itt?

A lépcsőn a kapuőrség katonája állt.

– Maguk szabotálják a munkát, azonnal hívom a hadnagy urat! – kiabálták.

– Valamit találtak a földben! – hajolt hozzá közelebb mosolyogva Ivanics.

A katonának nyomban elillant a harcias kedve, és egyszerre suttogóra fogta a hangját.

– Mit találtak? – kapta el Ivanics karját.

– Mondtam – vontam meg a vállát.

Az őrlátva, hogy a munkások rá sem figyelnek, sarkon fordult és elrohant. A munkálatokat egy építész hadnagy ellenőrizte. Hozzá futott lóhalálában az őrl. A hadnagyot máskor csak órákig tartó keresés után lehetett megtalálni, ha valami fontos szakmai problémáról volt szó. Most az arany hallatára pár perc alatt előkerült. Nem is jött, hanem futott. Útközben még az őrszobára is benézett, a szolgálaton kívüli őrség tagjait felfegyverezve magával hozta.

A katona olyan ábrázattal és hangon jelentette neki a látottakat, hogy még a vér is meghűlt az ereiben.

Polgár ezalatt rövid terepszemlét tartott. Arra gondolt, hogy nem csákányozni kellene a földet meg szurkodni, hanem a többi téglakupac alját kellene átvizsgálni, hátha azok alatt lesz elrejtve a többi kincs.

– Hát, izé, mit is akarok mondani, ja igaz, ha egyik kupac alatt volt elrejtve valami, akkor lesz a többi alatt is – köpködött Polgár rendületlenül. – Ezek csak csináljanak, amit akarnak, mi nézzük át, mi van a téglasorok alatt. Jöj-jön, Józsi bácsi!

Észre sem vették, hogy a hadnagy szuronyos, rohamsisakos katonával ott áll a hátuk mögött, és lélegzet-visszafojtva hallgatja Polgár szavait. Az aranyásók meghökkentek, megállt kezükben a kalapács és a csákány.

A hadnagy felpaprikázódott.

– Mi történik itt? – kiáltotta rákvörösen.

Ügyet sem vetett rá senki.

– Takarodjanak ki! – mutatott a pincelépcső felé.

Ennek sem lett semmi foganatja.

Ekkor odaszólt az őrség tagjainak. Azok két ugrással a pincében teremtek, elkapták a legközelebb álló aranyásót, és egy lódítással a feljáró felé lökték. Aztán következett a mellette csákányozó. A katonák hangtanul hajtották végre a kidobóakciót.

– Ne hagyjuk magunkat, emberek! – kiáltotta valaki a távolabb állók közül.

Aki éppen sorra került volna, tiltakozásul felemelte kezében a csákányt.

A katonák lekapták vállukról a fegyvert, és már csattogott is a závár, amint a golyót belelőtték.

A kiabálás elcsendesedett. Egy ideig tanácstalanul néztek egymásra, aztán lassú, bizonytalan léptekkel kisompolyogtak a pincéből a puskacső láttán.

Ivanics is, Polgár is szó nélkül felballagott a márványlépcsőn. Molnár kezében úgy remegett a malterkeverő, mikor a reggeltől álló anyagot össze-

keverte, mintha a nyél legalábbis mázsás volna. Töltött a ládába egy kis vizet, de azt is olyan ügyetlenül, hogy a fele kiloccsant, rá Polgár nadrágjára.

– Mi van magával, Lajos? – nézett rá csodálkozva Polgár.

– Olyan szép elképzelésem volt, míg azt az istentelen aranyat kerestem. Már láttam magam előtt Keszegfalun azt a kertés családi házat, melyet ebből a pénzből vettem volna. Azon gondolkoztam, ha itt befejezzük a munkát, már nem is megyek máshová magukkal dolgozni. Mert én is öregszem. Évek hosszú sora óta reggel három órakor kelek, nem csoda, ha már beleuntam. Nem kell többet hajnalban Komáromba bicikliznem. Ez járt az eszemben, és itt van a közelben a szerencse. Egy jól irányzott szúrás a hegyes vassal, és máris gazdag ember leszek. Hát nem borzasztó erről most lemondani?!

Nem bírta tovább. Belevágta a szerszámot a félig kevert malterba, ez meg nagy loccsanással a padlóra lötytyent. Ezzel Molnár sarkon fordult, és kifutott a szobából. Rohant a pince felé. A lába alig érte a síkos márványlépcsőket. A nagyterembe pár métert még négykézláb futott, aztán nagy nehezen visszanyerte egyensúlyát és felegyenesedett. Meglepetése annál nagyobb volt, mert ott állt előtte kiizzadva, csákánnyal a kezében a hadnagy.

Az őrség tagjai, mint az örültek, csákányozták a földet. Amikor már a gödör jókora volt, beleugrott a hadnagy, hasra vágta magát, és csendet parancsolva megszállottan kopogtatta.

Molnár egy ideig csak nézte a hadnagyot, aztán felkapott egy vasat, és kezdte szurkálni a gödör alját.

– Láda! – kiáltotta Molnár.

A hegyes vas roppanva keresztülszúrta a korhadtt deszkát, és belecsúszott a láda közepébe.

A hadnagy egy pillanatra meghökkent, aztán rávetette magát Molnárra. Letepepte a földre. Szólt a katonáknak, azok megfogták, mint egy élettelen

fadarabot, felvitték a pince ajtajáig, és ott ledobták a földre, majd nagy zajjal bevágták a pince ajtaját, és belülről betámasztották gerendákkal.

Molnár, mint a részeg, támolygott vissza a munkahelyére.

- Mi az? Megverték magát? - nézett rá ijedten Ivanics.

- Nem vertek meg, csak kidobtak a pincéből.

- Minek ment oda megint! De azért mégsem kellett volna így elbánniuk magával.

5

Magda gyakran dicsekedett azzal, hogy neki milyen jó szeme van. Ő az ismerőseit messziről észreveszi, sőt egyszerre többet is meglát és felismer. Végignézi az utcán, és egy pillanat alatt meg tudja mondani, ki jön, ki megy, ezek közül kicsoda rokon, kik a távolabbi ismerősök. Bizalmas barátnőinek még azt is elmesélte, hogy az éleslátás nem csupán veleszületett adottság, és nemcsak arra jó, hogy édesapjának tájékoztatást tudjon adni, ha a városba mennek, hogy ki jön velük szemben, ki megy el mellettük. Azért figyel az embereket, mert fél szemmel mindig a férfiak arcát, szemét lesi. Arra kíváncsi, mikor és hogyan veszik őt észre. Tudja, hogy a férfiak önkéntelenül is rajta felejtik a tekintetüket, egyszóval hogy tetszik nekik. Csak ezeket a tetszést kinyilvánító, mohó pillantásokat kereste, tovább ügyet sem vetett a hódolókra, pedig mi tagadás, jólesett neki a csodálat.

Ha valaki ismerte őt régen, amikor még így járt az utcán, és megfigyelte volna őt most, feltűnő változást látott volna. Ivanics Magda az utcán már nem nézett senkinek sem a szemébe. Nem kereste a férfiak forró pillantását. Egész egyszerűen nem vett tudomást a mellette elhaladókról még akkor sem, ha ismerősök voltak. Megváltozott a járása is. Szép lábáról eltűnt a ma-

gas sarkú piros szandál és a pókhálóvékony selyemharisnya. Lapos sarkú, barna félcipőt viselt.

Magda ebédet vitt a húgának a Körtéssy-féle vaskereskedésbe, mert Mária leltározás miatt nem mehetett haza ebédelni. Megváltozott a vaskereskedés is, nemzeti gondnokság alá helyezték. A főnök megöregedett, be sem ment az üzletébe többet. Nem is volt rá szükség, hiszen a gondnokság alá helyezés alkalmával minden szeget pontosan felírtak, leltárba vettek.

Mária az üzletajtóban állt, már várta a nővérét. Magdát nézte, amint lasan, sétálva közeledett, kissé hajlott háttal és a földet nézve. Ő is észrevette, hogy nővére már nem kacérkodik sem az étellel, sem a férfiakkal. Kijárta az életiskolát alaposan. Attól a pillanattól kezdve, hogy Jóska nem tért vissza a városházáról, sok vihar, kétségbeesés, elkeseredés, bosszú, vád, öngyilkossági kísérlet és még ki tudja, miféle érzelem viharzott át Magda lelkén. Aki nem ismerte őt közlőről, az talán azt hitte, lelki válságba került. Pedig a sok szenvedés és az ennek eredményeként bekövetkezett lelki tisztulás itt csapott át valami másba. Magdának imponált ez a szerep. Lelke mélyén először magának, aztán a legközelebb állók, majd az ismeretlenek előtt is megjátszotta a mártírt, akit megraboltak a nyilasok, életét, fiatalságát tönkretette a háború. Ez egyébként így is volt, igaz is volt. Csak abban a pillanatban vált pózzá és hazugsággá, mikor Jóskát testestül-lelkestül elfelejtette. Miatta nem bántódott, csak saját magát sajnálta.

Mária elment a lefüggönyözött üzletajtótól. Magda éppen ebben a pillanatban gyorsította meg lépteit, ugyanis egészen véletlenül feltekintett a Szent András-templom toronyórájára. Nem volt messze az üzlet. Már kopogtatott is az üvegén. A vaskereskedés új vezetője nyitott ajtót.

– Már várjuk! Kezét csókolom! – mosolygott a férfi.

– Jó napot! – viszonzta hidegen Magda a köszönését.

Máriát nem látta az üzletben, ezért hátravitte az ebédet a raktárba.

A lábasokra tett asztalkendőt ráterítette egy ládára, és a raktár éktelen rendtelenségében szépen megterített a hűgának. Aztán félreállt, és élvezettel nézte, milyen jó étvágygal eszik a megéhezett lány.

- Hallottál valamit a tárgyalásról? - Márián látszott, hogy nagyon meggondolta, mit kérdez.

- Nem! - nézte elgondolkozva a cipője orrát Magda.

- A főnök említette, hogy Huszárt felmentették. Ma volt az ítélethirdetés. A régi helyére, a városházára nem mehet vissza, ez a büntetés. Azonban úgy hírlik, hogy felvették a kitelepítési hivatalhoz.

- Bánom is én, akármit csinál. Csak én tudnék már bejutni a dohánygyárba. Sokkal jobb lenne, ha dolgozhatnék, legalább nem emészténém magam.

- Édes Magdikám! - Mária gyengéden magához húzta a nővérét.

Közben megcsikordult a raktár ajtaja. Odajött hozzájuk egy kis tereferére a gondnok. Magda már hallott róla egyet-mást, mert a hűga óriási lelkesedéssel beszélt róla.

- Olyan, mint egy nagy gyerek! Igazán! Hosszú, nagy kezekkel. És még a fülei is nagyok. De nem ez a lényeges. Az apja szegényparaszt.

Aztán elmesélte Mária, hogy a főnöke a felkelés előtt a szlovák hadseregben szolgált. Nem szakaszvezető volt, sem őrmester, hanem valami a kettő között. Jozsó, mert Mária így hívta a főnökét, átállt a partizánokhoz. Itt egyszerre megváltozott az élete, mert alig két hónap leforgása alatt brigádparancsnok lett. Most meg a felkelésben szerzett érdemeiért bízták rá a Körtéssy testvérek üzletét.

- A hűga már mesélt magáról - nézett a gondnok kék szemével Magdára. - Bizony, ez a Körtéssy nagy disznó lehetett. Ilyesmi most már nincs. Most már mindenkinek joga van a munkához. Az urak nem kínozzhatják a munkásokat! - mondta, hogy valamivel elkezdje a beszélgetést.

- Az volna jó, ha munka is volna - bólintott komolyan Magda.

– Majd lesz az is. Nem lehet mindent egyszerre megoldani.

Magda a beszélgetés közben összerakta az edényeket, és beletette a gyékényszatyorba. Ismét rákerült a terítővé előléptetett konyharuha. Kezébe vette a szatyrot, és megindult a kijárat felé.

– Kikísérem – ajánlkozott hirtelen a gondnok. Amint az ajtót nagy fontoskodva kinyitotta, váratlanul megszólalt: – Ha egy kicsit nagyobb volna a forgalom, szükségem volna még egy kiszolgálóra. Talán nem is a forgalmon múlna...

Magda a kilincset fogva közelebb lépett hozzá. Egészen közelről nézett a férfi szemébe.

– Nem értem egész pontosan – mondta zavartan.

– Tetszik tudni, arról van itt szó – kereste a gondnok a szavakat, nagyon tapintatosan akarta elképzelését Magda tudomására hozni –, a mai világban nagyon fontos a megbízhatóság. A politikai megbízhatóság és egyéb megbízhatóság is... Egy ilyen üzletben pénzzel dolgozunk, ugye... Politikailag alighanem megbízható lenne, mert a fasiszták elrontották az életét, ha jól hallottam. Ha a másik megbízhatóságról meggyőződhetnék... Ha módomban lenne kissé közelebbről megismerni magát, ez esetben számíthatna rá, hogy ide venném a húga mellé.

A gondnok sokatmondóan rátette Magda karjára a kezét, és megszorította.

– Ejha! – nevette el magát Magda.

A gondnok azt hitte, Magda megértette, mire célzott. De a biztonság kedvéért megkérdezte:

– Min csodálkozott el annyira?

– Azon, hogy micsoda óriási különbség van maga és Körtéssy között.

Berényi úgy tervezte, a következő hely, ahova elmegy és tüzetesen körül néz, a műhely lesz.

A politikában sem most, sem azelőtt nem volt járatos. Soha nem tudta, miről írnak az újságok, és mi van a sorok mögött. Ahhoz szokott, hogy kezébe vette a kalapácsot, és ahova odasújtott, ott maradt a kalapács nyoma. Tudta, hová ütött és miért. A bírósági tárgyaláson émelygett a gyomra. Nemcsak azért, mert róla is szó esett, hanem mert áttekinthetetlen, sűrű szöfelhőt látott maga előtt, amely nyúlik ide, nyúlik oda, sohasem lehet átlátni és főleg tudni, ki mozgatja.

A műhely volt számára az a hely, ahol szívesen tartózkodott. Itt megbecsülték, eredményeket ért el, a maga ura volt. Amikor a műhely felé tartott, úgy érezte, hazamegy. Ez az érzés annyi viszontagság után sem változott meg benne.

A kisasszony nyomban megismerte. Majd a nyakába borult örömeiben. Minden pontosan olyan volt, mint régen, mint amikor legutóbb itt járt.

– Nem is tudom, mit mondjak, hol kezdjem, mit is kérdezzek – csapta össze a kezét örömeiben. – Magáról azt híresztelték, Jóska, hogy agyonlőtték a nyilasok.

– Hát magam sem tudom, hogyan keveredtem haza. Az viszont biztos, hogy nem lőttek agyon. Ha nem hiszi, járjon utána! – mosolyodott el Berényi.

– És mondja már, Jóska, igaz az, hogy magát a menyasszonya udvarlóik csukatták le bosszúból? Azt mondják, annak idején a lány kikoszarazta őket maga miatt. Komolyan. Ezt beszélnek mindenfelé.

Berényi jókedve pillanatok alatt szertefoszlott. Nem tudta, mitől, a cigarettától-e vagy a hallottaktól, émelyegni kezdett a gyomra.

– Megnézem a műhelyben a kollégákat. Ugye, bemehetek?
Meg sem várta a feleletet, máris az üzembe vezető olajos ajtó felé tartott.
– Mehet, Jóska, de... – A kisasszony elharapta a szót. Kinyitott egy könyvet az asztalán, és szórakozottan lapozni kezdett benne.

A kóceráj nem sokat változott. Megmaradtak a kitöredezett apró műhelyablakok. Csak az egyiket most deszkadarabbal, a másikat egy bádoghulladékkal foltozták be. Az udvar is ugyanaz. Ahova annak idején leejtettek valamit, még most is ott van. Limlom, ócskavas mindenfelé. Itt rendet teremteni nem lehetett.

Míg ezen tépelődött, jól öltözött, ismeretlen férfi jött vele szembe. Egyenesen felé tartott.

– Mit keres itt? – mordult rá barátságtalanul.

Berényi végignézett az ismeretlenen. Kivette szájából a füstölgő cigarettát, aztán mintha csak magának mondaná, nagyon csendesen megszólalt:

– Valamikor én is itt dolgoztam.

– Az más. A műhelyben megtalálja Barta elvtársat. Ő a vállalat szakszervezeti bizalmija. Vele beszéljen, ha felvételtől van szó!

– No, maga is éppen jókor jön, mondhatom! – fogadta az ő különös módján Barta, amikor meglátta Berényit a műhely ajtajában. – Éppen most járt itt a gondnok. Biztosan találkozott vele. Bejelentette, ha nem fut be valami munka, hajó vagy gőzgép, akkor szombaton három embert el kell küldnünk.

Berényi már menekülni akart. Valami köszönésfélét mormolt a foga között. Barta csak nem hagyta szóhoz jutni.

– Ideszaladgál hozzám minden apró-cseprő dologgal. Nem hagyja az embert dolgozni. Így van ez, Józsikám. Egyszer kutyába sem veszik az embert, csak kolonc a vállalat meg a munkatársai nyakán, aztán jön egy más világ, és: Barta elvtárs, mit szól ehhez? Barta elvtárs, kit bocsássunk el? Barta elvtárs, mikor

nyílik meg az üzemi konyha? Majd Barta elvtárs elintézi! Így megy ez, Józsikám, reggeltől estig. Még azt is nekem kell aláírnom, kit vehetünk fel! Most minden az én nyakamba szakadt. Miként a szemináriumban is mondták, olyan vagyok én a munkások és a vállalat vezetősége között, mint a transzmissziós szíj az erőgép és a megmunkálóasztal között. Eddig csak a gondnok molesztált, mit intézzek el, de egy héttel ezelőtt az emberek is felkerestek egy küldöttséggel. Az az üzem dolgozóinak a kívánsága, hogy harcoljam ki a vállalat vezetőségénél az üzemi konyhát. Itt az alkalmazottak jutányos áron kaphatnának ebéd-szünet alatt egy tál meleg ételt. Másnap összehívtam az illetékeseket, és megmondtam nekik, ez a nagy helyzet, ezt kívánja a nép, ezt támogatom én is. Józsikám, három napon belül megindult a főzés. Egyelőre csak egyfélét főzünk, de nemsokára kétfajta étel lesz. Ez a Barta Lajos, Józsikám.

Berényi érdeklődni szeretett volna az ismerősök után, de Barta annyira belejött a beszédbe, hogy még lélegzetvételre is alig jutott ideje.

- Most már nem úgy van, pajtás, mint a szakállas bohóc idejében. Az a vén disznó Ipovitz csak ugráltatott bennünket. Goromba volt mindenkihez, mint a kutya. Most már másképpen van, Józsikám. Ameddig engem Barta Lajosnak hívnak, addig itt rend lesz és nyugalom... Valamit még akartam mondani... Ja, már tudom. Amint látod, egy kicsit kifogytunk a munkából. Ezért, pajtás, ne haragudj, ha nem tudlak azonnal alkalmazni. De gyere el minden héten egyszer-kétszer, szólok, ha lesz valami.

- Készen van az ebéd, mester úr! - rohant be csajkával a kezében egy nyakig maszatos inasgyerek, megszakítva Barta ömlengését.

- Itt van, Józsikám! - tette le széles mozdulattal Barta Berényi elé a bablevest. - Ez vagyok én! Ilyet nem ettél még a híres szelőcei búcsútokban sem.

Berényi eltolta maga elől a csajkát. Foga között, az indulattól remegve sziszegte:

- Egye meg az apád!

Berényi maga is meglepődött azon a hangon, amit Bartával szemben használt. Ilyesmi még nem fordult elő vele. Nem is a szerencsétlen Bartára volt dühös. Már a tárgyalóteremben történtek óta keserű dac tombolt a lelkében.

Ha az ember nem ismeri szerencsétlenségének az okait, akkor könnyebb a véletlenre kenni, és jobban belenyugszik. De ha megtudja a valóságot, akkor a szerencsétlenség százszorosán fáj. A szenvedés, amely már halványuló, rossz emlék volt, ismét a torkát fojtogatta, és ingerülten vádolt mindenkit. Ezért kellett annyit szenvednem! Ilyen apró-cseprő emberi gyarlóságok miatt kerül az ember a pusztulás örvényébe. Mert ott is hagyhattam volna a fogam. Teljesen igaza van a kisasszonynak, agyon is lőhettek volna a nyilasok! Ha én álltam volna a bíróság előtt az öreg Ivanics helyett, talán én is úgy járok, mint ő. Talán még le is szidtak volna, amiért becsuktak a nyilasok. Ilyen felfordult világot! Még sosem érzett ilyen bizonytalanságot. Valami nincs rendben körülötte, vagy csak nem lát egész tisztán? Valamit talán elhibázott az életében, ezért nem tud most eligazodni ebben az egyre bonyolultabbá váló útvesztőben? – zakatoltak agyában a gondolatok, s közben vitték a lábait.

Észre sem vette, hogy túljutott a Polgár utcán, és a Duna-part betonkocka járdája visszhangzott menekülő lépteit alatt.

Milyen tapintatlanok is az emberek. Hát magát nem lőtték agyon a nyilasok? Mintha csak azt kérdeznék, hogy a Nádor utcán jött végig, vagy a Lúdpiacon. Micsoda szörnyűség az, amit a kisasszony Magdáról mondott. Ha csak az útjaik váltak volna ketté, akkor is nehéz lett volna elviselni. Sajnos, nemcsak ez történt. Sokkal súlyosabb és megbocsáthatatlanabb bűn történt. Ez a villogó szemű, fekete hajú ördög nemcsak a szeszélyes múltjával nehezedett a lelkére, a Komáromban elkövetett kilengéseit is neki kellett meg-

szenvednie. Pontosan ezt mondta a kisasszony. Hol éltem én eddig? Úgy látszik, süket és vak voltam. Néztam, de nem láttam. Füleltem, de nem hallottam.

Már a gútai országút gödrös, poros makadám burkolatát taposta. Zsebéből előkotort egy megrokkant cigarettát. Szórakozottságában még meg is ropogtatta, csak amikor a szájába dugta, vette észre, hogy az izzadságtól nedves ujjai között a cigarettapapír elázott. Ekkor azon lepődött meg, hogy bár még nem járt erre, mégis ismerősnek tűnik minden. Gergely Gyurka halatlan részletesen írta le a környezetét, Benét.

Ez a furcsa nevű település nem más, mint a várfalon kívülre szorult város. Gyurkáék házát már messziről megismerte. Két szomszédjuk között az ő házuk bent, a telek mélyén, gyümölcsfák, szőlőlugasok és virágágyak között húzódott meg. Átugrotta az utat szegélyező árkot, az ajtó előtt termett. Hirtelen lenyomta a kilincset. Az ajtó nem engedett. Akkor észrevette a villanycsengő gombját, erőlyesen megnyomta. Míg várakozott, nekitámasztotta lüktető homlokát az utcaajtót tartó jéghideg betonoszlopnak. Minden reménye Gyurka volt ebben a reménytelen pillanatban. Még egyszer megnyomta a csengőt. Meg is lett a foganatja: eget verő ugatás volt a felelet. Kisvártatva egy szemüveges, ősz hajú asszony kinyitotta az ajtót.

– Gyurkát keresem. Berényi vagyok az Öregvárból. – Maga is elcsodálkozott azon, miért így mutatkozott be.

– Ott van a fiam a kutyaól mellett, éppen ültet.

A vendég láttára Gergely felegyenesedett. Valamit mondott, de nem lehetett érteni, mert minél jobban közelített feléje Berényi, a kutya annál vesztebbül ugatott.

– Hallgass már! – kiáltott rá a gazdája.

Amikor ölelve, csókolva megropogtatták egymás csontjait, a kutya már csóválta a farkát, és örömeiben csintalankodva vakkantott egyet-egyet.

- De ki vagy melegedve, pajtás! Bemenjünk, vagy maradjunk itt? - kérdezte Gyurka.

- Maradhatunk! Csak azt mondd meg, mit művelsz itt ilyen nagy türelemmel?

Gyurka kezében egy rossz lábasban valami hagymaféle volt, a másikban meg duggatófa.

- Tudod, összevissza nőttek itt az ablak alatt a tulipánok. Kiszedtem őket, és újra elültetem szépen, egy vonalban.

Gyurka olyan halálos komolyan mondta mindezeket, hogy Berényi felhevült vére pillanatok alatt lehűlt. Ő keserves kínok közt gyötrődik, ez az ember meg a legnagyobb lelki nyugalommal tulipánt ültet, olyan odaadással, mintha életének ez volna a legfőbb feladata. A döbbenettől megrökönyödve csúszott ki Berényi száján:

- Az időből futja, segítenék neked, legalább ketten hamarabb megszünk vele.

Gyurka észre sem vette, mennyi visszafojtott gúny csendült meg a barátja szavaiban.

- Akkor majd én csinálom a lyukakat, te meg belerakod a hagymát! - utasította Jóskát.

Pár perces hallgatás után Berényi egyszer csak megszólalt:

- Te Gyurka, ezt az egészet így, egymással párhuzamosan akarod elültetni?

- Igen! Miért?

- Mert az ágyás közepén csinálhatnánk egy szép kört is.

- Látod, mi mindenre jó az öreg a háznál - mosolyodott el Gyurka.

Berényi a virágágy közepére letűzött egy karót. Gyurka duggatófáját madzaggal hozzákötötte, és a puha, porhanyós földbe egy szép, szabályos kört rajzolt. Aztán rövidebbre fogta a kötelet. Így egy kisebb sugarú kör szü-

letett. A karó körül még egyet rajzolt, de azt már szabad kézzel. Ledobta magáról a tavaszikabátot. A köröket egyenlő részekre osztotta fel. Úgy elmerült a munkában, hogy mire elkészült, a Duna felett nagy vörös szemmel utolsót kacsintott a nap. Ekkor már nem is gondolt rá, mi történt vele aznap.

A kis konyhában már lángolva égett a tűz, a szagról ítélve melegedett a vacsora. Berényi észre sem vette, hogy kínálás nélkül a terített asztal mellé ült.

– Jóska barátom, úgy látom, te még mindig nem heverted ki a múltat – nézett Gyurka maga elé.

Berényinek már nagyon régen lett volna kedve erről beszélgetni, ezért aztán mohón kapott a szón.

– Nem olyan egyszerű ez, pajtás! A jelen legalább annyira bonyolult, mint a múlt.

Nyelték a mákos gombócot. Aztán Gergely megszólalt.

– Nehéz időket élünk. Hogy miként viselkedünk, az lesz érettségünk, életrevalóságunk fokmérője. Természetesen ha megindul egy akció, ahhoz alkalmazkodni kell. Most a legjobb alkalmazkodási mód a csendben való meghúzódás. És majd meglátod, ennek is vége lesz. Csak az lenne most a fontos, hogy lássuk legalább a meg nem értés, a gyűlölködés okát. De én nem látom. Sokak szerint ez az egész nem más, mint úri huncutság: az urak egymásnak ugratják az egyszerű embereket. De ettől függetlenül, ha a magyaroknak kellemetlenségeik vannak, az nem csak úri huncutság. Minket, magyarokat nem nagyon szeretnek itt. És nem azért nem szeretnek, mint ha esetleg másoknak ártottunk volna.

A beszélgetés itt elakadt. Észre sem vették, hogy Gergelyné már jó ideje szép csendesen elment lefeküdni.

– Ugyan mennyi idő lehet? – nyújtóztatta ki tagjait Berényi.

– Nem baj, akármennyi is, itt aludhatsz nálunk, van hely bőven.

– Itt maradnék, Gyurka, de éppen ma nagy szükségem volna egy kis sétára a tavaszszagú friss levegőn.

Gergely ismerte Berényit, tudta, hogy nem lehet őt visszatartani. Meginapultak a konyhaajtó felé. Gergelyné a kutájukat éjszakára elengedte, de a kutya nem ugatta meg Berényit, amikor az udvarra lépett. Csak nagyot lökött mancsával Jóskán, s mint aki jól végezte dolgát, eltűnt a sötétben.

Jóska Gergelyék kapujában a feje búbjára tolta a kalapját. Gyurka ismerte már barátja eme mozdulatát, ezért nevetve kérdezte:

– Na, mi kéne, ha volna?

– Csak azt az egyet mondd meg, pajtás, mikor válik itt jobbbá az életünk.

Gyurka elgondolkozott.

– Nem tudom. Ha Prágában élnénk, talán hamarabb meg tudnám mondani. Onnan indul majd el a nagy változás. Csak figyeld az újságokat meg a rádiót. Ha a változás első szikráját észreveszem, megírom neked.

– Kezet rá! – nyújtotta Berényi vaskos tenyerét.

Gergely a levelet majdnem egy évre rá, ezerkilencszáznegyvenhét április elején küldte el.

Így hangzott:

Kedves Jóska!

Amint egy kis reményt láttam megcsillanni valahol, már-már rászántam magam, hogy megírjam Neked az ígért levelet. Aztán mindig közbejött valami, és az írás elmaradt. Általánosságban a helyzet nem sokat változott, de történt itt olyasmi, ami biztos alapot ad arra, hogy bízhatunk és remélhetünk.

Az történt ugyanis, hogy nem messze tőlünk, itt a Bene és a Kis-Duna között megindult egy építkezés. Egyelőre még csak az alapot ássák és a vas-

úti síneket vezetik oda. Egy-két barakkot már építettek. Sokáig találgattuk, mi lesz ebből, aztán most a napokban megtudtuk. Ünnepelesen lehelyezték az új hajógyár alapkövét.

Éppen ezért most el merem küldeni Neked ezt a levelet, és egyben határozottan ajánlhatom, hogy gyere minél előbb Komáromba. Azzal az alapkövel itt egy új élet fogant, legyél ennek az életnek a kezdet kezdetétől te is részese és bábája.

Apámtól a napokban azt hallottam, hogy a város területén folyó építkezések befejeztével a felszabadult munkaerőket ide, a hajógyárba irányítják át. Az építkezéseken a szakszervezeti bizalmiakat bízzák meg az ügy lebonyolításával. Jelenleg három nagyobb arányú katonai építkezésről tudok, ahol a bizalmiak felvilágosítást adnak Neked. A puskaporosban, a lövöldében, a tiszti pavilonban folyik számottevő munka. Az előző kettő messze a városon kívülre esik, ezért azt ajánlom, menj el a tiszti palotába, ott megkaphatod a kellő útbaigazítást Mokány Antaltól. Remélem, ismered őt.

Bárcsak én is látnék valami reményt az életem, a sorsom megoldására. Nagyon szeretnék továbbtanulni, csak ehhez most még sok pénzre lenne szükségem. Pénzem meg sohasem volt. Aztán egészségileg sem állok a legjobban. Térdeim megdagadtak, de majd erről részletesebben elbeszélgetünk előszóval. Tehát minél előbb csomagolj össze, és szánd rá magad a városi életre. Ha nem lenne lakásod, akkor átmenetileg nálunk is meghúzhatod magad.

A mielőbbi viszontlátásig igaz barátsággal köszönt

a Gergelyék Gyurkája.

Aznap egy másik levelet is kézbesített a szelőcei posta Berényi részére. Ezt Szabóné írta, és ez állt benne:

Kedves Berényi úr!

Soraim érkezéssel azt kívánom, hogy a levelem a legjobb egészségben találja.

Azt szeretném tudatni, hogy az eddigi lakóm, tetszik tudni, aki itt lakott a maga szobájában, amikor tavaly pár napig itt tetszett lakni, nagyon rendes fiatalember az illető, bevonul katonának. Nem tudom, ismerte-e őt. Nagyon örülnék, ha vissza tetszene jönni, mert alighanem tudja, hogy én a Berényi urat mégiscsak jobban szeretem.

Aztán meg itt van ez a bolond Gilbert kutya is, amióta itt tetszett járni, azóta nem bírok vele. Azt hiszem, nagyon várja magát.

Szíves értesítését várva szüleivel együtt üdvözlö

özv. Szabó Ferencné

8

– Ennek következtében, hovatovább kifolyólag is, így áll a nagy helyzet, tisztelt kartársnők és kartársak, szaktársnők és szaktársak, elvtársnők és elvtársak!

– Nők nincsenek itt, minek komplikálja a szituációt!

– Kérem tisztelettel a zajos és hovatovább inkább nagyszájú hozzászólókat, hogy méltóztassanak megtartani a parlamentáris vitaszabályokat, és ebből kifolyólag a szónokot előadásában megzavarni ne szíveskedjenek! – fegyelmezte minden idők legnagyobb szakszervezeti bizalmija, Mokány Antal a tiszti pavilon udvarán a röpgyűlésre összesereglett munkásokat.

Egészen távol, a bejáratnál álldogáltak a városból odatévedt kíváncsiszkodók. A tiszti pavilon udvarán gyülesezőknek a méltóságos, évszázados platánfák biztosítottak hús árnyékot. A fák alatti dús fűben néhányan álltak, de a legtöbben ülve meg oldalra dőlve hallgatták Mokány nem mindennapi előadását.

Senki sem maradt távol, senkit sem kellett nógatni, Mokány Tóni szenzáció volt az építkezéseken. Az érdeklődők széles kört alkottak körülötte, mert mindenki látni akarta, tanúja kívánt lenni szavainak, mozdulatainak. A kör nem volt állandó, mert Mokány sem egy helyben állva beszélt. Egyszer nyakát behúзва hátrafelé tolatott, meggörnyedt háttal, szemöldökét összehúзва, karját kítárva addig hátrált, míg valakire rá nem lépett. Akkor megállt. Kis ideig egy helyben beszélt, aztán hirtelen, amikor senki sem számított rá, előreugrott, átfutott a kör ellentétes oldalára, és valakinek, aki éppen megfelelt a szeszélyének, pár centiméternyi távolságból belebeszélt az arcába. Amikor hátrafelé farolt, a háta mögött, amikor az előrerohanást rendezte, előtte bomlott meg a kör. Az emberek előre is, hátra is utat engedtek neki, mert tudták, úgy teljes a beszámoló, ha Tóni bácsinak van helye a járkálásra.

A munkahelyeken ez idő tájt kezdődött a szakszervezeti bizalmiak megválasztása, ők voltak az összekötő kapocs a munkaadók és a munkások között. Ezenkívül a bizalmi osztotta szét a szakszervezeti tagok részére érkezett cipő-, ruha-, élelmiszer-, szappan-, munkaruha-, esőköpeny- stb. kiutalásokat. Összeírta az ilyen irányú kívánságokat, és a szakszervezetnek írásban jelentette. Más feladatokat is kapott a bizalmi, például munkásokat toborozni a hajógyárba, de minden röpgyűlés azzal végződött, hogy mikor lesz cipőkiutalás, meg hogy ez miért kapott már kétszer, én meg egyszer sem.

Amikor szóba került, hogy szakszervezeti bizalmi kell választani az egyes munkahelyeken, a tiszti pavilonban egységesen, gondolkodás nélkül mindenki Mokányra szavazott. Senki sem tudta, miért, de senki sem akadt meg a döntésen. Szokássá vált, hogy Mokánynak állandóan van valami funkciója. Már volt romeltakarító-parancsnok, vöröskeresztes ápolókurzus-vezető, cigarettaszétosztó, élelmiszerjegy-kiosztó, bombakár-megállapító, most pedig szakszervezeti bizalmi.

Évek hosszú során különös munkamódszere alakult ki. Reggel a többiekkel együtt a szokásos munkaruhában elkezdte a munkát, aztán nyolc óra tájban átöltözött, és elment valahova. Ezt tette nap nap után. Senki sem kérdezte, miért megy, hova megy, ez már így volt rendjén. Nyolc óra tájban Mokány elindult, és intézte a munkások ügyes-bajos dolgai. Egyszer a munkaadóval tárgyalt, aztán a hadnagyot kereste fel, más alkalommal elfutott a szakszervezeti titkárságra a Jókai utca sarkára. Beleélte magát a közügyek intézésébe. Már rosszulesett neki, ha az utcán nem állították meg, és nem kértek tőle felvilágosítást. Eleinte állandóan különös hangzású idegen szavakon törte a fejét, később pedig latin közmondásokkal tűzdelte tele a szónoklatait. Aztán egyszer rettenetesen belezavarodott, és valaki szépen elmagyarázta neki, hogy magyarul is lehet választékosan beszélni. Kialakított magának egy olyan előadási módot, mely senki másé, csak egyedül az övé, a híres Mokányi Tónié. Ez abból állt, hogy előre-hátra futkározott, és mindig olyankor, amikor senki sem várta. Soha senki nem tudta, merre fog hátrálni, kinek az orra előtt áll meg és marad ott pár percig. Csak azt tudták, hogy Mokány röpgyűlésén meg nem jelenni vétkes könnyelműség még akkor is, ha sohasem kapnak tőle cipőutalványt. Ha például valaki más tartotta Mokány helyett a röpgyűlést, az emberek szétszéledtek.

Egyszer úgy látszott, hogy a Mokány-féle szónoklatban már semmiféle változás nem lesz. Amit előadó tud és megtesz, azt Tóni bácsi mind tudja és megteszi. S akkor ugyancsak elcsodálkoztak a röpgyűlés résztvevői. Mokány ugyanis egy ideig nyugodtan, csendesén beszélt, előre-hátra futkározott, ki egyenesedett, meggömbült, két kézzel hadonászott szokása szerint, aztán, amikor senki sem várta, hirtelen elkiáltotta magát: „Ez így van, tisztelt szakértársaim!” Az építőmunkás-társadalom egy pillanatra meghökkent, aztán tudomásul vette Mokány újabb előadói bravúrját.

Ha valaki azt hiszi, hogy Mokány Tóni szónoki művészete nem fejlődött tovább, az végzetesen téved. Mődfellett hízelgett neki a közéleti szereplés, éppen ezért képezte magát. Eljárt a szlovák nyelvű gyűlésekre is. Sajnos, nem tudott szlovákul, de azért megfigyelte a szónok mozdulatait, a gyűlés lefolyását. Egy alkalommal feltűnt neki, hogy a szlovák szónok több szóból álló megszólítással üdvözlö a hallgatóit. Ettől kezdve akarva-akaratlanul többféleképpen üdvözölte a gyűlés résztvevőit, és kezdetét vette Mokány szónoklatának legfrissebb újdonsága: a változatos megszólítás.

Aztán ebből egyszer baj is lett. Mert egy ideig csak jó volt és érdekes, hogy elvtársnök és elvtársak, szaktársak és szaktársnök, munkatársak és munkatársnök! Ám egyszer azt találta mondani, hogy kedves barátaim és barátnőim. Az összegyűlteket jót kacagtak, elhangzott egy-két csípős megjegyzés a barátnőkre és Tóni bácsi korára, így ettől kezdve Mokány jobban vigyázott a megszólításokra.

Már-már úgy látszott, letűnik Mokány fénykora, mert hosszú ideig semmi újat nem hozott szónoklataiba. És ekkor megjelent egy szó. Nem tudni, ki mondta, azt sem, honnan jött. Csak belefészkelte magát Mokány agytekervényeibe, és ott is maradt. Éjjel-nappal rájárt a szája. Valóban éjszaka is, mert álmában is tartott szónoklatokat, és az egész beszédét erre a szóra építette fel.

Majd a bőréből ugrott ki, amikor egyik reggel a szakszervezeti titkár a telefonhoz hívatta, és ezt az utasítást adta neki:

– Tóni bácsi! Ma ebédszünet alatt a tiszti pavilonban tartson a dolgozók részére egy rendkívüli röpgyűlést. Hívja fel a dolgozók figyelmét arra, hogy a Pozsonyi-kapu mellett most már nagyobb ütemben folyik az új hajógyár építése. Nagyon sok új építőipari munkásra van és lesz szükség. A tiszti pavilonban a munka nemsokára befejeződik, ezért a gárdát helyezze át oda. De ezt először beszélje meg a munkásokkal. Világos?

- Ebből kifolyólag világos lenne, mélyen tisztelt titkár elvtársam, csak minekutána ezt a napirendi pontot elintéztém, szeretnék a legújabb cipőjegyelosztásnak a problémájával is foglalkozni, mert dolgozóink anyagi érdekeltsége részükre fontos tény, mindenkinek jól felfogott érdeke, hogy ki és mit élvez, ebből kifolyólag...

A titkár nem sokat értett Mokány szavaiból, száraz hangon válaszolt:

- Ez természetes, hiszen ez a feladatai közé tartozik.

Tóni bácsi alig bírta kivárni, hogy az árnyas platánfák alatt a gyűlés első pontját befejezze, és áttérjen a napok óta dédelgetett szónoklatára. Az új, ingerlő szó okozta bűvölet annyira megbabonázta, hogy ismét ügyetlenül szólította meg hallgatóit, amit azonnal szóvá is tettek. Most azonban nem zavartatta magát és odaszólt:

- Ebből kifolyólag, az ügy fontosságára való tekintettel most nem viccelünk, tisztelt szaktárs, hanem áttérünk mai megbeszélésünk második napirendi pontjára, minekutána az első napirendi pontot illetéknéppen kimerítettük.

- Dehogyan merítettük ki, Tónikám! - futotta el a méreg Ivanicsot. - Azt mondtad, a hajógyárba ember kell, mert megindult az alapozási munka, ezért mindnyájunkat oda szeretnének áthelyezni. Ezenkívül még más szakmunkások toborzásával is megbíztak. Ennyit tudtam kivenni abból a hókuszpókuszából, amit eddig elmondtál!

Mokány ez alkalommal hátrahajította a fejét, előrenyújtotta a karját, mint-ha tíz méterről akarná befogni Ivanics száját.

- Minekutána, kedves és egyben nagyon tisztelt Józsi bátyám...

Mokány azonban legnagyobb szerencsétlenségére mégsem tudta befejezni, mert Ivanics közbeszólt:

- Nem minekutána, kedves és egyben nagyon tisztelt Tónikám, hanem még annak előtte szeretném tudni, hány emberre van szükség a hajógyárban. Milyen szakmunkásokra, mikor mehetnek oda, mennyit fizetnek, ne-

künk kell-e elintézni az átlépést, vagy elintézed te? Ha igen, akkor légy szíves, írd is össze az embereket, és mondd meg, körülbelül mikor esedékes az átlépés. Addig nincs második napirendi pont, míg ezt el nem intézed. Azt hiszem, mindnyájunknak a kenyere a legfontosabb, nem pedig a te handa-bandázásod! – kiáltotta ingerült hangon az öreg Ivanics.

– Helyes! Helyes! Ezt kell először elintézni. Vannak itt olyanok is, akik nem dolgoznak a pavilonban, és szeretnének bejutni a hajógyárba – kiabált valaki a tömegből.

– Ha van itt ilyen, akkor jelentkezzen. Ezeket is fel fogja írni Mokány. Halljuk a neveket! – adta ki az utasítást a szakszervezeti bizalmi nevében Ivanics. – Kezdjük mindjárt velük. Mondják meg a nevüket, és azt is, milyen szakmunkások.

– Berecz József ács – kiáltotta valaki a tömegből.

– Hol dolgozott eddig? – kérdezte Ivanics.

– Most jöttem haza a hadifogságból.

– Jöhet a következő! – intézte most már tovább az ügyet Ivanics.

– Berényi József géplakatos.

Ivanics kezéből kiesett a ceruza. Úgy nézett Polgár Ferire, mintha soha életében nem látta volna. Aztán mind a ketten a hang irányába fordultak. A nagy tömegben nem látták Berényit, hiába ágaskodtak.

Már Ivanics száján volt a szívéből, lelkéből jövő kiáltás, hogy édes Jóska fiam, gyere ide, de aztán hirtelen valami elnyomta benne az öröm kitörését. Arra gondolt, biztosan látta, hallotta őt Berényi, mikor Mokánnyal vessekedett, hiszen itt állt a kör közepén. Ha látta, hallotta őt, és mégsem jött ide hozzá, akkor annak oka lehet. Rossz sejtelmek támadtak.

Ivanics váratlan elhallgatását Mokány nyomban kihasználta.

– Kézzelfoghatóan itt mindenkit nyilvántartanak. Ebből kifolyólag, tisztelt megjelentek, kár ezzel tölteni az időt. Ennek utána most már végérvé-

nyesen áttérhetünk második napirendi pontunkra, azaz annak a megtárgyalására, hogy a szakszervezetből kifolyólag ki, mit, mikor élvezett, és következőképp nyilvánvalóan meghatározzuk azt, hogy ki, mit, mikor fog igazságosan élvezni a jövőben.

Mokány egy pillanatra megállt, szemét a gyönyörűségtől lesütötte, aztán diadalittasan körülhordozta a tömegben.

- Szabad lesz?! Tessék utat engedni - kiáltotta valaki, amíg Mokány vélt sikerétől megmámorosodva pillanatnyi szünetet tartott.

A tömeg valamelyest szétnyílt, és a kiálló lábakba, könyökökbe beleakadva odarohant Mokány elé az építkezés ellenőrzésére kiküldött hadnagy.

- Ebből kifolyólag engedje meg, főhadnagy úr - toldotta meg Mokány a rangját -, hogy munkatársaim nevében a legszívélyesebben üdvözljem!
- Lekapta micisapkáját, meglóbálta a levegőben, és odatartotta a szívéhez, mint egy bohóc.

A hadnagy tetőtől talpig végignézett rajta, figyelemre sem méltatta Mokány feléje nyújtott kezét. Megállt a kör közepén, tekintetét mint egy hadvezér végighordozta a körülállókon, aztán kirobbant:

- Mi az atyaistent tudnak ennyi ideig gyűlésezni? Miért nem dolgoznak, mi? Azonnal menjen mindenki a munkahelyére! Majd adok én maguknak!

- Mi nem a katonái vagyunk, hadnagy úr! Parancsoljon azoknak! - szólt csendesen Ivanics, mert amióta a hadnagy megjelent, Mokány meglepetésében még mindig nyitva tartotta a száját.

- Igen? Már megint maga! Hát figyeljen ide, ha én munkát adok, akkor parancsolok is! - lépett Ivanics elé a hadnagy.

- A munkát nem maga adta, és nem is maga fizeti! - vörösödött el Ivanics.

- De az államot én képviselem, vagy talán maga?

- Ez igaz. De erősen bízom benne, hogy nemsokára mi fogjuk képviselni.

- Ezt nekem mondta?!

- Magának!

- Ha nekem, akkor majd munkaidő után jöjjön be az irodába. Én meg majd magának mondok valamit. Hozza a cókmókját is, mert ide a lábát többet be nem teszi - ezzel a hadnagy sarkon fordult és elrohant.

Mokány idegességében a keze fejét nézegette, aztán megfordította a kezét, a tenyerét vizsgálta, aztán újra a keze fejére került sor.

- Szabad lesz? - emelte magasba a karját Polgár.

- Kérlek alázattal, mit akarsz már megint, Ferikém? - tért egyszerre észhez Mokány. - Ennek utána azt tanácsolnám, hogy először engem hallgatnának meg a szaktársak. Ebből kifolyólag sohasem lesz senkinek ilyen baja, minekutána ismételten arról lesz szó, hogy meghatározzuk, ki mikor élvezte a különböző juttatásokat és jegyeket.

- Hát, izé, mit is akartam mondani, ja igaz. Csak azt szeretném megjegyezni, hogy ebben az új nagy élvezeti rendszerben, amelyről Tóni bácsi szónokol, azoknak kellene cipő- és ruhajegyet juttatni, akik még eddig semmit sem kaptak a szakszervezettől. Mert ha nem esik nehezükre, és végignéznék rajtam - húzta fel kifordított keze fejével dróttal megkötött nadrágját Polgár -, és megnézik az én tisztí paviloni belépőruhámat, akkor, ha szabad a neves és nemzeti kőműves-társadalom szaknyelvén kifejezni magam, úgy én az eddigi Mokány-féle ruha- és cipőjuttatásokból eddig minekutána, sőt annak előtte annyit kaptam, hogy pontosan kivan a nadrágból a fenekem.

- Drága és egyben nagyon tisztelt Polgár szaktárs! - fogta két kézzel a fejét Mokány. - Hogy te ebből kifolyólag mi mindent összebeszélsz! Éppen ezért még csak egypár perc türelmet kérek. Hiszen rövid hozzászólásom végén úgymint megkérdeztem volna, kinek van hozzászólása a hozzászóláshoz ebből kifolyólag, mélyen tisztelt kartársnők és kartársak.

- Nekem van! - kiáltott közbe az, aki már a gyűlés elején is megzavarta Mokányt.

- De nem most! Te értelmetlen. Azt mondtam, majd ha befejeztem, akkor.
- De nekem most van hozzászólásom, mert ez életbe vágóan fontos!
- Akkor kérdezz! Mi legyen az, gyermek?! - tárta ki karját Mokány, mint a hősszerelmes a színpadon.
- A Szatyorpressz hírszolgálati iroda jelentette, hogy Komáromba jön a Ringyi-pingyi Cirkusz, ebből kifolyólag az a nagy kérdés, hogy szeretett Tóni bátyánk elővételben hány jegyet akar élvezni?

9

Berényi elégedett volt az előző nap eseményeivel. Jót mulatott a tisztí pavilon udvarán lezajlott gyűlésen. Azt tervezte, amint lehetséges, elmegy Gergelyékhez, és elmeséli neki, előtte azonban ki akarta meszelni a szobáját. Úgy gondolta, mégiscsak jobb lesz tiszta szobában kezdeni az új életet.

A székeket, az asztalt és egyéb apróságokat kihordta a folyosóra, a szoba ajtaja elé. Az ágyát a helyiség közepére húzta, mellé a szekrényt. Ezeket nem tudta egyedül kivinni, Szabónét pedig nem akarta megkérni, hogy segítsen neki. Mikor elkészült a rakodással, ráült az ágyára. Morzsolta kezében a kemény cigarettát. Ekkor vette észre, hogy a szekrény lábai kilazultak, amint a szoba közepére taszigálta. Leguggolt, és gondterhesen vizsgálta, mit is lehetne vele tenni. Megvasalja majd a szekrény lábát, és örökös lesz. Hátával megbillentette a szekrény oldalát, így jobban látta a rozoga lábakat. Aztán arra gondolt, hogy a biztonság kedvéért alátesz két téglát. Éppen a tégladarabokat helyezte a szekrény alá, amikor hallotta, hogy háta mögött nyílik az ajtó, és valaki bejön. Óvatosan visszaengedte a szekrényt a helyére. Az ajtóra pillantott. Magda állt ott.

A meglepetéstől szóhoz sem tudott jutni, hátralépett, mintha menekülni szeretne menyasszonyától. Úgy nézett a lányra, mintha kísértetet látna.

Magda kipirultan, zihálva szedte a lélegzetet, mintha idáig lóhalálában rohant volna. Halántékán, nyakán kidagadt az ér. Száját konok, vészjósuló vonallá préselte össze. A szeme pillantásától elfutotta Berényit a méreg.

Magda szeme úgy villogott, mint az anyatigrisé, amikor csapdába kényszerítik, és éppen feléje nyúlnak a botra erősített hurokkal. Nem tudja, harapjon-e, vagy féljen, meneküljön-e, vagy a vadászoknak rontson, széttépje-e az orvul támadókat, vagy önmagát pusztítsa el, hogy egyszer s mindenkorra megszabaduljon ettől a jót nem ígérő árnyékvilágtól. Magda eszeveszett lelki tusájának és önmarcangolásának minden kínja, ki nem mondott bánata és kimondott átká ott játszott kitágult pupillájú koromfekete szemében.

Jóska mindkét kezével egyre erősebben markolta az ódivatú vaságy támláját. Már-már azt hitte, összeroppan a vascső őrült szorítása alatt. Konokul, szemérmetlenül és részvétlenül nézett Magda szemébe.

A farkasszemjátékot Magda bírta rövidebb ideig. Foga között sziszegve kicsúszott belőle a maró szókígyó:

- Mikor jöttél haza?
- Honnan?
- Ne kérdezz, hanem felelj! A fogságból!
- Milyen fogságból? Mert én a hadifogság előtt is rab voltam, csak más formában!
- De szörnyű lett egyszerre számodra az, ami elmúlt. Akkor nem nagyon lázadoztál ellene, ha jól emlékszem.
- Akkor még nem láttam tisztán, és ami a legfontosabb, még nem tudtam, mi lesz a következménye.
- Háborúban bárki hadifogságba eshet. Ennél nagyobb áldozatokat is hoztak már az emberek.
- Miért? Az enyémet talán keveselled?

- Nem kevesellem, csak azt akarom mondani, hogy más is szenvedett rajtad kívül. Jobban mondva a te szenvedésed másnak is fölborította az életét és tönkretette a boldogságát. Van neked fogalmad arról, mit éltem én át akkor, amikor nem tértél vissza a városházáról? Mint egy tébolyult, úgy kerestelek. Aztán amikor megtudtam, hol fogtak el, nekirontottam a fegyveres katonának, és kitéptem a kezéből a puskát. Csak azért nem tettem kárt benne vagy magamban, mert nem értettem a fegyverhez. Amikor felvittek Romvári szobájába, letérdeltem előtte, átfogtam a lábát, úgy könyörögtem neki, hogy eresszen szabadon. Sírtam, jajveszékeltam kínomban. Még most is iszonyatos visszagondolni rá. Ha eszembe jut, úgy érzem, megszakad a szívem. Mit kellett nekem átélnem! És miért? Mondd meg, miért?! Hát kinek vétettem én? Kit bántottam én az életben? Ó, istenem! Miért kell nekem ennyit szenvednem? Ezt te nem érted, ezt te nem tudhatod. Te csak állsz, és részvétlenül, hidegen nézel rám. Neked olyan volt a szemed, mint a gyereké, olyan tiszta és olyan kék. Most meg befagyott, megfagyott benne az élet, megfagyott benne minden. Mi lett veled, mi lett a szemeddel, Jóska? - Magda könnyei nagy, bő patakokban csorogtak.

-Nézd, Magda! Engem szép szavakkal, könnyekkel már nem hatsz meg. Én a százszorosát, ezerszeresét szenvedtem annak, amiért te pityeregsz. Neked, ha nehéz volt, mégiscsak itthon voltál.

- Azt hiszed, itthon könnyebb volt? Az otthon, az utca, minden egyes tárgy örökké vádoló emlékké torzult. Én nem bántam volna, ha a világ végére taszít a háború. Legalább megfeledkeztem volna az örületbe kergető múlttól.

- Az nem biztos, hogy ha valaki a világ végére kerül, akkor megszabadul a múltjától. Lehet, hogy éppen ott találkozik szembe vele!

- Én a múlttól beszéltem, nem pedig valakinek a múltjáról. Azt hiszem, tudod, hogy mind a kettő más. De ha már kimondtad, akkor mondd meg

őszintén, kinek van kettőnk közül múltja? Talán nekem? Hogy mersz ilyesmit állítani rólam! Ezt nem hittem volna, Jóska! Ha múltról beszélünk, csak a mi közös múltunkról lehet szó, amelynek lehetett és talán lett is következménye. Erre nem gondoltál, mikor eljöttem tőletek Szelőcéról? Ugye, erre nem gondoltál! Én csak addig kellettem neked, aztán most még arra sem érdemesítesz, hogy érdeklődj, nem történt-e velem valami ilyen szempontból?

- Milyen szempontból?

- Hogy nem lett-e gyerekem tőled, például, ha mindenáron tudni akartod!

- Nézd, Magda! Előbb azt mondtam, ne sírj, mert ezzel nálam nem érsz célt. Most meg azt mondom, ne akarj rám ijeszteni, mert ennek semmi értelme nincs. Esetleg annyit érsz el, hogy megfeledekзем a jólneveltségről, és én kezdelek el ijesztgetni téged. Én egyáltalán nem félttem attól, hogy a mi közös múltunknak valamiféle következménye lett. Te sokkal ügyesebb vagy annál. Ha meg tévedek, és valóban gyereked lett volna tőlem, akkor annak a híre régen eljutott volna hozzánk. Mert a hír messziről eljut. Se drót, se halál nem szab neki határt.

- Úgy látom, a fogságban megtanultál filozofálni. Sokkal tisztességebb, ha megmondod őszintén, mit tudtál meg rólam. Mit beszéltek rólam az Öregvárban, a fronton vagy a fogságban? Ugyan milyen pletykát hallottál? Mondd meg, hadd nevessek a szemedbe! Mit hittél el rólam? Én úgy tudtam, a háborúban mással törődnek az emberek.

- Magda! Igazad van, arrafelé, ahol én jártam, bizony nem sok idő jut a pletykákra. Viszont a hadifogságban rengeteg az idő, ott mindent elmondanak egymásnak az emberek. Véletlen találkozások történhetnek.

- Nézd, Jóska, én sohasem tagadtam, hogy előtted már volt valaki az életemben!

- Nem tagadtad, mert nem volt mit tagadnod. Erről sohasem beszélünk, mert ezt sohasem kérdeztem tőled. Ezt neked kellett volna elmondanod, mikor a menyasszonyom lettél.

- Miért? Talán nem figyelmeztettelek erre? Nem árultam el neked az összes hibámat? Emlékezz csak rá! Amikor a szerelmesek útján sétáltunk, figyelmeztettelek: Jóska, ne nyúlj hozzám, mert akkor elhagylak! Ezt akkor alighanem megértetted. Igaz, vagy nem igaz?! Mondtam, vagy nem mondtam?!

- Amikor most megláttam a szemed, arra gondoltam, hogy olyan, mint a tigrisé. Valóban úgy is viselkedsz, mint amikor a tigris bajba kerül. Támad, védekezik. Ne állítsd be úgy a dolgot, mintha azzal a sokat sejtető kijelentéssel mindent megmondtál volna. Világosan, őszintén meg kellett volna mondanod, ki voltál. Egyrészt. Másrészt képtelen vagy megérteni, hogy nem az követte el a hibát, aki esetleg hozzád nyúlt, hanem te.

- Hát nem elég kegyetlen hozzám a sors?

- Magda! Magda! Éppen ez az! Vajon miért kegyetlen hozzád a sors? Ezt nem akarod észrevenni, ezt nem akarod meglátni. Sorsra, múltra hivatkozol, sírsz, könnyörögsz. De miért kell ezt tenned? És miért kellett nekem megjárnom ezt a kálváriát? Nem csupán a véletlen, a sors kegyetlensége miatt!

- Hanem mi miatt?

- Miattad. A viselt dolgaid miatt! Ezért nem mentem el eddig hozzátok!

- Ez azt jelenti, nem is akarsz eljönni? Mondd meg őszintén, Jóska! Eddig rá sem néztem senkire, mert a menyasszonyodnak éreztem magam. Mit szólsz hozzá? Miért hallgatsz?

- Ha most azt mondanám neked, hogy holnap ebbe a szobába idehozok valakit helyetted, azért meszelem ki és hozom rendbe, akkor ehhez te mit szólnál?!

- Azt, hogy hálátlan kutya vagy! Éppen olyan, mint a többi férfi. Ha megkaptatok valakit, többé már nem kell. Az előbb te prédikáltál nekem, hogy én nem tudok, nem akarok önmagammal szembenézni és harcolni.

- Én nem azt mondtam, hogy megteszem, csak azt mondtam, mit szólnál hozzá, ha megtenném.

- Látod, én jöttem el hozzád, én voltam az, aki megalázkodtam, mert tudtam, hogy ezt a harcot én már elvesztettem. És azt is tudtam, hogy visszajössz hozzám, mert nem tűnt el nyomtalanul a lelkedben a múltunk. Emlékezz, Jóska! Mikor nálatok voltam, boldog voltál-e vagy sem? Gyere ide, fogd meg a kezem. No gyere!

- Magda, Magda! Semmit sem változtál. Nem megyek. Most még nem tudok a szemedbe nézni, nem tudom megfogni a kezdet. Talán majd később. Ha a szenvedés téged is megváltoztatott volna, akkor el tudnám felejteni Tófalvy fő...

Nagyot dörrent az utcaajtó. Aztán kinyílt a kapu, és élesen a falnak vágódott. Gilbert rontott be, Szabóné kosárral a karján lépkedett mögötte. A kutya egyenesen Berényi szobájába tartott. Nekiugrott az ajtónak, és belökte. Magda ijedten ugrott félre, s megpillantva a nagy kutyát kirohant Jóska szobájából. Szabóné csak egy elsuhanó árnyat látott a konyhaajtó előtt. Nem tudta, ki lehetett. Fogta a kosarát, és hátracipelte Berényi szobájába. Már a folyosón kezdte a mondanivalóját.

- Eszembe jutott, Berényi úr, hogy a meszelő, a régi, már elkopott. Hoztam a városból egy újat. Azt szeretném, ha minél szebb lenne a szobája. Meglátja, új élete lesz ebben a lakásban. Minden jóra fordul, Berényi úr, higgye el nekem!

Magda a szörnyű kudarc után sem ismerte el vereségét. Azt már tudta, elképzelése módosításra szorul, és ehhez sok idő kell, ez nem megy egyszerre. Érezte, hogy meggyengült körülötte az önmaga alkotta erkölcsi védőbástya. Mindezek ellenére képtelen volt belenyugodni Jóska érveibe. Anyja és a hozzá sokkal közelebb álló apja hiába faggatták, mi történt vele, rádobta magát a díványra, és sírt, sírt keservesen. Nem kellett neki sem az ebéd, sem a vacsora. Szólni sem lehetett hozzá. A szobából kiküldött mindenkit, senkit sem tűrt meg maga körül. Csak másnap csendesedett el egy kissé, amikor az apja estefelé fáradtan lerogyott a díványa mellé a zsámolyra.

Aztán a harmadik, negyedik torokköszörülés után, a nagy, fájó csöndben úgy hangzott Ivanics érces mély hangja, mint a mennydörgés.

– Mit mondott, miért haragszik ránk?

Előre megfontoltan kérdezte így: ránk. Ezzel is könnyíteni akart a leánya fájdalmán. Azt szerette volna, hogy Magda érezze: az egész család osztozik a bánatában, és ha netalántán valami bűnt követett el, akkor a vezeklésben is.

– Nagyon szerencsétlen vagyok, apám! – zokogott fel Magda keservesen.

A szülők megrendülten, kétségbeesetten néztek egymásra. Ivanicsné a kötényt gyúrte. Mondani akart valamit, amikor az udvar betonjárdáján apró, sietős lépések koppanása hallatszott. Utána ideges kopogás a konyhaajtó üvegén, majd az igent meg sem várva kitérült az ajtó, és berobogott Szapuné.

– Úgy futottam! Jó estét kívánok, drága Ivanics bácsi, drága Magdikám, csak nem sírt?! No, majd meglátja, Szapuné olyan hírt hozott, hogy mindjárt felvidul az én aranyos galambom. Meg aztán Ivanics bácsinak is hoztam valamit. Bizony. Csak ne sírjon már, aranyos Magdikám! – Odalépett Magda mellé, és simogatni kezdte kibomlott fekete haját.

Talán nem is a simogatás, hanem a meglepetés hatott Magdára. Könnyei lassan kiapadtak, és inkább rémülten, mint kíváncsian nézett kisírt szemével Szapunéra. Vajon mit akarhat tőle éppen most ez a minden hájjal megkent asszony? Biztosan azt akarja elújságotlani, hogy Jóskát látta, gondolta magában.

- Tessék helyet foglalni! - szólt olyan hangon, hogy maga is alaposan elcsodálkozott.

- Azonnal, drága Magdikám, csak először édesapának odaadom ezt a kis füstölnivalót. Tudja, most a gyárban a fizetésen kívül cigarettát is kapunk mint kiegészítő természetbeni juttatást. Igaz, csak ötszáz darabot. Gondoltam, Ivanics bácsi erős dohányos, hát hozok neki is, mert az én Lajosom, ha odaadnám neki, elszívna azt is, amit ő kap, meg amit én kapok, meg azt is, amit az egész dohánygyár termel. Úgy kell eldugnom előle, mert ha megtalálja, egyiket a másik után szívja, és akkor nem tudtam volna hozni belőle Ivanics bácsinak.

A család megrökönyödve nézett Szapunéra. El sem tudták képzelni, mi történhetett vele. Ugyan miért lett fontos, hogy a férjétől elcsenjen száz darab cigarettát, és éppen Ivanicsnak hozza el? Hiszen eddigi ismeretségük alatt éppen fordítva volt. Magda nem is olyan régen kötötte nekik azt a két kávészínű téli pulóvert.

A családtagok közül mindenki másra gondolt. A találgatás és a megrökönyödés azonban nem tarthatott sokáig, mert Szapunéból dőlt a szó.

- Olyan régen készülök már ide, de mindig közbejött valami. Most aztán végleg elszántam magam, de nem tudja, miért, ugye, Magdikám? Nem tudják elképzelni, miért jött el a Szapuné, ugye? Nagy újságot mondok, Magdikám! Csak azt nem tudom, hol kezdjem. Mert ez a mostani főnök úr a gyárban olyan nagyon jó ember. Össze sem lehet hasonlítani azzal a piszok, szélhámos Gáchcsal. Aztán meg a felesége is végtelenül rendes, jó

asszony. Csak az a kár, hogy én nem tudok vele csehül beszélni, ő meg egy szót sem tud magyarul. Most volt éppen otthon, Prágában, és azt az újságot hozta – Szapuné lehalkította a hangját, a szeme kiguvadt, mutatóujját a szá-jára tette –, hogy nagy változás készül.

Mindnyájan megbabonázva tekintettek Szapunéra.

– A nagyságos asszony édesapja bútorkereskedő volt, de már egy éve a minisztériumban dolgozik. Mindent lát, mindent hall. Tőle tudta meg, hogy rövidesen nagy változás lesz az országban. Azt mondja a nagyságos asszony, hogy a kommunisták rettentően bíznak, de ezt, az isten szerelmére, el ne mondják az égvilágon senkinek sem!

Ivanics meglepetésében majd a felesége ölébe ült az üres szék helyett. Szapuné megrészegedett a beszéde hatásától, még jobban lehalkította a hangját, és még titokzatosabban folytatta:

– Az igazgató úr úgy véli, hogy a kommunisták nemsokára uralomra jutnak. Akkor a dohánygyárban is megszilárdul a mozgalmuk. Mindenféle bizottságokat meg bizalmiakat fognak választani. Eddig én voltam a szakszervezeti micsoda. Ma aztán azt mondta az igazgató úr, hogy az új szezon előtt be kellene hívni egy olyan jó ismerőst, aki tud szlovákul is, meg magyarul is, meg aztán akinek valami baja volt a régi rendszerben. Sokkal jobb, ha mi hívunk be egy jó ismerősünket, mint ha vadidegent ültetnek a nyakunkba. Mindjárt magára gondoltam, aranyos Magduskám. Meg is mondtam mindjárt az igazgató úrnak. Sokat beszéltem magáról. Figyelmesen végighallgattott, aztán a lelkemre kötötte, hogy okvetlen hozzam be holnap a gyárba. Egy új funkcióba kellene belépnie.

Magda szédülten hallgatta Szapuné zavaros elbeszélését.

– Na, lányom, látod, nem is vagy te olyan szerencsétlen. Csak egy kicsit változzon meg a világ, mindjárt rendbe jön minden! – füstölte Ivanics az ajándék cigarettát.

- Ha már így áll a helyzet, szeretném magát is megkérni valamire, kedves Ivanics bácsi, amíg el nem felejttem. Ez a Lajos olyan ügyefogyott ember. Annyit mondogatom neki, hogy lépjen be a kommunisták pártjába, amíg nem nagy a tolongás. Ha belépne, akkor ebből a mamlasz emberből is lehetne még valami vezető funkcionárius a gyárban. Még olyan is lehetne, mint aminek Magduskát szánják a fejések. De ő csak pislog, pislog, egy szót sem szól. Sokszor úgy néz rám, mintha hülye volna. Nekem kell mindent elintéznem. Nekem kell utánajárnom, hogyan lehet belépni ebbe a pártba. Így tudtam meg, hogy egy régi kommunista ajánlása szükséges hozzá.

- Nagyon szívesen megtenném, hiszen jól ismerem Lajost, de én pillanatnyilag még nem vagyok párttag. Még nem vettek fel. És most őt sem vennék fel, mert magyar.

- Az nem lenne baj, Ivanics bácsi, mert mi most szlovákok vagyunk. Eddig is azok voltunk, csak nem tudtunk róla. Most meg, ahogy az iratokat vizsgáltuk, rájöttünk arra, hogy a férjem neve szláv eredetű. Érti ezt, Ivanics bácsi?

- Nagyon is! - dörögte az öreg keserűen.

- Nézze, ott van a Széles utcában az a szép nagy ház. Egy élet munkájának, szenvedésének az eredménye. Át akartak telepíteni miatta. A gyárból mind a kettőnket elbocsátottak volna, ha nem igazoljuk szlovák származásunkat. Mi mást csinálhattunk volna, mondja meg! Aláírtuk a papírost, és most a házban is, a gyárban is nyugalom van. Könnyű véleményt mondani. De kíváncsi volnék, mit tett volna más a mi helyünkben. Mindenki úgy védekezik, ahogy tud. Azt mondta az uram, elég volt a magyarságnak a hősi halottakból. Most olyan emberekre van szükség, akik nemcsak meghalni, hanem élni is tudnak. Mondja meg őszintén, maga mit tett volna?

- A maguk számára valóban ez volt a legjobb megoldás.

- Látja, ilyen az élet. Alig másztunk ki az egyik bajból, máris itt van a nyakunkon az újabb veszedelem, ha igaz az, hogy győznek a kommunisták. Ír-

jon valamit, drága Ivanics bácsi. Nem baj, ha még nincs közöttük. Magát mindenki ismeri Komáromban. Úgy ismerik, mint régi-régi mozgalmi embert. Látja, Magduska sincs semmilyen pártban, mégis hívatják őt, mert elvitték szegénykémnek a vőlegényét a nyilasok.

Ivanics mélyen elgondolkozva kinyitotta a százas cigarettás dobozt, aztán szórakozottan becsukta, és odébb dobta az asztalon. Szapuné rémülten nézte Ivanics kézjátékát. Amikor a skatulyát félredobta, hirtelen felugrott, és már a konyhaajtóból kiáltotta:

- Ha csak ez a baj, hozok még, hozok még, csak egy kis türelmet kérek!

11

Ivanics Magda emlékezetében azon a reggelen, amikor Szapuné hívására megindult a dohánygyár felé, kellemetlen emlékek villantak fel. Nem is olyan régen ugyanilyen szívdobogva indult a dohánygyár felé. Úgy látszik, az életben kis változásokkal majdnem minden megismétlődik. Úgy kezdeni egy új munkát, talán egy új életet, hogy minden lépés a keserves régre emlékeztet, nagyon nehéz.

A tiszti pavilon újrameszelve, kicsinosítva vigyorgott a járókelők szemébe. Mintha csak azt hirdetné, látjátok, emberek, ebben a városban én úsztam meg a háborút a legjobban, mégis engem csinosítottak ki legelőször. Én vagyok most a legszebb ház ebben a városban, mégis kevesen örülnek nekem. Akiknek hajlékot adok, azok nem szorulnak rá, aki rászorulnának, azok csak kívülről nézhetnek, s legfeljebb mérgelődhetnek. Semmit sem tehetnek, mert ott áll a szuronyos katona az ajtóban, és vigyáz rám.

Az elhanyagolt, gazzal benőtt Pintyőke-liget zöld, békés unalmát szembetűnően zavarta valami. Ahol kecskéknek és lovaknak kellett volna legeleszniük, hatalmas teherautó-tábor állt. Példás rendben, fej fej mellett vára-

koztak ezek a csapott orrú, rácsos lámpájú, sokkerekű óriások. Ha megindultak, a nehézbombázókra emlékeztetett a hangjuk. Akarva-akaratlan a háborút juttatták az ember eszébe. Amerikai katonai teherautók népes csoportját látták itt a komáromiak nap nap után. Mindenki tudta rendeltetésüket. Ezekkel bonyolították le a lakosságcserét. Mindegyik kocsi oldalára és farára oda kellett festeni nagy fehér betűkkel: „Az UNRRA ajándéka”. Az UNRRA talán kellemes intézmény volt, a komáromiaknak mégis keserű emlékük fűződik hozzá.

A teherautók mellett katonai őrség állt. Az első sor kocsi a dohánygyári munkásoknak éppen csak annyi utat hagyott, hogy a gyár kerítése mellett be tudtak csúszni a kapun. Ha az őr az autók előtt sétált, akkor már forgalmi akadályt is képezett, ő meg szívesen csinált ilyesmit, mert akkor módjában állt megszólíthatni a munkába induló szép asszonyokat.

A gyár kapusa is kint állt birodalma előtt. Messziről mosolygott Magda felé, akit az emlékek olyan erővel rohantak meg, hogy ha nem áll kint a portás, talán elsírja magát. Hálás volt az öregnek, mert felismerte őt, és rámosolygott. Igaz, így tett akkor is, amikor legutóbb itt járt.

– Csak tessék, tessék, kisasszony! Szapuné is, az igazgató úr is említette. Tudunk mindenről! – mondta fontoskodva, királyi többesben.

A főútról Magda letért a személyzeti osztályra vezető kis betonjárdára. Óvatosan körülnézett, vajon látja-e valaki. Úgy gondolta, senki sem figyeli. Még egyszer körülnézett, aztán hirtelen lekapta magáról a ballonkabátot. Az elmúlt napok eseményei érzékennyé tették, nem tudta elviselni, hogy ugyanaz a kabát van rajta, mint három évvel ezelőtt. Sajnos, a múltat nem vethette le a kabáttal együtt. Erőt vett magán, s mintha nagyon biztos lenne a dolgában, benyitott a jól ismert irodába.

Az első lépés után ólomsúlyúvá vált a lába, előbbi szívdobogása is visszatért. Az íróasztal tetején ismeretlen, barna hajú lány ült és tárcsázott.

Ugyanaz a kép, mint amikor először jött ide. Aztán a lány a füléhez kapta a kagylót.

– Igen? Köszönöm! Kérem, hívják oda Palót! Köszönöm! Maga az, Paló? Jaj de nehéz volt megkapnom magukat. Csak azt szeretném megkérdezni, mikor mentek...

Magda eddig hallotta a beszélgetést. Megszédült. Ráesett az ajtó mellett sorakozó székek egyikére. Annak idején itt várta az irodakisasszonyt.

A telefonáló lány, amikor észrevette, leugrott az íróasztal tetejéről, és már is ott termett mellette.

– Istenem! Mi történt magával?

– Semmi az egész! – pihegte Magda. Mindkét tenyerét az arcára szorította. Így ült néhány pillanatig a széken, előrehajolva. – Azt hiszem, Szapuné már tett említést rólam – tért rá hirtelen jövele céljára.

– Ó, igen, már vártuk! – mondta nagyon kedvesen a lány szlovákul. – Sok jót hallottunk már magáról. Mitől ijedt meg annyira, amikor belépett az irodába? – Átkarolta Magdát, és az íróasztal melletti székhez kísérte.

– Nem lényeges! Jó volna, ha megcsinálná a felvételi ceremóniát! – kereste Magda a szlovák szavakat és kifejezéseket.

– Hogy mondhatja, hogy nem lényeges? Szapuné annyit mesélt magáról. Szeretném tudni, hogyan dolgoztak azelőtt. Engem minden érdekel, és minden apróság lényeges. Egyetlen barátnőm sincs még Komáromban.

Magda összeszedte magát. Elmúlt a szívdobogása és szédülése. Csak egy kis hányingert érzett, és kiverte a hideg veríték.

A lány közben átszaladt a szomszédos irodába, és egy szemüveges, enyhén kopaszodó, kerek arcú férfival tért vissza.

– Itt van Ivanics Magda. Bemutatom az igazgató elvtársnak.

– Šoltýs – rázta meg a férfi erőteljesen Magda kezét.

- Bocsásson meg, még mi sem ismerjük egymást - nyújtotta Magda kezét a lány felé.

- Anička Mokrá - ugrott hozzá a lány, átnyalábolta őt és megcsókolta.

- Nem tudom, Szapuné mit mondott, mit nem - kezdte az igazgató -, de azt hiszem, tudja, miről van szó. Átnéztük az alkalmazottak lapjait, és megvizsgáltuk, ki volna alkalmas szakszervezeti munkára. Olyasvalakit kerestünk, aki tud magyarul, természetesen szlovákul is, lehetőleg munkásszármasú, és ami a legfontosabb, politikailag tiszta.

- Igazán nagyon hálás vagyok Szapunénak! - csúszott ki Magda száján.

- Bocsásson meg, ebben az esetben Szapuné nem nagy szerepet játszott. Mi egészen másképpen bíráljuk el az embereket! - komolyodott el az eddig folyton mosolygó igazgató. - A formalitások elvégzése után majd legyen szíves, kísérje át a lakásomra - nézett a szlovák lányra. - A feleségem ugyanis valamilyen útbaigazítást szeretne kapni. Valami helyi érdekességről van szó. Én már nem tudom, miről. Viszontlátásra! - hajolt meg az igazgató, és magukra hagyta a lányokat.

- Már mehetünk is! - nevetett Anička. - Az igazgató elvtárs felesége, amióta tudomást szerzett magáról, naponta háromszor is a lelkemre köti, hogy mihelyt megérkezik, azonnal vezessem el hozzá, mert ő itt nem ismerős, még annyira sem, mint én, és valami érdekességet akar venni. Még nekem sem árulta el, hogy mit.

Ezzel karon fogta Magdát, és húzta kifelé az irodából. Magda hagyta magát vezetni az igazgató lakása felé, pedig jól ismerte a járást. Nem látszott rajta, mennyire megilletődötten nyomta le az előszobakilincset. A tűnődésre, összehasonlításra nem sok ideje maradt, mert a lány továbbvonszolta, és már kopogott is a konyhaajtón.

Belülről kellemes lágyssággal hangzott az igen.

- Jiřina, itt egy tősgyökeres komáromi, teljes életnagyságban.

Az asszony éppen mosogatott. Köténye csücskébe törölte a kezét, és melegen kezét fogtak.

Szép szőke haja munka közben a szemébe lógott. Mindjárt el is igazította. Érdekes, kékekszürke szeme volt. Arcán, ha mosolygott, két kis gödröcske keletkezett. Száját még itthonra is kifestette.

– Nem is tudom, hol kezdjem – muzsikált a cseh nyelv az asszony szavai-ban. – Talán mindjárt a legnehezebbnél, de ez egyelőre még nem sürgős. Szeretném meglepni a férjemet a neve napján egy értékes festménnyel. Ő is, én is imádjuk a zenét és a festészetet. Mindkettőnknek ez a bogara. Hal-lottam, itt Komáromban él egy magyar festőművész. Valami Hermes, vagy Harmosz.

– Harmos Károly! – sietett Magda a segítségére.

– Igen, igen, ő lesz az. Szeretném, ha elvinne hozzá. Megteszi ezt nekem, ugye?

– Közben meg elmesélné Komárom nevezetességeit! – toldotta meg Anička.

– Úgy gondolom, mindhárman csak vasárnap érünk rá. Találkozunk va-sárnap délelőtt a Jókai-szobornál – indítványozta egyre jobban elvörösöd-ve Magda. – Azért ott, mert a szobor a kultúrpalota előtt áll, és éppen abban az épületben van Harmos Károly műterme. Utána aztán megmutatom ma-guknak a várost, már amennyire az én tudásomból ez kitelik.

– Én meg megmutatom magának a lakásunkat! – tárta ki előttük az ajtót Šoltýsné.

Magda viselkedésében ismét változás történt. Nem maradt ideje a búson-gásra. Az új környezet, az új ismerősök elterelték a figyelmét önmagáról, a

sokszor átgondolt és mindennap felidézett tragédiájáról. Ismét felkerült a lábára a kacér piros szandál.

Az igazgatóné igen kedves volt hozzá az első találkozásukkor. Magda nem tudta, mi lehet a nagy szívélyesség oka, később aztán kiderült. Az asszony ugyanis elárulta, hogy az öreg munkások még mindig emlegetik a régi igazgatót, Gáchot és budapesti feleségét. Érdekes véletlen, mondta az asszony, hogy én meg cseh vagyok és prágai. Egész biztosan összehasonlítást tesznek majd kettőnk között, és természetesen nem szeretnék alulmaradni. Szeretném megtudni, milyenek voltak Gáchék. Őszintén szólva, engem az érdekel, milyen volt Gáchné.

Magda volt az, akitől Šoltýsné mindezt megtudhatta. Nemcsak azért, mert Magdával megértette magát, hanem azért is, mert a lányt az első látásra rendkívül intelligensnek találta. Részben ez volt a szívélyessége és udvariassága forrása. Nem beszélve arról, hogy szerette volna bebizonyítani Magdának, ő minden tekintetben más, mint Gáchné volt.

Tizenegyre beszéltek meg a találkát. Magda annyi ideig csinosította magát, hogy bizony kissé elkésett. A templom előtt már ott sétált Šoltýsné és Anička. A magas, szőke cseh asszony már messziről észrevette s integetett feléje.

– Jó ideig tanácskoztunk Aničkával – mosolygott az asszony –, ugyan hol lehet a Jókai-szobor, ahol találkozunk kellett. Aztán rájöttünk arra, hogy maguk úgy beszélnek erről a szobortalapzatról, mintha Jókai rajta volna.

Magda válaszolni akart, de nem szólt, mert a kultúrpalota házmesterétől megtudta, hogy Harmos vasárnap délelőtt csak tizenegy és tizenkettő között jön be pár percre a műtermébe.

– Sietnünk kell, mert a mester csak ilyenkor tartózkodik itt, majd a látogatás után sétálunk egyet.

Bizony nagyon jól tette, hogy a gyárból hazamenet tüzetesen kifaggatta az örökké rekedt házmestert. Máskülönben azt sem tudta volna, hogy a

széles márványlépcsőről keskeny padlásfeljáró visz a mester műtermébe. Láta Jiřina kissé felvont szemöldökét, nyilván az motoszkált az asszony agyában, vajon nagy mővész-e az, akihez ilyen rozoga lépcsőn kell feljutni. Belépve a műterembe Jiřina arca is kisimult. A padlásszoba nyugalma, világtól elzárt magánya nem a kitaszítottság jele, ellenkezőleg, a legalkalmasabb hely az elmélyülésre.

Harmos mester barátságos mosollyal nyitotta ki a kulcsra zárt ajtót. A három fiatal, csinos hölgy láttán szélesre tárta a műterem ajtaját.

– Parancsoljanak, hölgyeim – invitálta őket beljebb. – Pihenjenek meg a csúnya, fárasztó lépcsők után!

Magda kezdte a beszélgetést kissé félszegen. A mester nem ismeri őt, mondta, de ő annál jobban ismeri a mestert, mert Iván öccse a tanítványa volt négy esztendeig a gimnáziumban, és öccse sokat mesélt róla, és különben is, Harmos festőművészt Komáromban mindenki ismeri.

Jiřina ezalatt felállt, és érdeklődéssel nézegette a képeket.

– Azt hiszem, jó helyen járunk, rengeteg érdekes képet látok itt. Őszintén megmondom, különösek ezek a képek, szokatlanok. Olyan izgató a mester művészete! – Az asszony szinte tűzbe jött.

Magda is, Anička is odaállt a nézelődő igazgatóné mellé. Harmos szó nélkül figyelte az arcukat. Anička szeme egy kisebb méretű karikatúrán akadt meg. A képen néhány izmos orvos feltűrt ingujjban földre teper egy beteget, és egy bohócsipkás, szakállas orvos hatalmas késsel felnyitja a páciens hasát. Jó darab belet húz ki belőle, és a vicsorgó kutyák szájába dobja.

Jiřina eközben egy tusrajzot nézegetett. A hajladozó, különös alakú fák fölött varjúcsapat száll. Olyan fekete a varjaktól az ég, mintha sötét viharfelhők lebegnének a kopár őszi táj felett.

– Csodálatos! – lehelte alig hallhatóan az asszony.

A mester az íróasztalból ízléses fatálcát vett elő, és négy metszett kristálypoharat tett rá. A poharakba színtelen folyadékot töltött, aztán a műterem közepén maga köré gyűjtötte a kipirult nézelődőket.

– Hölgyeim, kóstolják meg ezt az ártatlan kontyalávalót! – mosolygott hamiskásan.

Koccintottak. A színtelen folyadék erős törköly volt, és egykettőre megoldotta a látogatók nyelvét.

– Kedves mester! – szólalt meg Jiřina. – Ne haragudjék meg a kérdésért, de minduntalan az jár a fejemben, hogy ilyen érett férfikorban hogyan lehet valakinek ilyen fiatalos, kamaszosan csapongó fantáziája?!

– Nagyságos asszonyom! Őszintén mondja meg, hány évre becsüli ön az én érett férfikoromat?

– Hát, úgy gondolom, túl van az ötvenen.

– Már a hatvanon is túl, hetven felé járok. – A mester jóízűen nevetett.

– Ha már itt tartunk, árulja el, kedves mester, hogyan lehet a fiatalságot ilyen sokáig és ilyen pompásan megőrizni?

– Egyszerű ez, kérem! Mindent végig kell csinálni. Igen! Ez a recept. Az életben mindent végig kell csinálni, soha semmit sem szabad félbeszakítani vagy abbahagyni.

A válasz alaposan meglepte a látogatókat.

Jiřina azt hitte, Harmos a szerelemre gondol. Erre ismét és ki tudja hányadszor, elpirult. – Értem! – kuncogott.

– Én nem értem! – rázta meg a fejét Magda.

– Egyszerű ez, kérem! – Harmos egy pillanatra a növendékeit oktató tanárrá változott. – Az emberek annyi mindenbe belekapnak, amit nem fejeznek be. Ez öregíti meg őket. Az állandó kapkodás, az állandó bizonytalanság. Jól gondolja meg mindenki, mit akar csinálni, aztán, ha belefogott, csinálja végig. Aki örömmel végzi a munkáját, annak van életcélja, s nem ér-

zi, hogy feleslegesen dolgozik. Na de töltök még önöknek egy pohárka kontyalávalót. Ez is fiatalít!

13

Érdekes, mi foglalkoztatja a meghibbant ember képzeletét. A szemléző megdöbbenve figyeli, mi maradt meg a beteg elméjében egészséges korából, s mi az, ami még betegen is kínozza. A komáromi utcákról sosem hiányoztak az ilyen szánalmas figurák. Hosszú ideig a két reklámhirdető, Grünstein és Fischer számított a legismertebbnek közülük. De ide tartozott a spirituszt ivó Fleischer, az örökké éhes Danci, akiről Nagy Márton festőművész egyik legjobb képét festette, amint a torzonborz éhes ember odanyomja maszatos orrát a cukrászda kirakatához. Ide tartozott még Vipai Gyula is, aki reggel nyolctól este tizenegyig ott állt a Bata-sarkon, s ha a rendőr elzavarta, vagy ha lány szívűbb volt és megszánta, hazaküldte az átfázott embert, akkor a dadogó Gyula azt felelte: Nekem is van jogom itt állni, az én apám is fizet adót.

A csendes örültek szürke táborából kivált egy koldusasszony, Szimacsekné. Régebben arról volt ismeretes, hogy a templomajtóban ácsorgott, gallérját televarrta érmekkel. Később az érmek ellepték a kabátja elejét. Szimacsekné ekkor már közismert volt, de még nem szólalt meg. Ha csúfolták sem törődött vele. Egyszer aztán valaki valami különös dolgot mondhatott neki, mert az asszony felemelte botját, és az illető után vágta. Attól fogva veszélyes volt a közelében tartózkodni. Ha azt mondták neki, „meghalt a plébános”, a koldusasszony ádáz gyűlölettel vágta botját a csúfolódó után.

Mikor Magdáék eltávoztak Harmos Károlytól, és a templom elé értek, három suhanc futott el előttük. Az egyik futás közben tölcsért formált a tenyeréből, és odakiáltotta a templomajtóban álló Szimacseknénak:

– Meghalt a plébános!

Az öregasszony mérgében megrázkódott, toporzékolt, aztán a kezében levő husángot a suhancok után vágta. De a bot nem oda esett, ahová szánták, hanem Jiřina lába fejére.

Az asszony felkiáltott:

– Ježíšmarjá!

A koldusasszony feléjük tartott. Felemelt ököllel, kiabálva fenyegette őket. Magda már készült, hogy összeszidja őt, de aztán gondolt egyet, belekarolt két ismerősébe, és elhúzta őket a templom elől.

– Ilyet még soha életemben nem láttam! – méltatlankodott falfehéren Šoltýsné. – Nemhiába határ menti város, magyarok lakják, vannak itt vad dolgok, az biztos!

Magdának rosszulesett Jiřina kijelentése.

– Bizony történnek itt vad dolgok, úgy, ahogy említette! – kezdte nagyon udvariasan és csendesen. – Itt van például ez a szobor. Jókai itt született Komáromban, ezért is emeltek neki szobrot a város lakói. És íme, nem is olyan régen ezt a szobrot eltüntették, pedig a szobrot az első köztársaság alatt állították fel. És ha már a szobroknál tartunk, még egy ilyen esetet említek. A városháza előtt állt Klapka György szobra. Ő védte ezernyolcszáznegyvenkilencben Komárom várát az osztrákok ellen az utolsó pillanatig. Harminc véres osztrák rohamot vert vissza. És ezt a szobrot is ledöntötték.

A két nő szórakozottan hallgatta az elbeszélést. Magda úgy érezte, kifogyott a szóból, már nem tud semmit sem mondani, ám szerencsére a korzó egyre népesebbé vált. A Spitzer-sarok előtt ott álldogáltak az iparosok, köztük az öreg Ivanics is. Éppen előtte fordult meg a három szépség. Ivanics lekapta fejéről a kalapot, és úgy köszönt nekik, mintha a tulajdon lánya is teljesen ismeretlen volna.

– Kezüket csókolom! – de azért odakacsintott Magda felé.

Alig tettek pár lépést visszafelé, az utca közepén feltűnt Huszár Pál magas, csinos alakja.

- Nézd, ki jön ott! - szorította meg Anička karját az asszony.

Huszár egyenesen feléjük tartott. Már pár lépésnyire előttük nagy ívben kalapjához emelte a kezét, úgy tett, mint mindig, imitálta a kalapemelést, a valóságban csak egy kissé megigazította a fején.

- Üdvözlöm önöket! Csók, kézcsók, simogatás! Kinek mi jár - mondta.

Először ünnepélyesen kezét csókolta Aničkának, aztán Jiřina keze fölé hajolt, de azt már nem csókolta meg. Magdának meg szemrebbenés nélkül bemutatkozott, mintha soha az életben nem találkoztak volna. Magda és Jiřina előrementek, Anička és Huszár mögöttük sétáltak.

Pár lépés után Jiřina Magdához hajolt, és a fülébe súgta:

- Ugye, jóképű fiú ez a Paľo?

- Igen! - mondta semmitmondó, szürke hangon Magda.

- Mondja csak, ismerte őt régebből is?

- A régi komáromiak általában ismerik egymást, legalább látásból - hárította el Magda a kérdést.

A templom előtt Jiřina ijedten körülnézett, de Szimacsekné már nem volt látható.

A templomon túl, a Nádor utca vége felé, a villamossági szaküzlet széles kirakatú boltja előtt fekete kalapos, fekete kabátos férfi meghajolva nézegetett valamit a mélyen fekvő kirakat aljában. Magda felismerte: Berényi volt. Már majdnem a háta mögé értek, amikor a férfi kiegyenesedett, és feléjük fordult. Mosolygott, és megindult Magda felé. Pár lépést tehetett, aztán ránézett Jiřinára, és zavarában megállt. Olyan arcot vágott, mint a kisgyerek, aki arra vár, hogy szóljanak hozzá, odahívják.

Magda szeme rávillant, aztán meggyorsította a lépteit. Kissé oldalra tolta Jiřinát, és nagy ívben, szóltanul kikerülte Berényit. A férfi keze már a ka-

lapjánál járt, már a száján volt a köszönés, amikor észrevette, hogy Magda elment mellette.

Huszár annyira belemerült a széptevésbe, hogy meg sem látta Berényit. Jóska csak állt, állt egy helyben. Hosszan, tűnődve nézett Magda után. Lábai kővé változtak, nem tudott egy lépést sem tenni.

Jirina észrevette a feléjük induló Berényit. Sőt, utána is érezte hátukon a férfi tekintetét. Maga sem tudta, miért, ösztönszerűleg megfordult. Majdnem felsikoltott, meglátva Berényi szerencsétlen alakját. Megint odahajolt Magdához, és a fülébe súgta:

– Látta azt a szörnyű alakot ott, a villamossági szaküzlet előtt? Elénk jött, ránk nevetett és megállt. Most meg utánunk bámul. Hogy micsoda emberek vannak ebben a városban!

14

A Centrál kávéház táncterme ezen a vasárnapon már kora délután megtelt. Huszár búcsúzáskor mindhárom hölgyet meghívta ötórai teára. Magda jól ismerte őt, a gáncs nélküli lovagot. De akármilyen volt is Huszár, azt el tudta intézni, hogy egy hatülésees bokszot lefoglaljanak a társaság számára. Jirínával nagy örömmel eljött a férje is.

Huszár kitett magáért. Mindenre kiterjedt a figyelme. Magdával úgy társalgott, mintha sohasem ismerte volna őt. Šoltýsszal beszélgetés közben mindig szembenézett. Magdát már bosszantotta is Huszár ártatlan, nyílt tekintete. Ő vitte a szót, ő irányította a társalgást, ő rendelte az italt, ami természetesen nem lehetett más, mint jó, tüzes bor.

Ebből következett az első nézeteltérés. Šoltýs ugyanis kijelentette, hogy ő bort nem iszik, csak sört. Huszár udvariasan megkérdezte, ugyan miért. Senki sem várta azt a választ, amit hallott.

- A bor drága! Itt, azt hiszem, még drágább, mint az üzletben - felelte magától értetődő természetességgel Šoltýs.

Így aztán öt korsó barna sör került a társaság asztalára.

A Centrálban Alfrédnek, vagyis becenevén Frédinek hívták a főpincért. Szép szál, jóképű férfi volt. Az utcán jól öltözötten járt, aki nem ismerte, magas rangú tisztviselőnek tartotta. Természetesnek vette, hogy azok az egyszerű emberek, akiket a kávéházban kiszolgált, az utcán előre köszönnek neki. Ő meg, mint egy jóságos milliomos, kezével int feléjük. Csak ennyire méltatta köszönésüket. Előkelő viselkedése a kávéházban is megnyilvánult. Ha egy jobban öltözött vendég érkezett, nyomban mellette termett. Lesegítette a kabátját, és ő szolgálta ki. De az is megtörtént, hogy amikor a hölgy ismerőse egy pillanatra eltávozott az asztaltól, Frédi ott termett, és mintha az asztalt rendezgetné, beszédbe elegyedett az ismeretlen hölgygel. Úgy forgatta, szötte a beszéd fonalát, hogy a vendég megértse, találkozni szeretne vele. Az esetek legnagyobb többségében a jól öltözött, csinos hölgy majdnem mindig kapható volt erre. Ha ezt az időközben visszatért lovag észre vette, és beszeszelt bánatában, hát nagyon sokat fizetett. A főpincér a részeg emberek réme volt, ilyenkor vastagon fogott a ceruzája, és a szerencsétlen flótás zsebéből az utolsó koronát is kiszedte. Választékos eleganciájának is ez volt a prózai oka. Így aztán a halk szavú, jóképű, ügyes Frédit jó tulajdonságai ellenére is sokan ádázul gyűlölték.

Šoltýsnek nem kellett külön bemutatni Frédit, dörzsöltebb volt annál, mintsem hogy megrövidítsék akár csak egy koronával is. Pecsétgyűrűjével megkocogtatta a korsót, és odaintette asztalukhoz a főpincért. Huszár Frédit túllicitálva bizonygatta, hogy ez itt nem szokás, most még nem kell fizetni, ezt senki sem kívánja, mindenki a legteljesebb bizalommal viseltetik a kedves vendég iránt. Elég lesz majd akkor fizetni, ha távoznak, hiszen fogyasztanak még és így tovább. Šoltýs legyintett, előhúzta a pénztárcáját.

– Amit én rendeltem, kifizetem, amit maga rendelt, kedves barátom, azt maga fizeti! – mondta nevetve.

Huszár zavarba jött. Magda észrevette, és levonta a szomorú tanulságot: a mai szórakozást amúgy is lapos pénztárcája sínyleti meg.

A zenészek kapóra jöttek. A zenekar vezetője alig húszéves cigánygyerek volt. Elsőnek telepedett fel az emelvényre, és nagy óvatosan vette elő a hegedűjét a tokból. Közben szórakozottan ide-oda köszöngött. A város jól öltözött polgárai közül sokan lesték ezeket a bólintásokat, és tüntetően visszaköszöntek a cigánygyereknek:

– Szervusz, Jóska!

Úgy képzelték, hogy ez valamiféle előkelőséget jelent. A nyárspolgárok emlékeztek még a régi világra, amikor igazi előkelőségek szórakoztak a Centrálban, most azonban, hogy a kávéház mindenki előtt nyitva állt, a nagy egyenlőség bántotta őket, s azt hitték, legalább az idegenek megcsodálják őket, ha személyesen ismerik a prímást. Másnap persze az utcán már úgy mentek el a Jóska gyerek mellett, mintha sosem látták volna. A prímás jól tudta ezt. Ki is használta a feléje áradó vasárnap délutáni csalfa udvariasságot. Úgy járt-kelt a vendégek között, mintha nélküle megállna a világ kereke. Ez a pár óra adott értelmet az életének. Itt most neki köszönnek, itt most csak ő szerepel, mindenki más hallgat. Amikor a hegedűt az álla alá vette, és hangolni kezdett, úgy hajlongott, mint egy nagynevű, híres művész. Volt a mozdulatában valami hányavetiség, valami nagyképűség, mintha ezt mondaná: ide süssetek, parasztok!

Az egyik vendég odasúgta a szomszédjának:

– De tud ez a Jóska!

És tudott is. Hiszen a Centrál Komárom legelőkelőbb helye volt, nem kerülhetett volna oda másképp. Igaz, a zenekar tagjai közül egy sem volt or-

szágos hírnű művész. Ők csak a Centrálban, csak a jó öreg Komáromban voltak nagyok.

Mi mással kezdhették volna, mint tangóval. Az elkötelezettek meghajtották magukat, és az egyre szűkülő csöpp kis helyen táncolni kezdtek.

Huszár Aničkát, Šoltýs a feleségét kérte fel. Magda egyedül maradt az asztalnál. Furcsán érezte magát. Először az asztalra tette a kezét, aztán az ölébe helyezte, majd a függönyön keresztül kilesett az utcára, végül a táncolókat figyelte. Bántotta, hogy olyan értetlenül néznek rá az emberek. Mintha csak azt mondaná a tekintetük, ilyen szép fiatal lány, és még nincs senkije, egyedül üldögél, mikor minden épkézláb ember táncol. Magda az ilyen helyeken rendkívül megszépült, a zene megváltoztatta vonásait, az ital különös módon ragyogtatta a szemét, szépsége szinte lázba hozta, megbabonázta az embereket.

Azt hitte, a tangó vége enyhülést hoz számára, de a zenekar polkába kezdett. Šoltýs és Huszár kicserélték táncosnőiket, Magda pedig ismét egyedül maradt. A harmadik tánc ellenben meglepetést hozott. Huszár ünnepélyesen meghajolt, és felkérte Magdát. Úgy viselkedett, mintha szabad préda volna, aki mellett senki sem áll. Szemérmetlen arcátlansággal szorította magához. Magda csak percek múlva ébredt tudatára, mi történik vele. Erőtllenül tűrte Huszár szorítását. Táncosa felbátorodott. Túlzott nyájassággal mondta:

- Aranyos Magduskám! Nagyon finoman és nagyon szerényen szeretném megkérni valamire.

- Tessék! - mosolygott erőtllenül Magda, azt hitte, ismeri Huszárt, de ez a modor mégis elképesztette.

- Mi, kezét csókolom, tudunk egymásról egyet-mást. Azért arra kérném, hogy ez maradjon köztünk.

Magda torkában engedett az előbbi fojtogató érzés. Vére, nem találva útjában gátat, az arcába, az agyába tódult. Azt már megszokta, hogy a

férfiak a testére vadásztak, ebbe már beletörődött. Most sem ellenkezett, amikor Huszár izzadt tenyerével végigsimogatta a derekát. A testéért folyó harc talán egy kicsit tetszett is neki; ha kellemetlen volt, egy pofonnal megoldotta az ügyet, de éppen most, amikor napról napra egyre tisztábban látta élete buktatóit, most Huszár ajánlatát végtelenül undorítótnak találta.

– Annyira talán nem súlyos az, amit egymásról tudunk, hogy ne lehetne róla bárhol is beszélni.

– Lehet, kezét csókolom, nem arról van szó, hogy nem lehet. Csakhogy ez nagyon kellemetlen lenne nekem. Talán magának is. Úgy vélem, csókolom a kacsóját, magának sokkal kellemetlenebb lenne, mert, ugyebár, nálam csak egy kis politikai csintalanságról van szó, de magánál, ugyebár, hogy úgy mondjam, az erkölcséről, kezét csókolom...

– Tehát fenyeget! – szűkülte össze Magda fekete szeme.

– Vegye úgy, ahogy akarja.

– Aljas csavargó! – sziszegte a lány.

Mintha a zenekar is alá akarta volna támasztani Magda igazát, abbahagyták a muzsikálást a tánc közepén.

Visszatértek az asztalhoz. Huszár rákvörösen rendelt egy üveg bort. Mérget csak fokozta, hogy Šoltýsék egy kortyot sem fogadtak el belőle.

– Drága ital a bor, vagy nagyon gazdag, vagy nagyon szegény embernek való! – mosolygott az igazgató kajánul.

– Pénz mindig lesz, igazgató uram, de mi nem leszünk! – legyintett Huszár. Idegességében észre sem vette, hogy a zsebeiben pénz után kutat.

Magda már az első percben tisztában volt azzal, hogy Huszárnak egy va-sa sincs. Úgy tett, mintha az asztal alatt táskája tükrében vizsgálná az arcát, s közben a pénztárcájából kivett háromszáz koronát, és egy óvatlan pillanatban Huszár zsebébe csúsztatta.

Huszár úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre, de szemmel láthatóan azonnal megnyugodott.

Magdát keserves sorsa tanította meg az ilyen lépésekre. Huszár aljas módon viselkedett vele szemben, mégis rászánta magát, hogy kisegítse az állandó pénzzavarral küszködő szépfiút, mert attól tartott, ha Anička rájön, milyen lovagja van, szakít vele. A szakításnak pedig ő inná meg a levét, mert nem tudta ugyan, csak érezte, hogy Huszár még árthat neki. A bor azért mégis csak elfogyott.

A zenekar ismét játszani kezdett. Šoltýs megbiccentette fejét Magda előtt. A társaság a helyén maradt, a táncoló párt figyelték. Šoltýs hébe-korba odapislantott a felesége felé. Az igazgatóné mosolyogva biztatta őket.

– Milyen szépen táncolnak, ugye? – fordult az asztaltársaságához.

– Én, kezét csókolom, nem nagyon örülnék neki! – válaszolta Huszár hámiskásan.

Az asszony elcsodálkozott, aztán lassan elhalt arcán a mosoly. Szemöldöke megvillant, szeme kérdően szegeződött Huszár arcára.

VI.

Ebben az esztendőben a nyárból az őszbe nem volt érezhető átmenet. Az ősz és a nyár annyira szeretik egymást, annyira egymásba fonódnak, hogy bizony már nehéz kettőjük között meghúzni a határvonalat. Talán csak a halk röptű fecskék képesek erre. Látszólag még javában tart az aranylő nyár, reggelenként mégis egyre többen gyűlnek össze a villanyvezetékek drótjain egy kis tereferére. A fecskék biztosan ilyenkor mesélnek egymásnak. Aztán valamitől megijednek, magasba röppennek, és aznapra már be is fejezték a nagy megbeszélést.

Más is jelzi az őszt Komáromban. A városba vezető utakon szekerek tűnnek fel, rajtuk karcsú fenyőrudak között összenyomott dohánylevelek. A dohányoskocsikat leginkább a gyár munka nélküli idénymunkásai figyelték. Ez azt jelentette, hogy nemsokára megindul a munka. Az első kocsik láttán elterjedt a hír, hogy behívták az első csoportot. Aztán folyamatosan munkába álltak az emberek. Megkezdődött a pár hónapig tartó főidény.

Eleinte Magda is a fenyőrudak közül kiszabadított dohányleveleket simítgatta, rakosgatta. Fekete munkaköpenyét átjárta a dohány kellemes illata. Itt, a régi munkahelyén valami különös nyugalom szállta meg a lelkét. Az irodától még kissé idegenkedett. Ha csak tehette, elkerülte. Egyedül Anička vonzotta oda, vele szeretett beszélgetni.

Egy késő őszi napon megkezdődött a túlfeszített munka a dohánygyárban. Magda be sem ment az irodába, hiszen amerre a szem ellátott, mindenfelé frissen hozott dohánykötegek heverték. Úgy gondolta, az a legfontosabb, hogy a dohányt minél előbb szétrakják, biztonságba helyezték. Éppen ezért ugyancsak meglepődött, amikor délfelé betoppant hozzá Anička a nagyterembe.

- Nagyon sajnállak, Magdikám, tudom, szeretnél itt, de a mai naptól kezdve máshol még nagyobb szükség lesz rád. Egyre gyakrabban be kell jönnöd az irodába is, intézni a rád bízott ügyeket. Ma ismét ötven új munkást szeretnénk behívni. Úgy volna jó, ha te is ott volnál a kiválogatásnál.

Magda nem túlságosan örült, de mit volt mit tenni, megindult Anička után az irodába. Magán hagyta fekete munkaköpenyét. Valami érthetetlen nyugtalanító érzés járta át a lelkét. Menet közben a Vág felől fújdogáló csallóka szél felborzolta dús, fekete haját, az utat szegélyező gesztenyefákról nagyot koppanva estek lába elé a vastag szárú, legyező alakú levelek.

Az igazgató irodájában már vártak rá.

- Mi az, szép kisasszony - csipkelődött Šoltýs -, talán deputációt kell magáért küldeni, hogy méltóztassék a szakszervezet részéről képviselni a munkásokat?

Magda elvörösödött.

- Nem is tudom, miről lesz szó. És őszintén szólva eddig még azt sem tudtam biztosan, hogy én leszek a szakszervezeti bizalmi.

- Csak vicceltem, Magda - nevetett az igazgató. - Arról van szó ugyanis, hogy én még nem ismerem a munkásokat. Eddig csak Szapuné segített a behívásoknál. Azazhogy egész őszinte legyek, ő tudja, ki milyen munkás, ezért eddig kizárólag az ő javaslata alapján hívtuk be az embereket. Ezentúl úgy szeretném, ha ezt a munkát bizottság végezné, mert azt akarom, hogy teljesen igazságosan járjunk el. Ebben a bizottságban a munkások képviselője is helyet kap. Tehát a munkások közül egyvalaki, ez esetben maga, még akkor is ide tartozik, ha eddig még formálisan nem választották is meg bizalminak. Meg aztán nem is lett volna kinek választania, hiszen mostanáig alig lézengtek páran a csarnokokban. Hogy legyen, aki megválassza magát, ezért behívtunk néhány tucat embert. Csakis ezért! - Šoltýs szívből nevetett a jól sikerült tréfán.

Magda észre sem vette, hogy az ablak előtt Szapuné ül, s hosszúka fadobozból már egy halom nyilvántartási lapot húzott elő. Majdnem mindegyiket egy helyre tette, csak pár darabot helyezett külön. Feltette fekete keretes szemüvegét, és bal mutatóujját beledugta a szájába, mintha onnan szívná a kiválogatáshoz szükséges bölcsességet. Oda sem figyelt arra, amit az igazgató mondott, pedig Šoltýs egy kicsit hangosabban beszélt Magdával, hogy ő is meghallja. Amit Magdának mondott, azt inkább neki szánta.

– Ezek után – mondta nyomatékosan Šoltýs – akkor meg is kezdhetnék, Szapuné!

– Maga is itt van, aranyos Magdikám! – lepődött meg az asszony. – Talán szeretné, ha valamelyik ismerősét behívnánk? Mondja csak meg nyugodtan. Most kell szólni!

Magda csodálkozva nézett az igazgatóra, aztán Aničkára.

– Hát maga nem hallotta, miben állapodtunk meg az előbb? – vörösödött el mérgében Šoltýs.

– Dehogynem, igazgató úr, már hogyan hallottam volna! – pislogott Szapuné úgy, mint amikor szemérmetlenül hazudik.

– Akkor hát kezdjük el! – Az igazgató idegesen dobolt az ujaival.

– Én már kiválasztottam egypárat – kotorta össze az asztalon Szapuné a lapokat –, ha kifogása volna az igazgató úrnak, akkor szóljon nyugodtan. Sorba veszem a neveket. – Ünnepelesen megköszörülte a torkát. – Ebben a csoportban az első, akit javasolni szeretnék, Szapu Lajos elvtárs.

Anička és az igazgató csodálkozva összenéztek. Magda lehajtotta a fejét, úgy tett, mintha elmerülten gondolkodna. Az jutott az eszébe, hányan élnek úgy, hogy semmi a világon nem érdekli őket. Még annak a legszűkebb közösségnek a sorsa sem, amelyben élnek. Ha probléma adódik, gondolják, mindig akad, aki megoldja. Hiszen sok ember boldog, ha tehet valamit, egyesek meg valósággal szereplési viselkedésben szenvednek. A sors né-

ha úgy hozza, hogy az olyan ember, aki távol tartotta magát mindennemű közéleti tevékenységtől, akarata ellenére belepottyan egy fontos tárgyalás kellős közepébe. Közelről láthatja, kik és hogyan döntenek. Láthatja az arcukat, hallhatja érvelésüket. A józan szemlélőnek ilyenkor a legtöbbször ökölbe szorul a keze. Amíg valaki nem járt ilyen helyeken, azt hiszi, az ég tudja, milyen körütekintéssel döntenek egy ember sorsáról.

Majd én megmutatom, hogy rongy, szemét emberektől nem hagyom vezetni magam! Nyomorult, önző kukacok ne döntsenek emberek sorsáról, háborgott Magda. Nagyon jól tudta, kicsoda Szapuné. De azt, hogy ekkora teret kapjon a kapzsiság, a féktelen önzés, azt még álmában sem merte volna elképzelni. Hát ezen múlt, hogy azelőtt olyan sokan nem kaptak munkát! Ő eddig azt hitte, hogy a „gyár” igazságosan mérlegeli, kit hívjanak be. Most szertefoszlott előtte sok gyerekes elképzelése, és a napnál világosabbá vált a bajok oka is. Ökölbe szorult a keze, a szíve is vadul kalapált, és elérkezett az a nagy pillanat, amikor önszántából, szenvedélyesen odaállt az igazság mellé, a kisemberek igazsága mellé. Óvatos asszonyi ösztöne mégis lecsillapította lelkében a hirtelen támadt haragot. Valami enyhe, mégis érthető, kissé gúnyos figyelemztetést akart mondani Szapunénak. Okosabb nem jutott az eszébe.

– Miért úgy mondja, hogy Szapu Lajos elvtársat kívánja behívni? Ha úgy mondaná, a férjemet, akkor sokkal világosabb volna.

Szapuné levette a szemüvegét, nagy komolyan ránézett Magdára, aztán az igazgató felé fordult:

– Én gondoltam erre, igazgató uram! – Šoltýs, az örök ugrató, halálos komolyan, helyeslően bólintott, csak akkor rándult meg az arca, amikor Szapuné folytatta. – Magdika, ugyebár, és ezt nem kell szégyellnie, még nem fordult meg ilyen helyeken. Gondolom, ezért nem ismeri a szokásokat. Hivatalos helyen, aranyos Magdikám, nincs uram meg feleségem, hanem csak Szapu Lajos, és most, ugyebár, elvtárs.

Šoltýs nem tudta visszatartani magát, kicsúszott a száján:

– Ez tisztára hülye!

– Igaza van a nagyságos asszonynak! – szólt bele a vitába Anička. A „nagyságos asszonyt”-t úgy mondta, hogy még Szapuné is észrevette benne a gúnyt. – Hivatalos helyen nincs férjem, csak Szapu Lajos. Szapu Lajosnak meg egyelőre nincs szüksége arra, hogy behívják dolgozni, hiszen a felesége keres, gyerekük meg nincs. Ezért Szapu Lajos egyelőre várjon a sorára. Ugye, ezt akarta mondani, nagyságos asszony?

– Igen, de... – dadogott Szapuné.

– Legjobb lesz, ha szépen végigvesszük a névsort, és megnézzük, milyen munkaerő az illető, rászorul-e arra, hogy előbb behívjuk, mint másokat – javasolta Anička.

Szapuné nem felelt. Kezébe vette a nyilvántartási lapokat, és szenvtelenül, monoton hangon olvasta egymás után a neveket. Alig tudta kibetűzni, kinek hány gyereke van, és mióta dolgozik a gyárban. Egy-egy névnél felvillant előtte az illető arca, aztán mindjárt az, amit a soron levő ígért. Már nem szólt semmit, csak egy nagyot sóhajtott, valahányszor eszébe jutott, hogy ettől is kapott volna valami ajándékot. Névsorolvasás közben erősen gondolkozott. Valami azt súgta neki, hogy nagy baj van. Még nem tudta, honnan jön a támadás, ki az ellenség, és mit fog elpusztítani, csak azt érezte, hogy itt most történt valami. Gyomra a méregtől és az ijedségtől összeszűkült, hányinger és szédülés fogta el. Aztán ez is elmúlt, mert egész lényét, minden idegszálát átította a Magda iránt érzett kiengesztelhetetlen, ádáz gyűlölet.

A Kis-Duna partja ott, ahol a Pozsonyi-kapu nézegette magát a víz tükreben, a harmincas évek táján egy darabka volt a zabolátlan természetből. Az idegenből jött sápadt szikla beleért a vízbe, és itt mosatta le magáról az izzadságot és a könnyet.

A város felé már béklyóba verték a folyó partját, de ellenkező irányban a gyermekromantika minden kelléke hiánytalanul megmaradt a folyó partján. A víz szeszélyesen foglalta el a maga jussát. Hol nekibátorodott, a partnak esett, s egy darab öblöt mosott ki a magáról megfélelgetett szárazföldből. Másutt meg a föld gázolt a folyóba, és hirtelenében hullámos hátú homokzátonyt alkotott. Bármerre találkozott is a föld a vízzel, azon a tájon a hínár, a sás, a nád és a káka örök birodalma kezdődött, mintha szégyellnék magukat, és ölelkezésük helyét el akarnák takarni a kíváncsi emberszemek elől.

A suttogó nádas mást is rejtett. Itt tanyáztak a kacsák és a vízimadarak. A nád tövénél, lent a víz mélyén ijesztő pofájú csukák húzódtak meg. Csak apró gyöngyszemük figyelt élesen, és a hasuk alatti kis uszony mozdult meg hébe-korba. Máskülönb en olyannak tündek fel, mint az élettelen, lebegő fadarabok. De egy szempillantás múlva az izmos halderék megvonaglott, és mint a kilőtt nyíl, zúdult az áldozata nyakába. Bármilyen igyekezettel menekültek is a szőke húsú böklélányok, a csuka szájából nem volt többé menekvés.

A böklékre és csukákra meg ott lesett a horgász, hogy a Kis-Duna-parton senkinek se nőhessen a fája az égig. A horgászok ismertek minden zátonyt, minden örvényt. Tudták, hol milyen mély a víz, mikor merre járnak a halak. A böklézők a hínármentes, tiszta partot keresték. Itt dobták rövid nyelű, kis tollas horgukat a víz tetejére. Alig merült meg a szakállas légy a

vízben, máris bekapta egy tapasztalatlan kíváncsi, és az életével fizetett érte. Az így összefogdosott kis halak csalétekként szolgáltak a ragadozó csukák részére.

A csukázók olyan helyet választottak, ahol a sűrű nád között egy kis tiszta erecske húzódott meg. Itt helyezték el piros dugós horgukat, amelynek végén a csalétek szerepét játszó halacska még pár percig úszkált. Jobbról is, balról is úgy lestek rá a meredt szemű csukák, mint a parkok mélyén önfeledten csókolózó szerelmesekre a kíváncsi szatír. A gyakorlott horgász minden rezdülésből, alámerülésből pontosan megállapítja, mekkora a leendő zsákmány. Ha hirtelen heves rántással merül el a dugó, ez rendszerint fiatal, kicsi, felelőtlen csukára vall.

A keszegre és pontyra lesők a zavartalan csendet keresték. Mindegy, milyen a part, mekkora a víz, számukra csak az a fontos, hogy mélységes csend legyen. Ilyen csendet csak a Dunába mélyen benyúló zátonyok nyújtottak, ezeket a helyeket csak a régóta oda járó horgászok ismerték.

Ezek között a csendkeresők között az öreg Riflik volt a legtapasztaltabb. Különös ember volt a pék. Már régen nem sültött kenyeret, inkább csak peracet árult. Összeverődő x-lábával mindennap végigrohant a Kis-Duna partján. Szakadt róla az izzadság. Tüdeje zihált, lába beleakadt az erős gyökerű vízparti növényzetbe, de ő csak ment, ment, törtetett a megszokott zátonya felé.

Eleinte azt hitték, kapzsiságból teszi, elküldi a feleségét peracet árulni, ő meg kisántikál ide, hogy elfoglalhassa a legjobb zátonyt, és kifoghassa a halakat más horgászok elől. Később aztán megismerték. Mihelyt a zátonyán letelepedett, és horgait bevetette a vízbe, ráült háromnegyedes prémes kabátjára, arca megváltozott, ráncai kisimultak, és egy ismeretlen melódiát füttyült. Akik közvetlenül mellette horgásztak, azok nagy ritkán énekelni is halották. Amikor rázendített bagótól rekedt, dörmögő hangján, dalában fel-sírt egész keserves élete.

Egyszer megkérdezték a feleségétől, az örökké mérges Kati nénitől, ugyan nem unják-e meg azt a sok halat... Az asszonyt a szokásosnál is jobban elfutotta a méreg, és szidta az urát, ahogy csak a száján kifért:

– Nem hoz az haza egy halat se, hiszen láthatják, visszadobálja őket a vén bolond a Dunába. Sajnálja ez a halakat, csak azért ül a Duna-parton, hogy dudorásson meg nézelődjön!

Ettől kezdve a péket egy kissé bolondnak tartották, nevettek furcsa szokásain, de a vén Riflik nem sokat törődött az emberekkel, mindenért kárpótolta őt a Duna-part. Csak ő tudta, milyen szép itt a hajnal. Ilyenkor egészen más színe van a víznek, más dalt susog a nád. Van a hangjában valami reggeli borzongás. Valami olyasmi, mint amikor a szép asszony felkel az ágyából, és odamegy a nyitott ablakhoz. Ilyenkor borzong úgy, mint Riflik előtt a nád. Gerincén hűvös sejtelem lopakodik át, s egy alig hallható sóhajban hagyja el az ajkát:

– Ah!

Így susog a nád is: ah-zah, ah-zah.

Riflik tudta csak igazán, milyen egy nyári délelőtt. A környéken árnyat adó fa alá menekültek az emberek, egyedül a kecskék lihegték bágyadtan a parton. Szájukban egykedvűen forgatták a sebtében letépett bökös tüskét. A vízparton még a nyár tüze is más. Lágyan simogató hűvöset lehel a titokzatos mélység. A levegő különös vízzszaggal telítődik meg. Azt mondják, ez nem is a víznek, hanem az iszapnak a szaga, de az iszapnak más szaga van. Mondják azt is, hogy ez a lassú korhadás szaga, de az is más. Ez édeskés is, keserű is, földszagú is, hínárszagú is egyszerre.

Riflik ismerte a Duna-parti esték titkát is. Fél szemmel megleste, hogyan bukik le a nap a Nagy-Duna füzesei felett, hogyan sötétedik el a víz színe, hogyan borzolja meg az estét hozó szellő az édesen szelíd Kis-Duna hátát. Ebben a pillanatban mintegy varázsütésre előbújnak rejtekhelyükről a szü-

nyogok. Az ifjú szerelmesek, akik a víz örök hallgatására bízták titkaikat, menekülnek innen, pedig csak egy keveset kellett volna várniuk, vagy megkérdezniük az öreget, és nyugodtan maradhattak volna. A szűnyogok ugyanis rendszerető rovarok, tíz óra tájban mind egy szálíg eltűnnek, aludni térnek.

Itt érezte jól magát az öreg pék. Itt gyógyította az emberek között megroncsolódott lelkét a hajnal, a délelőtt, az este, a csacsogó víz. Itt jutott el odáig, hogy megsajnálta a halat, óvatosan kiakasztotta szájából a szakállast, megsimogatta a selymes hasát, és visszacsúsztatta a vízbe.

De boldogsága nem sokáig tartott, hasonló volt, mint minden más boldogság ezen a földön. Azon a reggelen megérezte a veszélyt. Szokatlanul fújt a szél. Útközben meg-megállt, elsimította homlokából izzadt haját. Aztán minden erejét összeszedve sietett kedvenc zátonya felé. Csak ott emelte fel tekintetét. Alaposan elcsodálkozott. Közvetlen előtte a Dunán hatalmas vasalkotmány úszott. A kotró oldalához méltatlankodva csapódott a megzavart víz. Messziről olyan volt a hajó, mint egy vízben álldogáló óriás gólya.

A folyamrendészet elrendelte a Kis-Duna-part feltöltését, és iderendelte a Kriváň névre hallgató hatalmas kotróját. Zörgött, csikorgott, vonaglott az egymás után akasztott vedrek hosszú sora. Az alkotmány partra nyúló, hosszú ormánya egyre csak okádta a híg, napot nem látott iszapot.

Teltek-múltak a napok. Először csak egy halmocska emelkedett a parton, majd elnyelte az áradás, aztán újra kinőtt. Aki egy-két napig nem járt arra, az már egy jókora kavicshegyet talált a parton. Amikor a hordalék már elérte a bagger ormányát, akkor a hajósok pár méterrel tovább vontatták a masinát. Így nőtt ki a part egész hosszában messze látszó fehér kavicshegy.

Riflik a kavics honfoglalása elől vándorolt. Mikor az úszó kotró odébb ment, odébb ment ő is. Talán egy évig tartott ez a kiszorítósdí. Egyszer aztán a Kis-Duna-part utolsó talpalatnyi részére hullott a Duna hordaléka. Az

öreg csak állt a parton, és szájába lógó fekete bajuszát rágtá. Egy helyben topogott, nem tudta, mitévő legyen. Egyszer-kétszer megdörzsölte izzadt homlokát, megtörölte az orrát. Krákogott, köhögött, senki sem gondolta volna, hogy sír. Csak a halak látták, csak a nád hallotta. Csak ők tudták, hogy némán, hangtalanul a boldogságát siratja, amelyet élete alkonyán itt talált meg a Duna-parton.

Többet nem látták őt. Sem a városban, sem a vízparton. Azt beszéltek, nemsokára meghalt a vén bolond. Állítólag a szívének volt valami baja.

A bagger méltóságteljesen továbbúszott, mint aki jó munkát végzett. He-lyébe nagy hasú fahajók tolakodtak, a hajókról deszkát raktak a kavicsdom-bokra a feketére sült, izmos munkások, és hatalmas köveket görgettek ki az uszályok hasából. Kőtörő kalapácsoktól lett hangos a Duna-part. Az előbb még alaktalan kövek egymáshoz simultak, és ölelésükből sima hátú, hófe-hér kőfal született. A víz mosta, ostromolta a hideg szorítást, de az ember munkája erősebbnek bizonyult. Megfékezte, megzabolázta a romantikus Duna-partot.

Vajon szebb-e így a part? Nehéz rá felelni. Vajon akarták-e a kőfalat, a ha-lászk, a sétálók, a szerelmesek? Nehéz rá felelni. Vajon boldogabb lett-e tőle az életünk? Nehéz rá felelni. Sok minden történik a földön az ember akara-tától függetlenül.

A civilizált part mellett nemsokára újra megjelent a jó öreg bagger. Most már könnyebb dolga volt, mert a híg iszap és kavics könnyedén lefolyt a jó magas-ra feltöltött, kővel megerősített part mögé. Nem messze innen már medret vajt magának a lefolyó víz, és elindult hódító útjára. Útközben egy kis emberi te-lepüléssel találkozott, melyet így kereszteltek el lakói: Bene. Latin szó, azt je-lenti magyarul: jól van! Pedig hát sok minden nem volt jól ott.

A városból kiszorult munka nélküli proletárok laktak itt. Munka híján sok idejük volt, ezért mindenre kiterjedt a figyelmük. Figyelték a baggert, a be-

lőle kifolyt iszapot. A gyerekeik meg reggeltől estig a vízben tanyáztak. A gyerekszem még több érdekességet felfedez. Észrevették, hogy a sárpatakban nagyobb darab követ görget a víz. Bottal kipiszkáltak egy ilyen guruló rögöt. Álmélkodva látták, hogy nem kő, hanem szén. Azonmód ledobálták rongyos gúnyájukat, beleálltak a vízbe, és egymás után kapkodták ki a jókora széndarabokat. Egyre nőtt a parton az aranyat érő tüzelő. A játékból komoly munka lett. A sárpatak egész hosszában emberek álltak, öregek, fiatalok, és gyűjtötték téli tüzelőjüket. Már jó egy hete folyt a szénszedés, amikor egy rendőr meg egy civil ruhás biciklizett arra Őrsújfalu felé. Meglátták a tömeget, leszálltak a kerékpárjukról. Csak pár percig tartott a szemlélődés, azonnal megértették, miről van szó, és a rendőr agyában megszületett az a mondat, amelyet a rendőrök oly gyakran használnak a világon.

- Ez tilos! Menjenek haza!

- Miért?

- Csak! - hangzott ez az ostoba és örökké egyforma rendőrfelelet.

- Azért sem megyünk haza!

És nem mentek haza.

A rend jól fizetett őrei nem sokat okoskodtak, felültek a kerékpárjukra és továbbmentek. Jól tudták, hogy a kis települést kis Moszkvának becézik. Ezekkel vitatkozni nem nagyon lehet. Erőszakosak és gorombák, nem ijednek meg a saját árnyékuktól. A szénszedést aztán a kotrógépet ide-oda irányító sors állította le. Egy szép napon elvontatták, csak a hatalmas kavicshegy őrizte emlékét a kikövezett Duna-part mögött.

Nemsokára az élet új eseményt hozott. Síneket és csilléket vontattak a kavicshegy aljába a fuvarosok. Munkásokat nem kellett sokáig toborozni, a bámészkodók megfogták a csillék sarkát, és ezzel már munkába is álltak. Csak a kereset lett kevés. Pedig a régóta munka nélkül levő benei prolik majd megszakadtak az igyekezettől. A bajt még az is fokozta, hogy egyre

messzebbre kellett tolni a csilléket. Egyre nehezebb lett a munka, és egyre könnyebb a boríték.

Egyszer aztán kijött a folyamrendészet mérnöke, Gyarmati. Kíváncsi volt, mekkora a kavicshegy. A munkások gondoltak egy nagyot, nem kellett előre összebeszélniük, mit akarnak, mi a kívánságuk. Csak ránéztek a legidősebb munkásra, és ő már tudta, mit kell tennie. Megemelte a kalapját, és odament a mérnök elé.

– Mérnök úr! Ennyiért tovább nem dolgozunk. Vagy hozassanak motorvonatot, és azzal húzassák a csilléket, vagy fizessék meg a csilletologatást.

A munkavezető szája tátva maradt. Gyarmati mérnöktől félték, ilyesmit nemigen merészeltek előtte kijelenteni. Az nem is a fizetésjavítást követelő munkásnak felelt, hanem a munkavezetőnek:

– Ha ezek nem akarnak ennyiért dolgozni, akkor holnapra hozzon helyettük másokat. Van elég munkanélküli. Lehetőleg faluról. Ezekkel a városi prolikkal úgysem megyünk semmire.

A munkások megbízottja ugyanúgy felelt a mérnöknek, mint ahogy a mérnök neki. Ezt mondta a munkavezetőnek úgy, hogy a mérnök is meghallja:

– Gyarmatinak, úgy látszik, még nem volt a pofája lapátnyéllal beverve. Ami nem volt, az még meglehet!

Aztán hátat fordítottak egymásnak. A munkás elment jobbra, a mérnök meg a város felé.

Másnap reggel hosszú sor kerékpáros kanyarodott az útról a kavicsrakás felé. Messzire elhallatszott a zaj, a madzaggal a vázhoz kötött lapát zörgeése. A kormányon ide-oda himbálózott a zsebkendőbe bugyolált szegényes ebéd. A beneiek a síneken ültek az üres csillék előtt. A kerékpárosok közül az első, egy ősz hajú, sovány paraszt odaköszönt az üldögélő embereknek:

- Adj' isten!
  - Magának is!
  - Odább ülhetnének, hogy nekiláthassunk a munkának.
- A beneiek meg sem mozdultak.
- Mi az, nem hallanak? – szólt ismét a nagybajszú.
  - Aztán mit gondol, papa, hogy mi fényképészre várunk?
  - Én azt nem tudom, csak keljenek fel, és hagyjanak minket dolgozni.
  - Maguk hagyjanak minket!
  - Hogyan hagyjuk, ha egyszer nem akarnak?
  - Vágd ketté a lapáttal a rohadt parasztot! – ordította valaki.

Ekkor ért oda a munkavezető. Le sem szállt a kerékpárról, hanem nagy ívben megfordult, és visszakerekezett a város felé. Nem telt bele sok idő, és három rendőrrel tért vissza. Egyikük az volt, aki a szénhalászokat akarta hazazavarni.

- Na, ki akarja itt lapáttal szétvágni a másik fejét? Jelentkezzen csak nyugodtan! Most legyen hős!

A beneiek vezetője felállt. Ezt tették a többiek is. Aztán, mint a gúnár után a ludak, libasorban megindultak a legöregebb után hazafelé.

A falusiak nekiestek a kavicsnak, mint a mesebeli törpék a kásahegynek. Szemlátomást fogyott a kavicshegy, és egyre nagyobb lett mellette a szép sima terület. Amint növekedett a kavicsból alkotott síkság, úgy indult meg a találgatás, vajon miért költenek annyi pénzt a Kis-Duna menti lapály feltöltésére. A jól értesültek azt hallották, hogy a kikötőt bővítik. Mások úgy tudták, itt egy hatalmas rendező pályaudvar lesz. A háború kellős közepén a németek hatalmas szénaraktárt építettek ide, mely egy meleg nyári napon porrá égett. A hamut benőtte a gaz, és a hajdani tisztás gazparadicsommá változott. Akkorára nőttek itt a bökös tüskék és bogáncsok, hogy az ember alig látszott ki közülük.

Ezerkilencszáznegyvenhét tavaszán néhány munkás éles kapával tisztást vágott a gazerdő közepén. Nemsokára hosszú barakkot építettek ide. Pár nap alatt elterjedt a hír Komáromban: a Kis-Duna partján felépítik Közép-Európa legmodernebb hajógyárát.

3

A Kis-Duna partján nyüzsgő tömeg és számtalan gép jelent meg. Az elterített kavics teljes szélességében hatalmas gödröket ástak a leendő hajógyár alapjának. A gödrök szélén messziről úgy festettek a földhányások, mint óriási vakondtúrások.

Pedig nem könnyen jutott fel a súlyos kavics a gödör fenekéről. Egy méter mélyről még csak fel lehetett lódítani lapáttal a sistergő, sűgő kavicsot. De amint mélyült a gödör, úgy lett mindinkább nedvesebb a kavics, egyre iszaposabb, és könnyörtelenül a lapátra ragadt. Így aztán a lapátolás komoly tornamutatványszámba ment. Bizony jólesett olykor-olykor megpihenni. A munkásokat viszont a kikotort talaj köbmétere után fizették, de minél mélyebbre jutottak, annál nagyobb erőfeszítést kívánt a lapátolás, és mindig kevesebbet és kevesebbet kerestek.

Ezen az ellentmondáson gondolkozott az öreg Ivanics egy hatalmas, tágas gödör fenekén. Két munkatársának nem szólt, mert ő csábította magával a hajógyárba Polgárt és Molnárt a tiszti pavilonból. Merőlegesen sütött a gödörbe a nap, jelezve, hogy itt az ebédidő.

Polgár belevágta lapátját a földbe, és a lapátnyel árnyékát figyelte, hogy percnyi pontossággal megállapítsa az időt.

– Fél tizenkettő múlt tíz perccel, Feri bácsi! – segített Molnár Polgár gondterhes arcát látva.

– Megéheztél, Ferikém? – nevetett Ivanics.

- Hát, izé, mit is akartam mondani - rántotta fel keze fejével Polgár a nadrágját -, mi tagadás, kedves Józsi bátyám, a gyomromban erősen félreverték a harangot. De mit is akartam mondani? Ja, izé, már megvan. Nem is az az érdekes, hogy hány óra van, hanem az, hogy mi lesz a menü - köpködött Polgár.

Még folytatta volna, olyan élvezettel tudott beszélni az evésről, hogy társai szájában összefutott a nyál, de megjelent a pallér. Az egész építkezésen csak Vörösnek hívták. Vörös volt a haja, a bajusza, a szempillája, sőt még a szeplő is az arcán.

- Még ma kidobják, emberek? - tenyeréből tölcseért formált, hogy meghallják a gödör aljában.

- Nem dobjuk ki! - vágta rá Ivanics.

- Holnap rá akarom állítani a betonkeverő gépet!

- Én is sok mindent akartam már az életemben, mégsem lett belőle semmi!

- Így nem is lesz, ha már fél órával ebéd előtt leállnak.

- Először is nem fél óra múlva lesz dél, hanem tíz perc múlva. Másodszor akkordban dolgozunk, ezért semmi köze hozzá, mikor ásunk, mikor nem. Harmadszor meg úgysem fizetik meg ezt az átkozott gödörásást!

Úgy látszik, Ivanics már nagyon éhes lehetett, ezért volt ilyen ingerült.

- Talán nem kapnak fizetést? Én mindig pontosan fizetek! - tárta ki a karját, mintha valóban onnan hullana az a sok pénz szombatontként a munkások zsebébe.

- Hát, izé, nem maga fizet! - dadogta Polgár.

- És nem is arról van szó, hogy nem kapunk fizetést - folytatta Ivanics.

- Én azt mondtam, hogy ezt a munkát nem fizetik meg nekünk.

- Miért, mennyit szeretnének, ha szabad kérdeznem?

- Minden köbmétert másképp kell fizetni. A felső réteget sokkal könnyebb kidobni, mint a következőt.

– Azt én is nagyon jól tudom! A felsőben volt benne az alsó ára is, erre nem gondoltak, ugye? Itt dolgozni kell, és nem kapnak többet!

Sikerült kihozniuk a pallért a béketűrésből, mert az utolsó mondatot már szinte ordította. Azt hitték, elment, de az apró kavics egyre csak hullott vissza a gödörbe, tudták, még ott kell lennie. Kisvártatva hatalmas fekete léccet csúsztattak a mélységbe. Két ember ereszkedett le a létrán a gödörbe. A fekete mérőszert felállították, a vége magasan kilátszott a kavicshányás mögött. A munkavezető jó messziről, távcsővel nézte a mérőműszer tetejét. Így állapította meg a gödör mélységét.

– Még hetven centit kell lemenniük! – kiáltotta valaki felülről.

– Ezért a pénzért egy centit sem megyünk! – kiáltotta vissza Ivanics.

– Akkor majd kiássa más, maguk meg elmehetnek haza! – hallatszott a kavicsrakás mögül.

– Az az idő már elmúlt, mester úr, hogy maga ide-oda küldözhetett valakit. Azért mi mégis kidobjuk a hiányzó hetven centit. Gyerünk, gyerekek!

A pallér elnevette magát.

– Ne nevéssen, mester úr! Ne higgye, hogy megijedtünk. Nemcsak hetven centire, hanem kétszázra is lemegyünk, ha úgy parancsolja, hadd legyen ennek a gyárnak jó mély alapja!

4

A Prágai Tavasz a főlzabadulás után a zenei élet egyik legkiemelkedőbb eseménye lett. Körülbelül egy hónapig tartott, s a legjobb hazai és külföldi művészek mutatkoztak be.

Šoltýsné arra kérte az urát, hadd mehessen haza Prágába, és hadd maradhasson otthon addig, amíg a Prágai Tavasz tart. Šoltýs szemrebbenés nél-

kül vállalta az egyedüllét kényelmetlenségét, és beleegyezett felesége kívánságába. Ha már ő nem mehet, legalább Jiřina legyen ott, hiszen prágai lány. Tudta azt is, hogy nemcsak a nagy zenei eseményről van szó, felesége egy évre teleszívja magát prágai levegővel. Elbeszélget majd a szüleivel, ellesi a legújabb divatot, elhozza ebbe a déli, az ő szemükben neveletlen, kissé rendezetlen, piszkos, valljuk meg őszintén, unalmas városba a legfrissebb híreket, és újfent ő irányítja majd a divatot Komáromban. A komáromi divathölgyek nemigen tudták felvenni a versenyt Šoltýsnével.

Az okos szépasszony ismeri azt az íratlan törvényt, hogy nem vesz át minden divatújdonságot, csak annyit, amennyi az egyéniségének megfelel. Jiřina aranszőke haját sokan irigyelték. A rosszmájúak előszeretettel hangoztatták, hogy hát Prágában nagyon értenek ám a hajfestéshez, de ez alkalommal az irigyeknek nem volt igazuk, Šoltýsné nem festette a haját. Öltözködésben az egyszerűségre törekedett, legkedveltebb ruhadarabja egy fekete pulóver volt, amely pompásan kiemelte csodálatos szőkeségét. Az irigyei nem tudták, hogy ruháit maga tervezi, és a legtöbbször maga is varrja. A férfiak megfordultak Jiřina után az utcán, de nemcsak a férfiak, hanem a riválisok is.

Ezért aztán nem lehet csodálkozni Szapunén, aki, meglátva az igazgatónét reggel a gyár bejáratánál, összecsapta a kezét, és nem éppen halkan így áradozott:

- Nagyságos asszony! Én nem tudok hízelegni, de ilyen elegáns hölgyet még nem láttam! Tessék elárulni, hol tetszett venni ezeket a holmikat? Jaj, istenem, de aranyos ez a kis piros bőrrönd! Na és ez a ballonkabát! Majd a szívem szakad meg. És tessék mondani, ha nem vagyok szemtelen, hova tetszik utazni? Talán Prágába? Látszik, hogy a nagyságos asszony igazi, finom prágai nő.

Šoltýsné mosolygott, kezét könnyedén rátette az asszony vállára, mint ha édes titkot árulna el, s azt mondta:

– Kedves Szapuné! Pár napra elutazom. A férjem megígérte, hogy rendben tartja a lakást. Mégis megkérném, hetente egyszer, legyen szíves, takarítsa ki a lakást valakivel. Munkaidő után, természetesen megfizetjük. Csak vigyázzanak, kérem, mindenre. Olyasvalakit bízson meg, akiről tudja, hogy ügyes! Előre is köszönöm a szívességét. A viszontlátásra!

Szapuné annyi mellőzés után szinte megrészegült a megbízatástól. Meggyorsította a lépteit, és mint egy boldog kisleány, futott az iroda felé. Ezt el kell mondania valakinek. Csak az ajtóban kapott észbe. Az emlékezetes munkásfelvétel óta nem tette be a lábát abba a szobába, ahol Magda dolgozott. Más irodahelyiségbe is csak szükség esetén ment be, és dolga végeztével tüntetőleg azonnal távozott. Legnagyobb bosszúságára soha senki nem tartóztatta.

Magda végezte a munkáját. Amióta szakszervezeti bizalmi lett, még egyszer annyit dolgozott. Különös érzés lopakodott a szívébe, amióta a munkások ügyeit intézte. Ha felállt a dobogóra a nagyteremben, hogy kihirdessen valamit, az a gondolata támadt, hogy egyszer majd egy különös szerkezet visszapergeti eddigi életét. Félt az emberektől. Ártatlan megjegyzéseket pimasz célzásnak könyvelt el. Túlzott lelkiismeretességgel dolgozott. Háromig tartott a munkaidő, de sosem került haza hat előtt. Beletemetkezett a munkába, mint ha így akarna vezekelni. A legcsekélyebb ajándékot sem fogadta el. Szokás volt a gyárban, hogy az asszonyok megkínálják egymást a főztjükkel. Magda ebédidőben mindig eltűnt, egyszerűen azért, hogy senki se tudja megkínálni. Ugyancsak meglepődött, amikor Szapuné berontott hozzá az irodába.

– Aranyos Magdikám! Majd az eszem megy el, hogyan tegyek eleget a nagyságos asszony kérésének! Kiben bízhatok meg itt? Kit küldhetek a lakásukba felügyelet nélkül? Meg aztán, ha valamelyik kisasszonynak azt mondom, menjen el, és takarítson ki, hát azt feleli, hogy ő nem cseléd, az az idő már elmúlt. Segítsen rajtam, drága Magdikám!

– De hát miről van szó? Egy kukkot sem értek!

Szapuné terjengős magyarázatba kezdett.

Magda veszélyt szimatolt. Arra gondolt, Szapuné bosszút akar állni rajta, ilyen körmönfont módon akarja bajba sodorni. Megrázta a fejét.

– Sajnos, nem tehetem meg. Mit mondanának az emberek? És mit mondana az igazgató?

– Hát ha nem akar rajtam segíteni, akkor nem muszáj!

Szapuné nem is sejtette, milyen érzékeny pontot érint Magdánál, amikor a segíteni akarást emlegeti.

– Azt nem mondtam, hogy nem akarok segíteni! – vágta rá szinte rémült félelemmel a lány.

Szapuné a meglepetéstől alig jutott szóhoz.

– Akkor megteszi?

– Meg!

Amikor Magda munkája végeztével elkérte az igazgatótól a lakáskulcsot, Šoltýs úgy adta át, hogy rá sem nézett. Mintha nem is tudná, mit tesz.

Az igazgatóék lakása előtt a gyár kertésze már szépen rendbe hozta a betonkerettel szegélyezett virágágyat. Ebben legdúsabban a túlélrett tulipánok kacérkodtak: virágfejük még nem hajlott le, de már nagyon nehéz volt. A Pintyőke-liget felől fújdogáló meleg szellő is elegendő volt ahhoz, hogy meginogjanak.

A Šoltýs-lakás csak annyiban hasonlított Gáchékéhoz, hogy ugyanabban az épületben volt, és itt is megtalált az ember mindent, ami szép és drága. Viszont Šoltýsné rendszerető és jó ízlésű háziasszony volt, és ez meglátzott a lakáson. Magdának nem sok tennivalója akadt. Letörölgette port, megöntözte az ablakban sorakozó növényeket.

Furcsa érzés kerítette hatalmába. Akárhová nézett, mindenhol Jiřina keze nyomát látta. Ez még nem lett volna baj. A baj ott kezdődött, amikor rá-

jött, hogy ő képtelen volna ilyen ízléssel berendezni a lakását. Neki is volt szépérzéke, de Šoltýsné keze nyoma többről árulkodott. Most haragudott Jiřínára. Odaállt a hatalmas tükör elé, összefonta a karját, aztán lassan leengedte. Végignézett magán. Lassan megfordult. Észrevette, hogy selyemharisnyájának csíkja ferdén van. Felhúzta a szoknyáját, hosszasan igazgatta a harisnyáját, s közben formás combját vizsgálgatta a tükörben. Lelke különös rejtékében megvillant egy gondolat. Ha most belépne az igazgató, és meglátná őt, akkor Jiřina keze nyomának bűvölete háttérbe szorulna az ő formás alakja mellett.

Ebben a pillanatban nyílt az előszoba ajtaja. Magda összerezett, mint-ha szörnyűségen kapták volna rajta. Šoltýs jött.

– Na, kislány, remélem, nem dolgozta agyon magát. Azt tudja, hogy a munkából nem lehet megélni! – Az igazgató, mint mindig, most is viccelődött.

Magda hasonló hangnemben felelet.

– Ne higgye, hogy ingyen agyondolgozom magam. Hanem olyan rend van itt, hogy kár is volt idejönnöm! – tette hozzá komolyan.

– Dehogyan volt kár! Már hogy mondhat ilyet! – nevetett az igazgató. Belevetette magát egy magas támlájú fotelba. Hátrahajtotta a fejét, és közben letette aranykeretes szemüvegét. Így közelről, szemüveg nélkül sokkal öregebbnek látszott. A szemüveg valamennyire eltakarta a szeme körüli ráncokat. Magdának Šoltýs arcát vizsgálva az az érzése támadt, hogy jelentéktelen férfi. Csak ragyogó felesége mellett látszik másnak, különbnek. Vajon ő tudja-e ezt? Biztosan tudja, és biztosan fáj neki.

Ez a gondolat hirtelen föl villanyozta. Ráült a másik fotel karfájára. A férfi szórakozottan, hosszasan törölgette a szemüvegét. Magda köpenye felcsúszott, már nyúlt, hogy lehúzza, de hagyta, hogy Šoltýs a szemüvege fölé odapillantson. Az igazgató úgy tett, mintha ügyet sem vetne rá, de a szem

sok mindent elárul. Magda észrevette, és örömmel nyugtázta sikerét. Most már csak azért is úgy hagyta a köpenyét, sőt egy kissé feljebb húzta.

Šoltýs felkelt a fotelból, és átült a rekamiéra.

- Azért megérzi ám az ember az egész napi semmittevést! - mondta. - Ugyanis az igazgatót azért alkalmazzák, hogy jó pénzért keresztbe szalmát se tegyen.

Magda nem felelt. Továbbra is ott maradt ülve a fotel karfáján. A rekamiéről Šoltýs nem látta őt.

- Ha megengedi, kimegyek a konyhába, elrakodok - mondta Magda enyhén sértődöttséggel.

- Hát még beszélgetni sem akar velem?

- Azt mondta az igazgató úr, hogy elfáradt, hát gondoltam, kimegyek - szabadkozott Magda.

- Drága Magda, maga komolyan vette azt, amit mondtam?! Az igazgató szavára sohasem szabad adni! Jöjjön, üljön ide mellém, és gyűjtson rá! - nyújtotta felé aranyozott cigarettatárcáját.

Magda messziről nyújtózkodva, mintha attól tartana, hogy a férfi elkapja a kezét, kivett egy cigarettát, és leült Šoltýs mellé a rekamiéra, jó messzire. Az igazgató felállt, odament Magdához, tüzet adott, de nem az előbbi helyére ült vissza, hanem szorosan Magda mellé.

- Ha már dolgozunk vele, akkor szívjuk is! Nem igaz?

Magda nem felelt.

- Milyen meleg a keze! - nézett a szemébe az igazgató.

- Meleg és piszkos! - nevetett Magda.

- Már miért volna piszkos. Hogy tudna ez a kéz simogatni, ha akarna.

- Én nem tudok simogatni! - vont a vállát Magda.

- Csak nem azt akarja ezzel mondani, hogy én tanítsam meg rá!

- Azt nem! Bár nem tudom, tud-e simogatni.

- De huncut lány maga! - és Šoltýs gyengéden simogatni kezdte Magda hátát.

Magda nekidőlt az igazgató tenyerének, hogy megakadályozza őt a simogatásban. Šoltýs elhúzta a kezét, átfogta a lány derekát, és magához rántotta. Arcával félretolta Magda borzas fekete haját, szája rátapadt a lány nyakára, s keze a köpeny alá tévedt, bizonyítandó, hogy a simogatás komoly tudomány.

Magda lehajtott fejjel, rémülten tűre, hogy a férfi nagy tapasztalattal vetkőztetni kezdje. Mint mikor a béka semmit sem tud tenni, hogy a kígyó tátott szájába ne vándoroljon, úgy nézte ő is szétgombolt köpenyét. A férfi nagy körültekintéssel levette a szemüvegét. Magda - legnagyobb meglepetésére - a férfi szemében nem látta azt a villogást, melyet hasonló helyzetekben annyiszor tapasztalt.

Šoltýs bambán mered rá, majd könnyörögve megszólalt:

- Mondja, Magda, tudna engem szeretni?

- Erre nem tudok felelni! - Rémülten nézte Šoltýs kopasz fejét, és lelke mélyén tudta, hogy sohasem tudná szeretni ezt a férfit.

- Érzem, hogy maga engem nem tudna szeretni.

- Olyan biztos benne? - Magda fakó hangon csepegtetett reményt Šoltýsba.

- A nyakam teszem rá!

- Téved!

- Akkor szeressen! - Šoltýs elkapta a karját. - Szeressen, érti?! Szeressen úgy, ahogy csak maguk tudnak, tüzes, vad magyarok. Csináljon mindent úgy, ahogy maguk szokták! Ért engem?

- Igen! Értem! - lihegte Magda.

- Vetkőzzön le! - nyúlt ismét a lány köpenye felé.

Magda keze megvillant a sötétedő félhomályban, és nagyot csattant az igazgató arcán.

– Miért tette? Szóljon már valamit! Nem értem az egészet! Maga őrült! Magda csak állt lehajtott fejjel és hallgatott.
– Mi az, tán megnémult?
– Mit gondol, ki vagyok én? Arra kíváncsi, hogyan tudok szeretni?
– Kérem, én megmagyarázom... félreértett engem. Nem úgy gondoltam...

Magda már nem hallotta, mit mond Šoltýs. Kirohant a szobából.
– Hát ilyenek a férfiak! – motyogta gépiesen. – Nincs kivétel?
Futás közben megtorpant. Eszébe jutott, hogy hátha ő a hibás, de aztán elhárította magáról a felelősséget. A fülében csengett Šoltýs hangja: Szeressen úgy, ahogyan maguk szokták!

Csak úgy kipróbálni az ilyesmit! Ha meg akarod tudni, hogyan szeretünk, szeress te is! Szeress te is! Hozz érte áldozatot! Ne úgy, mint ahogy az az állat Gách akarta, és ugyanott! Istenem, ugyanott!

Rohanás közben zokogni kezdett. Patakokban folyt a könnye, és mint ha eszelős volna, folyton ezt ismételte hangosan:

– Hát mind ilyenek, hát mind ilyenek?

Szapuné ezalatt, mint a halált leső kuvik, kitartóan várt az irodában. Meg akarta lesni Magdát. Tudta, érezte, szomjas nagy bosszújához most kap örök időkre szóló bizonyítékot. Már nem bírta idegekkel. Sem Magda, sem az igazgató nem tért vissza a lakásból. Arra gondolt, ha történt is köztük valami, mert ennyi idő alatt történnie kellett valaminek, egyikük sem őrült, hogy elárulja magát. Sőt! Ha történt valami, akkor ezek most még jobban fogják egymást pártolni.

– Én hülye! – Tenyerét forró homlokára tapasztotta. Mindkét helyiségben eloltotta a villanyt, és rohant hazafelé. Majd a földbe gyökerezett a lába. Šoltýs is a kijárat felé tartott. Szapuné udvariasan rámosolygott.

- Rendben van minden, igazgató úr? – röppent ki a szó Szapuné szájából, pedig nem is ezt akarta kérdezni.
- Igen, igen, rendben találtam a lakást, úgy látszik, nagyon tiszta, rendes lány ez a hogyi is hívják... aki ott takarított...
- Ivanics, Ivanics Magda.
- Igen, igen, ez az Ivanicsová – szólt nagyon szórakozottan Šoltýs.
- Csak az a kár, hogy sok mindent beszélnek róla!
- Szapuné ezt megint nem így akarta mondani.
- Az lehet, de ez nem énám tartozik.
- Hát kinek mondjam? – Szapuné megállt az igazgató előtt, róla mintázhatták volna az ostobaság szobrát.
- A szakszervezetünknek. Tudja, hol van? Ott, a Fő utca mellett.
- A volt megyeházával szemben?
- Mit tudom én! Ez nem rám tartozik! Na, jó éjt!

5

Mikorra a nyári hőségben a fürdőközönség ellepte a Kis-Duna partját, a másik oldalon, a hajógyár területén már a szerelőcsarnokok tartóoszlopainak alapjait betonozták.

A töltést, amelyet évekig csináltak és nehéz munkával kiköveztek, most jó darabon átszakították. Enyhén lejtő partrészletet akartak létrehozni, s itt felépíteni a hajócsúszdát. Amilyen sokáig tartott annak idején a part feltöltése, majdnem annyi ideig tartott most a töltés elhordása, pedig a kétkezi munkát már majdnem teljesen kiszorította a gép. A lejtőn keresztben keskeny vágányú síneket fektettek le, ezen húzta a billegő csilléket a dízelmotoros kis vontatómozdony. A csilléket hosszú nyakú exkavátor rakta meg. A csillesor elején lassan pöfögött a kis mozdony, a szerelvény méltóságtel-

jesen haladt kacsaringós útján. Amikor jó messzire elment, a váltóór csákányával egyet rántott a síneken, és a másik vágányról üres csillék ereszkedtek az előbbieik helyébe.

A rakodómunkások meglehetősen jó keresethez jutottak. Fizetésüket a megtöltött csillék száma után kapták. Amitől féltek, ami föltartotta a munkájukat, a csillekisiklás volt. És akkor a borítékba is kevesebb pénz jutott. Legtöbbször az indítás pillanatában szoktak kisiklani a csillék. A rakodók megfigyelték, hogy amikor a szőke hajú vezető kerül a mozdonyra, akkor csak nagyon ritkán siklik ki a csille. Ez a szőke úgy indít, hogy alig lehetett észrevenni, amint megindul a szerelvény.

A rakodók csoportvezetője meg is kérdezte a szőke motorvezetőtől:

– Árulja már el, szaktárs, miért van, hogy magánál nagyon ritkán van karambolunk, amikor meg a kollégája vezet, minden második indításnál leugrik az utolsó csille.

Berényi Jóska kedvetlenül válaszolt:

– Egyszerű ez, mint a pofon. Itt van ez a kézifék, ezt indításkor behúzom, aztán gázt adok. Amikor a motor javában dolgozik, a kéziféket lassan megszerstem. Ezért indul olyan simán a masina.

– A szaktárs indít jól.

Berényi oda se figyelt, indult a szerelvény. Amint a lapályból felért az emelkedő tetejére, a legszélső barakk felé kanyarodott az útja. Pár nappal ezelőtt megindult az üzemi konyha, s Jóska legnagyobb meglepetésére a bejárat előtt Gergely Gyurka sántikált, két mankóra támaszkodva. Vele volt a kutya is. Eléje futott, majd elmaradt, és fél szemmel mindig a gazdáját leste. Gergely sokszor megállt, megpihent, aztán odavánszorgott a barakkhoz, és nekidőlt a deszkafalnak. Előkotorta a zsebkendőjét, és megtörölte az arcát.

A kutya azon nyomban mellette termett, Gergely mellének támasztotta két mellső lábát, pajkosan kikapta Gyurka kezéből a zsebkendőt. A zseb-

kendő Gergelytől pár lépésnyire a földre esett. Gyurka megindult feléje, hogy fölvegye. Egyik mankóját odafogta a másik mellé, így szabad kezével akart a földig érni, de sehogyan sem ment. Aztán a mankó végére akarta rácsavarni a zsebkendőt. A kutya vad örömmel figyelte a játékot, és úgy csaholt, hogy visszhangzott tőle az épülő hajógyár.

Berényi leugrott a mozdonyról, és odafutott hozzá. Nem nézhette, mint kínlódik Gergely a zsebkendővel.

– Miért nem maradsz otthon, pajtás! – kiabálta messziről, a futástól lihegve.

– Nem bírtam már velem! – mutatott Gergely a kutájára. – Gyuszi egyszer adott neki egy nagy húsos csontot, azóta mindennap el kell hoznom, mert most szoptat, sokat eszik.

– Ezért az éhes kutusért bizony nem erőltetném meg a lábam – nevette hamiskásan Berényi.

Gergely jót kacagott, hiszen Berényi is órákig ácsorog a mészárszék előtt, hogy Gilbert kutájának csontot szerezzen.

Sok idejük nem maradt a beszélgetésre, mert a leállított mozdony nagyokat pöfögött, és visszavárta a vezetőjét.

Gergely tovább-ballagott. Odaértek a barakk konyhájához, nagyot rúgott az ajtóba, aztán türelmesen várt. Pár perc múlva csikordult a zárban a kulcs, az ajtó kinyílt, és Cseri Gyula dugta ki a fejét.

– Szervusz, komám! – tárta ki Gergely láttán sarkig az ajtót.

– Ne haragudj, komám, ha volna valami maradék, tudod, kicsinyei vannak.

– Na gyertek!

– Morzsa! Morzsa! Gyere!

A kutya nem mert bemenni a barakkba.

– Hagyd a fenébe, komám! – intett mérgesen a kutya felé Cseri.

- Nem lehet, megharagszik! - mondta komolyan Gergely. - Ha más-
képp nem megy, hát fel kell vennem a hátamra!

Gyurka mindkét mankóját a bal kezébe vette, és szabad kezével megfog-
ta a kutyát, felhúzta a melléig, aztán hirtelen mozdulattal átfordította a há-
tára, majd a mankóira támaszkodva megindult a konyha felé.

Cseri karba fonta a kezét, hahotázott, és harsányan fújta a gyerekdalt:

- Gólya viszi kisfiát foltos lepedőben...

- Hallgass már! - intette le Gergely.

A lógó nyelvű, lihegő kutya hálája jelül arcul nyalta. A konyhaajtó előtt
az ebédülőben egy asztalt helyeztek el, melléje fapadot. Gergely leült a pad-
ra, hátáról lecsúsztatta a kutyát, és nagyot fújt. Cseri eltűnt a konyhában, és
kiszáratva visszajött egy üveg sörrel a kezében.

- Ezt addig idd meg, komám, amíg az ebéd elkészül!

- De én nem ebédelni jöttem, hanem csontért!

- Miért, talán mondtam én neked, hogy miért jöttél? Azt mondtam, idd
meg! Nincs mese!

Ebben a pillanatban ismét egy hatalmasat rúgtak a barakkajtóba.

- Nyissátok ki, gyerekek! - kiáltotta Cseri.

Fehér kötényes lány szaladt ki a konyhából. Kinyitotta az ajtót. Fehér in-
ges férfi tolakodott be. Valamit susogva kérdezett a leánytól. A leány is su-
sogva válaszolt, és Cserire mutatott. A jövevény alig tett pár lépést, megis-
merték: Krejcsi volt az.

- Kezüket csókolom! - köszönt Krejcsi halálos komolyan. - Cseri Gyu-
la főszakács urat keresem! - Ingéből borítékot húzott elő.

- Én vagyok a főszakács úr! - Cseri nem állhatta meg nevetés nélkül. -
Mit keresel itt, te hülye?

- Én nem vagyok hülye, én Krejcsi Ferike vagyok! - mondta halálos ko-
molyan. - Legyen szíves, olvassa el ezt a cetlit!

Cseri belekukkantott a levélbe.

- Az nagyon szép, hogy fölvettek a konyhára szakácsnak, csak azt áruld el, hol és mikor tanultál főzni!

- A főszakács úr keze alatt tanultam, megboldogult sas- és galambtollas vitéz levente koromban! - Krejcsi arca meg sem rebbent. - Egyébként már vitéz Puskás főstrázsamester úrnak is bátorkodtam jelenteni annak idején, a rónyapusztai, vadászlaknak becézett istállóban, hogy a hajógyárban együtt voltunk szakácsok...

- Hol voltunk mi együtt szakácsok, te isten számará? - Cseri egészen összezavarodott.

- Itt, az új hajógyárban.

- Itt, ezen a konyhán?

- Alázatosan dadogom, igenis, itt!

- Ezek szerint te már akkor tudtad, hogy itt egy étkezde lesz, amikor a gyárnak még a gondolata sem született meg?

- Igenis, tisztelettel, mert nekem a múlt jövő, illetve a jövő múlt...

- Kuss, mert agyonváglak! - dörgött az üres teremben Cseri hangja.

- Ha nem engeded megmondani a jövőt, akkor nem szólok egy szót sem.

- Miért, mit tudsz a jövőről?

- Azt, arany pajtáskám, hogy most szépen leültetsz bennünket, és Krejcsi Ferikének meg Gergely Gyurikának gulyáslevest hozol kevés burgonyával, ellenben sok hússal és csipetettvel, mint ahogy jól nevelt kisfiúhoz illik, aki Krejcsi Ferike szigorú keze alatt katonáskodott!

- Hülyére nem lehet haragudni! - Cseri akkorát sújtott Krejcsi hátára, hogy az menten lerogyott Gergely mellé.

- Hogy vagy, arany pajtikám? - fogta át Krejcsi Gergely vállát.

- Megvolnék valahogy! - mosolygott Gergely.

- No és meglátogatnak a pajtikák?
  - Nem nagyon érnek rá, de ha van idejük, akkor eljönnek.
  - Mikor volt nálatok utoljára a Bús?
  - Miféle Bús? - csodálkozott Gergely.
  - Nem ismered, arany pajtikám, Komáromban a Búst?
  - Tudom, hogy a Panda-tó utcában laknak, de csak látásból ismerem őket. Más Búst nem ismerek Komáromban.
  - Az lehetetlen, arany pajtikám! Ez a bús a Polgár utcában lakik, és aze-lőtt Berényi Józsefnek nevezték! Jó, mi? - Krejcsi olyan hangosan hahotá-zott, hogy Cseri ijedtében kifutott a konyhából.
  - Az én Jóska barátom valóban kedvetlen az utóbbi időben - komolyo-dott el Gergely.
  - A nő teszi, arany pajtikám, a nő.
  - Mit magyaráz ez már megint? - lépett közelebb Cseri.
  - Azt a szegény Jóska-t keresztelte el nagyon találóan.
  - Gyerekek, hozom a gulyást és eszünk! - csettintett Cseri.
- Úgy ültek ott egymás mellett, mint valamikor, huszonhatos határvadász korukban. Gergely lábánál ott feküdt a kutyája. Akárhányszor az asztal alá pillantott, a kutya nagyot nyelt, és Gergely körülnézett, nem figyelik-e. Ki-vette a szájából a félig megrágott marhahúst, és a pad szélénél leejtette. Csak a fogak kattogása hallatszott, és a húsdarab eltűnt a kutya szájában.
- Összeszedtem neki egy konzervdobozba csontot meg ételmaradékot, egyél nyugodtan! - szólt rá Gergelyre Cseri.

Közben az étkezde ajtaja előtt dobogva tisztították cipőjüket az ebédre érkező munkások.

Gergely háromszori próbálkozás után nagy nehezen felállt.

- Köszönjük a hozzánk való jóságát - nevetett.

Cseri a kezébe nyomta a drótfogantyús konzervdobozt. Gergely a mankóhoz kötözte, és megindult a kijárat felé. A kutya szimatolva követte gazdáját, aztán menet közben két lábra állt, és kíváncsian belenézett az edénybe.

Cseri és Krejcsi elgondolkozva néztek Gergely után.

- Gyenge gyerek volt ez mindig, arany pajtáskám, azért betegedett meg!
- súgta Krejcsi Cseri fülébe.
- Nem ő volt a gyenge, a sorsa volt nehéz!

6

Ezerkilencszáznegyven nyarán azt beszélték, hogy nagyon hideg tél következik, olyan, mint az előző évi, amikor befagyott a Duna. Persze csak azért jósltak kemény telet, mert meleg volt a nyár, s a nagy hideg után törvényszerűen nagy melegnek kell jönnie. És fordítva, erről kár is vitatkozni. Amikor aztán néhányszor rácáfolt az időjárás az ilyen beszédekre, a komáromi jósok is felhagytak az előrejelzéssel, s csak az állapították meg, ami éppenséggel volt.

Ezerkilencszáznegyvennyolc februárjában különös, szeszélyes, örökké felejthetetlen tavasz kezdődött. Ha az időjárás kissé megtréfálta is az embereket, mégis igazolta azokat, akik azt állították, hogy ez évben februárban kezdődik a tavasz, és örökké fog tartani.

Még javában tartott a tél, amikor Szapuné gondolt egy nagyot, és nem a Pintyőke-ligeten keresztül ment haza, hanem a Vág-Duna hídjáról lesikló Rákóczi utcán. Azért változtatott útirányt, mert innen nyílik bal kéz felé a Szekeér utca, és itt laktak Huszár Pálék.

Csinos házuk előtt gondozott kert díszelgett. A virágágyban fázós árvácskák bújtak össze három nagy fenyőfa oltalma alatt. E három sudár fenyő volt a ház, a kert dísze, úgy feszítettek, mint őrt álló katonák Huszárék birodal-

ma előtt. Mikor Szapuné odaért, úgy tűnt fel neki, mintha a fenyők összehajoltak volna, és súgtak volna egymásnak valamit. Ezt rossz jelnek tekintette.

A villanycsengő éles berregésére Huszár bácsi nyitott ajtót. Mintha csak kitalálta volna az asszony jövetelének célját.

– Tessék csak beljebb fáradni. A fiam a szobájában van. Valamit nagyon hallgat a rádióban – tárta ki előtte az előszoba ajtaját.

Szapuné illedelmesen kopogott.

– Beljebb! – hangzott belülről.

Huszár egész közel hajolt a rádió hangszórójához. Háttal ült az ajtónak. Fejét tenyerébe hajtotta. Oda sem figyelt, mikor Szapuné hangosan köszönve közvetlen melléje állt.

Ebben a pillanatban a rádióban beszélő férfi elhallgatott, mire hatalmas éljenzésben tört ki a tömeg. Szapuné kihasználta az éljenzés utáni pillanatnyi csendet, egyik lábáról a másikra állt, köszörülte a torkát, de Huszár csak nem akart feléje fordulni, hát megfogta a vállát, és jól megrázta.

– Én vagyok itt, Palika, Szapu néni a dohánygyárból!

Huszár felkapta a fejét.

– Mit akar?

– Egy kis beszédem volna magával, kapcsolja ki egy percre a rádiót!

– Éppen most?

– Igen, éppen most, mert nagyon fontos dologról van szó. Magát is érinti! – Szapuné emelt hangon beszélt.

– Történt valami? – ugrott fel hirtelen Huszár.

– Éppen az, hogy nem történt semmi.

– Az ég áldja meg, beszéljen világosan!

– Elég világos ez. Mit akar még? Ivanics Magdával nem történt semmi. Ennyi az egész. Azt hittem, maga majd csinál valamit.

- Már egyszer mondtam magának, hogy én ebben az ügyben semmit sem tehetek.

- Akkor valóban nem tehetett, de azóta megismerte Aničkát. A lányon keresztül mindent elintézhette, ha akarna, de nem tesz semmit. Így aztán az Aničkája azzal az átkozottal nemcsak hogy nem különbözik össze, hanem egyre jobb barátnök lesznek. Úgy látom, a nagy szerelem elvette a maga eszét, és megfedkezett róla, hogy vannak még ellenségei Komáromban.

Huszár elvörösödött.

- Nekem nincs ellenségem! Ha magának van, az még nem jelenti azt, hogy nekem is van. Ezt jegyezze meg egyszer s mindenkorra!

- Azt meg maga jegyezze meg jól, hogy Ivanics Magda túlságosan ismeri magát. Ha ő egyszer kinyitja a száját, akkor maga elveszett.

- Csakhogy ő nem nyitotta ki és nem is nyitja ki a száját. Éppen ezért becsülöm azt a lányt, vegye tudomásul. Ezért nem tettem és nem is teszek elene semmit. Az is igaz, amit maga mondott. Ő sok mindent tud. És mit tudok én? Azt mondja meg, mit tudok én?! Mit mondhattam volna én Aničkának? Nekem már az Erős Pistához semmi közöm. Maga nem tagadhatja meg, mert az unokaöccse volt. Éppen ezért, ha maguknak valami bajuk van, hát intézzék el, de Huszár Pált hagyják ki a játékból! - Huszár nem éppen udvarias hangot használt.

- Tudtam, hogy ezt fogja mondani, éppen ezért már megtettem a szükséges lépéseket. Megkérem magát, majd tanúskodjon mellettem!

- Nahát, ezt jól megcsinálta! Nincs most jobb dolga?

- Miért? Mi van most? Ez nemcsak most kezdődött. Ez már évek óta húzódik. Tavaly ősszel kezdte, hogy nem engedte felvenni az uramat. Ezt még lenyeltük. Az a hülye Lajos mindenbe belenyugszik. Én már akkor mondtam neki, valamit tenni kellene, Lajos, mert ez folytatódik majd, meglátod. Ha az Ivanics kisasszony látja, hogy megijedtünk, vérszemet kap, akkor a

dohánygyárban mi elvesztünk. És most itt van! Még nincs vége a szezonnak, és már elbocsátották az uramat. Azt mondták, gyerekük nincs, egyikünk elmehet, ha az uram dolgozni akar, hát ott az épülő hajógyár, ott sok munkásra van szükség. Hát ezzel betelt a pohár! Feljelentettem azt az átkozott dögöt.

Huszár elhalványodott.

– És hol jelentette fel?

– Ott, ahol még az olyannal is elbánnak, akinek akkora kommunista az apja, mint a nagyságos kisasszonynak: a szakszervezet központi titkárságán.

– Jobbkor nem tehettem! Tudja, mit közvetít most a prágai rádió? Gottwald beszédét! A kommunisták átvették a hatalmat!

– Na és? – vont a vállát Szapuné.

– Mi az, hogy na és?! – ordította magánkívül Huszár. – Ez azt jelenti, hogy maga elveszett a piszkos üzelmeivel együtt. Érti? Elveszett!

– Én veszttem el? – Szapuné félelmében összefogta a nyakán a kabátot.

– Én veszttem el? – ismételte eszelősen. – Miért veszttem volna én el? Maga azt hiszi, hogy akármilyen történik ezen a világon, mindig csak az Erősék, a Szapuék húzzák a rövidebbet? Maga azt hiszi, hogy mindig csak mi veszünk el? Mi különbség van maga és az én unokaöcsém között? Semmi! Érti? Semmi! – Szapuné kiabált. – Maga éppen olyan nyilas volt, mint a Pista. Maga éppen úgy lopta a zsidók vagyonát, mint ő. Maga éppen úgy segített Berényi Jóska elfogatásában, mint az öcsém. Maga éppen úgy Romvári bizalmi embere volt, mint a Pista! Csak az a különbség kettőjük között, hogy Pista nem volt olyan aljas, mint maga. Ezért is maradhatott maga itthon, és ezért kellett szegény Pistánknak idegenben nyomorultul elpusztulnia. Maga már hozzászokott, hogy mindig csak mi veszítünk! De most az egyszer téved, Huszár úr! Most az egyszer rajtaveszt maga is. Majd én teszek róla. Megértette?

Szapuné olyan mozdulatot tett, mintha Huszárnak akarna ugrani, aztán sietve igazítani kezdte a kabátját, és megindult az ajtó felé.

– Most még elmegyek cirkusz nélkül! Még tehet valamit! Azt hiszem, még nem késő! De... de ha semmit sem tesz... akkor... – Szapuné ujjai görcsbe rándultak, mintha valakit meg akarna fojtani, majd hirtelen megfordult, és kirohant a szobából.

Huszár megrázkódott, amint az asszony az előszoba üveges ajtaját is bevágta maga mögött.

A büszke derekú fenyőket kecses ívben meghajlította a Vág-Duna felől fújó párás, hideg szél, egy pillanatra kilestek az utcára is. Csodálkozva néztek egymásra, vajon ki lehetett az a dohányszagú, ideges asszony, aki lihegve futott a Rákóczi utca felé.

7

Pár nap múlva, szombaton kora délelőtt Magdát telefonhoz hívták. Gyakran keresték őt ügyes-bajos dolgokban, mégis mindig rossz érzéssel fogadta a hírt, mintha felelősségre akarnák vonni. De miért? Annyiszor átgondolta az életét. Mit tett, mit mondott, mit ért eddigi élete? Csak nagyon ritkán talált kivetnivalót cselekedeteiben és szavaiban.

Amíg fiatalabb volt, megtörtént vele egy és más. Ez igaz. De azzal mentegetőzött, hogy szép volt és kíváncsú. Ha bűnt követett el, azért tette, mert csábították. Könnyen ítéleznek az olyanok, akiket senki sem akar rossz útra téríteni! Könnyű úgy erkölcsösnek maradni! A végén már az alól is feloldozta magát, ami Budapesten történt. Úgy magyarázta, az már nem is csábítás, hanem előre kitervelt merénylet volt egy szigorú erkölcsű, tudatlan kisvárosi leány ellen. Fokozatosan mártírrá avatta magát, akit nemcsak hogy galádul rászedtek a gaz csábítók, de még a fasiszmus is ellene esküdött. Min-

den hibáját és hiányosságát ráírta a háború ellenőrizhetetlen hatalmas szám-
lájára. De ha ennyire büntelen volt, mitől retteg? Miért fél az emberektől?

Magda lassacskán erre is rájött. Valahol mégiscsak hibázott. Akkor téve-
dett, akkor követett el végzetes hibát, amikor Jóskája mellett el tudott
menni az utcán, pedig látta, hogy feléje tart. Megmagyarázhatatlan, hogy
miután így, halálosan megsértette volt vőlegényét, és már halvány remény
sem volt arra, hogy összeboronálódnak, először és végérvényesen, testével-
lelkével szerelmes lett: beleszeretett Berényi Jóskába.

Most, amikor bekiáltottak hozzá, hogy telefonhoz hívják, szíve vadul ka-
lapálni kezdett, s csak akkor csillapodott kissé, amikor az iroda ajtajából
meglátta Anička nevető arcát, fiúsrá nyírt haját.

- A szakszervezet járási titkárságáról hívnak.

Felvette a kagylót. Kellemes férfihang üdvözölte. A férfi arra kérte őt, a
műszak befejezése előtt hívjon össze egy röpgyűlést, szeretné ismertetni a
dohánygyár munkásaival a prágai eseményeket.

Sietnie kellett. Asztalt szerzett, leterítette vörös zászlóval, az irodaablakból
szedett zöld futóvirággal díszítette. Valamiért kifutott az irodába. Az előadó már
ott volt, Aničkával beszélgetett, Magdát régi ismerősként üdvözölte.

- Hogy van az édesapja? Sokat beszélgettünk róla mostanában! - neve-
tett rá barátságosan az ismeretlen.

Félénken kopogtattak az ajtón. Szapuné dugta be az orrát, de amint meg-
látta az előadót, hirtelen becsapta az ajtót.

- Jöjjön csak be! Halló, tessék csak visszajönni! - kiáltott utána harsányan
a férfi.

Szapuné arcszíne lilából vörösre, majd viaszsárgára változott.

- Mi már régi ismerősök vagyunk - nyújtotta a kezét az asszony felé. -
Azt hiszem emlékszik még, Horárik vagyok!

- Igen, igen! - dadogta Szapuné.

- Az ügyet leküldték kivizsgálás céljából ide, az alapszervezetnek. Beadhatta volna hozzánk is, nem kellett volna mindjárt Prágába küldenie. Itt a gyárban is érdeklődtem, de úgy vélem, elhamarkodott lépés volt. Mokrá elvtársnő is így nyilatkozik.

- Hogy értsem ezt? - pislogott Szapuné olyan szaporán, mintha a szemébe esett volna valami.

- Kommunista vagyok, őszintén, nyíltan beszélek! - komolyodott el Horárik. - Azok a vádak, amelyekkel támadja Ivanics elvtársnőt, nem felelnek meg a valóságnak.

- Ha szabad kérdezni - Szapuné rettenetes zavarában keverte a szlovákot a magyarral -, mi nem felel meg a valóságnak, amit abban a levélben írtam?

Az előadó Magdára nézett. A lány egész testében remegve, kétségbeesetten állt az asztalnál.

- Kívánja, Ivanics elvtársnő, hogy a beszélgetést itt és most folytassuk?

- Igen! Igen! Nemcsak kívánom, hanem most már követelem! És ne itt, hanem mindenki előtt! Az egész gyár előtt! Egész Komárom előtt! - kiáltotta Magda magából kikelve.

- Nono! Nyugodjék meg! Ez nem tartozik idegenekre. A gyár munkásainak sem kell róla tudniuk.

- Kérem, akkor itt azonnal tisztázzuk az ügyet. Ezt egy percig sem tűrhetem! - erősködött Magda.

- Mindent megteszünk, amit lehet. Ott hagytuk abba, hogy Szapu elvtársnő beadványa sokban nem felel meg a valóságnak. Például egy helyen azt írja, hogy Ivanics elvtársnő, hogy is mondjam... nem volt mindig elégé... hát... nem volt eléggé erkölcsös!

- És ez nem igaz? - Szapuné a magasba emelte mind a két kezét. - Ezt Komáromban mindenki tudja!

– Ki az a mindenki?

– Hát az egész város, egész Komárom, ezek is itt mind!

Az előadó mérgesen legyintett:

– Ez nem bizonyíték. Még az sem volna elegendő, ha neveket sorolna fel, és azokról is meg kellene állapítanunk, hogy kifélék-mifélék. Olyan tanúkat állíthatna, akik haragszanak Ivanics elvtársnőre, és akik szívesen ár-tanának neki.

Szapuné közelebb lépett Horárikhoz, és titokzatosan súgta:

– Mondok egy nevet! És annak az embernek a szavára lehet adni. Figyeljenek ide! Ez az ember Berényi József! Jegyezzék meg jól!

– Nem igaz! Aljas rágalom! – sikoltotta Magda.

– Nem iga-a-a-z?! – nyújtotta a szót eszelősen Szapuné. – Nem iga-a-a-z? Hát kit hagyott el a vőlegénye, miután hazajött a hadifogságból? Engem vagy magát? Kivel nem áll szóba Berényi József: velem vagy magával? És miért nem áll szóba magával? Mert ki volt a magyar katonatisztek szalmazsákja: én vagy maga? Erre feleljen a híres Ivanics elvtársnő!

Magda, mint a tébolyult, elkapta Horárik karját.

– Most azonnal menjünk el a hajógyárba! Ott dolgozik Berényi. Kérem, szembesítsen vele. Mondja ő a szemembe! Legyen ott Szapuné is! Most azonnal, kérem, menjünk a hajógyárba! – könyörgött Magda kétségbe-esetten.

– Majd erre is sor kerül. Csak nyugodjék meg. Nemsokára kezdődik a gyűlés. Erről majdnem megfeledkeztem. Nono, elvtársnő, nem szabad sír-ni! Meglátja, minden jóra fordul.

Azon tűnődött, mennyire megszépült ez a lány a rettenetes lelki megráz-kódtatástól. Szapuné a mutatóujját ijedségében még mindig a száján tartot-ta, s mint egy önmagától megrettent, szűkölő kutya, zavaros szeme a rémü-lettől még jobban kitágult. Kifelé hátrált a helyiségből. Magda elé érve egy

pillanatra megállt, bambán rámeredt, aztán felsikoltott, kezébe temette arcát, és hangosan zokogva kirohant az irodából.

8

Aznap délelőtt a postás két levelet hozott Ivanicsékhoz. Az egyiket Iván írta Pozsonyból. A másikat a forradalmi szakszervezeti mozgalom helyi titkársága küldte az öreg Ivanicsnak.

A postás mindenkit ismert az utcában, s a levelek mellé magyarázatot is fűzött. Tudta, hogy Ivanicséknál délelőttönként csak Ivanicsné van otthon, és mint általában az asszonyok, ő is ijedős.

– Ivanics néni, itt a levél Pozsonyból. Iván azt írja, küldjenek neki csomagot, mert lassan telik az idő ott a Duna partján az internátusban. Sok ideje van, ha nincs mit ennie, kénytelen lányok után járni. Az se rossz dolog, de azért még korai lenne a nősülés.

– Hallgasson már, maga rossz ember! – csapott feléje Ivanicsné.

– Várjon még, ezt meg az öreg dörmögő medvének hoztam. Az áll benne, hogy délután valami vezetőségválasztás lesz a Király püspök utcai munkásotthonban. Tessék neki elvinni az ebéddel együtt, mert máskülönben elkésik. Abból meg nagyon nagy baj származna, mert úgy hallottam itt a szomszédban, hogy őt akarják megválasztani polgármesternek. Vigye el hát a meghívót, tudom, az öreg szeret ilyen helyekre járni!

– Elég baj az! És eddig mit ért el vele? Semmit! – felelt magának Ivanicsné. – Sokkal jobban tenné, ha nem idegesítené magát a politizálással. Meg aztán egy gyűlés alatt ötven cigarettát is elszív. Most mondja, mire jó ez?

– Én igazán nem akarok beleszólni Ivanics úr dolgaiba – komolyodott el a postás –, de annyit mondok, hogy a politika csak addig unalmas, amíg nem érti az ember. Ha valaki belemerült, otthagyni soha többé nem tudja.

Az olyan szenvedélyt, mint az ital, a kártya, egyszer mindenki abbahagyja. De a politizálást csak a föld nyomja ki azokból, akik belekóstoltak. Kár is lenne tenni akármit.

- Tudom én, sajnos, tudom! - rakodott beszélgetés közben a kis edényhordó szatyorba az asszony. Letakarta a lábasokat fehér abrosszal, közéjük tette a leveleket is. Körülnézett a konyhában, és megindult a postás után.

Tizenkettő előtt öt perccel mindig ott volt az építkezésen, ahová férje aznap az ebédet rendelte. Most nem kellett messzire mennie, a gázgyár mögötti vasúti töltés tövében fuvarosok sűrögtek-forogtak, raktárakat, utakat építettek. Mint egy megbolygatott hangyaboly, olyan volt a környék. Itt lesz majd a leendő hajógyár első lakótelepe.

Ivanicsné egy fabódében talált rá a férjére.

- Ide nézz, Rózs! - Ivanics az asztalon heverő tervrajzra mutatott. - Ilyen lesz az a ház, amit építünk. Mindegyik lakásban lesz két szoba, konyha, előszoba, fürdőszoba. Itt lesz a beépített konyhaszekrény, itt egy nagy mosogatódézsza, itt meg a gáztűzhely. A pincében közös mosókonyha, mosógép. Mit szólsz hozzá, mama?

- Mit szólnak? Örülök is neki, meg fáj is egy kicsit. Mi már nem fogunk ilyen lakásban lakni.

- Miért? Ha nagyon akarod, eladjuk a házat, és igényelünk egyet ezekből.

- Azt már nem! - rázta a fejét az asszony.

Ivanics deszkadarabot helyezett a felfordított vödörré és ráült. Ölébe vett egy másik deszkát, erre helyezte a lábasokat. Így ebédelnek a kőművesek. Mialatt jóízűen evett, addig az asszony férje szemüvegével közelebről megvizsgálta az asztalra terített rajzokat. Nem igazodott el a sok szám és jelzés között. Nem tudta kivenni, hol a beépített mosogatódézsza meg a többi újdonság, amiről a férje beszélt. A tágas hármass ablakok mögött már látta a

csipkés függönyöket, az ablakpárkányon a tarka virágokat, az erkélyre kiterített, szellőző ágyneműt.

– Ugye, szép lesz az új lakónegyed?

– Nagyon szép lesz, Józsi! Ilyen még Komáromban nem volt.

Ivanics, miután elfogyasztotta az ebédjét, munkához látott. Kőműveskalapácsa éles végével széthasogatta az asztalul és székül szolgáló deszkadarabokat, és dróttal jó szorosan átkötötte.

– Tessék, mama, itt van a holnapra való aprófa.

Ivanicsné egyik kezében a köteg fával, másikban az üres szatyorral megindult hazafelé.

A gyűjtöst nem süllyesztették szatyorba, mindenki láthatta, mindenki tudott róla, és azt is tudták, hogy nem azért viszik Ivanicsék a gyűjtöst, mint ha nem volna rá pénzük. Ez régi szokás a kőművesszakmában. Ez az íratlan törvény úgy szól, hogy a hasznavehetetlen hulladék fából egy akkora csomagot készítenek, amelyet az asszony hazafelé menet fél kézzel elbír. A mai adagban vörösfenyő is lehetett, mert a szokottnál nehezebb volt, és a drót mélyen belevágott Ivanicsné ujjába. Már a vasúti töltés átjárója alatt meg akart állni, de aztán meggondolta, és továbbment, el akart érni a temető szélén levő munkáslakásokig. Úgy is lett.

Szeme megpihent a naponta látott, megszokott tájon. Eszébe jutott, hogy nem is olyan régen itt, a munkásházak előtti füves térségen tartották a malcvasárokat. Nem is olyan régen itt vettek utoljára két fekete szőrű mangalicát. De hová lett a csőkerítés? Még a csövet tartó betonoszlopokat is kiasták és elvitték.

Látó, kutató szeme végigsepert a munkáslakások előtti ólrengetegen. Először látta meg az összetákolt kamrákat, mosókonyhákat, mellékhelyiségeket. Az egyik tetején szalma volt, a másikon nád, a harmadikon egy hatalmas, Alpa sósorszeszt hirdető pléh reklámtábla, a mellette állón kátrány-

papír. A disznóólak majdnem a konyhaajtó elé épültek. Az ólak mellett hatalmas trágyarakások. Szemügyre vette a munkáslakásokat is. Az üveges konyhaajtó mellett picike ablak, ezen keresztül kapta a világosságot a konyha melletti tenyérnyi szoba. Jó helyen állnak ezek a munkáslakások. Nem messze innen épül a hajógyár új lakónegyede. Nagyszerű alkalom az összehasonlításra.

Ivanicsné ezen gondolkozva indult hazafelé. Hiába, van abban valami, amit Józsi mondogat... Ekkor jutott eszébe, hogy elfelejtette átadni a meghívót. Hirtelen megfordult, és már rohant is vissza.

9

A Király püspök utcai munkásotthonban kellemes meleg várta az érkezőket. A meghívottak a kályha körül álldogáltak, melengették a kezüket és fázós hátukat.

Mokány Tóni a társaságtól kissé távolabb, a falnak támaszkodva állt. Fejét magasra tartotta, nagyokat szippantott a cigarettájából. Mikor hangosabb lett a kályha körül a vitatkozás, oda-odapislantott, de mindenki tudta, hogy gondolatai egész másutt járnak.

A szakszervezeti titkárság küldötte fordítva tette maga alá a széket, így ült rá. Fejét a szék támlájára hajtotta, s csak akkor emelte fel, amikor az ajtó megcsikordult.

– Pontatlanok vagytok, elvtárskáim! – szólt Mokány felrebbenve gondolataiból. – Már elmúlt egy óra, és a meghívottaknak még a fele sincs itt.

– Ezt ne nekünk mondd, Tóni! Mit itt vagyunk! Azoknak mondd, akik majd később jönnek!

– Azoknak hogyan mondjam, akik még nincsenek itt, drága elvtársam?

– Sehogy! – futotta el a méreg Ivanicsot.

- Minekutána, sőt ebből kifolyólag a kérdést nem fogtad föl dialektikusan, kedves elvtársam, kénytelen leszek bővebben megmagyarázni! - hadonászott Mokány Ivanics orra előtt.

A szakszervezet küldötte felemelte a szék karfájáról a fejét, és rettenetes basszus hangján rászólt Mokányra:

- Tóni, hagyd már a fészkes fenébe a marhaságaidat! Nem múlik el egy hét, hogy valami új szón ne nyargalássz!

Mokány odarohant a küldött elé, de a magyarázkodásra már nem maradt ideje, mert csikordult az ajtó, és egy nagyobb csoport munkás tódult be a terembe. A szakszervezet küldötte és Mokány felmentek az emelvényre, leültek az előadói asztalhoz. Mokány a zsebéből géppel írt papírlapot húzott elő, és gondosan törölgetni kezdte a szemüvegét. A küldött is elővett zsebéből egy noteszt, és sietősen írni kezdett. Mokány fél szemmel rásandított, s mikor látta, hogy az előadó rendületlenül rója a sorokat, felkapta az asztalon levő csengőt, és jól megrázta. A küldött meglepetten ránézett a szomszédjára, elmosolyodott, aztán komótosan felállt, és megnyitotta a gyűlést.

Mokány kért szót.

- Hovatovább felelősségünk teljes tudatában elkezdeném eme értekezletünket. Engedtessek meg nekem, hogy felolvassam a forradalmi szakszervezeti mozgalom építőipari részlegének javaslatát az új vezetőségre vonatkozóan. Ebből kifolyólag megemlíteném, hogy egy perc teljes csendet kérek.

A küldött mit sem törődve Mokánnyal, szólásra emelkedett:

- Tisztelt elvtársak! Az eddigi vezetőség Mokány elvtárs vezetésével majdnem hiba nélkül teljesítette a kötelességét.

Mokány nevének említésekor a teremben elfojtott kuncogás hallatszott, aztán valaki felállt, és tapsolni kezdett. Erre Mokány felugrott a helyéről, az

asztalra dobta a papirost, az emelvény szélére lépett, bal kezét a szívére tette, jobbával széles kört írt le, s pukedlit csinált, mint a szavaló kisleányok. A közönség dőlt a nevetéstől, s szünni nem akaró viharos tapsban tört ki.

Mokány összekulcsolt kezeit a magasba emelte, így fejezte ki köszönését. Mikor a taps elült, lelkesen folytatta szónoklatát.

– Mélyen tisztelt és egyben forrón, sőt azon túl is szeretett elvtársaim! Ezek után bátran mondhatom, minekutána a dialektika elveitől híven vezérelve lett légyen elérkeztünk értekezletünk ama fenséges pillanatához, amikor...

– Még nem érkeztünk el sehova, várja csak meg a végét, Mokány elvtárs! – szólt rá az előadó.

– Miért, kedves és egyben nagyon tisztelt kiküldött elvtársam? – Mokány a szívére tette a kezét, mintha nagyon megijedt volna.

– Azért, mert még nem fejeztem be a mondanivalómat. Kedves szaktársaim! – dörögte a küldött. – Komáromban nagy építkezések folynak, egy hatalmas gyár épül, és nem messze a gyártól modern városnegyed alapjait raktuk le. Szükséges, hogy a szakszervezet új vezetőséget válasszon, s a vezetőség élére olyan ember kerüljön, akit mindenki tisztel. Az elvtársak majd megválasztják a jelölőbizottságot, és ez a bizottság választja majd meg az új vezetőséget. A vezetőség feladata lesz aztán az elnök megválasztása. Én a jelölőbizottság elnökekül Polgár Ferenc szaktársukat ajánlom.

A teremben ismét halk kuncogás támadt. Mindenki Polgár felé fordult. Látni akarták minden mozdulatát. Már előre látták, hogy fog Polgár Feri köpködni, és milyen bajban lesz lecsúszni akaró nadrágjával.

Most azonban a mosoly elhalt az arcukon. Polgár az emelvény felé balagott. Egy kissé szomorúan, megtörten állt társai előtt, és alig hallhatóan megszólalt:

– Nem tartom fontosnak a jelölőbizottságot, itt mindnyájan jól ismerjük egymást. Szeretném, ha jelölőbizottság nélkül választanánk, mert így a legkülönbet választanánk, és mindenki nyugodt szívvel menne haza, mert tudná, hogy ebben a választásban ő is részt vett. Az elnöki tisztségre Ivanics József elvtársat ajánlom, akit mindnyájan régóta ismerünk és becsülünk.

Polgár szavai meggyőző erővel hatottak. A megjelentek viharos éljenzésben törtek ki.

Ivanics a gyűlés végeztével észrevétlenül távozott. Jóleső érzés melengette a szívét. Egyedül akart maradni gondolataival. Az utcára érve idegen emberekkel találkozott. Egy pillanatra az előbbi kellemes érzés ellentéte uralkodott el rajta, de szíve és agya a tiszta levegőn végleg megnyugodott.

10

Megkönnyebbült, mint aki utólag visszatekint a megtett útra. Mint amikor az ember befejez egy munkát, s még egy utolsó pillanat erejéig megáll fölötte. Visszagondolva úgy tűnik fel, mennyire természetes és magától értetődő volt minden. Feledésbe merül a sok álmatlan éjszaka, már nem kíserítenek a munkás nappalok akadályai, melyek mind egymásból fakadtak, akár a hétfejű sárkány fejei: egyet levágtunk, kettő nőtt helyette. Ilyenkor, a végén már csak futólag jut eszünkbe, milyen jó lett volna némi segítség vagy legalább valamilyen tapasztalat. Egyetlen felszabadító sóhajással vesszük tudomásul, hogy kész a mű.

Ilyesféle örömet érzett Ivanics. A Király püspök utca gesztenyefái alatt haladva hazafelé már nem magával volt elfoglalva, hanem azzal, ami körülvette. Vajon hová tűnhettek innen a park vörös levelű, rózsaszín virágú díszfái? S különben is: miért csak kivágni szeretik a fákat Komáromban, miért nem ültetni is? Az ő fiatalkorában a jégtörő helyén még gyönyörű füzes

állt, a fák tövében szeszélyes erek, csatornák folydogáltak, itt költöttek a vadkacsák és a többi vízi szárnyas. Milyen szép is volt ez az erdő, mígnem egy napon az utolsó szálig kivágták a füzest. Csakúgy, mint a sziget évszázados platánjait, ezeket a méltóságos fafejedelmeket...

Besötétedett, mire hazaért. A kapun túl azonban egy lépéssel sem jutott tovább, mert a látottaktól földbe gyökerezett a lába. A konyhába vezető betonjárda közepe táján egy idegen férfi álldogált, a kiszűrődő gyenge fény némileg megvilágította a háromnegyedes szőrmekabátos alakját. Ivanics csak ekkor vette észre a másikat, egy kabát nélküli, alacsonyabb, gyerekforma férfit, aki a fal tövében állva valamin szuszogva dolgozott. Ahogy közelebb lépett, a fiatalember épp abbahagyta különös munkáját. Kezében hegyes ácskapocs volt, azzal kaparta a vakolatot.

– Na mi van, Albin? – kérdezte türelmetlenül a járdán álló.

– Végig piros téglá, papa – válaszolta a kapargáló –, közte rendes meszes habarcs. A vakolat cementes malter, fölötte spriccelt kavics.

Ivanicsnak vér tolult az agyába.

– Hát maguk mit művelnek itt? – kiáltott rájuk.

A fiatalabbik egy ugrással ott termett apja mellett a betonjárdán, s a háta mögül emelte magasra a kezében levő vasdarabot, úgy válaszolt.

– Mi köze hozzá?

– Hogy nekem mi közöm ahhoz, hogy a házam falát kaparják? Addig hadonásszon azzal az ácskapoccsal, amíg a hegyesebbik végét ledugom a torlán – kiáltotta Ivanics, azzal odaugrott a fiatalemberhez, s úgy kapta el a csuklóját, hogy a vasdarab a szorítástól azonnal a földre hullt.

– Csak megnéztük, miből készült a háza – szólt egy hanggal mérsékeltebben az öregebbik.

– Mi közük hozzá? – nézett vele farkasszemet Ivanics.

- Még semmi, de nemsokára lehet - böffentette a gyerek az apja háta mögött.

- Elhallgass, taknyos kölyök, hogy beszélsz velem? Beléd vágjam a vasatokat?

- No - csillapította az öreg. Aztán a fiához intézve: - Te meg már fogd be a szád.

- Mit akarnak, honnan jöttek, megtudhatnám végre?

- Túlról jöttünk át - bökött fejével az idegen a Duna felé. - Házat nézni. És éppen olyan magyarok vagyunk, mint maga, azzal a különbséggel, hogy mi onnan ide akarunk jönni bizonyos okok miatt, maga meg innen oda, azt meg maga tudja, hogy miért. Én mindenesetre hajlandó vagyok ide átjönni, de csak ha olyan házat kapok, mint amilyet otthon hagyok maguknak. Nekem ugyanis otthon nagyon szép házam van.

- Nem értem. Illetve értem, de ha ott olyan szép háza van, ráadásul magyarok is, akkor miért akarnak idejönni?

- Megmondom őszintén, nem is én, a gyerek nem hagyott nyugodni, mindenáron jönni akart, úgy elszédítették a filmvetítések meg a beszédek.

- Ha így van, papa, és csak én szédültem meg, akkor azt mondja meg, mit keres maga most itt énvelem? - állt vele szembe a fia.

- Meghazudtolod az apádat, te piszkos disznó!? Miattad vándorolok egyik helyről a másikra, megbolondítod az egész családot, és még te ugatsz az apádra?!

- Ezt majd elintézhetik odahaza is - csitította az ordítózó öreget Ivanics. - Nagyobb baj, hogy mi nem akarunk áttelepülni, úgyhogy már fordulhatnak is ki az udvarunkból.

- Hát, ne haragudjon. Akkor minket az áttelepítési hivatalban félretájtáztattak. Pedig onnan jövünk, elhiheti, az ott dolgozó fiatalember mondta, hogy jöjjünk csak bátran ide, maguk menni készülnek.

- Ki mondta ezt, mi a neve? - lepődött meg Ivanics.
- Azt nem tudom. Olyan lenyalt fejű úriember.
- Magyarul beszélt?
- Úgy kellett neki, mert mi másképpen nem tudunk. Valami Paló, így szólították, akik a szobában voltak.

- Ó, hát akkor értek mindent. Innen fúj a szél - derült fel Ivanics arca. - Na, jöjjenek csak velem, majd mutatok én maguknak egy olyan házat, ahonnan tényleg elkívánczik a gazdája. Majd meglátják, sokkal jobb helyre irányítom magukat, mint az az úriember!

A két viharvert alak kapva kapott az alkalmon, s megindultak Ivanics után. Közben kérdezték mindenféléről, de választ nemigen kaptak, s örültek, hogy lépést tudnak tartani vele a sötétben. A gimnázium tövében aztán az öreg elkapta Ivanics karját és megállította.

- Lassítson már egy kicsit, szaktársam. Talán meg is állhatnánk egy pillanatra, mert már csurom víz a hátam. Azt mondja meg nekem legalább - kapkodta a levegőt -, hogy azok, akikhez vezet, biztosan át akarnak-e települni, mert én már nem szeretnék semmiféle kellemetlenségbe keveredni. Elég volt ez is.

- Legyenek egészen nyugodtak, jó helyre megyünk. Maguknak egy szót sem kell szólítaniuk, én elintézem, amit kell. És ha netalán egy kicsit hangozabb leszek, attól se ijedjenek meg, mert maguknak ott semmi kellemetlenségük nem lehet.

Haladtak tovább gyorsított menetben. Ivanics bakancsának patkója nem sokára már a Rozália téren kopogott, még egy-két görbe utca, s már ott is álltak egy csinos, villaszerű épület előtt. A kapu mögötti kertcskében három szálfegyenes fenyőfa őrizte a ház lakóinak nyugalma.

- Ez a ház megfelel maguknak? - mutatott rá Ivanics.
- Nem volna rossz, csak balhé ne legyen - lihegte kifulladásra a gyerek.

- Nem lesz, mert ez már a szerencsés végkifejlet utolsó jelenete - mondta Ivanics ünnepélyesen, s erélyesen megnyomta a villanycsengő gombját.

Az apa és a fia ijedten egymásra néztek, alighanem attól tartva, a vezetőjük bolondnak nézi őket. Az épület sarkán lógó lámpa jó sokára gyuladt csak fel, és ismét végtelennek tűnő szünet következett, mire házikabátban és papucsban, cigarettával a kezében kényelmesen megjelent az ajtóban Huszár Pál. Mikor a vasajtót kitarta, Ivanics fiatalokat is meghazudtoló gyorsasággal összevágta a bokáját, s karját hirtelen előrelökve belekiabált a csendbe:

- Kitartás! Huszár Pál irodavezető testvért keressük!

- Micsoda hülye tréfa ez - nézett végig rajtuk Huszár, miután első meglepetéséből felocsúdott.

- Nem tréfa ez, Pali fiam, csak visszahoztam magának ezt a két atyafit, akiket hozzám küldött. Ugyanis az én házam nagyon nem tetszett nekik, ők fenyőfákat szeretnének a ház előtt. Ez a ház megfelelne nekik. Nem is értem, hogy lehet az, hogy magának ez a hivatalban nem jutott eszébe, megkímélhette volna szegényeket a fáradságtól, engem meg az ízléstelen tisztelgéstől. Ráadásul magának, azt hiszem, nincs is itt maradása.

- Hát vegye tudomásul, át is megyünk! Nem maradunk itt, ilyen szemét emberek között. Minden igaz magyarnak ott a helye, itt csak azok maradnak, akik megtagadták a magyarságukat. Olyanok, mint maga. De még eljön egyszer az a nap... - emelte fel a hangját egyre fenyegetőbbben Huszár.

- Már eljött - szakította félbe nyugodtan Ivanics.

Kipp-kopp, kipp-kopp, hangzott a vár fala mellett kígyózó hidászúton a síri csendben a léptek zaja. Már teljesen besötétedett. A Duna felől hideg szél sepert végig a fehér betonúton. Megcsörgetett egy eldobott papírzacskót. E kis zaj most idegesítően hatott mindhármukra.

Itt áll a híres komáromi kőszűz. Kezét a magasba emeli, de nem tudni, mit mutat, mert a karja csuklóban letörött. Egyesek azt állítják, hogy eredetileg fügét mutatott az ellenségnek. Nesze nektek, Komárom ellenségei! A várat sohasem tudjátok bevenni! Mások azt mondták – miért ne mondták volna? –, hogy ez a feltevés nem igaz. A kőszűz aranyozott babérkoszorút emelt a magasba, és azt mondta: Ezt a koszorút teszem a hősök fejére, akik a várat megvédik az ellenségtől. Rajta hát, komáromi katonák, védjétek a várat! És a katonák védtek is. A negyvennyolcas forradalom idején kéthetes ágyútűz után sem tudta elfoglalni a várat az osztrák. Komárom volt a forradalom utolsó bástyája. A bátor védők végül megadták magukat a túlerőnek, de megtarthatták tiszti kardjukat, és menlevelet kaptak az osztrák parancsnoktól derék magatartásuk jutalmaképpen...

Ilyenek és hasonlók jutottak Magda eszébe. Vajon a kőszűz neki most mit mutat? Fügét-e vagy babérkoszorút? Majd meglátjuk.

Horárik középen ment, zsebre dugott kézzel, behúzott nyakkal, lehajtott fővel. Jobbján Magda, balján Szapuné aprózta lépteit. Horárik egyre a lány magatartásán tűnődött. A röpgyűlés után az indulásig csitította a két szembenálló felet. Ne haragudjanak egymásra, fogjanak kezét, és ezzel az ügy le van zárva. Szapuné jöttányit sem engedett, Ivanics Magda is konokul védte az igazát. Aztán Szapuné hirtelen sírógörcsöt kapott, és pillanatok alatt elpárolgott rátarti makacssága. Utálatos módon könnyörögni kezdett, ne haragudjanak rá, amiért feljelentette, nem tudta, mit cselekszik, mások zavar-

ták meg a fejét, ő semmiről sem tehet, ő egy tudatlan, tehetetlen asszony... Könyörgött, jajveszékelt, Horáriknak émelygett a gyomra.

Vajon mi okozta Szapuné pálfordulását? Az idegei mondták fel a szolgálatot? Vagy talán egyszerűen megijedt, mert a lelke mélyén érezte, hogy nincs igaza? Ez esetben Szapuné beadványa aljas rágalom. Horárik bízott benne, hogy Magda Szapuné visszakozására megnyíhul. Nem így történt. Minél jobban jajveszékelt az asszony, Magda annál inkább kitartott a szembesítés mellett.

Őszintén szólva Horárik egy kissé félt a szembesítéstől. Arra gondolt, ki tudja, miért szakított Magdával a vőlegénye. Azzal érvelt, hogy elszaladt az idő, késő este van, biztosan nem találják ott a gyárban. Kérdés, otthon lesz-e a lakásán. Ha nem, hol találják rá?

– Biztosan tudom, érzem, hogy otthon lesz a lakásán. Jöjjenek csak egész nyugodtan! – kardoskodott Magda.

A hidászút végén eléjük tárult a kivilágított város képe. Szerelmespárok rótták fáradhatatlanul a Nádor utcát. A három szótlán ember érezte, hogy nem tartozik a tavaszt váró fiatalok közé. Fel sem mentek a járdára, hanem méltóságteljesen végigvonultak az utca közepén.

A Szent András-templomnál élesebben fújt a szél. Az égbe nyúló magas tornyok még rekkenő nyári hőségben is légörvényt idéznek elő ezen a részen.

A három szótlán ember lehajtott fővel ballagott. Magda hirtelen felpillantott, s rémülten vette észre, hogy Berényi Jóska jön szembe. Térde az ijedségtől és az izgalomtól megremegett, belekapaszkodott Horárikba, hogy el ne vágódjék.

Berényin a régi fekete kabát volt, és ugyanilyen színű kalap. Ő is észre vette a lányt, zavarában keresni kezdte zsebeiben a cigarettatárcáját meg a gyufát. Egyre a botladozó Magdát bámulta. Egy pillanatra meg is torpant.

Magda, amint meglátta Jóska csodálkozó arcát, kerekre tágult, ijedt fiús szemét, tudta, hogy vőlegénye képtelen elmenni mellette szó nélkül.

Berényi megindult. Érezte, hogy valami baj van.

Érdekes, sokszor megfoghatatlan a lélek megvilágosodása. Magda ebben a pillanatban döbbent rá, milyen rosszul ismerte ezt nagydarab, szőke férfit. Felhánytorgatta tétovázását, bizonytalanságát, zavart cigarettatárca-kérését. Gyengének hitte Berényit. Ebben a válságos pillanatban értette meg, hogy tévedett, mert ez a gyengeség csak látszólagos, mögötte a mélyen érző ember szeretete húzódik meg.

És Jóska ott jön vele szemben. Még mindig keresi a cigarettatárcáját. Úgy látszik, ilyen alkalmakkor sohasem fogja megtalálni. Nem szólt egy szót sem, csak nézte őt, de szemében ott csillogott a kérdés is, a felelet is. Aztán nagyon nehezen megszólalt:

– Mi baj van, Magdikám? Hová mentek?

– Nincs semmi baj, Jóska! Nincs semmi baj! – kínoztta a sírás Magdát. – Félrecsúszott a nyakkendő.

Horárik gyöngéden megfogta Szapuné karját, és továbbvezette az utcán, félt, hogy az asszony összeesik. Lelke mélyén örült, hogy nincs rájuk szükség.

Magda szégyenlősen igazgatta Jóska nyakkendőjét, ugyanúgy, mint pár évvel ezelőtt a Duna-parton.

– Nincs semmi baj, Józsikám! – suttozta elfúló hangon. – Nem lesz semmi baj, ha veled maradhatok.

Homlokát ráhajtotta Jóska vállára. Könnyei végigfolytak a férfi kabátján.

– Tudod, hova megyünk most, Magdikám? – Jóska végre megtalálta a cigarettáját.

– Hova?

– Elmegyünk a Duna-partra, és megnézzük a hajókat! Jó?

Utószó

Vannak mostoha sorsú szerzők és mostoha sorsú könyvek. Komáromi Ressler János és a Ráckerti orgonák esetében bántóan feltűnő ez a végzetesnek tűnő párhuzam. A szerző mindössze harmincnyolc éves, amikor tízévi súlyos betegség után 1962-ben felülkerekedik rajta a halál. Előtte évekig hasztalan próbálkozik, nem sikerül kiadatnia könyvét, melynek ezt követően csaknem ugyanekkora fájdalmas vajúdáson kell még átesnie, mire 1971-ben megjelenhet. Az írói kibontakozásnak csak részben a korán lezárult pálya és az írást lehetetlenné tevő bénulás a kerékkötője. Húsz szerzői ív terjedelmű regénye az ötvenes évek végén egészen egyszerűen nem illett bele a könyvkiadás s még kevésbé a korszellem felülről vezérelt koncepciójába. A Ráckerti orgonáknak ez a mostani változata tartalmazza a cenzor által annak idején kihagyott részeket is.

A regény két fiatal, Berényi József és Ivanics Magda szerelmi kapcsolatról, ennek a kapcsolatnak bonyodalmairól szól. Legalábbis a történetmondás szintjén, hiszen a fiatalok viszonya és sorsa nem szabad akaratuk, hanem a történelem kifürkészhetetlen szeszélyessége szerint alakul. Ugyanígy elmondható, hogy bár ők a terjedelmes, a realizmus eszköztárával építkező mű főszereplői, a regény elsősorban nem róluk, hanem a bolyongásuk által megélt korszakról szól, egészen pontosan a 20. század negyvenes éveiről, s magáról a bolyongásról mint sajátos, a történelmi helyzetek alakította kelet-közép-európai labirintusról.

A regény szerkezete, noha az események, a szereplők s így a nézőpontok és a helyszínek váltogatásán és ezek bonyolításán, egymásba csúsztatásán nyugszik, lényegében lineárisan halad a kezdeti konfliktustól a végső kifejtésig s a történelmi időrendnek megfelelően: Komárom Magyarországhoz történő csatlósásától a hajógyár alapkövének letételéig. A cselekmény homlokte-

rében Berényi áll, leggyakrabban az ő sorsának alakulása szerint változik az események helyszíne is. E helyszínek közül Komárom a hangsúlyos, az összes többi mintha csak a tőle való elszakadás, az otthon és a haza elvesztése állapotának megrajzolásához volna szükséges, s persze a százvezrek sorsát ábrázoló vészkorszak árnyaltabb ábrázolásához. Precíz, a legapróbb részletekig hiteles kor- és helyrajzával Komárom olyan biztos pontjává lesz a regénynek, mely képes a szerteágazó cselekményszálakat s magát a szöveget is összetartani. Meglehet, ez a már-már jelképpé emelkedő város az egyetlen biztos pontja a szövegnek. Noha a cselekmény háttéréül a második világháború és a szlovákiai magyarság ma már tipizálható történelmi-erkölcsi tételei szolgálnak, a mű a legkevésbé sem kínál sablonná merevíthető történelmi-erkölcsi igazságokat vagy tapasztalatokat. Ellenkezőleg, mintha éppenséggel a felvonultatott alakoknak a helyszínekhez és a körülményekhez való viszonyulása esetlegességében volna érdekelt, s ekként az olvasói ítélkezés elbizonytalanításában is. Berényi például feszeng és láthatóan nem találja helyét sem az ott-hont jelképező Komáromban, sem a vágyait megtestesítő Magda mellett, ehhez képest meglehetősen könnyen viseli szabadsága elvesztését, a leventélet viszontagságait, majd a háború utáni hadifogságot idegenben. Kisebb-nagyobb megszorításokkal a további szereplőkről és élethelyzetekről is elmondható, hogy nem a fekete-fehér leegyszerűsítő választóvonalra mentén szerveződnek, hanem az örök emberi, a szinte felfejthetetlenül összetett jegyében. A szerző nem hagy kétséget az olvasóban afelől, hogy melyek az élet értékei, az egyéni és a közösségi magatartások erényei. De egy percig sem ringatja őt abban az illúzióban, hogy gyarlóság és erény, kényszerűség, kiszolgáltatottság és szabad akarat, jó és rossz egyértelműen és megnyugtatóan különválasztható volna. Mondhatni, a Ráckerti orgonák úgy teremtek az olvasói szabad képzeteknek egy különös világot, hogy egy pillanatra sem hagyja őt sorsára.

Csanda Gábor

Tartalom

ELSŐ RÉSZ

1. Erős Istvánt kikoszarazzák	7
2. Magda a Körtéssy-féle vaskereskedésben	11
3. Ivanicsot elbocsátják állásából	13
4. Fogadónap a bencés gimnáziumban. Mikes, Romvári	16
5. Ivanicsék Rozmaring utcai háza	20
6. Mikes kirohanása a Spitzer-sarkon	22
7. Ivanicsot felveszik az almásfüzitői olajfinomítóba. Polgár Ferenc	25
8. Romváriné névnap ünnepsége	29
9. Malacvásár	31
10. Huszár Pál színre lép	33
11. A Horvát-kertvendéglőben Magda állja a számlát	35
12. Berényi megjavítja az eltört darálólábat	37

MÁSODIK RÉSZ

1. Magda Szapunénak, a dohánygyár munkavezetőjének szívét lágyítja	43
2. Magda a házukba csalogatja Berényit	49
3. Magdát felveszik a dohánygyárba	54
4. Vasárnapi séta. Grüci és Fischer	58
5. Molnár Lajos gerince	65
6. Magda és Berényi az Arany Hordóban	67
7. KAC kontra KFC a ráckerti futballpályán	71
8. Egy hétfői nap a gimnáziumban. Muki tanár úr	76
9. Moziban. Most aztán: mi a szerelem?	80
10. Látogatóban Romvárinál. Az újság	83

11. Magda az igazgató lakásán. Dr. Gách felemelkedése	87
12. Az Erzsébet-szigeten. Ha hozzám nyúlsz, elhagylak...	92
13. A megszállás. Romvári és csatlósai: Erős meg Huszár	98
14. Berényi lánykérőben	100
15. Az eljegyzés előkészületei	104
16. Búcsú Sókszelőcén	106
17. Horthy közleménye a rádióban	115
18. Ivanicsot a parancsnokságra hívatják. Erős kéthetes ultimátuma	116
19. Romvári hirtelen felemelkedése	121
20. Az esküvő előtti nap. Gyerekek, megiszunk még egy vázával	124
21. Berényi letartóztatása	130

HARMADIK RÉSZ

1. Az első éjszaka az Öregvárban	135
2. Új fogolytársak érkeznek: Cseri és Gergely	141
3. Ki akar katona lenni maguk közül?	144
4. A szenci elosztóban	147
5. Rónyapuszta. Tófalvy főhadnagy. Puskás törzsőrmester. Krejcsi Feri	151
6. A kiképzőtábor mindennapjai. Az első reggeli	159
7. Berényi megjavítja a konyhakocsit. Almalekváros nokedli	164
8. Sárkánypuszta. Petőcék mákőrlője	168
9. Ringl zászlós érkezése. Titkos vacsora Petőcéknél	172
10. Tonkházára vezénylik a századot. Tófalvy eljegyzése	180
11. Menetelés: Pozsony, Malacka, Morvaszentjános	189
12. Ausztria, Dürnkrut. Nyersanyag-vételezés	194
13. A németek bunkerében	202
14. Az oroszok fogságában	203

NEGYEDIK RÉSZ

1. Morvaszentjánosban	211
2. Vae victis! Menetelés a pozsonyi gyűjtőtáborba	214
3. Berendezkedés, tábori élet Pozsonyban. A fekete hajú orosz hadnagynő	216
4. Jóska fertőtlenítőt készít. Románok, németek, magyarok	222
5. A vagon alján: irány Újvár, Párkány, Budapest, az Alföld, Erdély	226
6. A focsani hadifogolytábor. Gergely kórházba kerül	228
7. A lelki beteg szakaszvezető kidobja Tófalvyt	231
8. Kaszás elmeséli, mit tett Tófalvy Magdával	233
9. A csehszlovákok hazatérnek. Kaszás halálra eszi magát	242

ÖTÖDIK RÉSZ

1. Berényi hazatér Sókszelőcébe	249
2. A megbolygatott emlék nem akar csitulni	252
3. Jozef Ivanics tanú a népbíróági tárgyaláson	256
4. Ivanics és Polgár a tiszti pavilonban az aranyásók közt	262
5. A vaskereskedés új gondnoka	268
6. Berényi az Ipovitz-műhelyben. Barta elvtárs	272
7. Gergelyéknél a Benében. Komáromba hívó levelek	275
8. Mokány Tóni röpgyűlése	281
9. A múlt. Magda meglátogatja Jóskát	289
10. Szapuné politikai támogatást kér. „Mi most szlovákok vagyunk”	295
11. Magda a dohánygyárban kap munkát	299
12. Harmos Károlynál	303
13. Vad dolgok. Szimacsekné. Hová lett a Jókai- és a Klapka-szobor	307
14. A Centrál kávéházban megint Magda fizet	310

HATODIK RÉSZ

1. Magda a dohánygyárban dolgozni kezd. Szapu Lajos elvtárs	319
2. A Kis-Duna-part. Riflik, a pék	324
3. A komáromi hajógyár alapozása	332
4. Prágai Tavasz. Magda az igazgató lakásán	334
5. Berényi, Cseri és Gergely a hajógyár építkezésén. Én nem vagyok hülye, én Krejcsi Ferike vagyok!	342
6. Szapuné meglátogatja a lakásán Huszárt	348
7. Magdát szembesítik Szapunéval	352
8. Ivanicsné az új lakótelep építkezésén	356
9. Ivanics révbe ér	359
10. Áttelepítés: Ivanics marad, Huszár megy	362
11. Füge vagy babérkoszorú?	367